

AMERIKAI MAGYAR FIÚ MAGYARORSZÁGON

OLVASÓKÖNYV
KÜLFÖLDI MAGYAR TANULÓK SZÁMÁRA

SZERKESZTETTE
MÉSZÖLY GEDEON

BUDAPEST, 1932

AMERIKAI MAGYAR FIÚ MAGYARORSZÁGON

OLVASÓKÖNYV
KÜLFÖLDI MAGYAR TANULÓK SZÁMÁRA

SZERKESZTETTE
MÉSZÖLY GEDEON

BUDAPEST, 1932.

Kiadó: Kottaun Nándor, Budapest.

Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt. Budapest, VI., Hermina-út 37.

Mi a hegy- és vízrajzi térkép, mi a politikai térkép?

Ugy-e, tudjátok, mi a különbség a „hegy és vízrajzi térkép“, meg a „politikai térkép“ között? A hegy- és vízrajzi térkép megmutatja, hol vannak a magas hegyek, hol a lejtős völgyek és messze érő sikságok, merre kanyarognak a folyók és hol terjednek a tavak, tengerek. De az nincsen sem kirajzolva, sem kifestve rajta, hogy merre húzódnak a különböző országok határai. A politikai térképen pedig ki vannak rajzolva az országhatárok is, sőt különböző színűre van festve a különböző országok, birodalmak területe azért, hogy annál könnyebben szembe tűnjék, melyik ország mekkora, mivel határos és melyik országba mely városok tartoznak.

A hegy- és vízrajzi térkép a földet, valami nagyon magasról nézve, úgy akarja ábrázolni kicsinyben, amint azt az örök Isten megteremtette nagyban. A politikai térkép pedig a földet úgy akarja mutatni, amint azt az emberi nemzetek osztották föl maguk között külön-külön országokra. A hegy- és vízrajzi térkép Isten művét igyekszik föltüntetni, a politikai térkép emberek művét.

Magyarország régi határait Isten alkotta.

Nézzétek meg mármost Európa hegy- és vízrajzi térképét, annak azt a részét, ahol a Duna, Dráva, Száva, Tisza, Maros folyó látszik. Látjátok-e, hogy ott a Duna egyik pontjától, Dévénytől, a Duna másik pontjáig, Orsováig, mint valami óriási bástya, kerekedik a Kárpátok hegysége, és azt a területet, amelyet északon, keleten, délkeleten a Kárpátok kerítenek be, azt délen a Duna és a Dráva zárja el, mint a régi várakat a mély vízárkok, nyugaton pedig szintén hegyek határolják ezt a területet, melyet a Kárpátok, Duna és Dráva, Száva fognak közre. Látjátok ugy-e, hogy a hatalmas Isten úgy mérte ott ki a Duna, Dráva, Száva, Tisza, Maros körül a magas hegyek sorát és mély folyók medrét, hogy azok körülvegyenek egy országnak való földterületet, mint a várfalak a várat, vagy a kerítés a szép, termő kertet. A bölcs Isten olyanra teremtette Európának ezt a részét, hogy éppen egy ország férjen el benne, éppen egy ország legyen rajta, hogy a hegyek és folyók körülhatárolta mezőkön és városokban egy ország polgárai éljenek.

Tekintsetek most Magyarország régi politikai térképére.

Azt kérdezitek, miért a *régire*? Miért nem az *újra*? Hiszen minden térkép annál jobb, minél újabb!

Én pedig azt mondom nektek megint, hogy először a *régire* tekintsetek, a régi politikai térképen nézzétek meg Magyarország határát. Azt látjátok akkor, hogy ahol Isten alkotta meg hegyek-

ből és folyókból egy ország természetes határát, ott mérték ki a magyarok is a maguk hazájának határát *régebben, mint ezer évvel ezelőtt*. Isten akarta azt, hogy egyetlen ország legyen a Kárpátok és a Duna, Dráva, Száva között. Isten akaratját teljesítették a magyarok, mikor *régebben, mint ezer évvel ezelőtt*, ott alapították meg Magyarországot.

**Magyarország kénytelen volt részt venni a
világháborúban.**

Nemrég nagy háború volt a világon, 1914-ben kezdődött, 1919-ben végződött. A magyarok bátor, de békeszerető nép. Ellene voltak a háborúnak, de mikor mégis megtámadták őket az oroszok és szövetségeseik, vitézül védelmezték magukat. Csak-hogy nagyon sok volt az ellenség, ezért bármily hősieken küzdöttek, elvesztették a háborút.

A magyar ember éppoly bátor, jószívű, eszes és szorgalmas, mint az amerikai. De a magyarok sokkal kevesebben vannak a világon, mint más nagy államok lakosai. Az Északamerikai Egyesült Államoknak majdnem tízszerre több lakosa van, mint ahány magyar él az egész világon. Az olyan sok lakosú államot, mint az Egyesült Államok, úgy hívják, hogy: *nagyhatalom*. Nagyhatalmak Anglia, Franciaország, Olaszország is. A nagyhatalmaknak sokkal több katonájuk van, sokkal több ágyújuk, tankjuk, repülőgépük, hadihajójuk, mint az olyan kis országnak, mint Magyarország. Ha tehát a nagyhatalmak közösen valamit elhatároznak, azt

vége is tudják hajtani, mert nagyon nagy és jól felszerelt a hadseregük.

A trianoni béke.

A világháború után elhatározták a nagyhatalmak, hogy csak úgy kötnek békét a békére vágyó magyarokkal, hogy Magyarország területének nagyobb részét szétosztják a környező országok között. A nagyhatalmak csakis ilyen föltétellel kötöttek békét Magyarországgal. Ez a békekötés Franciaországban Páris mellett egy Trianon nevű kastélyban történt, ezért ezt a békeszerződést röviden úgy emlegetik, hogy: *trianoni béke*.

A trianoni béke szerint Magyarország északi részét Csehországhoz csatolták: ott most a csehek uralkodnak a magyarokon és a szintén ott lakó tótokon. Most Csehországot a hozzátartozó részekkel együtt úgy hívják, hogy: *Csehszlovákia*. A keleti részt Romániához (magyarúl: Oláhországhoz) csatolták, ott most oláhok uralkodnak a sok szép magyar városon. A déli részt Szerbiához csatolták, ott a szerbek lettek a magyarok urai. A nagyobb lett Szerbia neve most *Jugoszlávia*. Nyugaton egy részt Ausztriához csatoltak, azt tehát az osztrákok tartják elfoglalva.

Olyan ez a trianoni béke, mintha az Egyesült Államok egyik nagy részét Mexikóhoz csatolnák, másik nagy részét Japánhoz, harmadik nagy részét Kínához és azokon az elcsatolt területeken az Egyesült Államok polgárai fölött mexikóiak, japánok és kínaiak uralkodnának.

**Bízunk abban, hogy a trianoni békét meg
fogják változtatni.**

Nézzetek rá Magyarország új politikai térképére, új határára. Hasonlítsátok össze az új határt a régi határral.

Látjátok, ugy-e, mennyire különbözik ez az új, megszükitett határ attól a régi, tágasabb határtól, melyet Isten hegyekkel és folyókkal olyan világosan megjelölt? Látjátok, Isten akaratjával világosan ellenkezik Magyarország új határa.

Ami pedig Isten akaratjával ellenkezik, az nem maradhat meg változatlanul. Bízunk tehát a magyarok is abban, hogy a trianoni béke föltételei nem maradnak változatlanul. Bízunk a magyarok abban, hogy eljő az az idő, amikor Magyarország megint visszakapja régi határait és a magyarokon nem uralkodnak majd idegenek, hanem a csehek csak a cseheken, az oláhok csak az oláhokon, a szerbek csak a szerbeken, az osztrákok csak az osztrákokon.

Magyarországnak azt a részét, melyet nem csatoltak a környező országokhoz, úgy nevezik a magyarok, hogy: *csonka* Magyarország. Ez a csonka Magyarország még csak egyharmada sincsen a régi egész Magyarországnak. Mi magyarok mindnyájan, akár csonka Magyarországon lakunk, akár azon kívül, szívünk szerint óhajtuk, hogy megint helyreálljon a régi, egész Magyarország. Mert úgy tartják a magyarok, hogy:

Csonka Magyarország nem ország,
Egész Magyarország mennyország!

Ebben a könyvben az egész Magyarországról lesz szó, nem a csonka Magyarországról.

Én ebben a könyvben a minden magyart egybefűző szeretet szárnyán át akarlak benneteket röptíteni túl a tengeren, túl idegen országokon a szeretett Magyarországba. Be akarom veletek együtt utazni, hogy velem együtt megismerjétek szép és termékeny földjét, bátor, okos, dolgozó, jó népét. Nem az ellenséges emberek alkotta szűk határ között utazgatunk ide-oda, hanem az Isten alkotta, igazságos, régi határ között.

Amerikai magyar unokaöcsém, Feri, velem Magyarországba utazik Bécsen át.

Tegyétek meg velem azokat az utakat, amelyeket megtett már velem egy amerikai unokaöcsém. Newyorki fiú, az édesapja költözött ki Amerikába, de fiát, az én unokaöcsémét, hazaküldte hozzám egy évre Magyarországba, hogy itt járjon addig iskolába. Evvel az unokaöcsémmel én a nagy, nyári szünidőben folyton utazgattam Magyarországon, hogy megismerje és megszeresse családjá régi hazáját.

Én Magyarországon lakom. Onnét elutaztam unokaöcsémért, Feriért, Amerikába. Együtt hajóztunk át a tengeren Franciaországba, és onnét vonaton jöttünk Bécsbe.

Bizony Bécsig már elfáradhatott a hosszú úttól az én Feri öcsém, mert este igen kívánczozott az ágyba, reggel pedig, mikor költöttem, sehogy-

sem akart fölkelni. Pedig aki hetekig tartó útnak indul, annak pontosan készen kell lenni mindig akkorra, amikor megint tovább kell utaznia. Nekünk Bécsből reggel tovább kellett utaznunk Budapest felé.

„Kelj föl, mert hasadra süt a nap! — szoltam tréfásan Ferinek — Utazunk tovább!”

„Aó! — ásított Feri — Mennyivel jobb volt a hajón. Ott alhattam reggel, ameddig jól esett!”

„Hát hajón akarsz utazni, te Mátyás lustája? — kérdeztem. — No, a kedvedért megteszem, hogy hajón utazunk, csak siess!”

Feri panaszosan nézett rám:

„Azt tetszik hinni, hogy nem tudom, hogy messze van innen a tenger? Itt csak azokon a zakatolós vonatokon lehet járni!”

De azért kezdett már gyorsan öltözködni, hiszen elég szófogadó fiú volt. Persze, az nem jutott mindjárt eszébe, hogy Béctől messze van ugyan a tenger, de ott a Duna folyam; az Bécs mellett folyik el Magyarország felé; van az ott már olyan széles és mély, hogy lehet rajta hajóval utazni.

Bécsből hajón megyünk Budapestre.

Mikor kiértünk Bécsben a Dunához a hajóállomásra, kiszálltunk az autóból, és igen nézett körül Feri:

„Bácsi kérem, hol a vasúti állomás?”

„Biz az jó messze van” — feleltem.

„Messze? — hökkent meg Feri. — Hát akkor miért szálltunk ki az autóból?”

En megfenyegettem egy kicsit a fiút:

„Hát elfelejtetted, hogy hajón utazunk?”

„Hajón! — most eszelt csak rá, örvendező arc-al a nagy folyóra nézve, Feri. — Hajón megyünk? Köszönöm a jóságát, bácsi!”

De amint ránézett a nagy folyamra, éppen egy feketére festett, barátságtalan külsejű hajót látott közelegni nagy füstöléssel, de lassú mozgással; utána kötve még két lapos, hosszú, fekete hajó. Mintha valami komor cethalak közelednének.

Feri hol odanézett gyanakodva, hol reám:

„Ilyenen utazunk?”

Elnevettem magamat.

„Dehogy! Ezek teherszállító hajók. Ezek a csúnya fekete hajók hozzák a szép fehér lisztet Magyarországból. Magyarországon több búza terem, mint amennyit lakosai elfogyasztanak, Ausztriában meg kevesebb, mint amennyi a lakosok élelmére szükséges. Ezért a magyarok a fölösleges lisztből sokat eladnak és kiszállítják az osztrákoknak.”

E pillanatban föltűnt egy két-kéményes, ragyogó fehérségű hajó, gyorsan szeldelve a hullámokat. Feri arca fölragyogott:

„Ez a személyszállító hajó!”

Valóban, az volt a mi hajónk.

Gyönyörű, napsütéses júniusi délelőtt volt, fönn a födélzeten gyönyörködhettünk útközben a parti tájakban.

„Bácsi, — szólt Feri — ez a dunai hajóút még szebb a tengerinél. Mert ott nap számra egyebet sem láttunk, mint eget meg vizet, itt meg mind a

két parton mindig új meg új tájakat. Olyan, mintha moziképek váltogatnák egymást.“

„Igen, — szoltam — csakhogy a moziban a tájak képei nem olyan szép színesek, mint ezek, meg a levegő is más itt a Duna közepén, mint a mozi fülledt helyiségében.“

Dévény.

Dévénynél Magyarország régi határára érünk.

Ment, ment a hajó, Feri gyönyörködve, szótlanul állott és nézegetett, én meg a reggeli újságot kezdtem olvasni. Egyszer újra megszólalt az öcsém:

„Azon gondolkozom, hogy ha mozikép volna ez, amit most látok, mit írnék alá címnek.“

Föltekintettem az újságolvasásból.

Éppen ott ment a hajó, ahol bal felől a Morva folyó torkollik bele a Dunába, mellette dacosan fel-emelkedő szikla, azon egy régi vár hallgatag omladékai.

Levettem a kalapomat és Ferinek is mondtam, vegye le a kalapját.

A fiú megtette és komoly arcomat látva, komolyan, kérdőleg nézett reám.

„Öcsém, — szóltam Ferinek — ha ennek a Dunaparti várromnak képét a mozi vásznára vetném, elébe ezt a magyarázó fölírást tenném:

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország föltámadásában!“

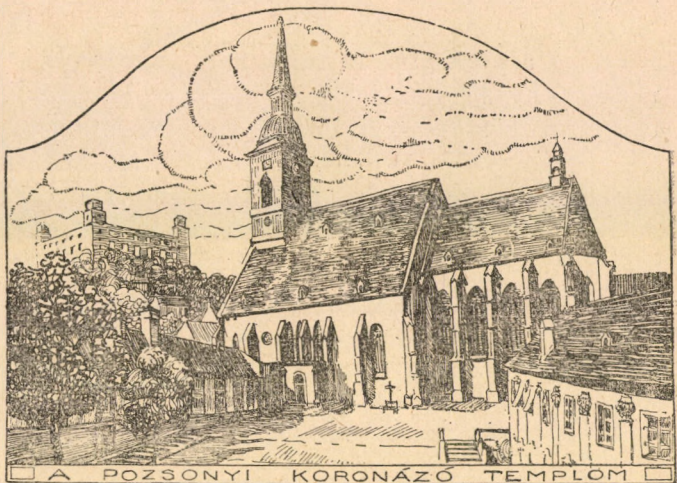
Feri utánam mondta az imádságot és én magyaráztam neki, miért mondtuk ezt el ezen a helyen:

„Az a várrom Dévény várának romja. Itt kezdődik a régi határ. Most balfelől a cseheké a magyar föld.“

Feri komoran, hosszan elgondolkozott.

Pozsonyt érjük.

Ment, ment a hajó, messziről a balparton megint egy hegyen egy régi vár látszik. Négy szegletén négy torony. Alatta város.

„Milyen város ez?” — kérdezte Feri.

„Pozsony, — válaszoltam. — A csehek most erre változtatták a nevét: Bratislava. De azért a magyarok nem felejtik el, hogy Pozsony az igazi neve ennek a városnak. Régen több száz esztendőn át itt voltak az országgyűlések. Az országgyűlésre azért gyűltek össze egész országból a magyarok *követei*, azaz küldöttjei, hogy ott az ország sorsáról tanácskozzanak és a nép javára törvényeket hozzanak. Itt hoztak 1848-ban olyan törvényt, hogy Magyarországon is olyan szabadságban éljenek mind a munkások, mind a gazdag emberek, mint Amerikában, vagy Franciaországban. De akkor az osztrákok, csehek, oláhok, szerbek megtámadták a magyarokat. Kiütött a harc, a magyar szabadságharc. A magyarok megverték minden ellenségüket. de mikor ezek a nagy Oroszország hadait hívták

segítségül, az orosz császár töméntelen seregei rövid időre mégis leverték a vitéz magyarokat. Akkor meg azt akarták az osztrákok, hogy Pozsony ne Pozsony legyen többé, hanem: Pressburg. A magyarok köztársasági elnöke, vagy amint nevezték: kormányzója, Kossuth Lajos volt. A szabadságharc leveretése után külföldre ment és Amerikába is áthajózott. Ott az amerikai népnek szép szónoklatokban elmondotta, milyen igazságtalanság történt az ő népével. Az amerikai nép éppoly szabadságszerető nép, mint a magyar, ezért Kossuthnak és a magyaroknak adott igazat. Végül visszakapta Magyarország a régi szabadságát, Pozsony is visszakapta Pressburg helyett régi Pozsony nevét.“

Feri figyelmesen hallgatott és így szólt:

„Ő, én bizonyosnak tartom, hogy a Bratislava név helyett is visszakapja ez a város nemsokára Pozsony nevét, és a cseh katonák kimennek belőle! De most olyan szomorú dolog erre a bal partra nézni és elgondolni, hogy ott a szabadságszerető magyarok fölött a csehek uralkodnak!“

Erre hátat fordított a bal partnak és a jobb partot nézte, ahol még nem parancsolnak idegen katonák a munkás magyar népnek.

Szénát gyűjtenek a réten.

Réteket láttunk, éppen szénagyűjtés volt. A rendekben levő szénát gyűjtötték nagyobb rakásokba, rakták kerek boglyákba. Az asszonyok, leányok piros, kék, sárga ruhái meg fejkendői olyanok voltak, mintha színes virágok keltek volna

lábba a mezőben. Az egyik leány, amint meglátta a gőzhajót, lekapta fejről a piros kendőt és azzal integetett. Úgy lebegett, csapkodott a napsütésben a kendője, mint valami nagy, színes pillangó. Az egyik legény is felénk fordult és vidáman kurjantott valami köszöntést hozzánk.

Ferinek jól esett ez a barátságos üdvözet és megjegyezte:

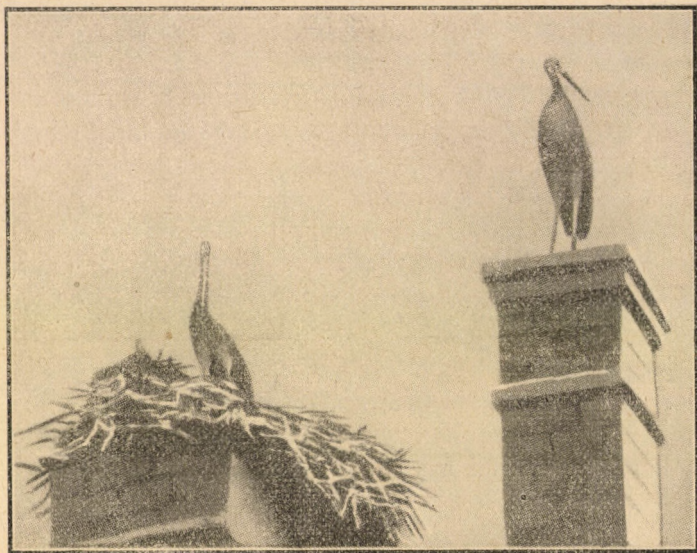
„De jó kedvűek ezek a magyarok így munkaközben is!“

„Igen, öcsém, — szoltam — a magyar szereti a barátságos beszélgetést, tréfálkozást, különösen ha nem túlságosan nehéz munkát végez“.

„Hát nem elég nehéz munka ott a réten egész nap gereblyélni össze a megszáradt szénát, azután összehordani és fölrakni kerek boglyákba?“

„Ó — feleltem — a mi magyarunknak ez már csak amolyan könnyű mulatság. A fűkaszálas az igazi nehéz munka! Oda már nem is bocsátanak nőt, azt csak a férfiak végzik. Hajnaltól estig meghajlott derékkal tövön vágják a kaszával a füvet, vigyázva arra, hogy a fűszálaknak csak minél kisebb részecskéje maradjon levágatlanul. Sem kaszáló gép, sem más nemzetiségű ember nem tudja a rétet olyan símára lekaszálni, mint a magyar ember. A kaszálas nagyon komoly munka, olyankor nem érnek rá beszélgetni.“

A szénagyűjtőket elhagyva, más tarkaság látott a parton: egy tehéncsorda legelészett, némelyik tehén beleállt a sekély vízbe, úgy ivott. Most meg bozótos liget következett, egy gólya sétált a szélében. Feri elkérte a látcsöveget, úgy nézte az okos tekintetű, komoly mozgású madarat.

Fodorék gólyája.

A gólyáról.

„Ni, — szólt Feri — egészen közel két gyermek szed virágot a fű között, de a gólya nem fél tőlük, nem repül el.“

„A gólya — szóltam — nem fél Magyarországon az emberektől, hiszen tudja, hogy itt mindenki szereti őt. Örül a falusi ember, akinek a háza kéményének tetejére gólya rak fészket. Én is falusi gyermek voltam, emlékszem rá, milyen öröm volt, az, mikor tavasszal hazaérkezett a faluba, régi fészkére a gólyapár. Hiszen, tudod, a gólya köl-

töző madár. Télen nem tudna élelmet találni Magyarországon, mert befagynak a tavak és mocsarak, ahol ő békára és más víziállatra szokott vadászni. Téltre tehát elköltözik délibb országokba, ahol télen is enyhe időjárás van.

Gyermekkoromban még naplómba is írtam a gólyáról, annyira kedves madaram volt. Szórolszóra nem tudnám már neked elmondani, de amire még emlékszem, azt elmondom neked.

„Április 8.

A rét a patak mentén tele van már sárga, fényes levelű virággal. A gólyavirág az, úgy hívják. Mikor a gólyavirág kezd nyílani, akkor már tudjuk, hogy nemsokára jön a mi kedves ismerősünk is, a gólyamadár. Az igazi tavaszt, amikor már igazán jó, meleg idő van, a gólya hozza meg. Tavaly hamarébb hazajöttek a gólyák is; az idén később tűzhettek kalapjuk mellé gólyavirágot a fiúk, később jött hát a gólya is.

Annyira késett, hogy már-már aggódtunk is miatta.

— Valami bajba kerülhetett, amint jött haza idegen országokon át. Mert bizony idegen országokban akad olyan gonosz ember is, aki nem sajnálja megölni a gólyát, meg a fecskét — így vélekedett Fodor András, a szomszédunk.

Mert tudni való, hogy csak egy gólyapár lakik a mi kis falunkban, az is Fodor Andrásék kéményén rakott fészket, ott lakik. A mi falunk gólyái éppen azért Fodor Andrást szeretik legjobban, de engemet is, hiszen szomszédjuk vagyok, sokat látnak az udvaron és soha nem bántom, nem dobálom őket. Ha Fodorék járnak a réten vagy én, a gólya

föl nem repül a vízből, csak éppen hogy ránk néz nagy nyugodtan.

— Ezek nem bántanak — gondolja magában.

De bezzeg a vadászt, a puskás embert nem szereti! Igaz ugyan, hogy magyar vadász szégyennek és bűnnek tartaná golyára löni, de hát a golyának más országokból szomorú tapasztalatai vannak a vadászokról. Tudja, hogy a kezükben az a csillogó csövű valami mennydörög és villámlik és lesújtja a nem óvatos madarakat, a kedvükre sétálgató golyákat is. Ha hát puskás ember megy a rétünkön át fürjészni, akármilyen messze van is, ijedten kanyarodik föl a golya a magasba.

— Hátha valami idegen nemzetbeli vadász mégis megleste és meglőtte a mi golyánkat? — töprenkedtem Fodor szomszédal együtt.

De ma délelőtt hallom ám, amint a negyedik osztályos Gál gyerek kiabál:

— A golya! A golya!

Hát csakugyan itt a golya. A nyakát meg a lábát elnyújtja, lassan és méltósággal kereng a magasban. Egyre alább-alább ereszkedik és leszáll egyenesen a Fodorék házára. Megáll ott a fészek szélén és elégedetten, vidáman kelepel.

A környékbeli házakból az utcára futnak a kedves vendég hangjára. Fodorék nagy leánya, Magda is, kiáll a tornác szélére, tenyerét a nap ellen a szeme fölé teszi, úgy néz föl mosolyogva a golyára. A golya lengő ugrásokkal jár ide-oda a fészke körül.

És amíg a golya a fészkének örülve ugrál a háztetőn, a gyerekek lenn az udvaron féllábon táncolva éneklik:

Gólya, gólya, gilice!
 Mitől véres a lábad?
 Török gyerek megvágta;
 Magyar gyerek gyógyítja!

Evvel a verssel akarják tudtul adni a várva-várt gólyának, hogy csak a magyar gyerek szereti őt igazán.

A napfény szelíden árad alá a felhők közül. A faluban mintha ünnep volna. Még az öreg nagy-
 szakállú, vak koldusunk is megáll a kocs út közepén. Nyugodt és méltóságos arcával a gólya felé fordul és a kezét a füléhez emeli, hogy jobban hallja a kelepelését.

Itt a gólya, itt a tavasz!"

Látod, Feri, ezt gyermekkoromban írtam naplómbe, de még most is annyira szeretem a gólyát, hogy, ha látom, eszembe jut gyermekkorom és újra érzem azt az örömet, amit a gólya jöttkor gyermekkoromban éreztem."

Haresát látunk, haresát eszünk.

Elmaradt aztán a haladó hajó mögött a gólyamadár is, halászcsonakokat láttunk a parton, a halászok éppen nagy erőlködéssel húzták ki a vízből a hálót. Feri a látcsövön az egész munkát olyan jól látta, mintha egészen közel csinálták volna. Egyszerre izgatottan kiáltott:

„Mekkora hal! Alig bírnak vele! Hogy csapod! Hiszen ez tengeri hal!"

„Igen, — szóltam — néha föllátogatnak nagy

tengeri halak is a Dunán a Fekete Tengerből, mert hiszen a Duna a Fekete Tengerbe ömlik, de nagyon ritkán látogatnak idáig. Ilyen hal a viza, meg a tok. Azt hiszem, amit te látsz, nem ilyen ritka hal, hanem édesvízi hal, a harcsa. Harcsa van bővebben a Dunában, van a Tiszában is, meg a Balaton tavában. A harcsa nem él meg a tenger sós vizében, azért hívják édesvízi hálnak. Nagy hal az is. Az ötven kilós harcsa nem ritkaság. Száz kilósat ritkán fognak, de akad néha még kétszáz kilós is. Falánk és ravasz hal. Mindig azon leselkedik, hogyan tudna valami vízi állatot bekapni. Valóságos rablógyilkos. A rablók szeretnek elbújni a sűrű erdőbe, a vén harcsa is az olyan csöndes, mély vizet szereti, melynek fenekén sok az iszap és a gyökér, giz-gaz, hogy ott jól elbujhasson. Csinál magának ott gödröt, mozdulatlanul meglapul. Van több szálból álló, hosszú, ostorforma bajusza is. Olyan ravasz, hogy ezt a bajuszát úgy mozgatja a vízben, hogy valami kukacnak lássék. Más halak csakugyan azt is gondolják, hogy ott valami vízi féreg mozog; be akarják kapni, odaúsznak — de ham! a harcsa előugrik leshelyéből, eltátja békaalakú nagy fején levő széles száját, megragadja hátraálló fogaival a menekülni már nem tudó halat és elnyeli. Ha nincsen hal, megeszik egyebet is. Találtak már harcsa fölbontott hasában uszárkutya tagjait is. De éppen azért, mert nagyon falánk, sokszor horogra kerül. Jaj de dühös akkor! Kitépi a horgot a horgászó kezéből, szét akarja szakítani a hálót! De most, úgy látszik, elbánnak azok a halászok a vén rablóval!“

„Aztán jó-e a húsa?“

Mielőtt azonban felelhettem volna öcsém kérdésére (látszott a kérdésből, hogy már megéhezett), ebédre hívtak bennünket. Szép ebédlő helyiség volt a hajón és jó ételek. Egyik fogásnak kirántott halat hoztak. Feri jó étvággal evett és a halra megjegyezte, hogy olyan jó ízű, szálkátlan, szép fehér húsú halat még soha nem evett életében.

„No — mondtam — akkor megvan a felelet arra, amit az előbb kérdeztél. Mert az a hal kirántott harsa.“

Csallóköz és Szigetköz között hajóztunk.

Közben megállt a hajó, *Gönyűnél* voltunk. Feri elővette a térképet és megnézte rajta a Dunának azt a szakaszát, amelyen Pozsony és Gönyű között végighajóztunk. A térképen látta, hogy mi voltaképpen a Duna ágainak két nagy szigete közt haladtunk.

Alig ér ki ugyanis Pozsonytól a hajó, a Duna két ágra szakad. A fő mederből, az úgynevezett öreg Dunából, bal parton kiszakad a csallóközi Duna, fölkanyarodik északkelet felé és Komáromnál tér vissza ismét az öreg Dunába. Így kerít be egy szigetet, az úgynevezett Csallóközt. Nagy és rendkívül termékeny sziget ez, lakói ügyes, dolgos magyarok. Az ő szorgalmuk olyanná tette Csallóköz szigetét, hogy azt ország szerte az ország veteményes kertjének nevezgették. Most Csehországhoz csatolt terület. Komáromnál ömlik bele a Dunába az észak felől jövő Vág folyó. Azelőtt forrásától kezdve a torkolatáig magyar földön folyt, most végig cseh területen.

Az öreg Dunából jobb felé is tér el egy ág, a mosonyi Duna-ág. Ez a Rába folyóval egyesül Győrnél és vissza megint Gönyűnél folyik az öreg Dunába. Ez is szigetet alkot hát, az úgynevezett Szigetközt.

„Hála Istennek, — szólalt meg Feri a térkép fölé hajolva — a Szigetköz nem a cseheké, az belül esik már az új határon is! De azt nem látom egészen pontosan a térképen, hogy Komárom a cseh elcsatolt területen van-e, vagy csonka Magyarországon.“

„Nem csoda, — feleltem, mert ennek a tiszta magyar lakosságú városnak egy kis része csonka Magyarországhoz tartozik, nagyobb része meg a cseh elcsatolt területhez. A városnak egyik része a Dunának egyik partján, másik része a másik oldalon van. A két részt híd köti össze, és a híd egyik vége csonka Magyarország területén, másik vége a cseh területen. Az új határ kettévágja a várost.“

Feri megcsóválta a fejét:

„Olyan ez, mintha Newyorknak csak egyik fele volna az amerikaiaké, de már a másik fele a mexikóiaké volna. Aztán, bácsi kérem, ha Komárom csonka-magyarországi részében lakik egy fiú, annak a barátja meg cseh terület utcájában lakik, átmehet hozzá játszani?“

„Nem lehet, — világosítottam föl — mert a cseh területre csak külön útlevéllal és engedéllyel lehet bejutni.“

A hajónk pedig elért Komáromba.

„Miféle erős bástyák azok ott?“ — kérdezte Feri, kémlelve a bal partot.

„Komárom vára“ — feleltem.

„Ezen nem látok tornyokat, mint a pozsonyi meg a dévényi váron!”

„Úgy ám, mert a pozsonyi, meg a dévényi vár afféle régi időbeli vár. Régen, mikor még nem voltak olyan erős lövésű ágyúk, mint most, jók voltak a tornyok a védekezésre. Akkor a várak tornyaiból biztonságban lehetett löni az ellenséget. Ma már az olyan tornyokat egyszeriben porba döntené az ellenség ágyúja. Ezért a régiszerű várak akkor sem alkalmasak már ostrom visszaverésére, ha nem romok, hanem épségben vannak. Ha a dévényi vár még most is olyan épségben volna, mint mikor megépítették, akkor sem számítana már várnak a mai időben a mai ágyúk, meg bombavető repülőgépek idejében.”

„Hát azért nincsenek tornyok a komáromi váron? Azért nem építették magas hegyre? Ez hát nem régiszerű, hanem újszerű vár.”

„Úgy van. Csak kis részét látni innét, de abból is láthatod, hogy ez a vár teljes épségben megvan.”

„És most ez a vár — ez a vár — kiké? Magyaroké, vagy cseheké?”

Erzett Feri hangján, hogy ezt szorongó szívvel kérdezte, mintegy félve a választól, hogy hátha ez szomorú lesz.

„Bizony öcsém, — szóltam sóhajtván — ez is a cseheké.”

„Elfoglalta az ellenség a világháborúban?”

„Dehogyan foglalta. A magyarok, amíg fegyver volt a katonák kezében, megvédték az egész ország határát az ellenségtől. Nagyon messze volt Komáromtól az ellenség. Hanem a háború végével a világnak hatalmas birodalmai arra kényszerítették a

magyarokat, hogy ezt a várat is a cseheknek adják. Hiszen a csehek sohasem tudták volna elfoglalni a magyaroktól!“

Viharban jóízűen uzsonnázunk.

E pillanatban nagyot dördült az ég. Föltekintünk, hát gyorsan tornyosuló fekete felhőket látunk s egyszerre csak éreztük, hogy erős szél csapott ránk. Mindjárt itt a vihar.

„No a vihart nem szeretem a hajón; — szólott Feri — a tengeren is, mikor vihar volt, megbetegedtem tőle.“

„A tengeren bizony könnyen tengeri betegséget kapni a vihartól, de a Dunán nem kell attól félni. A Dunának nincsenek olyan nagy hullámai.“

„Nem keveredik föl a gyomrom, mint a tengeri vihartól?“

„Nem; itt nyugodtan elköltheted az uzsonnakakaódat“ — szóltam és bementünk megint az étterembe.

Az ég tovább dörgött, sűrűen villámlott, zápor szakadt, de a hajó oly nyugodtan siklott tova a hullámok között, akár a sirálymadár a viharban, Feri pedig jóízűen itta kakaóját.

Bortermő vidékek mellett haladunk.

„Hol járhatunk most?“ — kérdezte.

„A jobb parton van ezen a tájon Neszmély, Nyergesújfalú meg több helység; mind arról nevezetes, hogy a hegyei kívül is, belül is hasznos hajtának.“

„De tréfás a bácsi, — nevette el magát Feri — hogy kell azt érteni, hogy kívül is, belül is hasznos a hegy?”

„Találd ki!”

„Hát — szólt némi gondolkodás után Feri — a hegy belseje akkor hasznos, ha bánya van benne.”

„Eltaláltad — szóltam — itt a balparti hegyekben épületre való kőbányák, márványbányák vannak.”

„A hegyek külsején pedig bizonyosan erdők!”

„No, ezt nem találtad ki: annál becsesebb van itt.”

„Kaszálni való fű.”

„Annál becsesebb. Szőlőskertek vannak a hegyeken; különösen híres a nesz mélyi bor.”

„Hát Magyarországon szabad bort árulni?”

„Igen, Magyarországon nincsen alkoholtiltalom, de csak felnőtt embernek szabad bort inni és azok is jól teszik, ha csak úgy isznak egy kevés bort, ha az orvos nem tiltja nekik. Látnod, nekem el sem tiltották a bort, azért mégsem iszom rendszeren. Inkább eladom a bortermésemet külföldieknek. Minden országnak hasznos az, ha lakosai több árút adnak el külföldre, mint amennyit külföldről vásárolnak. Mert úgy kevesebb pénz kerül ki az országból, több pénz kerül be az országba. Nemcsak lisztje, hanem bora is van Magyarországnak fölösleges, amit eladhat külföldieknek. Sokfelé terem jó bor Magyarországon, sőt hazánkban terem az a bor is, mely az egész világon a legfinomabb: a tokaji bor. Szőlőt is sokat adnak el a magyarok külföldieknek.”

„Én a szőlőt nagyon szeretem; az talán a legjobb gyümölcs“ — szólta Feri.

„Bizony, ezt a magyarországi fiúk is nagyon szeretik, meg a mustot is, a szőlőnek frissen kisajtolta levét. Ezért örülnek ősszel olyan nagyon a szüretnek, mikor a tél beállta előtt minden szőlőt leszednek, ami még a tőkén van, és kisajtolják belőle a mustot, hogy abból aztán később bor legyen. Olyankor, szüretkor, vidám a gazda, vidám a munkás, vidámak a felnőttek, vidámak a gyermekek, mindenkinek jókedve van. Van erről a magyar szüretéről egy szép magyar vers is.“

„El tudná mondani a bácsi?“

„El én. Olyan valaki írta, akinek már el kellett költöznie más városba a szülei házból, és e miatt nem lehet otthon a szüreten, hanem csak mesziről képzelel el, hogy miképpen folyik odahaza a szüret. Hallgass hát ide, elmondom azt a verset“.

Szüretünk.

Írta: Lévay József.

Gondolatim mostan
Mulatozva járnak
Csekély gazdasága
Körül éd's apámnak.
Csak oda tér lelkem
Mikoron elfárad;
Mikor másutt rajta
A búhaj megárad:
Ott nyugtot találhat.

Látom szerettimet,
 Együtt ülnek éppen
 Szőlőhegyünkön a
 Körtefa tövében.
 Középen egy nagy tál,
 Tálban ízes étek
 És körülte vídám,
 Megelégyült képek,
 Nevető cselédek.

Szüreti színt ölte
 Két kis hugom ajka,
 Meglátszik a szőlő
 Édessége rajta *)
 Pörölnek egymás közt
 Pajzán kedvteléssel.
 Egyik megharagszik,
 S azt mondja bús képpei
 Hogy nem kell az étel.

Édesapám pedig
 A kulacsot kapja
 S kitekeri nyakát,
 Hogy lelkét kiadja. **)
 Felköszönti szépen;
 Ez a köszöntője:
 „Adjon Isten bővebb
 Szüretet jövőre!“
 S úgy iszik belőle.

*) A szőlőevéstől csillog a szőlő leve a szájuk szélén.

**) A kulacs lyukát nem dugóval dugják be, mint a palackét, hanem rácsavarható fafedővel zárják le. Ha tehát inni akarnak a kulacsból, azt a fafedőt le kell róla csavarni, tekerni.

És ekkor a pásztor,
 Aki odasurran,
 Elsüti puskáját,
 Puska nagyot durran;
 A fehérnép *) sikolt,
 Apám iszik elébb,
 Azután azt mondja:
 „Jöjjön kend közelébb!“
 S a pásztor odalép.

Fölhajt egy pohár bort,
 Azután tovább megy,
 Mert most így adózik
 Neki az egész hegy.
 Már is félrebillent
 Fejében a kalap,
 De nem gondol vele:
 Mindig iszik, ha kap,
 S olyan lesz, mint a csap. **)

Oszlik a társaság
 Az ebédnek vége,
 Újra daltól hangzik
 A hegyek vidéke.
 Újra nekiesnek
 A termő tőkének
 És míg fosztogatják,
 Tréfálnak, mesélnek
 A vídám cselédek.

*) Fehérnép = asszony és leány.

**) Aki kelleténél több szeszes italt iszik, arra mondják tréfásan, hogy „részeg, mint a csap“, t. i. mint a hordó csapja.

Csak édes anyámnak
 Felhős itt a képe,
 Mivel én jutottam
 Talán az eszébe!
 Ha szép gerezdet lát,
 Azt is nekem szánja.
 Áldja meg az Isten,
 Mikor nem is várja,
 Mikor nem is látja!

Esztergom mellett.

Lassanként aztán mind csendesebbé vált az égzengés, elállt az eső, elvonult a vihar. Kimentünk ismét a födélzetre. Feri figyelmét azonnal megragadta egy gyönyörű látvány. A Duna jobb partjának hosszában fáskertnek sötétzöld fái, mögötte nagy és díszes palota, azon túl kisebb hegy, a hegyen hosszában régi, de ép állapotban levő várfallak, a vár mellett egy hatalmas, büszke templom.

„Esztergomnál vagyunk — magyaráztam Ferinek. — Ez a templom, mely olyan szép helyen olyan szépen meg van építve, az úgynevezett esztergomi bazilika. Majdnem száz esztendeig tartott, míg kívül-belül készen lettek vele, éppen száz méter magas a tornya, száz méternél is nagyobb az épület hossza. Alant a parton abban a palotában lakik a hercegprímás. A hercegprímás a magyar római katolikus keresztényeknek *) legnagyobb

*) Régen mind a római katolikus, mind a református magyarok egyformán így írták ezt a szót: *keresztyén*; ma a régi szokást csak a reformátusok tartják, a katolikusok így írják: *keresztény*.

rangú főpapja. Esztergom tehát a magyar katolikus egyháznak legnevezetesebb helye.“

„Hála Istennek, — szólt Feri, — hogy ez már mégsem a cseheké.“

„Hej öcsém, — szóltam — azért a csehek nagy kárt tettek a hercegprímásnak! Tudod, az ilyen nagy rangban levő főpapnak nagy jövedelemre van szüksége azért, hogy a nagy jövedelemből sokat adhasson jótékony célokra. De a hercegprímás földbirtokainak nagy része a Duna bal partján van, ezért aztán azt mind elvették tőle a csehek.“

„Hát a csehek talán nem katolikusok?“

„De igen, a csehek katolikusok, de ha nem azok volnának is, akkor is bűn volna kárt okozni a katolikus keresztény főpapnak. A magyaroknak csak egy része katolikus, sokan pedig az országban reformátusok és evangélikusok, vannak unitáriusok, zsidók és baptisták is, de a különböző vallásúak békében és szeretetben élnek egymással éppúgy, mint Amerikában is.“

Amint elhaladt a hajónk, azt mondta Feri:

„Sokáig el tudtam volna nézni ezt a szép képet: a várat a bazilikával és alatta a várost és a hercegprímási palotát.“

„Nemcsak szép látvány Esztergom, — szóltam — hanem sok szépet lehet belül is látni épületeiben. Van itt kincstár, melyben régi századokból maradt arany, ezüst, drágaköves templomi edények vannak, képtár, melyben régi híres művészek képei láthatók, könyvtár, melyben még abból az időből is vannak könyvek, mikor a könyveket még nem is nyomtatták, hanem csak kézzel írták.“

És nem csak régiségek vannak Esztergomban, hanem vannak környékén új, modern nevezetességek is. A várostól nem messze szénbányák vannak, ezek nagyon fontosak, hiszen elegendő szén nélkül nincsen gyáripár“.

Aztán elhallgattam, Feri is hallgatott, az egyre szépülő táj nézésébe merült. Alig hagytuk el Esztergomot, láttuk a bal partról betorkollani a Garam folyót. Innét kezdve magas sziklahegyek környékezik a balpartot egészen Szobig; ott az Ipoly folyó torkolata.

A dicsőséges multú Visegrád.

„No most már ezentúl nem kell szomorúsággal nézned a bal partot sem“ — szóltam.

Feri megértette, mit mondtam.

„Ugy-e, itt már a bal part is csonka Magyarország tartozik?“ — Ránézett a térképre és megnyugodva látta, hogy úgy van.

Bal parton zöld lombos hegyek, csinos helységek, gyümölcsösök. Egészen a folyó szélén robot el mellettünk a vonat, mintha versenyt akarna futni a hajóval. Egyszerre a jobb parton kúpalakú, erdős hegy tűnik elő, tetején és oldalán romok. Rendkívül festői tájkép.

„Visegrád — magyaráztam Ferinek. — Ha ott azok a romok beszélni tudnának, sok érdekeset hallanánk tőlük a sok századdal ezelőtt itt történelekről.

Mikor leghatalmasabb volt Magyarország, — majdnem ötszáz éve már — akkor Visegrádon erős

vár volt és itt voltak a királynak és főuraknak üdülő kastélyai. Magában a király kastélyában háromszázötven lakoszoba volt. A kastélyok körül kertek, halas medencék. A kertekben szökőkútak, szép szobrok, üvegházak. Az erdőségekben rengeteg vad. A hegy lábánál és oldalán levő épületeket erős védőfalak kötötték össze a hegy ormán levő felső várral. Sokszoros bástyák és tornyok védelmezték Visegrádot. Itt fogadták királyaink a külföldi fejedelmi vendégeket, itt rendeztek vitézi tornákat (így nevezték akkor a vívó és atlétikai versenyeket), itt tartották a nagy vadászatokat. Bámulták a külföldiek, hogy Magyarországon milyen művészi épületek, művészi szobrok, festmények, művészi edények és lakásberendezések vannak. És hogy vitézei a világ legjobb lovasai és vívói.

Sajnos, később a törökök elfoglalták Visegrádot is; mikor pedig megint magyar kézre került, akkor meg a magyaroknak Habsburgi Lipót nevű királyuk, ki nem magyar volt, hanem német, megparancsolta, hogy föl kell robbantani Visegrád várát és kastélyait is. Így hát ennek a Lipótnak parancsolatjára el kellett pusztítani Visegrádot is sok más régi szép magyar várral együtt. De még a romokban is lehet látni, milyen nagyszerű építmények voltak itt hajdan. Kirándulók, túristák gyakran fölkeresik Visegrádot.“

Vác mellett.

De nem sokáig bosszankodhattunk azon a sok pusztításon, melyet századokon át szenvedett Ma-

gyarország az ő sokféle ellenségeitől. Mert más vonta magára figyelmünket: nem romok, hanem Vác városának szép és ép tornyai tünedeztek föl a bal parton. Vácon is művészien épített székes-egyházuk van a katolikusoknak. Vele szemben a püspöki palota és kert. Legjobban szembe tűnt a Dunáról nézve Ferinek egy háromemeletes, nagy, négyszögű épület, negyven ablaka egy-egy sorban a Dunára.

„Mi az? Iskola?” — kérdezte.

„Nem iskola, — feleltem — de akik benne vannak, azért vannak ott, hogy tanuljanak. Tanulják meg a becsületes, munkás életet. Az ott állami fegyház, elítélt bűnösök vannak benne. Ott vannak berekesztve azok az emberek, akik nem munkával akartak pénzt szerezni, hanem lopással, rablással. Ott a fegyházban dolgozni kell nekik és ha ezek évek mulva megszeretik a munkát és a tisztességes életet, akkor kieresztik őket a fegyházból és szabad emberek lesznek.“

Közeledünk Budapesthez.

Útunkon egyre tartott a parti táj szépsége, egyre kísérték bennünket bal parton a festői hegyek. Következett egy harminc kilométeres sziget is, a Szentendrei sziget, végénél már látható volt a vízvezeték-telep, mely Budapestet vízzel ellátja.

Figyelmeztettem rá Ferit és ő nagyon megörült ennek, mert ebből azt látta, hogy közeledünk már Budapesthez.

Valóban a táj képe kezdett mindinkább olyan-

ná válni, melyből sejtthettük, hogy nagy város felé közeledünk. A Duna két partján mind sűrűbben tűntek föl olyan épületek, amilyenek csak nagy városok körül szoktak lenni. Láttunk a Dunán téli kikötőt, láttunk hajógyárat. Ott álltak sorban a készülő új hajók és a javításra behozott régiek. A ligetek és fák közül mind sűrűbben mosolyogtak ki a csinos nyaralók és a városi kirándulók számára épült nyári vendéglők. Előmeredeztek Budapest környékének és külvárosainak magas gyártornyai.

Budapestre érünk.

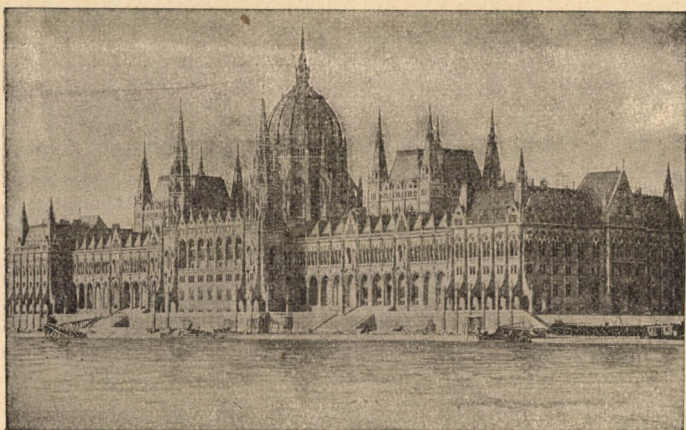
Elhaladva a lombos Margit sziget mellett és a hosszú Margit híd alatt, kibontakozott mind a két parton Budapest a maga teljes szépségében. Középen csillogott a nagy folyam fasoros sétányok szegélyezte medrében, kétfelől a palotasorok, jobb parton hegyes-dombos táj szépsége, bal parton a forgalom nagyobb élénksége, jövő-menő emberek, autók, villamosok nagyobb tarkasága, a két partot összekötő dunai hidak szép, nagy ívei.

Oly gyönyörű volt ez a kép a naplementétől ragyogó ég fényében, hogy Feri nem tudta, hova nézzon:

„Eddig azt szerettem volna, — szólott — ha jobban sietett volna a hajó, hogy minél előbb láthassam Budapestet; most meg azt szeretném, ha lassabban menne, mert amíg az egyik parton nézek valamit, azalatt a másik part elmarad mögöttünk, pedig ott is annyi szépség van!”

Amint a Margit híd alatt leeresztett kémény-

nyel átsuhant a hajó, különösen a bal partnak egyik közeli épületén akadt meg a szeme Ferinek. Középen kupolás, széltében tornyokkal megrakott, a Dunára nagy lépcsőzettel lenyúló, pompás, büszke épület. Az alkonyi nap fénye égett sűrű ablak-sorain és az festette színesre a magasba szökő falakat és ércetetőket.

Az országháza Budapesten.

„Ez valami nagy úr palotája lehet“ — vélekedett Feri.

„A legnagyobb úré, aki van ebben az országban“ — szóltam.

„Ki az?“

„Az a legnagyobb úr — a magyar nemzet. Annak minden tagja, akár gazdag, akár szegény. Minden magyarnak közös palotája ez. Mert ez a palota az Országháza, idegen szóval: Parlament. Ide gyűlnek össze a magyar nép képviselői, hogy ta-

nácskozzanak az ország ügyeiről, itt hozzák a törvényeket, itt intézik az egész ország sorsát. Ez az Országháza nekünk olyan, mint az amerikaiaknak a washingtoni Capitolium.“

„Akkor már értem, hogy olyan díszesre építették. De nini, ott a jobb parton, az egyik hegy tetején, ott is látok olyan épületet, mely sokkal nagyobb és díszesebb a többinél. Mintha királya volna a többi épületnek.“

„Jól mondod, hogy a többi épület királya, mert hiszen ez a királyi palota.“

„Abban lakik a király?“

„Nem. Királyi palotának azért nevezik, mert mikor építették, akkor még „király“ volt a címe annak, aki az egész országban a legfőbb ember volt, amint mondani szokás: az államfő volt.

Angliában most is „király“ az államfő címe, Amerikában és Franciaországban „elnök“, Magyarországon pedig most „kormányzó.“ Körülbelül ötszáz esztendővel ezelőtt szintén volt már kormányzója Magyarországnak: Hunyadi János. Vitéz és bölcs hadvezér volt, sok ütközetben megverte a törököt, megvédte hazáját és Európát. Kormányzó volt Kossuth Lajos is 1849-ben. Ő az, akiről említettem már, hogy Amerikába is áthajózott és ott az amerikai nép nagy lelkesedéssel és szeretettel fogadta, mint a szabadságért küzdött államférfiút. Magyarország mostani kormányzójának a neve: Horthy Miklós. Mielőtt kormányzó lett volna, tengernagy volt a haditengerészetben.“

„Hát Magyarországnak hadiflottája is volt valamikor?“

„Volt bizony. A világháborúban vitézül har-

coltak a mi tengerészeink. Horthy Miklós több dicsőséges tengeri ütközetben részt vett. Egyszer meg is sebesült. De sebesülten sem hagyta ott a parancsnoki hídat. A röpködő bombáktól meg nem ijedve helyén maradt, nyugodtan osztogatta tovább a parancsokat és végre is az ő hajói maradtak a győztesek.

„Most hol vannak a hadihajók?”

„Mondtam már, mennyi igazságtalanságot tettek Magyarországgal a világ hatalmas államai. Arra kényszerítettek bennünket, hogy minden hadihajónkat adjuk át idegen államoknak.”

Feri erre valamit ingerült hangon válaszolt, de nem hallottam jól, mert a hajó nagyot túlkölt — megérkeztünk a hajóállomásra. Kikötöttünk és egy közeli Duna-parti szállodába mentünk a pesti oldalon.

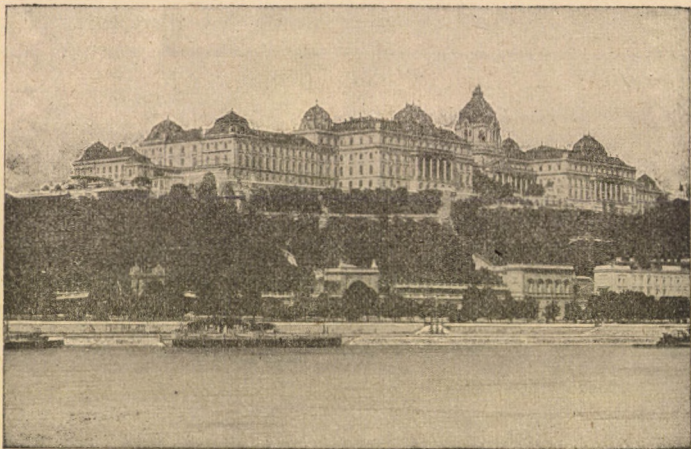
Duna-parti sétá Budapesten.

Éppen csak megmosdottunk a szállodai szobában; azonnal mentünk le sétálni. Kérdeztem Feritől, nem fáradt-e, nem éhes-e? Nem ő!

„Járjunk egyet vacsora előtt a langyos júniusi estén!”

Szállodánk, mint említettem, a Duna partján volt, ablakaink a Dunára nyíltak, tehát csak éppen le kellett jönnünk a szobánkból, máris ott voltunk a Duna-parti sétányon.

Feri magával hozta kezében Budapest térképét is. Nagyon jó szokás az, hogy ha utazunk, minden nagyobb városban térképpel járunk. A térképre nézve Feri rögtön megállapította:

A királyi palota Budapesten.

„Budapest a Duna két oldalán fekszik. Ez a balparti része, amelyen mi vagyunk, sokkal nagyobb, mint a jobbparti része.“

„Úgy van — válaszoltam — és a térképen lehet is látni az okot, miért nagyobb a balparti rész. Veheted észre, hogy a jobbparti rész hegyes, a balparti rész pedig sík. A sík föld mindig alkalmasabb nagy város építésére, mint a hegyes, dombos. Budapestnek ez a balparti része a pesti oldal, jobbparti része a budai oldal. Valamikor két külön város volt Pest meg Buda, de most már egységes város: Budapest. Hiszen a vasúti hídon kívül még négy nagy híd is összeköti a két oldalt.“

„Nekem az volna a kérésem, hogy sétáljunk végig a Duna-parton, végig a hídfők előtt.“

„Jól van“ — szóltam.

Mire lejöttünk a szobánkból a Duna partjára,

már egészen este lett, de nem sötét este, hanem fényes este. Hiszen világított a sok lámpa. Valóban meglepő látványban volt részünk. A budai hegyeket már elfödte a sötétség, de oldalukon ragyogott a fölfelé vivő utak sok lámpája, mint sok nagy csillag. A kiválóbb épületek pedig fényszórókkal voltak megvilágítva és azok úgy tűntek föl, mintha valami fénylő, izzó kövekből volnának rakva és mesebeli csodaképpen lebegnének a sötétlő, üres levegőben. A nagy vizen átnyúló hidak lámpái is sorban égtek, olyanok voltak, mint a szikrázó drágakövek valami ércövön. A két part hosszában is lámpák égtek a sétányokon és az a sok felől áradó fény mind ott ringatózott a nagy folyam hullámain, úgyhogy az egész város olyan volt, mintha valami nagy ünnepély miatt pompás tűzijátékot rendeztek volna benne. Szemben volt velünk a budai oldalon az úgynevezett Várhegy. Annak az oldalán díszes, oszlopos, tornyos, lépcsős följáró van, az úgynevezett Halász-bástya; ez is fényben úszott, úgyhogy a sötét háttérből kiemelkedtek szép körvonalai. Fönt a hegy tetején a Mátyás-templom karcsú tornya szintén fényesen emelte csúcsát a magasba.

Amint mentünk a folyam folyása irányában, elértünk az Erzsébet hídhöz. Ez úgy van építve, hogy nincs alatta oszlop a Duna közepén, hanem egyetlen széles ívben hajlik át a nagy folyamon. Ennek a budai fejénél kezdődik a Gellért hegy és eltart az a hegy a másik hídig, a Ferenc József hídig. A Gellért hegyen az Erzsébet híd irányában egy nagy méretű szobor volt kivilágítva, szent Gellérté, a vértanuhalált halt keresztyén hittérítőé. A

hegytetőn a fellegrvár vaskos, síma falai olyanok voltak a megvilágításban, mintha valami óriás tejüvegből készültek volna és belülről égne bennük valami átható fény.

A Ferenc József hídnál indulóban volt egy kis hajó.

„A Margit szigetre visz, ott leszünk hamarosan.“

Beültünk a hajóba.

A hajóból most még inkább lehetett gyönyörködni abban a valóban álomszerű képben, melyet a kivilágított Budapest mutat esténként.

„Van ilyen szép város másik is a világon?“ — kérdezte Feri.

„Nincsen — feleltem. — Ezt nemcsak én mondom, hanem azok az idegenek is, akik már az egész világot bejárták és Budapestre is eljöttek.“

Egyszerre aztán, amint gyorsan ment a kis hajó, fölzendült valahol a parton egy erős, mély hangú fúvó hangszeren egy régi magyar dal. A dal végigszárnyalt a két part között a Duna hullámai fölött. Olyan volt, mintha valami láthatatlan tündér játszana különös hangszeren.

„Nagyon szép — szólta Feri. — Milyen hangszer ez? Soha nem hallottam ilyent Amerikában.“

„Ez a *tárogató*. Régi magyar hangszer. Hoszszú, öblös, billegetős síp, századokkal ezelőtt a régi magyar vitézek kedves hangszere. Mikor harc után, a lóról leszállva, pihenőre gyűltek este a tábornokok mellé, akkor hallgatták a tárogató szavát. Az az ismeretlen, aki azt a tárogatót fújja, meg az a sok járó-kelő, aki ezt a komoly, férfias hangú dalt hallgatja, mind maga elé képzei most a mi

vitéz őseinket, akik annyi harcban védelmezték ezt az országot!”

„Igen, — szólt lelkesedve Feri — én is amint ezt a dalt hallgatom, azt képzelem, hogy fölélédtek a régi magyar vitézek, valahol ott a Margit sziget fái alatt hallgatják a tárogató szavát, mi nemso-kára közénk érkezünk és reggel én is velük együtt lóra ülök és elvágtatok, hogy a Kárpátokon túl üzzem az ellenséget!”

Közben a kis hajó elment az Erzsébet híd, Lánc híd, Margit híd alatt és kikötött a Margit szigeten.

A Margit szigeten. Magyar étel, magyar zene, magyar tánc.

Az egész sziget nagy, öreg fákkal, göndözött pázsitokkal, tarka virágokkal borított sétakert. Az esti harmat már leesett fűre, fára és üdévé tette a levegőt. Sokan sétáltak itt is az úton, melyeknek finom, apró kavicsai fehéren villogtak az útszéli lámpák fényében. Mi egy kivilágított épület felé tartottunk, mely előtt a szabadban terített asztalok mellett ült a közönség.

„Nem a régi magyar vitézek tábornövéhez hoztalak, — szóltam Ferihez — hanem egy Margitszigeti vendéglőbe. Megvacsorázunk, azután nem lóra ülünk, hanem autóba. Szállásunkra megyünk, ki kell aludnunk magunkat.”

Gulyást rendeltem vacsorára és utána *teper-tős túrós csuszát*.

„Gulyást Amerikában is szoktak enni — szólt Feri — de ott nem ilyen jó.”

A tepertős túrós csuszára pedig azt mondta, hogy életében olyan jó tésztaneműt nem evett.

„Bizony — szóltam — minden külföldi vendégünk, aki nem beteg gyomrú, azt mondja, hogy Magyarországon sokkal jobban főznek, mint más országokban.“

Közben rázendített a zenekar. Nem sípjaik voltak a zenészeknek, hanem hegedűik, kisebb-nagyobb vonós hangszereik, meg egy cimbalmuk.

„Különös ez, — szólt Feri — hogy ezek a zenészek mind olyan sötét bőrűek, fekete hajúak. Nem a szerecsenek rokonai?“

„Nem bizony, hanem cigányok, *cigánybanda*. Így hívjuk mi a cigányok zenekarát.“

„Olvastam egy amerikai cseh fiú könyvében, — szólt Feri, — hogy Magyarországon igen sok cigány van és hogy a magyarok, vagy cigányok, az mindegy.“

„Külföldi könyvekben sok valótlan írnak Magyarországról. A cigányok más fajú nép, mint a magyar. A magyar nép a finn népnek rokona. Több ezer esztendővel ezelőtt egy nép volt a magyar és a finn és egy nyelvet beszéltek, de több ezer évvel ezelőtt elváltak és a finnek észak felé mentek, mostan Svédország és Oroszország közt van a hazájuk. Igen műveltek, mindnyájan protestáns vallásúak. A cigányok pedig más népekkel vannak távoli rokonságban, többek közt az indusokkal. Magyarországon kevés cigány van. Leginkább arra használják a magyarok, hogy muzsikáltatnak velük.“

Mihelyt megvacsoráztunk, autóért indultunk,

de a vendéglő épülete mellett meg kellett állanunk egy kedves jelenet láttára.

Kertész munkával foglalkoznak napközben a szigeten napszámba fogadott falusi leányok.

Ezek mikor elvégzik a napi munkájukat, lepihennek aludni a szigeten egy faházban, mely erre a célra van fölállítva. Most azonban, mielőtt lefeküdtek volna ezek a leányok, idegyűltek a vendéglő mellé, hallgatni a cigányok muzsikáját. Addig-addig hallgatták, hogy egyszerre csak kedvük kerekedett táncolni. Mindegyik leány választott magának egy táncost. A kettő közül egyik a másiknak derekát fogta két kezével, ez a másik meg a két kezét tette rá társának a két vállára és úgy táncoltak ütemesen a hegedű szavára.

„Látod, — szóltam — ezek egész nap dolgoztak és milyen jó kedvük van munka után! A magyart nem keseríti a munka, hanem jó kedvűvé teszi.“

„Milyen tánc ez?“ — kérdezte Feri.

„Ez a magyarok nemzeti tánc, úgy hívják, hogy *csárdás*.“

„De hiszen egyszer Amerikában láttam én cirkuszban *csárdást*, de az nem ilyen volt. Ott a táncolók nagyon rugdalóztak.“

Elnevettem magamat.

„Amit a cirkuszokban *csárdás* táncnak, magyar táncnak neveznek, azt a magyarok nem táncolják, azt csak a komédiások találták ki. Látod, ilyen az igazi magyar tánc: ezek nem rugdalóznak. De siessünk már a lakásunkra.“

Autóba ültünk. A sziget nagy fái között, a virágillatos esti levegőben, azt hihetné az ember,

hogy messze van a várostól, valahol kinn, egy erdő közepén. De alig indultunk meg, már ott voltunk a Margit hídon, melyet egy kisebb mellékhíd köt össze a szigettel, egy-két perc múlva pedig ott voltunk a szállodánál.

Lefekvés előtt még megkérdezte Feri:

„Vannak-e itt Budapesten autón járó rablók, akik még a rendőrökre is lövöldöznek?”

Megnyugtattam, hogy ilyenek Magyarországon nincsenek, csak külföldi nagy városokban. Budapesten jó a közbiztonság.

Feri ezután szépen imádkozott, rágondolt Amerikában maradt szüleire és kisebb testvéreire és elaludt.

Elindulunk a Ferenc József hídtól a Múzeum felé.

Másnap reggel siettünk ki a friss levegőre és a Duna parton reggeliztünk egy kávéháznak a szabadra nyíló részén. Gyalog megint megindultunk a Ferenc József híd felé.

Alig tettünk néhány lépést, egy szobron akadt meg a szeme Ferinek.

A szobor egy lelkesült arcú magyar férfit ábrázolt, bal kezében papírtekercs, jobb karja magasra emelve.

„Mintha buzdító szónoklatot tartana” — jegyezte meg Feri.

„Eltaláltad, — szoltam. — Ez a szobor Petőfi Sándor szobra.”

„Akkor már tudom, — szolt Feri — miért ábrázolja őt így ez a szobor. Olvastam már Petőfi-

A budapesti Petőfi szobor.

nek sok költeményét és tudom, hogy ő buzdította a magyar népet a szabadságharcra.“

„Nemesak buzdította, — toldottam meg — hanem az ezernyolcszáznegyvennyolc—negyvenkilen—cediki szabadságharcban ő maga is beállott katonának és a harctérre sietett hazáját védeni.“

„Azt is tudom, hogy elesett a csatában“ — tette hozzá Féri.

„Igen — szoltam — és a neve örökké él, mert a világ legnagyobb költője és a legszebb példát adta nekünk magyaroknak a hazafiségra. Ezernyolcszáznegyvennyolcban idegen népek megtámadták a békés magyarokat és öldökölni kezdték a védteleneket is, öregeket és gyermekeket is. Ekkor Kossuth és Petőfi arra buzdították a magyar

népet, hogy szálljon szembe minden ellenségével és fegyverrel védelmezze szabadságát. Nemsokára odaérünk a Magyar Nemzeti Múzeum palotájához. Annak a lépcsőjének az oldalfalára állott a nép elé ezernyolcszáznegyvennyolcban március 15-én Petőfi és ott szavalta el azt a buzdító költeményét, mely így kezdődik: Talpra magyar! Ezeket a szavakat akarja eszünkbe juttatni ez a szobor.“

E pillanatban a Duna-partról egy kettős sorokban haladó csoport közeledett. Iskolás fiúk voltak, kis útitáskáik és hátizsákjaik mutatták, hogy a vidékről jöttek föl Budapestre tanulmányútra. A tanárjuk vezette őket. A két első fiú egy koszorút hozott; mezei virágokból volt fonva. A csoport kalap-levéve állt meg a szobor előtt.

Erre az egyik eleven szemű fiú elkezdett szavalni:

Nemzeti dal.

Irta Petőfi Sándor.

Talpra magyar! hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok,
Ez a kérdés, válasszatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ösapáink.

Kik szabadon éltek, haltak,
 Szolgaföldben nem nyughatnak.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Sehonnai, bitang ember,
 Ki most, ha kell, halni nem mer,
 Kinek drágább rongy élete,
 Mint a haza becsülete.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
 Jobban ékesíti a kart,
 És mi mégis láncot hordtunk!
 Ide vele régi kardunk!
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
 Méltó régi nagy híréhez;
 Mit rákentek a századok,
 Lemossuk a gyalázatot!
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Hol sírjaink domborúlnak,
 Unokáink leborúlnak
 És áldó imádság mellett
 Mondják el szent neveinket.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Elénekeljük a Himnusz.

A szavalat végeztével a két koszorúvivő fiú letette a koszorút a szobor talpára. Az egyik — olyan komoly volt a tekintete! — szembe nézett a szoborral és mintha élővel szólna, így beszélt:

„Ezek a virágok abból a földből termették, amelyet a te véred öntözött. Mi annak a hazának vagyunk fiai, amelyet te védelmeztél. Petőfi Sándor lelke, tudd meg, hogy Magyarországon nyílnak még a virágok és vannak mindig olyan ifjak, akik készek szembe szállani az ellenséggel!”

Most elénekelték a *Himnusz* első versszakát:

Isten áldd meg a magyart
 Jó kedvvel, bőséggel,
 Nyújts feléje védő kart,
 Ha küzd ellenséggel!
 Balsors akit régen tép,
 Hozz rá víg esztendőt:
 Megbűnhötte már e nép
 A múltat s jövőndöt!

Feri is a fiúk közé lépett és velük énekelte a magyarok nemzeti énekét.

„Ezt még Amerikában megtanultam — szólt, mikor tovább ment a csapat. — Azt is tudom, hogy a Himnuszt Kölcsey Ferenc írta.“

Mentünk aztán mi is tovább.

Átmegyünk a Kálvin-téren.

A nappali világosságban jól lehetett látni a budai oldal hegyeit.

„Milyen érdekes az, — figyelmeztettem Ferit — hogy itt járunk a nagyváros közepében, de ha átnézünk a budai oldalra, ott meredeznek szorosan a Duna mellett a Gellért hegy meredek sziklái; azokat ugyan még az ügyes turista sem tudná a Duna felől megmászni. Együtt van itt Budapesten a világváros kényelme és a szabad természet vad szépsége. Más városokban nincs ez így.“

Elérve a Ferenc József hídhöz, ott megnézte Feri a térképen, hogy a hídtól egymást folytató utcák, úgynevezett körútak vezetnek. Ezek egy ideig távolodnak a Dunától, azután megint a Dunához érnek a Margit hídnál.

„Gyerünk erre végig gyalog.“

Megindultunk. A körút egyik oldalán egyik irányba, másik oldalán a másik irányba futottak a villanyosok. Tele voltak a hivatalokba és üzletekbe siető emberekkel. Elérkeztünk egy térre, amelyen feltűnően sűrűen vannak a villanyosok sínjei, mert a térnek sok oldalutcájából visznek keresztül sínpárok a téren.

„Budapest terei közül itt van a legtöbb villanyoskeresztezés“ — szóltam.

Középen köszobrokkal díszített szökőkút állott. Feri gyönyörködve nézte, amint galambok repültek oda inni. Egy templom is állott a téren; Feri megkérdezte, milyen templom.

„Református templom; — magyaráztam — ebben a templomban szokott predikálni a reformátusok püspökei közül a Budapesten lakó. Hallgatják szónoklatait rádión vidékről is, még az elesett területekről is. Ez a tér a Kálvin tér.“

A Magyar Nemzeti Múzeumban.

Alig mentünk odébb, elérkeztünk egy fás kerttel körülvett, oszlopos homlokzatú épülethez. Az oszlopok között volt a főkapu, oda föl szélesen elnyúló számos lépcsősor vezetett. A lépcsők két felén két magas oldalfal.

Feri ráismert iménti beszélgetésünk után:

„Ez itt a Magyar Nemzeti Múzeum és arról az oldalfalról szavalt Petőfi a néphez. De kié ez a szobor itt a Múzeum előtt?“

„Ez Arany János szobra. Petőfi és Arany jó barátok voltak és Arany Petőfivel együtt a magyar nemzet két legnagyobb költője. De most menjünk a Múzeumba. Ebben különféle tudományos gyűjtemények láthatók — magyaráztam Ferinek. — Van itt könyvtár, csak kevéssel kisebb, mint a newyorki nagy könyvtár. Vannak benne olyan régi magyar írások is, hogy abban az időben még föl sem födötték Amerikát. De a könyvtár nem nézni

való, hanem arra való, hogy ha a tudósok valami ritka, régi könyvet el akarnak olvasni, ott megtalálják. A könyvtárat hát mi ne nézzük meg, hanem menjünk a természetrajzi táriba.“

Feri ott igen mulatott, a sok kitömött állat nézésében. Közelről megnézte őket, különösen a gorillát.

„Ilyent még soha nem láttam elevenen, pedig sokat olvastam erről a borzasztó erejű, nagy májmról. Nem szeretnék vele verekedni!“

Nagyon tetszettek Ferinek a madarak is, melyek természetes mozdulataikban voltak kitömve: úgy ültek, álltak, röptek, mintha elevenek lettek volna. Legjobban tetszettek neki a hófehér, fátyolszerű tollú kócsagok! Mikor még több mocsár volt Magyarországon, sok ilyen szép fehér kócsag lakott itten és szép farktollait dísznek viselték harcü süvegük mellett a főurak.

„Szebb a kócsagtoll, mint a struccotoll“ — jegyezte meg Feri.

A különféle hideg vérű állatok, halak, kígyók, békák, lezárt üvegekben szeszebe voltak eltéve. Ezek már bézzeg nem tetszettek Ferinek:

„Jaj de csúfak!“ — úgymond.

„Úgy látszik, — szóltam — neked nem tetszenek úgy, mint egykor az orosz katonáknak.“

Feri kérdőleg nézett rám.

„A legutóbbi világháborúban — magyaráztam Ferinek — a franciák szövöztek az oroszokkal, Kossuth Lajos szabadságharca idején pedig az osztrákok hívták segítségül a magyarok ellen az oroszokat. Így kerültek 1849-ben orosz katonák Pestre, még ide a múzeumba is.“

„Annyira szomjajtak tudományos ismeretekre?”

„Szomjajtak ám, de másra. Nézd Feri: ezekről a kigyókról, békákról itták le a szeszt!”

Feri megborzongott:

„No, ilyenekkel sem szövetkezném!”

Megnéztük az ásványgyűjteményt is. Ezer meg ezer más-más színárnyalatban pompáztak a különféle ércek és kövek, melyeket nagy Magyarország bércei termettek. Mindenik darab alá oda volt írva az a helység, amelynek a határából hozták. Feri mindig megkérdezte, hogy az a helység csonka Magyarországon van-e. Bizony, a legtöbb-ször azt kellett mondanom, hogy cseh vagy oláh elcsatolt területen, mert az ércek és ásványok hegyes vidékeken lelhetők, a magyar hegyes vidékek nagy részét pedig az arany-, ezüst- és egyéb bányákkal együtt a cseheknek és oláhoknak adták oda a velük szövetkezett hatalmas államok. A csehek meg az oláhok kezén aztán a legtöbb bánya elromlott.

Átmentünk a régiségtárba. Ott voltak a régésrég-i emberek eszközei még azokból a régésrég-i idők-ből, amikor még nem tudtak bánni az ércekkel, hanem kőből készítették a baltáikat. Voltak őse-mberek fegyverei és ékszerei abból a korból is, mikor már ismerték a vasat, majd a bronzot. Ezeket most a földből ássák ki és a barlangok mélyéből keresik össze azok a tudósok, akiket régészeknek neveznek. Megnéztük a történelmi tárat is, ott a régi magyar ruhákat, fegyvereket, lószerszámokat. Látszott ezekből a tárgyakból, hogy a magyarok minden időben nemcsak jó vitézek voltak,

hanem ügyes, művészi ízlésű iparosok is. Mindig szerették a magyarok a szépet és művészt mindenben. Gyönyörű látvány lehetett a magyar vitéz hímzett, sallangos szerszámú lovon, színes díszgombos ruhában, fényes fegyverrel, amint versenyt röpül a szélllel!

Olyan sok látnivaló van azonban a Nemzeti Múzeumban, hogy mindent végignézni nem volt időnk. Elhatároztuk hát, hogy még többször ellátogatunk ide Budapesten létünkben, de most folytatjuk útunkat.

Csak még egy különös dolgon akadt meg Feri szeme.

Egy összetört fehér márványszobron.

Összetörték a csehek a legszebb szobrot.

„Milyen nagy és szép szobor lehetett ez — szólt, amint a darabokat nézegette. — Valami szerencsétlenség érte?”

„Nem véletlen szerencsétlenség! Majd elbeszélem.

Magyarországnak egyik királyasszonyát ábrázolta, Mária Teréziát, koronásan, lovon ülve, mellette pedig kétfelől két kardos magyar. Ez a Mária Terézia ezelőtt majdnem kétszáz évvel nemcsak Magyarországnak volt királyasszonya, hanem az osztrákok és csehek uralkodója is volt. Osztrák és cseh tartományait megtámadta az ellenség és már kis híján el is foglalta. Ekkor Mária Terézia Pozsonyba menekült, ahol azon időben a magyarok országgyűlése volt és a magyarok segítségét kérte.

A jelenvoltak kardot rántottak — mert a régi magyarok kardosan jártak — és így kiáltottak föl: „Életünket és vérünket!“ Tudniillik, hogy ezt is készek föláldozni a királyasszony többi veszélyben

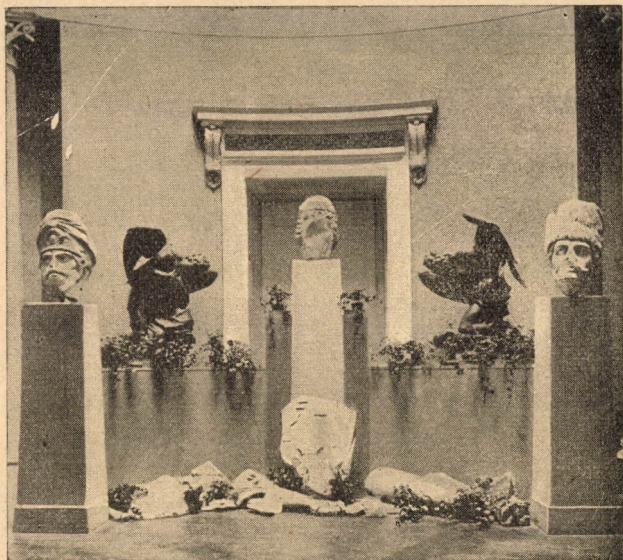
A pozsonyi Mária Terézia szobor a lerombolás előtt.

forgó országáért. Igéretüket teljesítették is, nem-sokára megmentették az osztrákok és csehek föld-jét az ellenségtől.“

„Hát aztán meghálálták ezt a magyaroknak az osztrákok, meg a csehek?“

„Látod, hogyan hálálták meg! Azt tudod, hogy a legutóbbi nagy háborúban is segítettek a magya-

rok az osztrákoknak, mégis azok a háború végével nagy darabot maguknak követeltek Magyarországból. A csehek még nagyobb magyar területet elvettek. Sőt azok, mihelyt Pozsony is az övék lett, lám, így összetörték ezt a szép szobrot. Mert ott

A lerombolt Mária Terézia szobor törmelékei
a budapesti Magyar Nemzeti Múzeumban.

volt ez fölállítva Pozsonyban, annak emlékére, hogy ott ígérték meg a magyarok Mária Teréziának, hogy megszabadítják az osztrákok és csehek tartományát az ellenségtől.

Feri erre így fakadt ki:

„Mi amerikai fiúk azt tartjuk, hogy tisztességes fiú az útszéli fát sem töri ki. Milyen emberek

lehetnek hát azok, akik ilyen szép márványszobrot összetörnek!“

„Bizony, — feleltem — ez volt a legszebb szobra a legnagyobb magyar szobrászművésznek, Fadrusz Jánosnak. Pozsonyban született, úgy akarta tehát, hogy szülővárosa számára készítse el a legszebb szobrát. Nagyon szegény emberek gyermeke volt ez a Fadrusz János. Annyira szegények voltak, hogy mikor fiuk, a kis János, elvégezte a hat elemi osztályt, nem tudták már magasabb fokú iskolába járatni, hanem lakatosinasnak adták. A kis fiú nagyon szorgalmasan tanulta mesterségét és amit rábízta, azt nagy ügyességgel csinálta. Az inasiskolában rajzolni is tanult, azonkívül üres idejében fából faragott díszeket és alakokat. Tizenhét éves korában már annyira kitűnt Fadrusz tehetsége, hogy állami pénzt kapott, hogy abból egy fafaragó iskolában tovább tanuljon. Négy évi tanulás után három évig katonáskodott, aztán Pozsonyban folytatta a fafaragást. Akkor már híres szobrászok észrevették, hogy nagyobb szobrok alkotására is tehetsége volna; pártfogásukba vették hát, tovább tanították. Így lett Fadruszból az ország első szobrásza. Nem érte meg, hogy a csehek elfoglalják az ő szülővárosát és szétrombolják az ő legkiválóbb műremekét, mert még a világháború előtt meghalt.“

Arany János, a „Toldi“ költője.

Közben kiértünk a Múzeumból és amint lejöttünk a széles lépcsősoron, megint ráesett Féri tekintete Arany János szobrára:

„Ezt is összetörték volna a csehek, úgy-e, ha ez is Pozsonyban állott volna?”

„Ezt még inkább” — szoltam.

„Miért még inkább?” — kíváncsiskodott Feri.

Hogy erre megfeleljek, odavezettem a szobor elé.

„Ott van fönn, a középén, Arany János alakja, ez a szobron a főalak. Lentebb jobb és bal felől van egy-egy mellékalaknak a szobra: egy magyar leány meg egy magyar ifjú. Ez a magyar ifjú Toldi Miklóst ábrázolja. Azért tették Toldi szobrát is ide Arany szobrára, mert ennek a Toldinak vitézi dolgairól írt szép költeményeket Arany János. Ez a Toldi Miklós több, mint ötszáz évvel ezelőtt híres magyar vitéz volt, bajt vívott egyszer egy csehvel is a Margit szigeten, ott, ahol tegnap békében vacsoráztunk. Akkor még nem volt úgy befásítva, kertté téve az egész sziget.”

„Csehvel vívott? — figyelt föl Feri. — Akkor gondolom, mért haragusznak rá a csehek.”

„A cseh vitéz — folytattam — idejött Magyarországra és kihívta halálos bajviadalra a magyar vitézeket. Óriás termetű, nagy erejű cseh volt és már több magyar vitézt megölt bajviadalban itt a Margit szigeten. Akkor került föl a falujából ide Pestre a fiatal Toldi Miklós. Fiatal legény volt, soha nem vett még részt bajviadalban. Most azonban, mikor meghallotta, hogy a cseh vitéz egy szegény özvegyasszonynak két fiát is megölte, azonnal fegyvert, páncélt vásárolt magának és jelentkezett, hogy megmérkőzik a csehvel.”

„Szinte gondolom, mi lett a bajvívás vége” — szólt csillogó szemmel Feri.

„Gondolhatod is. De én nem tudom olyan szépen elmondani, mint Arany János. Gyere, üljünk le ide a Múzeum kertben egy padra és elmondom Arany János 'Toldi' című költeményéből azt a részt, amelyik a csehvel volt bajviadalról szól. Tanultuk az iskolában“:

Toldi Miklósnak a csehvel való bajviadala.

Irta Arany János.

Dunapartban egy nagy zászló volt felütve,
S tarka-barka csolnak a nyeléhez kötve;
Nem különben pedig a pesti oldalon
Lobogó oda fenn, csolnak volt a habon.

Széles utca a víz: ember a sövénye;
Közepén a sziget nyúlik fel beléje,
Gyilkos sziget volt ez: már heted nap óta
Vérrel élt, mikép a vérszopó pióca.

Egyszer jön a nagy cseh Buda vára felől.
Táncol nagy lovával a korláton belől;
Káromkodik csúnyán, a magyart böcsmérli:
Hogy nincs, a ki merje magát vele mérni.

De imé hirtelen a pesti oldalon
Nagy örömjaj támad és nagy riadalom:
Ismeretlen bajnok fekete paripán
Vágtat a zászlóhoz és mérközni kíván.

Sisakellenzője le vagyon bocsátva,
Csúcsáról fehér toll libeg-lobog hátra;
Toldi (mert hisz' ő volt) a tollat levészi,

Mindjárt ott teremnek a király vitézi,
 Seveznek a tollal, minthogy tisztök tartja,
 A cseh bajvivóhoz a budai partra;
 Vérszín a cseh tolla, fölcseréli vele,
 A bajra hívásnak volt e dolog jele.

Ezalatt a várba gyors híradók mentek,
 A király lejött és sok nagy úri. rendek,
 A két bajnok pedig csolnakon egyszerre
 Indult s érkezett meg a bajvivó helyre.

Ott Miklós, mihelyest partot ért a lába,
 Csolnakát berúgta a széles Dunába:
 Mintha korcsolyázna, futott az a habon,
 Partba vágta orrát a pesti oldalon.

Cseh vitéz kérdezé: miért cselekedte,
 Hajóját a Dunán hogy eleresztette?
 „Nem egyébért, vitéz“ Miklós így felelt meg,
 „Hanem hogy egy csolnak elég egy embernek;
 Egyikünknek itt ma gyászos lesz a vége.
 S nem lesz a halottnak hajóra szüksége.“
 Mondta Toldi, avval kezét összetette,
 Buzgón fohászkodva Istent említette.

Azután így szólà: „vitéz! addsa kezed:
 Te sem bántál soha, én sem sértettelek;
 Ha haragumnál is, egy órád sincs hátra,
 S a halálos ágyon ki még nem bocsátna?“

Erre a cseh nyújtá vaskeztyűs tenyerét,
 Hogy összeroppantsa vele Miklós kezét;
 Észrevette Miklós a dolgot előre,
 S a cseh barátságát jókor megelőzte.

Összeszedte Toldi roppant nagy erejét,
S megszorítá szörnyen a bajnok tenyerét;
Engedett a keztyű és összelapúla,
Kihasadozott a csehnek minden újja.

S mint mikor tavasszal, ha lágy idő fordul,
A házak ereszen a jégcsap megcsordúl:
Úgy csordúlt ki a vér minden újja végén:
Elszörnyedt a bajnok Toldi erősségén.

Aztán megragadta Toldi csak úgy kézzel,
Rángatá a csehet szörnyű erejével,
Ropogott keze közt, elolvadt a teste;
Végre így könyörgött a cseh térdre esve:
„Kérlek, édes fiam! ne kívánd halálom,
Minden vagyonomat im neked ajánlom,
Tizenkét vitéznek drága sok marháját,
Vitézlő magammal minden apródságát.“

Toldinak a szíve hajlott a kérésen,
„Legyen úgy“ felelé... marhádat elvészem,
De azt is korántsem magamnak kívánom,
Két vitézt megöltél: az anyjoknak szánom.

Most, mint alamizsnát, megadom életem,
Hanem tégy hit alatt erős ígéretet:
Hogy habár mély tenger nyelné el hazádat,
A mi országunkba még se teszed lábad.“

Mindent felfogadott a bajnok ijedten,
S békével mentek a csolnak felé ketten,
Hát egyszer a nagy cseh, neki húzakodva,
Toldihoz hátulról hozzá vág orozva.

Szerencse, hogy Toldi a Duna tükrében
Meglátta s megkapá a kardot kezében.

Leborult a nagy cseh: „kegyelem! irgalom!”
 „Eredj, kérd Istentől: útad megmutatom.”

S amely kardot ő az álnok csehtől elvett,
 Avval adott néki örökös kegyelmet.
 Iziben elmetszé fejét a testétől,
 Piros lett a nagy kard gazdája verétől.

Toldi felmutatja a fejet a kardon,
 Nagy rivalgás támad két felől a parton:
 Tapsolnak, kiáltnak, zászlót lobogtatnak;
 Buda nagy hegyei visszakurjongatnak.

Villanyoson Budára.

„De most már nagyon múlik az idő, — szóltam — ne menjünk tovább gyalog, hanem üljünk villanyosra, hogy gyorsabban járjunk. Majd az ablakon kinézegethetsz.”

Feri a térképre pillantott.

„A villanyos végigvisz a körúton, sőt átme-
 hetünk vele a Margit hídra is; nekem kedvem volna
 átmenni már a budai oldalra.”

Teljesítettem kívánságát, villanyosra ültünk.
 Elhaladtunk egy épület mellett, melybe sok fiatal
 ember járt ki-s-be, irattáska vagy könyv a kezük-
 ben.

„Ez az *egyetem* egyik épülete. Tudod, hogy az
 egyetem a legfőbb iskola, ott tanulnak azok, akik
 tanárok, bírák, ügyvédek, orvosok akarnak lenni.
 A budapesti egyetemnek sokfelé vannak épületei és
 mindenikben más-más tudományt tanítanak.”

Elértünk most egy olyan megállóhoz, ahol a

körutat jobbról és balról egy-egy széles utca metszette.

„Kossuth Lajos utca!” — hangzott a villanyos kalauz figyelmeztetése.

„Miért nem számokkal jelölik meg itt az utcákat, mint Amerikában?”

„Azért, mert így, ha régi, kiváló férfiakra nevezük el őket, ezáltal fönntartjuk azoknak a kiváló férfiaknak az emlékezetét. Kossuth a magyar szabadságért küzdött és hálából erre a szép utcáraadták a Kossuth nevet a magyarok. Emezt a hosszú utcát itt jobb felől Rákóczi útnak hívják, mert II. Rákóczi Ferenc, Magyarország egykori fejedelme, szintén a magyarok szabadságáért harcolt. Ő is államfő volt, mint Hunyadi, Kossuth és Horthy, de őt nem kormányzónak nevezték, hanem fejedelemnek.”

Amint tovább robogtunk, jobb kéz felől megmutattam a zsidók fő templomát, majd odébb bal felől az evangélikusok fő templomát, még odébb pedig a legnagyobb és legdíszesebb budapesti templomot, a római katolikusok templomát, a budapesti bazilikát.

Alig haladtunk tovább, hát ott a Vilmos császár-úton egy palota előtt csoportosulás van a gyalogjárón. Lehetett hallani, amint egyik-másik azt kiáltotta:

„Éljen Amerika!”

„Mit néz ott az a sok ember?” — kérdezte Feri. Kitekintettem.

„Ahá! Most járunk a Vilmos császár úton és az a Pesti Hírlap című napilap szerkesztősége. Itt

a kirakatba ki szokták tenni azonnal az újonnan érkezett híreket és azokat olvassák ott az emberek.

„Annyit láttam, — szólott Feri, — hogy az egyik kiakasztott újsághír fölé nagy betűkkel ez van írva címnek: *Amerikai szenátor a békerevizio mellett*. Mi az a *békerevizio*?”

„Tudod, — magyaráztam — hogy a világháború után fölosztották Magyarországot és egy-egy nagy részét odaadták a cseheknek, oláhoknak, szerbeknek, osztrákoknak. Ezt az országdarabolást hívják békének. Ezt a békét azonban az igazságos emberek igazságtalannak tartják és azt akarják, hogy változtassák meg és adják vissza a csehek, oláhok, szerbek és osztrákok a magyaroknak az elvett magyar városokat és földeket. Az igazságtalan békének ezt a megváltoztatását hívják *revizió*nak, *békereviziónak*. Amerikában, Angliában, Olaszországban és Németországban sok az igazságszerető ember és azok újságokban és tanácskozáson sokszor sürgetik a békereviziót. Mert ha egész Amerika meg más hatalmas államok akarnák, akkor Magyarország megint visszakaphatná régi határait. Amerikában most a szenátusban bizonyosan azt tanácsolta beszédében egy szenátor, hogy állítsák vissza a régi nagy Magyarországot. Erről szólhat az a kirakatba tett újságcikk és akik olvassák, hálaiból éljenzik Amerikát.”

Elértünk a Nyugati Pályaudvarhoz.

„Három nagyobb pályaudvar van Budapesten, — szóltam — ez a legrégebbik. De természetesen azóta, hogy épült, többször bővítették.”

Elmentünk a Vígyszínház mellett is és keresztülvitt bennünket a villanyos a Margit hídon. Volt

Ferinek megint alkalma gyönyörködni a táj szépségében.

Budai gyógyfürdőben.

„De szép hely ez itt!”

„Az a Lukács fürdő, — szoltam — itt ki is szálunk, mert nem tudok elmenni mellette a nélkül, hogy meg ne látogassam ott egy barátomat.”

„Miért mondja ezt olyan szomorúan a bácsi?” — kérdezte Feri rám tekintve.

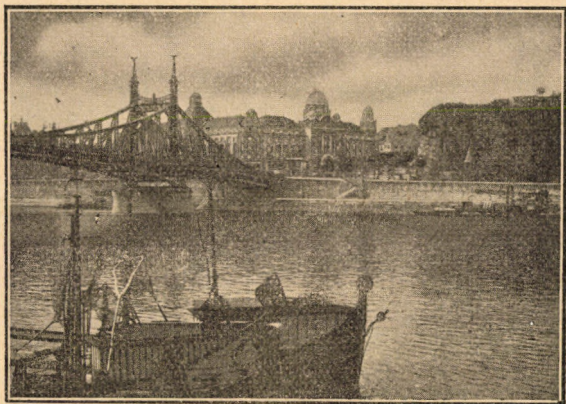
„Ez a barátom nagyon szerencsétlen — szoltam. — Nagy beteg, meglátogatom egy rövid időre.”

„Mi a baja?”

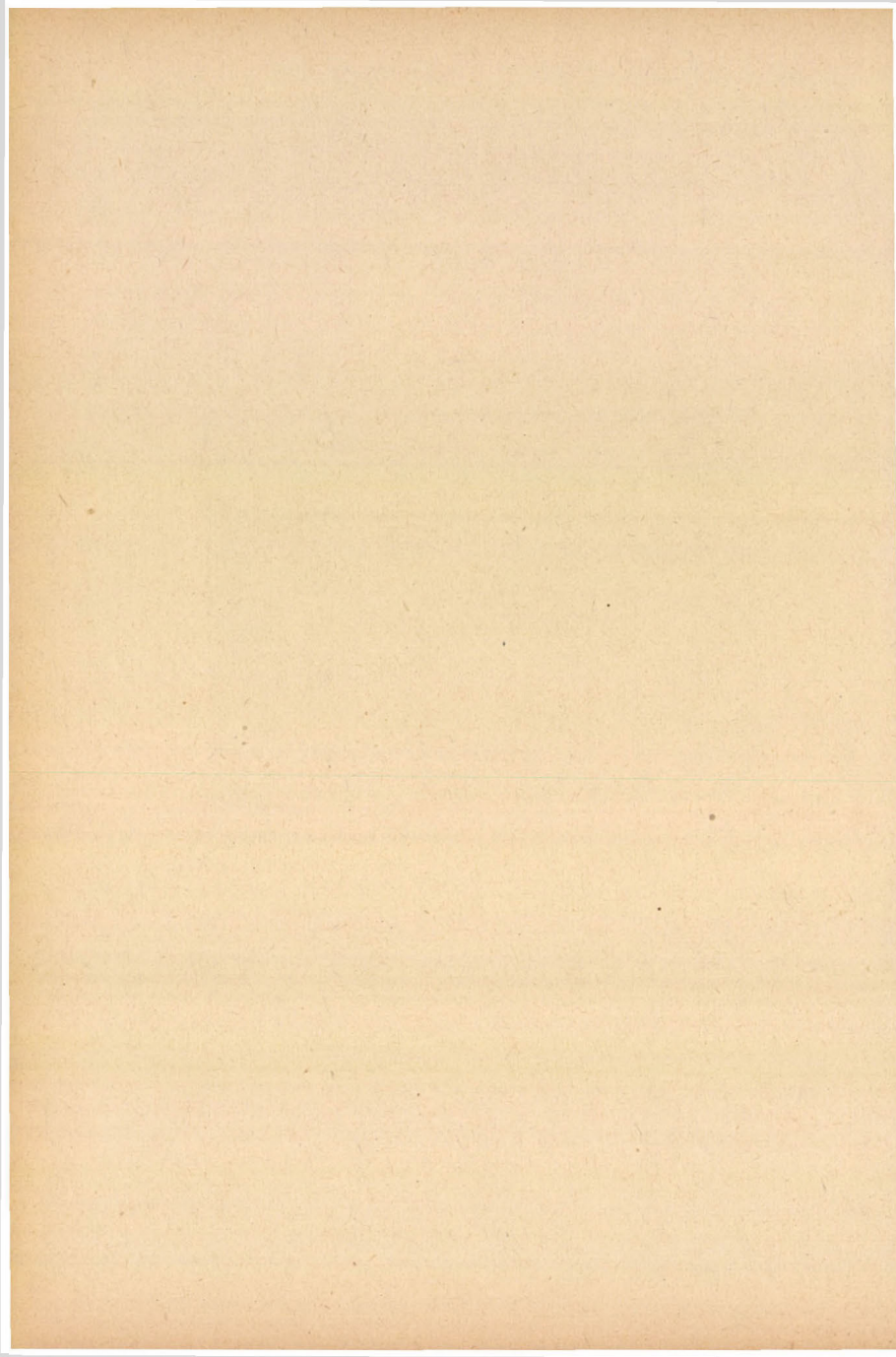
„Reuma. Hüléstől lehet kapni. Át kellett úsznia hideg tavasszal a Dunát és olyan erős reumát kapott, hogy már járni sem tud, hanem tolóköcsiban tologatják.”

„Hát akkor miért jött ide az uszodába?”

„A Lukács fürdőben nemcsak uszoda van, mert úgynevezett gyógyfürdő. Nem vízvezeték, vagy folyóvíz adja a fürdővizet, hanem olyan meleg forrás, melyben gyógyító ásványi anyagok vannak. Különösen reumások ha ilyen fürdőt használnak, meggyógyulnak tőle. Az orvosok és tudósok megírták már könyvekben, hogy a világon egyetlen város sincsen, ahol olyan sok gyógyfürdőnek való forrás volna, mint Budapesten. A Margit szigeten is van gyógyfürdő, meg itt a budai oldalon is több van. Ide a Lukács fürdőbe hát magát gyógyíttatni jött az én barátom. Itt is lakik, mert a fürdővel kapcsolatban szálloda és vendéglő is van. Szegény!”

A híd túlsó oldalán a Gellért-fürdő, Budapest fürdővárosnak a legmodernebb gyógyfürdője, amelyben sok amerikai is keres bajára gyógyulást.

Olyan szomorú látni, hogy abból az erős emberből milyen tehetetlen nyomorék lett a reuma miatt!”

Közben elérkeztünk a Lukács fürdő bejáratához és megkérdeztem a kapustól, hogy hányas számú a barátom szobája és hogy ott van-e a szobájában, vagy pedig a fürdőben.

„Éppen jó, hogy ma tetszett jönni, — szólt a kapus — mert holnap már elutazik az az úr.”

„Már jobban van valamennyire?” — kérdeztem reménykedve.

„Tessék nézni” — felelt mosolyogva a kapus, a bejárat felé intve.

Hátrafordultam és mit láttam? Az én barátom lépett be könnyű lépéssel, kezében pedig labdaütőt tartott. Örömmel szorítottunk kezét és valósággal nem tudtam hova lenni az ámulattól.

Ő szólalt meg nevetve.

„Barátom, a budapesti gyógyfürdők csodát művelnek! Istennek olyan áldásai ezek, mint a Bethesda tava volt! Tolókocsin hoztak ide és íme, most már a magam lábán járok, sőt ugrálok! Most voltam tenniszezni, holnap pedig már eltávozom innen.”

„No ennek igazán örvendek, — szóltam — de most már arra kérlek, hogy mondd el Feri öcsénknek is, miért kellett neked a Dunát átúszni. Mert annyit már mondtam neki, hogy a hideg fürdő miatt kaptál reumát. Mondd el hát a gyors úszás okát, mert máskülönben Feri még valami könnyelmű embernek tart, aki nem vigyáz az egészségére.”

Barátom az órájára nézett:

„Itt az ebéd ideje. Ebédeljetek velem a fürdő vendéglőjében és ezalatt elbeszélem.”

Elfogadtuk a meghívást és Feri kíváncsian hallgatta barátomnak következő elbeszélését:

A magyar komondor kutya.

„Tudod-e, hol van nagy Magyarországnak Bácsbodrog vármegyéje? Délen a Duna és Tisza között; mostan szerb elcsatolt terület. Ott lakik már régóta egy nagyon kedves nagybátyám egy Duna-menti faluban. Gyermekkoromban nagyon sok vídám szünidőt töltöttem nála. A házi kertjének végében folyt a Duna és odajártam ki gyerekpajtásaimmal fürdeni és úszni. No nemcsak gyerekpajtásaimmal, hanem egy komondor pajtásommal is.“

„Mi az a komondor? — kérdezte csodálkozva Feri. — Valami keselyű?“

Barátom elnevette magát:

„Aha! Elfelejtettem, hogy te amerikai fiú vagy. Persze Délamerikában az Andesek hegyein kondor-keselyű van, de komondor-kutya nincsen. Mert hát a komondor igazi magyar kutya. Nagybátyám kutyajaja volt.“

„Magyar kutya? Hogy kell azt érteni?“

„Igen, öcsém, a komondort nem tartják Európa nyugati országaiban, vagy ha tartják, hát Magyarországról terjedt el némely nyugati vidékre. Mikor keleti, ősi hazájukból megindultak és mentek a magyarok mai országukat megalapítani, sokáig tartó útjukban hűséges és okos komondorok segítették a seregek után hajtott nagy nyájakat megőrizni, farkasoktól megvédeni.“

„Olyan nagyok a komondorok, mint az újfundlandi kutyák?“ — faggatózott Feri.

„Valamivel kisebbek, de sokkal bátrabbak.“

„Olyan bátrak, mint a dogok?“

„Olyan bátrak, de sokkal okosabbak.“

„Olyan okosak, mint a bernáthegyi kutyák?“

„Olyan okosak, de sokkal fürgébbek.“

„Tudnak úszni, mint az uszkárok?“

„Tudnak úszni is, de azoknál sokkal jobban el tudják viselni mind a nagy forróságot, mind a nagy hideget. Nem kell nekik szoba télen, sem árnyék nyáron.“

„Szép színük van?“

„A legszebb színük, tudniillik fehér. A magyar szereti a fehér állatokat. De hadd folytatom tovább.“

„Még csak egyet kérdezek — szólt Feri, mert szemmel láthatólag érdekelte a komondor —: mi volt a komondor neve?“

„Mi csak úgy hívtuk, hogy: Mester“ — volt a válasz.

„Mester? — csodálkozott Feri. — Hiszen úgy embereket szokás hívni!“

„Hát — folytatta barátom — története van ám annak a Mester névnek. Mikor első ízben mentünk fürdeni a Dunára, nagybátyám azt mondta, hogy csak úgy ereszt el bennünket, ha velünk megy a komondor-kutya is. Mert, ha valamelyőnket elmerülés veszélye fenyegetne a folyóban, akkor a kutya kimentene, mert az — így mondta nagybátyám — a legkitűnőbb okleveles *úszómester*. Mi hát csak úgy hívtuk, hogy: *Mester*. A Mester be volt arra tanítva, hogy ha valaki a vízben jajveszékkel, akkor egyenesen beúszik érte, szép gyöngéden megragadja a felső karját, vagy úszóruháját és kiúszik vele a

partra. Sokszor próbát tettünk vele. Elkezdtünk jajgatni a vízben — ő aztán nekünk úszott és hiába akartunk volna már ilyenkor elmenekülni előle, ő nem engedett! Utólért és vitt ki bennünket a partra. Volt ilyenkor nagy nevetés! De a Mester igen komolyan vette a dolgát. Így az ő felügyelete alatt mind beljebb-beljebb merészkedtünk úszni a Dunában és egyszer csak annyira vittem már, hogy egy szép nyári napon átúsztam a Mesterrel az egész Dunát széltében!“

„Igen, kedves bácsi, — szólt Feri — de miért nem mindig nyáron úszta át a Dunát? Miért tette azt hideg időben?“

Szerb elcsatolt területen látogatás.

„Nem a magam kedvéből, öcsém — szólt komolyan barátom. — Figyelj csak ide. Szegény nagybátyám tél végén nagy beteg lett és e miatt meglátogattam. Nem könnyen tehettem, mert az a falu, ahol ő lakik, — amint már mondtam — a békekötés óta a szerb elcsatolt területhez tartozik. Sokáig kellett könyörögnöm és sokat kellett fizetnem a szerbeknek, míg magyar létemre megengedték, hogy átutazzam a határon. Hála Istennek, nagybátyámat már jobb egészségben találtam, nagyon-nagyon örültem neki, ő is énnekem, sőt környékbeli fiatalkori barátaim is. Volt közöttük szerb anyanyelvű is (természetesen magyarul is jól beszélnek a magyarországi szerbek). Legjobb barátom volt a szerb nemzetiségű magyarok között Rogulics Vljajko. Meglátogatott nagybátyám lakásán ő is. Így szólt, mikor megölelt:

— Édes barátom, ugy-e nem haragszol rám azért, amiért a te hazádat megcsonkították a szerbek? Hidd el, nem a nagy Magyarországon lakó szerbek kívánták ezt, hanem a szomszéd országban, Szerbiában lakó szerbek. Mi, magyarországi szerbek, már régóta békében élünk veletek, és én bizony jobban szeretném, ha az én szülőfalum még mindig Magyarországhoz tartoznék.

— Jól tudom én azt, édes Vljakóm, — szoltam — én is éppúgy szeretem az én régi szerb nemzetiségű barátaimat, mint ezelőtt. Én is akkor volnék boldog, ha újra az én honfitársam lennél.

— Hogy pedig bebizonyítsuk, hogy milyen jó barátok vagyunk, ezennel meghívlak hozzám — *szlávánba*.

Persze Feri öcsém, te nem is tudod, mi az a *szláván*. A szerbeknél nagy családi ünnep. A szerbek görög keleti vallásúak és minden családnak van egy védőszentje, akit különösen nagy tiszteletben tart az egész család. Évenként egyszer minden család házi ünnepet szentel védőszentje tiszteletére, ugyanakkor vendégséget is rendez és arra meghívja rokonait, barátait. Ez a házi ünnep és lakoma a *szláván*.

Természetesen nagy örömmel mentem el oda. Találkoztam ott sok régi kedves ismerőssémmel, barátommal, akik legtöbben szerb nemzetiségűek voltak, mint Vljako. Meg volt híva a görög keleti vallású pap is, tiszteletre méltó, magas, feketeszakállú ember.

Meg volt rakva mindenféle finom étellel, itallal a szépen megterített, hosszú asztal. Rajta ezüst gyertyatartóban viaszgyertya. A pap ünnepélyesen

meggyújtotta, a tömjénezővel füstöt gerjesztett az asztal fölött, megáldotta az ételeket. A vendégsereg letérdelt, buzgó imádságba merült és szent énekkel dicsőítette a család védőszentjének érdemeit.

Csak azután kezdődött meg az evés-ivás, beszélgetés. Vidám hangulatban töltöttük el a délutánt; a fiatalok később táncoltak, daloltak. Szerb és magyar dalokat vegyesen.

Egyszer azonban azt vettem észre, hogy fülébe súg valamit az egyik vendég annak, aki éppen egy magyar dalba kezdett. Fülébe súg és igen aggodalmasan mutogat az ablak felé, ki az utcára. Kinézek, ott látok az utca tulsó felén két szerb csendőrt, akik nagyon figyelnek a Vljako háza felé.

A dalos is kitekint és elhallgat. Mások is nézgetnek ki az ablakon és mintha valami a végét szakította volna jókedvüknek, csendesebben kezdtek beszélgetni.

— Mi történt? — kérdeztem.

Szerb csendőrök.

Mielőtt azonban választ kaphattam volna, ki nyílt a szoba ajtaja, belépett két fegyveres csendőr, megkérdezték, ki van a vendégek közt nem falubeli.

Én előálltam. Megnézték útleveletem, följegyezték nevemet, megkérdezték, kinél lakom a faluban és durva hangon rám kiáltott az egyik:

— Maga úgy látszik, azért jött Magyarországról ide, hogy a szerbeket lázítsa a szerb törvények ellen és a magyarok pártjára csábítsa!

Én tiltakozni akartam, de a csendőr nem engedett beszélni.

— Csak ne tagadjon! — kiáltott. — Hiszen hallottam, hogy itt magyar dalokat énekelnek! Majd jelentést teszek erről a bűnös lázításról a főparancsnok úrnak!

Evvel a két csendőr elment.

Nem akarom hosszasan elbeszélni, hogy a szlávának ezután csakhamar vége szakadt. Én is, a többi vendégek is rosszkedvűen hazaszéledtünk. A pap elmenőben ezt mondta:

— Azok a csendőrök nem nagy-magyarországi, hanem szerbiai szerbek. Mi nem értünk velük egyet és ha ön ellen vádat emel a csendőrség, mi itteni szerbek az ön pártjára kelünk és vallomást teszünk, hogy ön ártatlan.

Vlajko barátom pedig így szólt komolyan.

— Én pedig, bármennyire fáj, hogy távozol, azt tanácslom, hogy hajtass el a vasúti állomásra és utazzál el a legközelebbi vonattal, mert ezek a Szerbiából közénk küldött csendőrök és rendőrök nem hallgatnak semmit a régóta itt lakó szerbekre. Úgy csúfolnak bennünket, hogy *magyarónok* vagyunk. azaz: a magyarok barátai. Ki tudja, nem akarnak-e téged börtönbe zárni?

Elképzelhetitek, milyen kellemetlenül éreztem magamat. Mintha valami verembe estem volna, vagy indiánok fogságába. Elgondoltam, mennyire kétségbe esik csonka Magyarországon a családom, ha itt engem elfognak a szerb csendőrök.

Nagybátyám is azt tanácsolta, utazzam el minél előbb és azonnal meg is mondta a kocsisnak, hogy még aznap este vigyen el a vasúti állomásra, ugyanis este indul a vonat csonka Magyarország felé.

Estig azonban volt időm gondolkozni.

Észrevettem ugyanis, hogy nagybátyám háza előtt is ott sétál, ott leskelődik már egy csendőr. Ebből azt láttam, hogy máris vigyáznak arra, hogy el ne szökhessem, tehát bizonyosan már a vasúti állomásra is telefonáltak, hogy ha el akarok utazni, ne eresszenek föl a vonatra.

Mit tegyek? Föl és alá járva töprengtem szobámban. Magamban voltam, azaz csupán az öreg Mester kutya üldögélt még a sarokban.

Ráesett a tekintetem Mester becsületes, okos arcára.

— Mit tanácsolsz, Mester? — kérdeztem tőle keserű tréfával.

Mester pedig, amint hallotta, hogy hozzá szólok, fölállt, csóválni kezdte farkát, nézett az ajtóra és várt. Várta, hogy kinyitom. Úgy látszik, eszébe jutottak a régi jó idők, mikor együtt úszkáltunk a Dunában. Azt hitte, a Dunára hívom.

De nini! Gondoltam magamban valamit és ki is mondtam:

— Mester! Azt tanácslod talán, hogy ússzam át a Dunán? Jól van, átúszom. Oda nem jöhetnek utánam a szerb csendőrök.

Mester egyet vakkantott udvariasan.

— Mit mondasz, Mester? — folytattam. — Persze, azt mondom, hogy ha én megszököm, akkor majd a szerb csendőrök az öreg nagybátyámon töltilik bosszújukat. Ezt pedig, ugye Mester, sem én nem akarom, sem te?

Mester fölágaskodott a kilincsre és kinyitotta az ajtót.

— Úgy? Hát mégis azt akarod, Mester, hogy

menjünk. No jól van, készen vagyok már a haditervvvel.

Mentem és így szóltam nagybátyámhoz:

— Kedves bátyám! Nincs időm a sok beszédre. Csak annyit mondhatok, hogy most azonnal megyek, és ha megtalálják egy leveletem, melynek nagyon szomorú a tartalma, el ne hidd! Csak a szerb csendőrök higgyék el! — tettem hozzá nevetve.

Nagybátyám csodálkozva nézett rám:

— Nem értem.

— Majd megérted később — szóltam. — Most még egyszer mondom, hogy ne higgy a levelemnek. Isten veled!

Megöleltem az öreget és Mesterrel nekivágtam a kertnek, a rétnak, siettünk a Dunához. Mester szinte megifjodva ugrált. Odaszóltam neki.

— No, kedves Mester, most látom csak, milyen jót tettél velem, hogy olyan jól megtanítottál úszni!

Elővettem ceruzámat, egy papírra ezt írtam szerb nyelven:

„Kedves bátyám! Ártatlan vagyok. Ártatlanul üldöznek. A halálba menekültem. A Dunába öltem magamat.“

Ezt a papírlapot a kabátom zsebébe tettem, a kabátomat levettem és rászóltam Mesterre:

— Vigyázz!

Ha ezt mondták Mesternek, bármennyire szeretne a vizet, nem mozdult el a ruha mellől, míg a gazdája érte nem jött. A legpontosabb ingyen ruhátáros volt. Jegyet nem adott ugyan a ruhadarabokról, de a szagukról tudta, hogy melyik kié.

Azután kezet fogtam Mesterrel és megsímogat-

tam a fejét. Ő is megnyalta a kezem fejét. Nem tudtam, hogy ez a végbúcsunk!

Avval belevetettem magam a Dunába.

Mit beszéljek sokat róla? Isten segítségével átúsztam. Ott a parthoz legközelebb álló házban elláttak száraz ruhával és kocsin átvittek a határon esonka Magyarországra. Igaz, hogy belebetegedtem a menekülésbe, de még is csak a családomhoz jutottam és Isten segítségével ebben a budapesti gyógyfürdőben tökéletesen meggyógyultam.

Később hallottam, hogy a szerb csendőrök csakugyan el akartak fogni még aznap este. Kerestek mindenfelé, végre is megtalálták a Duna partján a ruhámat, benne a levelet. Erre aztán megnyugodtak, hogy meghaltam és nagybátyámnak békét hagytak.

Csak szegény Mester lett az áldozat.

Mikor ruháimra ráakadtak a csendőrök, a hűséges Mester nem akarta engedni, hogy az én holmimhoz hozzányúljanak. Erre a csendőrök lelőtték. A jó öreg komondor az ő hűségének és bátorságának lett áldozata és áldozata lett Magyarország földarabolásának.

Észrevettem Ferin, hogy nagyon meghatotta a hű magyar kutya sorsa. Hogy tehát eloszlassam rossz kedvét, elbúcsúzáván barátomtól folytattuk tovább útunkat a budai oldalon.

A Várban.

A villanyos elvitt bennünket a Déli Pályaudvar mellett, egészen a királyi palotának nem a Dunára néző, hanem az ellenkező oldalához. Itt valami tíz

emeletnyi magasságban emelkedik föl a palota. Mellette széles út kígyózik, az visz föl a Várhegy tetejére, abba a városrészbe, melynek neve: Vár.

Fölmentünk.

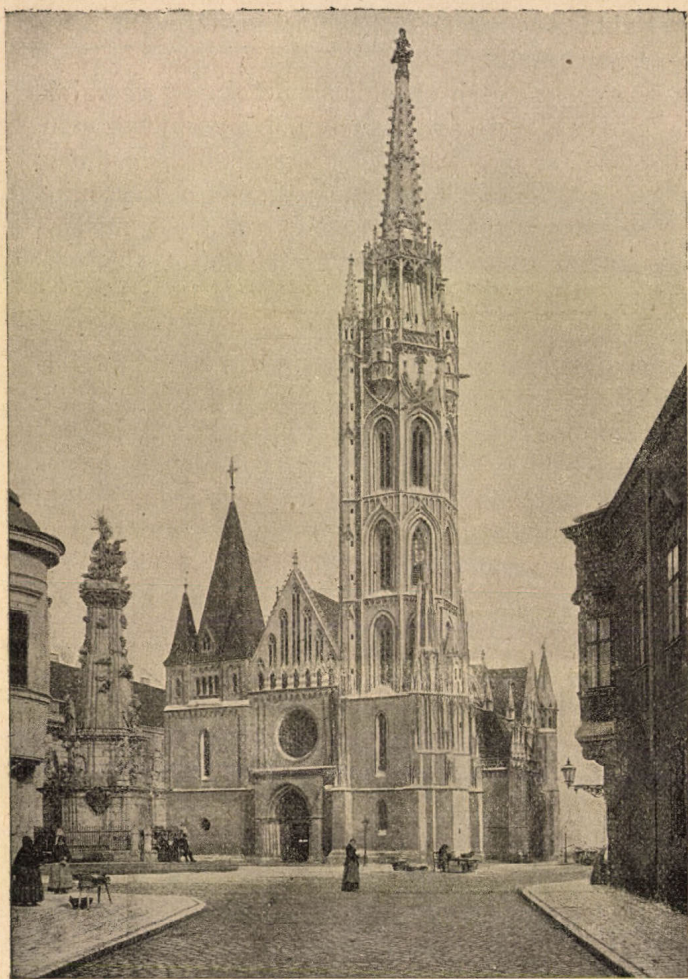
A Várnak ezen az oldalán hosszában végighúzódik még a régi bástya, mely abból az időből való, mikor a Vár még hadi célokat szolgált. Most már éppen olyan békés része Budapestnek a Vár, mint a többi városrész. A bástya már nem védelmi eszköz, hanem csak dísz, mely eszébe juttatja az embernek, mily sok hősi harc folyhatott itt a régebbi időkben.

A bástya és a vele egy irányban nyúló palotasor között hosszú fasoros sétány fut végig. Gyönyörű onnan a kilátás a budai hegyekre. A hegyek tetején erdők sötétlenek, a hegyoldalakon kertes nyaralók tarkállanak, itt-ott egy-egy szanatórium látszik. Rendkívül egészséges ennek a vidéknek a levegője. Nyáron pompás kirándulóhelyek ezek a hegyek Budapest lakosainak, télen pedig, mikor leesik a hó, téli sportokra valók. Megnépesednek télen a hegyek lejtői és tisztásai. Suhan a völgybe a ródli, ugrik nagyokat gazdájával a ski.

Miután kigyönyörködtük magunkat a szép kilátásban, elindultunk a Vár utcáin.

„Mennyivel csöndesebbek itt az utcák, mint a város többi részeiben — jegyezte meg Feri. — Mennyivel kisebbek és régiesebbek itt a házak. Olyan, mintha valami régi meséskönyvben nézegetném a képeket.“

Mihelyt azonban a Vár fő utcájára értünk, itt már nagyobb, újszerű palotákat is láttunk. Különösen kettő tetszett meg Ferinek: az Országos Le-

Mátyás templom.

véltár palotája, melyben az ország történetére fontos régibb és újabb iratokat őrzik, azután meg a pénzügyminisztérium palotája. Mondottam Ferinek, hogy itt a Várban több minisztériumnak van díszes, tágas épülete.

Eljutottunk aztán a Mátyás templomhoz. Feri ráismert szép karcsú tornyáról, hogy ez az a templom, melyet tegnap kivilágítva látott a pesti Dunaparttól.

Most, hogy az egészet látta, a falak és ablakok művészi vonalait, a tető tarka cserepeinek színpompáját, így szólott:

„Nappfényben még szebb ez a templom, mint villanyfényben.“

„Illik is, — szoltam — hogy ez a templom szép legyen, mert ebben szokták a királyt megkoronázni abban az időben, mikor Magyarországon az államfő nem kormányzó volt, hanem király. Azért helyezték ide a templom közelébe ezt a szép szobrot is, Szent István királyunk szobrát. István király volt az első, akit a magyarok királlyá koronáztak 1001-ben Esztergomban; ő volt az, aki a magyarokat keresztyén vallású nemzetté tette. Ezért avatta őt szentté a római katolikus egyház.“

Tisztelettel nézte körül Feri a dús szerszámú lovon ülő, keresztet tartó koronás alakot, azután a szobor mellett kezdődő Halász-bástyára léptünk ki. Szent István szobra kilenc századdal régebbi időkbe vitte vissza gondolatainkat, amint meg a Halász-bástyára kiléptünk, föltárult előttünk ott alant a mai élet, föltárult előttünk Budapestnek és környékének képe az egész sík pesti oldallal. Alattunk hosszan, szélesen az ezüst színű Duna, számos híd-

jával. Egyszerre végigtekinthettünk a pesti Duna-part palotasorán, melyből büszkén emelkedik ki az Országháza. Áttekinthettünk a síkon épült pesti városrészekre, melyek fölött komolyan emeli homlokát a Bazilika.

Láttuk, amint a Margit hídon fölül két ágra nyílik a nagy folyam és két karja közé zárja drága szép kincsét, a tündérkertté varázsolt Margit szigetét. Feri azt is észrevette, hogy a pesti oldal utcái között van egy, velünk majdnem szemben, mely sokkal hosszabb, szélesebb a többinél.

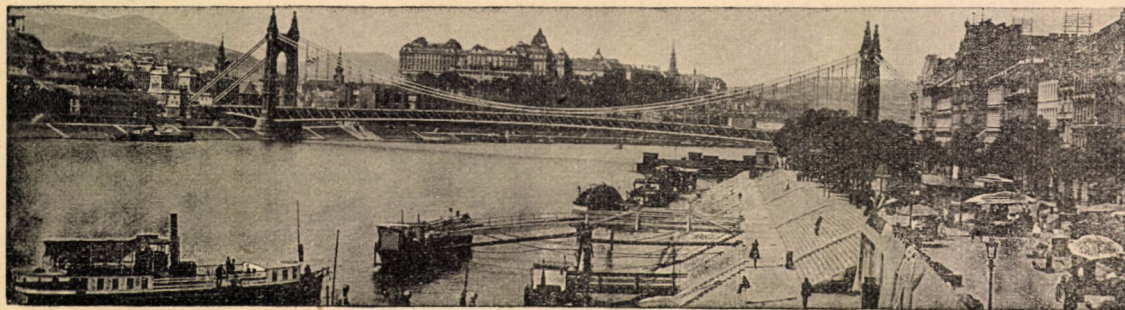
„Innen is látom, hogy az a legszebb utcája lehet Budapestnek“ — szólott.

„Igazad van — feleltem —. Az ott az Andrásy út. Az keresztülvisz a városon és ha végigmegyünk rajta, elérünk a Városligetbe. Az is olyan szép fás-kert, mint a Margit sziget, de nagyobb annál. Több múzeum is van benne és állatkert is. Most oda-megyünk.“

Megyünk az Andrásy útra.

Lesétáltunk a Halász-bástyán a Várhegyről, közben egyre nézve Budapest festői fekvését és a levivő út mentén a szobrokat. A budai Duna-parton elmentünk a nem messze levő Lánchídig. Ott a Lánchídnál a Várhegy alatt régi alagút vezet át a Déli Pályaudvar felé. Mi az alagútba csak éppen belekukkantottunk, de aztán az ellenkező irányba vivő Lánchídra fordultunk be és azon mentünk át a Dunán.

Amint átértünk, Ferinek egy szép palotát mutattam balkézre a Duna partján:

Budapest.

„Az a Magyar Tudományos Akadémia palotája. Abban szoktak tanácskozni az ország tudósai különféle tudományokról. Van ottan nagy könyvtár is meg régi híres magyarok régi arcképei, az úgynevezett Történelmi Arcképcsarnok.“

A Lánchíd Budapesten.

Innét nem messze van a Bazilika, melynek egyik oldalát láttuk már a Körútról, most megnéztük a másik oldalát is, ahol a főbejárat van, előtte ünnepélyes lépcsősor. Be is benéztünk. Gyönyörű, áhítatot gerjesztő festmények pompáztak a mennyezeten és hatalmas orgonán égbe szárnyaló, művészi zene hangzott. A Bazilikánál a Körútból nyílik a nyílegyenes, széles, több kilométer hosszú Andrassy út. Hogy ennek a szép utcának csendjét ne zavarják villanyosok, itt azok nem a föld felett,

hanem mint Newyorkban, a föld alatt járnak. Ez a budapesti földalatti villanyospálya még akkor megépült, mikor más nagy városokban efféle földalatti pálya ismeretlen volt. Mi azonban most egy autóbusz tetejére ültünk, hogy a kilátást élvezzük. Mindenütt szabályosan egymás mellé sorakozó palotákat láttunk. Három-, négy-, ötemeletesek vannak itt; felhőkarcolók nincsenek, mert azok elrontanák az utca házsorának szép, egyenletes vonalát. Az utca mindkét oldalán fasorok adnak árnyékot a sétálóknak. Két helyen is, amint haladunk, köralakú térré szélesedik az Andrássy út. Vége felé már nem bérpaloták, hanem kis kertekbe épített magánpaloták, villák vannak. A szép utat diadalívszerű építmény és ünnepélyes szoborcsoport fejezi be: a magyarok régi kiváló fejedelmeinek, királyainak szobrai, azoké, akik ezt a hazát szerezték és védelmezték. Ennek a neve „Ezredévi emlék“, mert annak emléke, hogy ezer éve megalapították már a magyarok ezt a szép Magyarországot.

Ott megint gyalogszerrel folytattuk útunkat. Ott voltunk már a Városligetnél.

A Városligetben.

Bementünk a Szépművészeti Múzeumba. A hatalmas, szép épület számos termében régibb és újabb külföldi és magyar művészek képeit és szobrai lehet látni. Ferit természetesen a magyar mesterek képei érdekelték. Különösen két magyar festő képei tetszettek meg neki: Munkácsi Mihályé és Mészöly Gézáé. Munkácsi magyar emberek életéből

vett jeleneteket festett, emberi alakokat, arcokat ábrázolt. Festett Jézus életét és szenvedéseit elképzeltető képeket is. Mészöly Géza a magyar tájak szépségeit örökítette meg képeiben, különösen a Balaton tavának szépségeit.

Említettem Ferinek, hogy ez a két magyar festő az, akinek igen sok képe van kinn Amerikában is, mert gazdag műértők nagy áron vették ennek a két művésznak műveit.

Olyan sok azonban a megbámulni való a Szépművészeti Múzeumban, hogy egy délután lehetetlen mindent benne végignézni. Kijöttünk hát avval, hogy ide még többször visszalátogatunk, sőt megtekintünk majd a Városligetben egyéb Múzeumot is. Így a Néprajzi Múzeumot, hol felöltöztetett, festett szobrokon lehet látni a magyarországi szép népviseletet. A Mezőgazdasági Múzeumot, hol az ország terményeit, háziállatait, vadjait lehet szemlélni; mindent, amit a magyar földesurak és földművesek esze és szorgalma termeszt és tenyészt.

Sétáltunk egyet a liget lombjai és virágai között. Elmentünk a tóhoz, melynek tükrén hattyúk úszkálnak. Feri megállt fölöttük a hídon, etette őket a maradék kiflivel.

A liget egyik része felől vidám zene és zaj hallatszott: arra vannak a cirkuszok és különféle mutatványos bódék. Elmentünk arrafelé is, de ott rövid időt töltöttünk, mert hiszen Feri lát olyat eleget amerikai városokban is.

„Nem jönnél most be az állatkertbe?” — kérdeztem tőle.

Az állatkertben.

„Nagy örömmel — válaszolt Feri. — De én már Amerikában láttam ám sokszor állatkertet!”

„Bizonyára elhiszem — szóltam —. Azt is elhiszem, hogy ott több meleg égövi állat volt összegyűjtve, több majom és papagáj, mint itt. De azért itt találsz olyant, ami neked is új lesz.”

Amint beléptünk az állatkertbe, legelőször is így szólalt meg Feri:

„Bizony, már csak azért is érdemes idejönni, hogy ilyen szép, nagy, virágos, fás kertben vannak az állatok házai.”

„Sőt nem éppen házai, — szóltam — hanem tanyái. Majd meglátod, hogy az oroszlánok, jeges medvék és más ilyen nem nagyon barátságos állatok is nem házba, ketrecbe vannak itt zárva, hanem a szabadban tanyázhatnak mesterségesen épített barlangjaik előtt. Természetesen köztük és a nézők között van olyan széles és mély árok, hogy azt nem tudják átugrani.”

Mindjárt az elefántoknál egyikre azt a megjegyzést tette Feri:

„Ilyen nagyot még Amerikában sem láttam.”

A vízilónál meg az tetszett neki, hogy a két héttel ezelőtt született vízicsikó mindig az anyja hátára mászott a víz alól, ha lélekzetet akart venni és onnan pislogott nagy ártatlanul a nagy világba.

A majmoknál két csimpánz olyan bohóc jeleket mutatott be, hogy Feri könnyezésig kacagott. Valahonnét egy rossz zsákot kerítettek és avval mulattak, hogy egyik a másiknak a fejére igye-

kezett ráhúzni. Egyszer aztán a kisebbik, mikor a fejére borúlt a zsák, azt két kezével még jobban a fejére szorította magának és úgy kezdett szélesbelen bukfencezni, körben hemperegni. Mikor pedig a nagyobbik lekapta a fejéről a zsákot, hirtelen kikapta annak a kezéből a kisebbik és a rácson kidugva a nézők közt egy elegánsan öltözött hölgynek az arcába dobta. Volt nagy sikítás és nagy nevetés! Legjobban maga a hölgy nevetett a rövid ijedelem után.

A külföldi állatok mellett különben gyorsan mentünk el, hogy inkább legyen ideje Ferinek jól szemügyre venni azokat, amelyek magyarországiak.

Jól megnézte a vaddisznókat, melyek az ország nagyobb erdeiben sokfelé találhatók. Harciasan kiállottak egy öreg kannak agyarai, nyakán és hátán fölborzolta sörtéjét, mérgesen szusszantott Feri felé; de annál kedvesebbek voltak a csíkos kis malacok. Tudnivaló, hogy kis korában csíkos a vaddisznó, csak nagy korában válik egyszín feketévé a szőre.

„Milyen okos a vaddisznó mama — szólt Feri —: a kis gyerekeit még gyerekek való tarka ruhában járatja, nem ad rájuk feketét.“

„Pedig bizony — szóltam — a felnőtt mama meg papa sem tud vigyázni a ruhájára, mert belehever a sárba, az erdei patakokban.“

„De nem szeretnék ilyen állatokkal találkozni az erdőben!“ — szólt Feri.

„No, nem olyan veszedelmesek — szóltam. — Ha nem bántja őket az ember, ők sem bántják az embert. Csak nem kell nekik menni a nagy ostor-

ral. Mert akkor bizony széttépnek, ha nem vagy Erős János.“

Nem messze voltak aztán a szelídebb állatok, az őzek, dām vadak, szarvasok. Ezek is bőven vannak a magyar erdőkben és a földesurak vadas kertjeiben.

Megkerestük különféle földrészek medvéi közül is azokat, melyek a Kárpátok rengetegeiből kerültek ide szép Budapestre. Hatalmas példányok voltak, Feri meg is jegyezte, amint mancsaikat nézegette:

„Azt hiszem, ezek el tudnának bánni bármelyik néger boxolóval!“

„Meghiszem azt; ezekkel csak Erős János tudott bírni.“

„Erős János! — tünődött Feri —. Most másodszor említi a bácsi. Ki volt az? Valami ügyes vadász?“

„Nem a! Közönséges árva parasztgyerek. Ügyetlen pásztorgyerek.“

„Hol élt?“

Elnevettem magamat.

„Hát a mesében. A népmesében. Az egyszerű falusi nép sok mesét tud. Nem könyvből olvassák, hanem egyik ember a másíknak az elbeszéléséből tanulja. Csudálatos, mulattató dolgokat mesélnek emberekről, állatokról. Nagy Magyarország keleti részében, az úgynevezett Erdélyben, mely most oláh elkapcsolt terület, hegyes, erdős vidékek vannak, ott a nagy erdőkben tanyáznak a vaddisznók és medvék. Erdélyi hegyi pásztorok sokszor találkoznak velük, mesélnek is róluk, hogy Erős János

hogyan csapdosta ostorával a vaddisznókat és hogyan ijesztett rá a medvére.“

Feri várakozólag nézett rám:

„En nagyon szeretem az erős emberekről szóló történeteket.“

„Hát az uzsonnát?“ — kérdeztem.

„Azt is.“

Az állatkertben tejcsarnok is van. Ott nem csak tehéntejet lehet kapni, hanem bivalytejet, sőt szarvastejet és lámatejet is. Ferinek ajánlottam, hogy kóstolja meg a bivalytejet, mert az erdélyi magyarok azt nagyon szeretik és most majd úgyis erdélyi magyar népmesét mondok. Uzsonnázás közben árnyékos fa lombjai alatt elmondtam az Erős Jánosról szóló népmesét.

Erős János. (Népmese.)

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl volt, — volt egy igen-igen szegény özvegyasszony, annak meg egy fia, János. Nem volt még több tizenöt évesnél a János. Jó, szelíd gyerek volt, de az a nagy baja volt, hogy annyit evett, mint tíz más felnőtt ember. Hát hiszen ez másképpen nem lett volna baj, mert bizony soha meg nem ártott neki az étel, meg szépen nőtt, erősödött is, de hát azért volt az nagy baj, mert mondtam, hogy az anyja nagyon szegény asszony volt, alig tudott annyi pénzt szerezni, hogy egyetlen fiának elég ennivalót tudjon adni.

Amint kezdett az esze nödögelni Jánosnak, érezte is ő azt, hogy nagyon sok gondot okoz édes-

anyjának. Sajnálta őt, hogy olyan sokat kell a jó anyának dolgozni, hogy pénzt keressen nagy étvágyú fia táplálására. Azt mondja egyszer János az édesanyjának:

— Édesanyám, én szeretnék valahol munkát vállalni, hogy fizetést kaphassak és abból megélhessek, kegyelmed pedig kipihenje magát.

— Ó édes fiam, — szól az édesanya — hogy gondolsz olyat? Hiszen te még nagyon fiatal gyerek vagy. Tizenöt éves gyerek még nem való munkásnak!

János elhallgatott erre és kiült szomorúan a ház elé a padra. Az utca tulsó felén éppen egy házat építettek. Sürgött-forgott a sok munkás ember. János irigykedve nézte őket, elgondolta, milyen boldog lenne ő, ha velük dolgozhatna, este megkapná a napszámját, felén venne magának ennivalót, másik felét pedig hazavinné az édesanyjának.

Ott éppen azon erőlködtek az ácsok, hogy föltegyenek egy húszméteres gerendát a falak tetejére. De bizony hiába erőlködtek, csak nem boldogultak a súlyos fával.

János nézte, nézte egy darabig, aztán átment hozzájuk:

— Adjon Isten jó napot, ácsmester uraim! Megengednék-e nekem, hogy segítsék egy kicsinykét?

A nagybajuszú ácsok azonban rákiáltottak a gyerekarcú Jánosra:

— Még csúfolódsz velünk? Fiatal gyerek létedre hogyan tudnád te megtenni azt, amit mi sem igen tudunk megtenni? Eltakarodjál innen, mert mindjárt odébb lódítunk!

De már többet nem tudtak szólni az ácsok, mert tátva maradt a szájuk az ámulattól. Tátva maradt azért, mert a gyerekarcú János félkézzel fölkapta a nagy gerendát és úgy a falak tetejére tette, mintha sohse lett volna másutt.

Látta ezt az a gazdag ember is, aki a házat építtette; az is elcsodálkozott és azt mondta Jánosnak:

— Hallod, János, te Erős János vagy! Megfogadlak munkásnak, kétannyi fizetést kapsz, mint más ember!

Hát ott is maradt János menten, csak késő este tért haza. Otthon édesanyja evvel fogadta:

— Jaj, édes kis Jánoskám, de aggódtam már miattad, hogy olyan soká elmaradtál a háztól! Az ilyen fiatal gyereket könnyen érheti ám valami veszedelem. Vagy a kutya megharap, vagy a macska megkarmol, vagy a kecske fölökkel valahol!

János pedig nem szólt semmit, csak letett az asztalra egy csomó pénzt:

— Ezt kegyelmednek hoztam, édesanyám.

Aztán letett az asztalra egy egész darab nagy, kerek kenyeret, meg egy egész darab, nagy kerek sajtot, ezeket a napszámba kapott pénznek felén vette:

— Ezt meg magamnak hoztam.

Aztán elővette a bicskát, elkezdte eddegélni a sajtot, meg a kenyeret, addig evett, míg benne tartott és vacsorája közben elbeszélte édesanyjának, hogy őt milyen szerencse érte.

A szegény asszony most már látta, hogy az ő fiacskáját bizony nem is egészen könnyen tudná megharapni a kutya, megkarmolni a macska, föl-

öklelni a kecske. Másnap már nem féltette, mikor megindult a házépítéshez a munkába Erős János.

Úgy hívta már ott mindenki, hogy: Erős János. Hát így éldegélt szépen az édesanyjával. Boldog volt nagyon, mert minden nap keresett annyi pénzt, hogy anyjának már nem kellett annyit dolgoznia, hogy egészségének megártson, mégis volt bőven ennivalója Jánosnak is.

Csak az volt a baj, hogy egyszer csak bevégződött a házépítés, megszűnt a munka, megszűnt a János keresete.

De a jó Isten segített Erős Jánoson.

Akkorára már olyan nagy lett a híre János erejének a faluban, hogy eljutott a fülébe a bírónak is (így hívják Magyarországon a falu polgármesterét). Gondolta a bíró, hogy megfogadja ő szolgájának Erős Jánost jó olcsón, aztán majd dolgoztat vele jó sokat. Mert gazdag ember volt a bíró, de nagyon fösvény ember.

Azt mondta Erős Jánosnak:

— Hallod-e János. Nem régen vettem egy hegyen erdőt. Ki kellene vágni. Ha elvállalod, akkor téged is, édesanyádat is ellátom ennivalóval, ruhával. De azt fogadjuk föl egymásnak, hogy amelyőnk valamiért a másikra megharagszik, a haragos félnek a háta bőréből bicskájával szíjat hasíthat a másik.

Azért tette ezt az ajánlatot a fösvény bíró, mert magában már elhatározta, hogy nem ád eleget enni sem Jánosnak, sem az anyjának. Mármost hogy ezen meg ne haragudhassék János, hát azért kötötte ki, hogy a haragosnak szíjat hasítanak a meztelen hátából.

Gondolta ugyan János, hogy az ennivaló mellé jó volna egy kis pénz is, de hát, gondolta magában, a fő az, hogy szegény édesanyját is ellátja majd a gazdag bíró étellel, ruhával. Hát elfogadta az ajánlatot, beszegődött a bíró szolgájának.

Azt mondja hát neki első nap a bíró:

— János, hajtsd ki a juhokat az erdő mellé legelni, magad meg azalatt kezd a fákat vágni. Estig haza ne gyere.

Hát a János szépen kihajtotta a juhokat az erdőszélre, nézte, nézegette, hogy milyen jó izüen tépegetik, eszegetik a füvet és elgondolkozott azon, hogy mi lesz az ő reggelijével. Mert a parancsolatot kiadta ugyan a bíró a favágásra, de bizony az ennivalóról készakarva elfeledkezett.

Kapta magát, kitepte a földből jó széles darabon a bokrokat, nagy rakásba összerakta. Megfogott egy tarka bárányt, megnyúzta, megtisztította, a nagy rakás gallyat meggyújtotta, annak a tüzén az egész bárányt megsütötte, megette.

Akkor aztán nekilátott a favágásnak. De nem ám fejszével, fűrészszel, hanem csak pusztá kézzel. Tövestől rángatta ki a sok száz esztendőös fákat és hánnya valamennyit egymás tetejébe. Már egész hegy kerekedett a kitepelt szálfákból. Estig így kiirtotta könnyű szerrel a fele erdőt. Csak délben tartott egy kis pihenőt addig, míg megevett egy fehér bárányt, no meg este is egy feketét.

Akkor aztán hazahajtotta a juhnyáját.

A bíró kinn állott az udvara kapuján, várta Jánost a nyájjal. Mihelyt messziről meglátta, oda kiáltott neki:

— Éhes vagy-e János?

János azt felelte vissza:

— Aki egész nap nem eszik, az bizony éhes!

A bíró azt gondolta, hogy ezt János önmagáról mondja. Azt kérdi hát tőle:

— Hát aztán haragszol-e János?

Gondolta, János úgy sem meri azt mondani, hogy haragszik, mert hiszen a szerződésük szerint, aki haragszik, annak szíjat hasítanak a hátából.

János pedig, aki már jól megtömté a hasát a három báránnyal, jókedvűen visszakiáltott:

— Dehogy haragszom, bíró uram, dehogy haragszom!

Ravaszul kérdezte tovább a bíró:

— Hát meg vagy elégedve úgy-e János?

— Meg én — felelte János.

— Meg vagy elégedve az étellemmel is úgy-e?
— faggatta tovább a bíró.

— Meg én, soha nem kívánok különb reggelit, ebédet, vacsorát — nyugtatta meg János a bírót.

A bíró pedig nagyon örült, hogy így túljárt a János eszén. Hiszen így Jánosnak nem ad ő semmitsem enni, de az még sem mer megharagudni, mert hiszen a megegyezés az volt, hogy aki haragszik, annak szíjat hasítanak a hátából.

De nem sokáig tartott a bíró öröme.

Amint közel ért János a nyájjal és hajtotta be őket az udvar kapuján, megolvasta a bíró és elkomorodott:

— Te János! Hiányzik egy tarka bárány, meg egy fehér, meg egy fekete. Eltévedtek?

— Nem a. Jó útra mentek azok nagyon.

— Megette a farkas?

— No, nem farkas.

— Hát?

— Hát én. A tarkát favágás előtt reggelire, a fehéret favágás közben ebédre, a feketét favágás után vacsorára.

Rettentő haragos lett a fösvény bíró. Ráordított Jánosra:

— Ó, hogy a tűz égesse meg az ilyen favágást!

Erős János azonban nagy nyugalommal kérdezte a bírótól:

— Csak nem haragszik, bíró uram?

Most jutott eszébe a bírónak, hogy aki haragszik, annak a hátából szíjat hasítanak. Nem merte hát mondani, hogy haragszik. Erőltetett nyugalommal felelte:

— Dehogy haragszom, dehogy haragszom!

— No annak nagyon örülök, hogy bíró uram meg van velem elégedve — szolt János és ölba terelte a juhokat, maga is bement utánuk, tiszta szalmát hintett a földre és azon édesdeden aludt egész reggelig.

Bezzeg nem aludt édesdeden a bíró. Nagyon sajnálta a három bárányt, meg is mondta a feleségének, hogy másnap adjon ennivalót a Jánosnak, mert máskülönben az fölfalja az egész juhnyáját. Másnap a bíróné, mikor János megindult a nyájjal, akasztott is a nyakába egy nagy vászontarisznyát, abba tett jókora darab kenyeret, hagymát és sót és még egy darab szalonnát is, már amint kijár a munkás embernek.

Erős János megköszönte a szívésséget, elhajtotta megint legelni a juhokat. De útközben amint az édesanyja háza mellett ment el, bekurjantott:

— Édesanyám, mit küldött kegyelmednek en-nivalót a bíró?

— Nekem, fiam, semmit — szólt a szegény asszony.

— No — azt mondja János — itt van ez a bá-rány, ezt küldi kegyelmednek.

A szegény asszony nagyon megörült:

— Ó, az Isten áldja meg a bíró uram jó szívét! Hiszen sok is lesz nekem ez egy napra!

— Sohse mentegesse magát édesanyám, — szólt János — van a bírónak elég, azután meg épp-olyan szívesen adja édesanyámnak is az élelmet, mint nekem.

Mikor aztán kiért János az erdőséltre, kapta magát, azt a nagy rakás fát, amit előző nap kiir-tott, fölglyujtotta. Egész késő estig égett a nagy máglya. Annak a tűzénél piritgatta Erős János a szalonnáját, csurgatva róla a zsírt a kenyérére.

Mikor aztán hazaért este, megkérdezte tőle a bíró:

— Ettél-e ma bárányhúst, János?

— Nem azt ettem, bíró uram, mert bíróné asz-szonyom ellátott kenyérrel, szalonnával.

No megörült a bíró, hogy ma mégsem érte clyan nagy kár. De aztán észrevette ám, hogy az egy bárány hiányzik! Rosszat sejtett:

— Te János! Hova lett egy bárány?

János mosolyogva felelt:

— Hát elfelejtette a bíró uram, hogy azt mondta nekem, hogy: no, fiam, János, egy bárányt küldök az édesanyádnak, mert hiszen úgy szerződ-tünk meg, hogy: ellátom élelemmel az édesanyádat

is? Hát én szót fogadtam a bíró uramnak, odaadtam egy bárányt az édesanyámnak.

Rettentő haragos lett megint a fősvény bíró. Rátámadott Jánosra:

— Ó, hogy a tűz égesse meg azt a bárányt!

Mert hogy a bírónak, ha nagyon haragos volt, mindig az volt a szavajárása, hogy: a tűz égesse meg!

János szép csöndesen azt mondta:

— Égeti már azóta édesanyám tűzhelyén. De csak nem haragszik bíró uram?

Most jutott megint eszébe a bírónak, hogy aki haragszik, annak a hátából szíjat hasítanak. Nem merte hát mondani, hogy haragszik. Próbált tehát mosolyogni:

— Dehogy haragszom, dehogy haragszom!

— No annak nagyon örülök, hogy bíró uram meg van velem elégedve — szólt János.

— Hát a favágásod hogy ment? — faggatta tovább a bíró Jánost.

— Ügy, amint bíró uram parancsolta. Amit kívágtam, mind elégettem.

— Mit tettél?

— Amit bíró uram parancsolt. Hiszen azt parancsolt, hogy a tűz égesse meg a favágást. Nem látta bíró uram a lángját? De csak nem haragszik bíró uram?

A bírót majdnem megütötte a guta és nyájasan mondta:

— Dehogy haragszom, dehogy haragszom!

— No ennek nagyon örülök, hogy bíró uram meg van velem elégedve — szólt János és ólba terelte a juhokat, maga is bement utánuk, tiszta

szalmát hintett a földre és azon édesdeden aludt egész reggelig.

Bezzeg nem aludt édesdeden a bíró. Nagyon sajnálta az egy bárányt is, meg a nagy rakás fát is. Meg is mondta a feleségének, hogy ettől az Erős Jánostól csak úgy tudnának megszabadulni, ha valahogy elemészthetnék, valahogy végét szakíthatnák az életének.

De hogyan? Hiszen olyan erős az, hogy nem bírna vele senki!

Azt mondja aztán a bíróné:

— Kitaláltam én már a módját, mint veszíthetjük el ezt az Erős Jánost szép szerével. Holnap reggel azt hazudom neki, hogy ezelőtt egy esztendővel egy disznófalkánkat legelni hajtotta az erdőre Miklós bátya, az öreg kanász. Egy esztendő óta nem láttuk sem az öreg Miklós bátyát, sem a disznófalkát. Azt mondom Jánosnak: ihol ez a tiszta ing meg tiszta gatyája, ezóta már egy esztendő alatt beszennyesedhetett Miklós bátya inge, gatyája, hadd váltson tisztát. Ihol ez a tiszta fehérnemű, mondom majd Jánosnak, vigye el Miklós bátyának az erdőre. Addig vissza ne jöjjön, míg meg nem találja. No hát azt azután keresheti János, mert hiszen nekünk soha sem volt Miklós bátya nevű kanászkunk! Addig keresi majd a rengeteg erdőben, hogy egyszer majd csak széttépik a vadállatok Erős Jánost, akármilyen erős János!

— Jó lesz biz az, jó lesz! — hagyta helyben a bíró.

Másnap reggel aztán csakugyan odaadta a tiszta inget, tiszta gatyát a bíróné Erős Jánosnak, hogy keresse meg vele az erdőn Miklós bátyát, az

öreg kanászt, hadd vegyen magára tiszta fehérneműt.

— Hát aztán miről ismerem én meg Miklós bátyát? — kérdezte János.

— Hát olyan öreg, szőrös képe van, — mondta a bíróné — meg már jó fekete is lehet a pizsoktól, hiszen egy esztendő óta jár már oda kinn az erdőben a disznófalka után.

Elvette hát János a fehérneműt a bírónétól, fogta a szíjostorát is, nekivágott a rengeteg erdőnek.

Járt-járt a nagy sűrűségben, kiáltozott mindenfelé, hogy: Miklós bátya! Miklós bátya! De bizony nem szólt arra vissza senki.

Egyszer csak mit lát?

Ott szedi a makkot a földről egy jókora disznósorda.

— No, ez a bíró disznófalkája — gondolta János.

Csak az volt a különös, hogy valamennyi disznó fekete, valamennyi kis malac csíkos.

„Nem vaddisznók voltak?“ — vágott közbe a mesének Féri.

„Majd kiszül a végén“ — csitítottam. És folytattam:

A disznófalkát pedig ott kerülgette valaki. János nézi-nézi, így tűnődik magában:

— Ej de szőrös képe van ennek az öregnek! Jó fekete is a pizsoktól, éppen amint bíróné aszszonyom mondotta. De nem csoda, hiszen egy év óta nem kapott tiszta fehérneműt. Nyilvánvaló, hogy ez a bíróék öreg kanásza!

„Pedig úgy-e medve volt?“ — kérdezte nevetve Feri.

„Persze hogy medve; — szoltam — azért kerülgette a vaddisznócsordát, mert szeretett volna belőle kiszakítani magának egy kis peccsenyének való malacot!“ — Aztán folytattam:

Rákiált Erős János az öregre:

— Hé, Miklós bátya! Jöjjön kend közelébb, tisztelteti kendet a bíróné asszonyom, küldött kendnek tiszta fehérruhát!

De Miklós bátya bizony nem jött közelébb, hanem tovább leskelődött a fa mellől a csordára. Azt várta, hogy mikor marad hátra valamelyik malac az anyjától.

János újra odakiáltott:

— Hé, Miklós bátya! De kevély ember kend! Szóba sem áll a szegény emberrel? Vegye kend magára ezt a tiszta ruhát, hiszen látom, hogy minden leszakadt már kendről!

A nagy kiabálásra most már fölneszelt Miklós bátya, megijedt a Jánostól és fölmászott azonnal egy nagy fára.

— Ne tréfálkozzék kend — mondja neki János —, hanem jöjjön le mindjárt, vegye föl ezt az inget, gatyát!

Miklós bátya azonban meg sem mozdult a fán, hanem csak mormogott:

— Mamm — mamm — mamm!

— Nem *ma*, hanem most mindjárt! — rikkantott türelmetlenül János.

Avval megfogta a nagy fát, kirántotta töves-tül a földből, fa, meg Miklós bátya úgy végigvágódott a földön, hogy csak úgy döngött!

Miklós bátyánk nagyot ordított kínjában, János pedig rászólt.

— Megmondtam, ugy-e, hogy ne tréfáljon kend velem? Ugye, megütötte magát? Hát vegye föl az inget, no!

Hiszen Miklós bátya nem is tréfált többet, hanem két lábra állt, úgy csapott a két nagy körmös mancsával János fejének.

De hiszen János sem volt rest, elkapta nagy, erős két markával a Miklós bátya két kezét, úgy megszorította, hogy az mozdulni sem tudott, aztán még jobban rákiáltott:

—No ha magától föl nem veszi kend az inget, majd ráadom én kendre!

Avval elkezdte János öltöztetni a nagy fenevadat, mint a dajka a makrancos gyereket.

Bizony jól ráütögetett Miklós bátyának kezére, lábára, ha nem úgy hajlította, mint kellett volna. Addig-addig, hogy János bizony belerázta az öreg medvét az ingbe, gatyába.

„Jól állhatott rajta a népviselet!“ — kacagott f'eri.

Amikor aztán elkészült János az öltöztetéssel, karon fogta Miklós bátyát és úgy vitte haza erővel. Nagyon szelíd állat vált a nagy medvéből, úgy meg volt rémülve János erős szorongatásától.

Hanem a disznókkal is baj volt eleintén. Hiába kezdett rájuk kiabálni: hüccs ne! hüccs ne! hüccs haza ne! — bizony nem akarták azok abbahagyni a makkolást. Erre aztán jót húzott a szélsőknek a farára az ostorral. Tyhű, mi történt akkor! Összeröffent az egész csorda, rátámadtak vicsorgó foggal a Jánosra. No meg is járta — nem János, ha-

nem az, amelyik közel ért Jánoshoz. Valamennyinek kirugdosta a fogát. Aztán kirántott egy fiatal bükkfát, avval csapkotda oldalba az olyan disznót, amelyik nem arra ment, amerre ő terelte. A hosszú bükkfától végre hozzá is szokott a rendhez a disznófalka.

No hiszen, a bírót, amint meglátta az ablakon, hogy a sok vaddisznó özönlik be az udvarára, mindjárt kilelte a hideg ijedtében. Ki sem mert lépni a szobából. János pedig behajtotta mind a nagy ólba a csordát.

De akkor ijedt ám meg igazán a bíró, mikor egyszerre csak rányílt az ajtó és betoppant a szobába Erős János a nagy medvével!

— No bíró uram, hazahajtottam a disznókat! Hanem mondhatom, ilyen kanászt én nem tartanék, mint ez a Miklós bátya! Még csak azt sem tudja mondani, hogy: adjon Isten jó napot! Még az inget, gatyát is erővel kellett ráadni! Hazajönni meg éppen nem akart! Ha én bíró uramnak volnék, elcsapnám az ilyen disznópásztort!

A holtra ijedt bíróba egy kis reménység szállott erre a tanácsra:

— El is csapom én, János fiam, ezt a haszon-talan kanászt. Kergesd ki, fiam, a falu határából!

Erre fülön fogta Erős János a medvét, kivette a mezőre, ott azt mondta neki:

— No Miklós bátya, mehet, amerre a szeme lát! Kend se való pásztornak.

No ment is a medve, örült, hogy megszabadult, elinalt neki az erdőnek.

Ezalatt a bíró azt is kitalálta már, hogy a vad-

disznóktól hogy szabadúljon meg. Hiszen ki sem mert miattuk bújni a házbé

— Hallod-e János fiam, szereted-e te a sonkát?

— Hát bizony csak párjával — szólt János —. Egy sonka fél fogamra is kevés.

— No fiam, én annak a sok disznónak a sonkáját mind neked adnám — szólt a bíró.

— No, akkor jó telem lesz — szólt János és sarkon fordult, leöldöste a vaddisznókat mind, lepörzsölte szalmalánggal a szőrüket, kikanyarította belőlük a sonkákat és füstre tette.

Ugyan nagy szalmakazla volt a bírónak, de az a sok szalma mind elfogyott a pörzsöléshez. De még így is örült a bíró, hogy megszabadult medvétől is, vaddisznótól is. Meg is fogadta, hogy ezután, ha megszerződik valamire a szolgáljával, megadja neki mindig becsülettel, amivel tartozik, hogy fősvénységéért meg ne büntesse többet a jó Isten.

János pedig, mikor télen a sonkákat eszegette, csupán azon bosszankodott, hogy az a Miklós bátya miért nem akarta magára venni a tiszta inget.

Tovább az állatkertben.

Feri jót mulatott a mesén. Fölkeltünk az uzsonnától és amint újra a kárpáti öreg medve mellett mentünk el, Feri bedobta neki a maradék kiflivéget:

„Tessék, Miklós bátya!”

A medve elkapta a kezével és szájába tömte.

Feri rákiáltott:

„Hát meg sem köszöni kend, Miklós bátya? No, nem érdemel többet!”

Tovább mentünk. Kutyacsaholás ütötte meg a fülünket. Külön kis udvarokban, külön kis házakban ott laknak a különféle fajta kutyák. Feri azt nézte, hol van kiírva: Komondor. Olyan barátságos szemmel nézett egymásra kutya és fiú, mintha régi barátok lennének. A komondor-párnak kis kölykei is voltak, azok is odafutottak hozzánk a kerítéshez.

„Ezek a kutyakölykök eladók” — szóltam.

„No, ha farmer leszek Amerikában, viszek Magyarországból komondort és azt tartok az udvaromban” — szólt Feri,

Aztán elbúcsúzott:

„Viszontlátásra, Mester!”

Egy mesterségesen épített szikla volt a szomszédságban, oda mentünk föl. Az egyik barlang rácsa mellett amint elhaladtunk, nagyot zörrent a rács. Odanézünk, egy dühös, villogó szemű farkas ágaskodott a rácsra. Látszott, hogy ránk akart ug-rani. Figyelmeztettem Ferit, hogy jó távol álljunk. Múlt évben egy kis fiú pajkosságból bekapkodott a kezével a rácson keresztül a farkashoz, hogy ingerelje: a farkas többől leharapta négy ujját.

„Hát Erős János farkasokkal nem verekedett?”

— kérdezte Feri.

„Az nem, hanem Toldi Miklós verekedett” — feleltem.

„Az a történet is abban a költeményben van, amelyet Arany János írt?”

„Abban.”

„Nem mondaná el a bácsi?”

„Majd estére, pihenés közben.”

Elvezettem most Ferit a vízimadarakhoz, az állatkerti tóhoz. Szép látvány az össze-visszarep-

kedő, más-más hangon csevegő, más-más színű, más-más mozdulatú madarak vídám sokasága. Itt látható a magyarországi tavak, folyó-mellékek nádasainak madárvilága.

A daru.

Különösen megragadta Feri figyelmét egy kisebb madárcsoport, talán négy-öt tagú lehetett. Hosszú lábú, hamuszín tollú, hosszú nyakú, hosszú orrú madarak. Farkuk tolla szép bodros. Szárnyukat lebegtetve, nyakukat hajtogatva, lábukat könnyedén emelgetve, valóságos táncot jártak. Néha fölkaptak szájukba egy-egy kavicsdarabot és jókedvükben azt hajigálták az égnek.

„Ez a daru, — szoltam — ez a legmagasabb magyarországi madár. Az úgynevezett gázló madarak közé tartozik, csak nagyobb mocsaras, nádas vidékeken szeret költeni. A régebbi időkben Magyarországon is voltak nagyobb mocsarak és sok volt a daru nálunk. Nagyon kedves madaruk volt a magyaroknak, nagyon kedvelték süveg mellé dísznek a darutollat. Nem volt ugyan a darutoll olyan szép és drága, mint a kócsagtoll, de azért nagyon kelendő volt, árulták a vásárokon. Nenéz volt megkeríteni, mert a daru olyan járhatatlan mocsarak közepén tanyázott, ahol nem igen lehetett megközelíteni. Azonkívül fölöttébb óvatos és vigyázó madár. Szereti legelni a friss vetéseket, de ilyenkor mindig őrt állítanak maguk közül és ha ez valami gyanús neszt hall vagy közeledő embert lát, jelt ad a többinek, fölkerelkedik és elrepi az egész csapat.

Még az én nagyapám idejében is az volt a szokás, hogy a vidéki földbirtokosok szelidített darvakat tartottak a ház körül a baromfiak között. Egyrészt azért tartották, hogy szép bodros tollai mikor kinőttek, kihúzogatták. Másrészt meg azért, mert el-elgyönyörködtek játéukban, táncukban.“

„Csakugyan — szólt Feri — én is sokáig el tudnám nézni őket. Ha farmer leszek, én is tartok az udvaromban. Nem bántja majd a komondor?“

„Hogy bántaná? Hiszen a komondor okos, hűséges házőrző, védi a gazdája vagyonát, nem támadja. Ha pedig valami macská akarna neki ug-rani a darunak, akkorát csap rá az orrával, hogy elmegy a cicának a kedve a darupecsenyétől.“

„Kár, hogy már ritka ez a madár Magyarországon.“

„Igaz, de az meg nem kár, hogy a régi mocsarak megszűntek és a helyükön termékeny szántóföldek vannak. Déli Oroszországban még vannak mocsarak bőven, ott fészkel és ott költ nagyobb számban a daru. Ősszel a hideg elől melegebb, délibb tájakra költöznek és ilyenkor átrepülnek Magyarországon. Nemcsak átrepülnek, hanem meg is szállnak néha legelészni és pihenni. Ha magyar ember ilyenkor látja őket, úgy érzi, mintha régen kivándorolt honfitársak jöttek volna vissza régi házájukba látogatóba.“

A tűzok.

A daruról beszéltemben eszembe jutott, hogy megmutatom Ferinek országunknak egy másik olyan madarát is, melyet szintén ritkán lehet látni.

Nem azért, mintha kipusztult volna, hanem mert ez is rendkívül óvatos, emberkerülő madár.

Ez a tűzok. A legnagyobb vadmadarunk. Rozsdásbarna színű, akkora, mint egy kanpulyka.

Van egy magyar közmondás, így szól: *jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok*. Az ennek az értelme, hogy inkább elégedjünk meg a rögtöni, kevés haszonnal, mint hogy várjunk későbbi időkre a nagy haszonra. Mert hátha elmulasztjuk a most kínálkozó alkalmat, a későbbre várt nagyobb nyereséghez pedig mégsem jutunk hozzá, mert számításunkban csalódunk.

Az a közmondás azért keletkezett, mert a veréből nagyon kis pecsenye telik, a tűzok ellenben legnagyobb pecsenyét adó mezei szárnyasunk. Olyanféle íze van, mint a fácánhúsnek.

De fácánt — az mindenfelé van Magyarországon a nagyobb földbirtokok ligeteiben — igen könnyű lőni, tűzokot ellenben igen nehéz. Vigyázóbb még a darunál is.

„Jól megnézd hát itt a tűzokot, Feri — szoltam — mert a szabadban legfőljebb ha nagyon messziről látsz majd, hiszen aki ritkán jár ki a szántóföldekre, soha életében nem lát eleven tűzokot. Pedig, mondom, itt él télen-nyáron Magyarországon. A nyugati országokban ez éppúgy nem látható, mint a daru.“

Feri hát jól megnézte a tűzokot is, mint a magyar sík szántóföldek madarát.

„Érdekes lehet megfigyelni kinn a szabad természetben az ilyen ritkán látható madárnak az életét — szolt Feri. — Milyen bizalmatlanul kémlel most is ragyogó, kerek szemével!“

Láttam, hogy Ferit érdekli a tűzok is, tehát még beszéltem neki róla egyet-mást:

„Igen, olyan a természete: bizalmatlan és éber. Csak messze a várostól, messze a faluktól szeret élni. Azért főképp a nagy magyar Alföld a hazája. Ha megnézed Magyarország térképét, azt látod, hogy a Tisza mindkét oldalán, a Dunától Erdélyig, nagy síkság terül el, csupa termékeny szántóföldek. Az Alföldön ritkábban vannak a városok és a faluk, mint az ország többi részében. Kiválasztanak hát a tűzokok olyan vidékeket, ahol nagy kiterjedésű gabonavetések vannak és nincsenek épületek a közelben. Azért teszik ezt, hogy a látásukat ne akadályozza semmi, hogy szabadon, messze el tudjanak látni fölnyújtva nyakukat.

Május közepén szokott a tűzok tojni. Ilyenkor a már bokros, de még zöld gabonavetésben sekély mélyedést kapar, néhány szál gazzal kibéleli — ez az ő hálósobája. Nem sokat bajlódik fészekkel, éppúgy, mint a strucc.

Azért jut eszembe a strucc, mert tréfásan úgy is szokták emlegetni a tűzokot, hogy „magyar strucc.”

„Azért ugy-e, mert a legnagyobb madár Magyarországon?”

„Igen. De gondosabb anyja a struccnál. Nem bízza a kikeltést a napra. Tojik kettőt-hármat, aztán ráül, rajta ül majdnem egy hónapig. Amíg a tojáson ül, addig is mindig úgy tartja a fejét, hogy magasabbra érjen föl a vetésnél, hogy mindig észrevegye messziről, nem jön-e valaki. Ha ember jár a környéken, szorosan a földre lapúl, hogy észre

ne vegyék, se a tojáást ott ne kelljen hagyni. Mert hiszen, ha sokáig ott hagyja a tojásait, kihűlnek és nem kelnek ki.

Van aztán öröm a tűzokcsaládban, mikor a kicsinyek kikelnek. Néhány napos korukban már fürgén szaladva követik anyjukat a sűrű vetés között. Apjuk is igen büszke rájuk és vigyáz, hogy baj ne érje őket. Amíg kicsinyek, bogarat mit szedgetnek a földről, pondrókat a földből, később esznek gyöngé növényi hajtásokat meg magokat is. A növényeknek ártó bogarak pusztításával és a gazmagok evésével sok hasznot tesznek a földeken.

No nem mondom, szereti a hasznos magvakat is. Különösen szereti pedig a repceföldeket és ősszel a már kikelt, gyöngé, zöld vetéseket. Ilyen helyeken a nagy gabonatábláknak azon pontjára telepednek, ahol a legnagyobb biztonságban érzik magukat. Ilyenkor nagy csoportokban vannak és aki messziről látja ezeket a legelésző nagy madarakat, sokszor azt hiszi, hogy valami birka- vagy disznónyáj. Közel nem mehetünk hozzájuk, de jó messzelátóval megfigyelhetjük őket. Legnagyobb részük lomha nyugodtsággal keresgéli az ennivalót, egynéhány a földön nyugszik, mások tollukat tisztogatják, szárnyukat emelgetik, de némelyek mindig szerteszét tekintgetve kémlelik a környéket. Ezek a tábor őrei. Bizalmatlanságuk olyan nagy, hogy ha 300—400 lépésre bármi föltűnő, szokatlan tárgyat vagy állatot látnak, egyszerre fölfigyel az egész csapat. Mindnyájan mereven föltartott nyakkal állanak és ha az őr kibontja a szárnyát, valamennyien követik. Egy-két lépést a földön iramodnak lábukkal, majd csöndes, de nagy szárnyescapá-

sokkal mindig följebb emelkednek és valami meszebb fekvő vetéstáblára szállanak.

Megtörténik, hogy egy helyet már többször fölkerestek egymásután, úgyhogy már kezdték megszokni. De távollétükben egyszer történik valami kis változás ott a föld színén, például összeraknak kis csomókba kukoricaszárát a földművesek. Nos, mikor a tűzokok megint jönnének vissza lakmározni, rögtön föltűnik nekik annyi változás is a táj képében. Nem mernek leszállani. Napok hosszat kémlelik azokat az új rakásokat, hogy nem jelentenek-e valami veszedelmet. És ha napok múlva is úgy látják, hogy nincs veszély, csak akkor mernek újra visszatérni a régi helyre.

Tudják a vadászok a tűzoknak ezt a szokását. Úgy tesznek tehát, hogy a tűzokjárta helyeken előre készítenek kukoricaszárból kis kunyhócskákat, alájuk gödröket, csak akkorákat, hogy egy-egy ember beléjük bújhasson. De ezeket a leshelyeket jó ideig üresen hagyják a vadászok. Csak mikor gondolják, hogy azoknak a látását megszozhatták már a tűzokok, csak akkor rejtőznek beléjük a vadászok és a gyanútlanul érkező madarakra biztos lövéseket tehetnek a leshelyekről.

A tűzok nem költöző madár, mint a gólya meg a daru, télen is nálunk marad. Ilyenkor bizony, ha nagyon nagy a hó, kénytelen engedni a vadságából, kénytelen közelebb menni az emberi lakóhelyekhez, kazalokhoz, hogy élelmet találjon. Egyszer egy hideg télen különösen vastag hóepel borította nálunk a mezőket. Szegény tűzokok nem tudtak hozzáférni az elhullott magvakhoz. Tudod-e kik segítettek rajtuk? "

„Valami jótékony egyesület?” ... kérdezte komolyan Feri.

„Igen, jótékony egyesület, — válaszoltam éppoly komolyan — a „Dunántúli Szarvasok Jótékony Egyesülete“. Az országnak a Duna jobb partja és a Dráva bal partja közti része a Dunántúl. Ott abban a havas télben a szarvasok is igen keresték a hó alatt az ennivalót, összevissza járták, szétrugdosták, föltúrták a havat a mezőkön, sok helyen kilátszott már a nyomukon a hó alól a föld. Megtudták ezt a napilapok olvasása nélkül is az ország tűzokjai, mert nekik a kémeik mindent jelentenek, ami nekik fontos. Egyszeriben összegyűlekeztek, a távolabbi vidékekről is oda, ahol a nagy szarvasjárás volt. Ezernyi számban keresgéltek azokon a dunántúli szarvasjárta mezőkön az élelmet az Alföldről jött tűzokok is. De azért így is eléggé vigyáztak magukra. Két álló hétig egész seereg vadász vadászott rájuk, de ez alatt a hosszú idő alatt abból a töméntelen nagy madárból az a sok vadász nem tudott többet meglőni negyvenkettőnél.“

No de nem írhatom én azt mind le, mi mindenről beszélgettünk még Ferivel az állatkertben. Hiszen minden új látnivaló új alkalom az új mondanivalóra is.

Washington György szobránál.

Kijöttünk hát az állatkertből és alkonyatban élveztük még egy kicsit a Városliget sétányain a jó levegőt. Egyszerre Feri meglepetve áll meg egy

szobor előtt. A szobor talpára ez van vésve: Washington György.

„Hát Budapesten is van szobra Washington Györgynek? Hiszen Washington György Amerikának volt vezére és elnöke!”

A budapesti Washington szobor.

„Látod, Feri, — szóltam — mikor még nagy Magyarország fönnállott, akkor emelték a magyarok ezt a szobrot Washington Györgynek, Amerika legnagyobb hazafiának emlékére. Azért emelték, mert Washington Amerika szabadságáért harcolt és a magyarok mindig örvendtek annak, hogy az amerikai nép szabadságban él. Mikor azt a szob-

rot emelték a magyarok, akkor még nem tudták, hogy Magyarország kétharmad része a világ hatalmas népeinek parancsolatjára el fogja veszíteni szabadságát és Magyarország kétharmad része fölött idegenek fognak igazságtalanul intézkedni. Ha Washington élt volna a világháború után és ő csinálta volna a békét, akkor bizonyára nem osztották volna föl Magyarországot.“

Levettük a kalapunkat és néztük elgondolkozva Washington bátor és becsületes arcvonásait a szobron.

Azt mondja Feri sóhajtvá:

„De kár, hogy Washington lelke nem szállhat bele ebbe a szoborba! Ha ez tudna élni, mozogni, beszélni és elmenne Amerikába és ott elmondhatná a magyarokkal történt igazságtalanságot és az amerikaiak —“

Félbeszakítottam.

„Öcsém! Meghalt ember lelke nem szállhat bele szobornak hideg ércébe. De az élő amerikaiakba beleszállhat még egyszer Washington lelke és akkor majd minden amerikai azt akarja, hogy Magyarországnak régi határait visszaállítsák. Ha pedig minden amerikai ezt akarja, akkor ez be is teljesezik, mert a világ leghatalmasabb állama az Amerikai Egyesült Államok!“

A szobortól elmenőben ezt mondta Feri:

„Én minden barátomnak el fogom mondani Amerikában, hogy a magyarok mennyire lelkesednek Washington György emlékéért és Amerika szabadságáért. Majd aztán ha az én barátaim felnőnek, akkor ők is majd mindent meg fognak tenni Magyarország szabadságáért!“

Reménykedő szívvel vettünk búcsút Washington szobrától és vidám lélekkel mentünk be egy közeli vendéglő falombos udvarára vacsorázni.

Amint leültünk, valami sajtós üvöltés ütötte meg fülünket.

„Farkasüvöltés“ — szóltam.

Feri pedig emlékeztetett ígéretemre:

„Hogyan is harcolt Toldi Miklós a farkasokkal?“

Én pedig elmondtam ezeket az iskolás koromban jól megtanult verseket, melyek szintén Arany Jánosnak *Toldi* című költeményéből valók:

Toldi agyonveri a farkasokat.

Toldi Miklós éjtszaka kinn járt az alföldi síkságon a mocsaras réteken és nádasok között. Akkor találkozott össze a farkasokkal. Itt kezdem el a verset:

S amint visszafelé méne, mendegéle,
Egy helyütt a zsombék csak lesüppedt véle:
Réti farkas fészke volt éppen alatta,
Benne két kis kölyke rítt az isten-adta.

Megsajnálta Miklós, hogy reájok hágott,
Simogatta a két árva kis jószágot,
Mint a juhász-bojtár, amikor kapatja,
A komondor kölyköt végigsimogatja.

Kár volt simogatni, csak vesztére tette;
Mert megzörren a nád hirtelen megette;

Jő az anya-farkas szörnyü ordítással,
 Rohan a fiúnak, birkóznak egymással.

Fel-feláll a farkas hátulsó lábára,
 Méri éles körmét Toldi orcájára,
 Csattog a fehér fog vérszopó inyében,
 S mintha szikrát hányna, csillog a holdfényben.

Toldi pedig magát serényül forgatja,
 Öklének csapásit sűrűn osztogatja:
 Ömlik a vér száján és orrán a vadnak,
 Nagy, meredt szemei szörnyen kidagadnak.

Nyelve a szájában meg nem tudna férni,
 Csattogó fogával azt is összevérzi,
 Mint veszett kutyáé, csorog véres nyála;
 Senki sem látott már dühösb vadat nála.

Miklós a kötődést unni kezdi végre,
 Lábát sem röstelli híni segítségre,
 S mint midőn a bika dolgozik szarvával,
 Fölveti a farkast egy erős rugással.

Messze az avasba esik a vad állat,
 Nagy darab helyütt letördeli a nádat,
 És amint lehulla puffanó eséssel,
 Nagyot üt a földre hangos nyekkenéssel.

De lám, mintha ördög volna belé bujva,
 Egyet hengeredik s talpra ugrik újra.
 Elordítja magát keserves haraggal,
 S mégyen uj csatára köszörült fogakkal.

Körmeit Miklósnak a vállába mártja,
 Száját a fejénél két araszra tátja,
 S hátulsó lábával úgy szorítja térdét,
 Pusztítsa el Isten a kegyetlen férgét!

Ez még csak mehetne, de most jő a nagya:
 Ordít a hímfarkas s hátul megtámadja;
 — Mit csinálsz most Miklós? jaj, dehogy bírsz vélek!
 Ezer lelked volna, mégis megölnének. —

Semmi baj! az neki a tulajdonsága,
 Hogy, ha nő veszélye, nő a bátorsága:
 Kisegíti magát, soha se féltsétek,
 Nem válik belőle farkasoknak étek.

Mert amint a nőtény öltre ment s birokra,
 Megszorítja torkát Toldi két marokra:
 Csak kifordul körme a fiú nyakából,
 Kifogy minden erő a horgas-inából.

Szeme is kidülled véres könnyel telve,
 Mint egy nagy csoroszlya, lóg ki zöldes nyelve:
 Nem kiment belőle, bennszorult a pára,
 Ahogy eltátotta, úgy maradt az álla.

Akkor fogja Toldi, jót kanyarít véle,
 És a kanhoz vágja, mely rohan feléje;
 Fölkel az dühösen s hogy megint lecsapja,
 Párját fekhelyéből mérgesen harapja.

És pedig világos, hogy megint fölkelne,
 Ha Miklós előre neki nem felelne:
 De úgy elpaskolja most a nőtényével,
 Hogy világ végéig sem támad többé fel.

Toldi a vadaktól így megmenekülván,
 Megpihent kevésbé egy zsombékra ülván,
 A farkas fiakban sem volt már lehellet,
 Eltaposva nyúltak Toldi lába mellett.

Távolabb feküdt az anyjok, meg a párja;
 Tisztán süített rájok a hold karikája,

Hidegen tekintett a rét fenekébe,
Mint egy arany tepsi, szétmeredt a képe.

„Látod, — szoltam a vers végeztével Ferinek — régen Magyarország földjén az Alföldön réti farkasok is bőven voltak. Ma már egyetlen fia sincsen. Csak a Kárpátokban élnek farkasok, meg Budapesten az állatkertben. Így változik idővel a világ. Eljöhet tehát még az az idő is, hogy nagy Magyarország földjén sehol sem lesznek idegen katonák, sehol sem lesznek a magyarok szabadságának elnyomói. Az Alföldnek azokon a részein, ahol régen farkasok támadták meg az embereket, most békében szántanak, vetnek, aratnak a magyar földművesek. Eljöhet tehát még az az idő is, hogy az elcsatolt területeken sem háborgatják és üldözik a békében dolgozó magyarokat.“

Imádkoztunk Magyarország és Amerika boldogságáért és békeségéért és elaludtunk.

A csepeli gyártelepen.

Másnap reggel elővettem Ferivel Magyarországnak térképét.

„Látod-e itt Budapest alatt a Dunának ezt a nagy szigetét? Ez a Csepel sziget. Hossza negyvennyolc kilométer is megvan. Ezen van több helység is, köztük Csepel. Nézd, itt van a szigetnek Budapesthez közel levő csúcsában. Árpád fejedelem, mikor megalapította Magyarországot, ezt a Csepel szigetet a maga birtokának tartotta meg. Itt száguldoztak az ő ménesei, a sziget is a nevét Árpád

fejedelem főlovásztól kapta, annak a neve volt Csepel. Oda megyünk ki autóval.“

„Igen? — szólt élénken Feri. — Száguldó méneseket fogunk látni?“

„Elfelejtetd öcsém, — szóltam, — hogy Árpád fejedelem honfoglalása óta több elmúlt ezer évnél. Ennyi idő alatt a Csepel sziget képe is megváltozott. Ha látná Csepel főlovász uram a régi szálását, aligha ismerne rá. Ha pedig Árpád apánk támadna föl és látná, mi van az ő régi legelői helyén, akkor azt mondaná, hogy: no, mégis érdemes volt megalapítani Magyarországot. Mert az a nagy változás, ami Csepelen végbement, Magyarország haladását mutatja. Csepelen ugyanis virágzó nagy gyártelep van, melynek gyárterményeit tengeren túlra, minden világrészbe szállítják. Már a világháború előtt gyártottak itten hadiszereket nemcsak a mi katonaságunk számára, hanem külföldi államok számára is: Anglia, Oroszország, Olaszország, Spanyolország, Törökország, Hollandia, Bulgária, Mexikó és Kína számára is. Most hadiszert csak keveset gyártanak ott, csak Magyarország szükségére valót, de békés rendeltetésű gyárterményeket, gépeket, gépalkatrészeket a külföldnek is szállítanak.“

Autón mentünk. Átrobogtunk a Dunán a csepeli hídon, átmentünk Csepel városkán, azután végighajtottunk a gyártelep fő utcáján. Először egy futódaruval találkoztunk, de nem ám madárral, hanem szénhordó és szénrakó géppel, mely dönti a szenet valami nagy étvágyú gépszörnyeteg gyomrába. Mi magát a gépszörnyeteket nem látjuk, mert be van építve. Nagy teherautók és apróbb trakto-

rok futkosnak az utcán, néha-néha egy-egy személyautó jön, benne valami üzletemberek, kiknek a telepen van dolguk.

Most egy utcasarokhoz érünk, hol vasúti sín fut keresztbe. Figyelmeztető tábla van kitéve: „Vigyázz, ha jön a vonat!” Ez a vasút ugyanis az egész gyártelepet behálózza.

Ez a vasút a gyártelep céljait szolgálja, de sínköze éppoly széles, mint a rendes vasútaké. A gyártelep belső sínhálózatának egész hossza 30 kilométernél több.

Leszállván az autóról, egy udvarias mérnök kalauzolásával kimentünk a Duna-partra. Ott van a nagy dunai kikötő. Két teherhajó állott a kikötőben. Fát hoztak.

„Honnét szállították a fát?” — kérdeztem.

A mérnök így felelt.

„Sajnos a cseh elcsatolt területről. E miatt nagyon drága. Azelőtt, míg a Kárpátok Magyarországhoz tartoztak, vám nélkül hozathattuk a Dunán a fát, tehát olcsóbb volt a fa. Most a csehek miatt vámot is kell fizetnünk a fáért az árán fölül, ezért sokkal többbe kerül a fa. Nagy Magyarországnak tizenötmillió hold erdeje volt, ebből az igazságtalan békekötés elszakított tizenhárommillió holdat. Különösen a fenyőerdőket mind elvették. Pedig épületfának csak a fenyőfa használható, továbbá az kell a papirosgyártáshoz is. Most tehát a béke óta az emberek Magyarországon sokkal nehezebben tudnak házat építtetni maguknak és a magyar tanulók sokkal drágábban tudják megvenni könyveiket és füzeteket.”

A kikötő alsó végében uszályhajókat raktak

meg a munkások. Az emelődaruk szorgalmasan dolgoztak, emelgették a súlyos ládákat a partról a hajókba.

„Hová viszik azokat az árúkat?”

„A Duna-menti országokba: Szerbiába, Oláhországba, Bolgárországba” — volt a válasz.

Bementünk azután egy gyárhelyiségbe, ahol hengerművek készülnek. Az óriási épületekben óriási gépek működnek, körülöttük derékig meztenre vetkőzött, barnára sült bőrű munkások, kezükben hatalmas fogók és mindenféle furcsa szerzők. Megdübörögnek a gépek, megindul a folyékonnyá olvasztott acél, belefut az acélfolyam az első hengerversorba, majd fehérizzóan előkészít a hengerek közül, szalad a legközelebbi hengerek felé, ott illeszkedik bele a hengerek szájába. Most meg ez a gép mordul föl és már itt új formát vesz föl a még mindig izzó acél. De nem nyugszik: fut-fut újabb és újabb hengergépek torkába. A munkások ott állanak a vágató acélszál mellett és igazgatják, kormányozzák. Amerre a munkások kormányzó keze igazgatja, arra fut az engedelmes acél és végül megjelenik a kész gyártmány: a rúdvas.

Más épületekben alumínium és bronz csöveket, hengereket, huzalokat gyártanak, ismét másokban csavarokat, szegeket, főzőedényeket, mezőgazdasági eszközöket, kályhákat, bádogtárgyakat — ki győzné elsorolni, mi mindent?

A főzőedényosztályon néhány vagonra való kerekre vágott vörösréz lemezt mutatott a kísé-
rőnk:

„Tetszik-e tudni, mi ez?”

Feri nézte a kerek lemezt és így szólt:

„Ha fogantyúja volna, akkor kettőt össze lehetne verni két kézzel és jó volna hangszernek a „jazz band“ számára.“

A mérnök mosolygott.

„Ez? Konyhaedény. Tudniillik az indiaiak konyhaedénye. Csodálkozik ezen az európai vagy amerikai ember, ugy-e? Hiszen mi ajánlottuk is az indusoknak, hogy gyártunk nekik szebbnél szebb, különféle alakú alkalmas rézedényeket! De hát ők csak mosolyogtak, rázták a fejüket és azt mondták, hogy nekik csak ilyen lemezek kellenek. Majd ők még otthon kikalapálják a kalapácsukkal és átido-mítják olyan alakúra, amilyent már megszoktak. Efféle kalapált rézről ették napi ételmüket a mai indusok ősei századokkal ezelőtt is, ezen a szokáson tehát nem akarnak változtatni a maiak sem.“

„De hiszen az ilyen ó divatú edények nem lehetnek célszerűek — szólt Feri — nem lehet róluk jól enni.“

„Látod, — szóltam — az a nép, amely az új találmányokat akkor is megveti, ha azok célszerűek, nem boldogul. Ezért maradt el a műveltségben az indiai és a kínai.“

Megszoktuk ott a gyártelepen, hogy minden házból, minden helyiségből gépek zakatolása vagy súlyos tárgyak zörgése hallatszott. Föltűnt, amint egy helyiség felé közeledtünk, hogy nagy volt benne a csöndesség. Benyitottunk. Munkások ültek ott, kezükben ecset, festettek. A színes zománc-edényekre festettek különféle díszeket, művészek alkotta mintákról. Érthető hát a nagy csöndesség. Az kell az ilyen aprólékos, díszítő munkához. Feri érdeklődve nézte a munkások ügyességét.

„Ezek nem tetszenek az indusoknak?” — kérdezte Feri.

„Azoknak nem, de az egyiptomiaknak tetszenek” — volt a válasz.

„Hogy-hogy?”

„Úgy, hogy ezeket Egyiptomba szállítják.”

Óriási épületekben gyártják a különféle mezőgazdasági gépeket és eszközöket.

„Ezekből sok elfogy Magyarországon is — mondja kísérőnk — hiszen Magyarországon nagy méretű földművelés foly; de szállítunk belőlük sokat külföldre is.”

Megállunk egyik raktárhelyiségben: ott számtalan egyenes sorban állanak az ekék.

„Mintha katonák volnának” — jegyezte meg Feri.

„Hiszen azok is: — szoltam — ezek védelmezik az országot, mert minél jobban dolgoznak a szántóföldeken, annál nagyobb a termés és annál gazdagabb, erősebb az állam. Külföldön pedig ezek az ekék mindenütt a magyar ipar és kereskedelem fejlettségét hirdetik és így dicsőséget szereznek a magyar nemzetnek.”

„Igen — szolt a mérnök, rámutatva egy-egy ekeszakaszra — ez itt Görögországba indul, az ott Kisázsiába, amaz Bulgáriába.”

„Hát Amerikába?”

„Délamerikába szállítunk. Főképpen pedig bronzgyártmányainkat használják a délamerikai hajógyarak.”

További útunkban olyan épülethez értünk, melyből nem gépzakatelés, hanem írógépkattogás halatszott ki. Benéztünk egy rendkívül hosszú helyi-

ségbe, hol két oldalt íróasztalok és írógépek sorakoztak, mellettük iratokkal foglalkozó férfiak és nők. Ez itt kereskedelmi iroda.

Kezdtem azonban észrevenni, hogy Feri öcsém fáradt. Nagyon kis részét láttuk ugyan a gyártelepnek, de mégis megkérdeztem Feritől:

„Ne mennénk már vissza Budapestre?”

„Bizony jó volna, — volt a válasz — mert belefáradtam ennek az óriási telepnek a nézésébe. Úgy éreztem itt magamat, mintha Amerikában lettem volna. Ott vannak ilyen nagy gyártelepek.”

Amint mentünk kifelé, elhaladtunk egy pázsittal, virággal körülvett ház mellett. Előtte a napon egyforma vászonköpönyegekben emberek üldögéltek.

„Ez a kórház, — mondta vezetőnk — itt a gyár munkásait gyógyítjuk, ha betegek.”

Tovább menve egy másik házból vidám gyerekzsivaj hallatszott, előtte is gyerekek játszottak, alig egynehány esztendősek.

„Ezek mind munkások gyermekei. Amelyik családnál napközben nincsen otthon sem az apa, sem az anya, ideküldik a még iskolába nem járó gyermekeket, hogy fölügyelet nélkül, gondozás nélkül ne legyenek. Ez az úgynevezett „Napközi Otthon”.

„Látod, — mondtam Ferinek — ez a helyes. Ha a munkás dolgozik a gyártelepen, akkor a gyártelep jövedelméből gondoskodjanak a munkásról akkor is, ha betegsége miatt nem tud dolgozni és gondoskodjanak a gyermekeiről is addig, amíg azok olyan kicsinyek, hogy munkára még nem alkalmasak.”

„Hát fürdő van-e a telepen?“ — kérdezte Feri.

Amint ránéztem a fiú kipirult arcára, észrevettem, miért említi a fürdőt. A nap már nagyon melegen sütött és a Duna hullámai oly csábítóan integettek felénk.

„Hogyne volna, — feleltem — de remélem, nem gyógyfürdőbe kívánczol?“

„Valami szabad fürdőbe!“

A Margit-szigeti partfürdőn.

Elhajtattunk hát a Margit szigetre. Annak Buda felé eső oldalán egy helyen menetelesen mélyül a Duna, a part pedig tiszta homok. Ott az is bátran fürödhet, aki nem tud úszni, mert meg van jelölve a vízben, hogy meddig nem nyeli el az embert.

Persze, aki tud úszni, az beljebb is mehet. Aki pedig megunta a vízben, mehet ki pihenni a partra a homokra. Ez a fürdő a Margitszigeti Partfürdő. Odamentünk.

Megkérdeztem Feritől:

„Tudsz-e úszni?“

„Tudok“ — válaszolt büszkén.

„No, akkor beleeresztlek a Dunába a Mester nélkül is“ — mondtam nevetve.

Nemsokára aztán már vígan csapkodta Feri a hullámokat. Egyszer azonban kijön a vízből hozzám, amint ott a homokban heverészek és azt mondja lelkendezve:

„Bácsi! bácsi! Eddig azt hittem, hogy én jó úszó vagyok, de most láttam, hogy én semmit sem tudok úszni!“

„Mi lelt?“ — kérdeztem.

„Ott fürdött a Dunában egy fiatal ember és egyszer elkezdett úszni. Én még olyat nem láttam! Úgy úszott, olyan gyorsan, mintha futna!“

Aztán feléje intett egy alaknak, aki éppen lépett ki a vízből a partra:

„Az volt a!“

Odanéztem és elnevettem magam:

„Meghiszem azt, hogy úgy nem tudsz úszni! Ez Bárány, Európa úszóbajnoka. Olyan az úszásban, mint a finn Nurmi a futásban.“

„Boxolni is jól tudnak a magyarok?“

„Inkább a kardvívást kedvelik — szoltam. — A világ legjobb kardvívói a magyarok közül kerülnek ki. Nem is csoda, hiszen a magyarokat egy évezred óta nyugatról és keletről, északról és délről mindig támadta az ellenség, hát sokat kellett a mi nemzetünknek a kardot forgatni.“

A Dunántúlra utazunk.

Egy hetet töltöttünk Budapesten tanulmányozással és szórakozással. Akkor aztán elhatároztam, hogy megindulok Ferivel a Balatonhoz. Ott várt rám családom is.

„Vedd elő Magyarország térképét, Feri, — mondtam neki — nézd meg rajta, merre van a Balaton tava.“

„Könnyű megtalálni, — szolt Feri — csak rá kell nézni a térképre, kivirít belőle egy hosszúkás, kékre festett folt: az a Balaton. Jó nagy tó lehet, mert még így kicsinyített alakja is nagynak látszik a térképen.“

„Bizony nagy tó, hossza hetvenöt kilométer, Középeurópának legnagyobb tava, nagyobb, mint a Bodeni tó. És szebb színű valamennyinél, melegebb vizű valamennyinél. De mit beszélek előre? Látnod kell és fürödnöd kell benne: akkor aztán majd megtudod, hogy milyen.“

Szállodánkból elindulva, a pesti oldalról átkocsiztunk a Lánchídon a budai oldalra, átmentünk az alagúton a Várhegy alatt, abból kiérve csakhamar ott voltunk a Déli Pályaudvarnál.

„Mondtam már, — szoltam Ferihez — hogy Magyarországnak azt a részét, mely a Duna jobb partja és a Dráva bal partja között terül, Dunántúlnak nevezzük. A Balaton a Dunántúl közepén van, tehát mi most a Dunántúlra utazunk. Sőt voltaképpen már ott is vagyunk, hiszen Budapestnek budai része már a Duna jobb partján fekszik.“

Megindult velünk a gyorsvonat. Kezdtőlünk elmaradozni a város, mind ritkábbá váltak a nagy épületek, sötét alagúton zakatolt át a vonat, elhagyta így a budai hegyeket is. Kisebb helységek mellett megyünk el, olyanok, mintha Budapest külvárosai lennének. Sűrűen járnak köztük és Budapest között a villanyosok és autók. Az autók útja széles, sima, fehér aszfaltos út. Egyenesen megy az neki a Balatonnak. Mentünkben bal felől sok helyen látjuk azt, hogy egy-egy nagy térségen tarka csoport úzi-rúgja a láblabdát, a footballt. Érintjük Budafokot. Mutattam itt Ferinek a vasuttal párhuzamosan haladó hegyhátat. Csinos nyaralók és szőlőskertek vannak rajta, de nem ez a legfőbb nevezetessége. Mészköből áll az a hegy, könnyen lehet üregeket vájni benne anélkül, hogy azok beom-

lanának. Ezért nagy, sőt óriásiaknak mondható borospincéket vágtak benne és azokat a pincéket bor-kereskedők borraktáraknak használják. A bor csak akkor szép színű és finom zamatú, ha jó pincében van. Jó pince az, amelynek egyenletes a hőmérséklete: nyáron nem melegebb és télen nem hidegebb. Ilyen egyenletesen hűvös hőmérsékletűek ezek a sziklapincék. Itt vannak tehát a legjobban kezelt borok. Itt van a magyar államnak is óriási pincéje, abban össze vannak gyűjtve az ország leghíresebb bortermő vidékeinek borai.

Amint tovább megyünk, egyhangúvá lesz a vidék, hullámos mezőséget látunk.

„Ez már nem olyan szép táj, mint a budai“ — szólt Feri.

„Nem olyan szép, — szóltam — de nagyon termékeny és jól művelt. Ezen a tájon nagyobb uradalmak mintagazdaságai vannak. Azokhoz rendszeren egy-egy szép kastély is tartozik, mely körül van véve parkkal, a parkban tó és patak. Ezekben az uradalmakban nagy tehenészetek is vannak és szállítják a tejet, vajat Budapestre. Azt hiszem, hogy azt a vajat, melyet ma reggel Budapesten ettem, erről a nem nagyon festői tájékról hozták, nem pedig a Gellérthegy festői sziklájáról.“

„No akkor nem panaszkodom, — szólt Feri — hogy ez a táj nem nagyon festői. De nini, hiszen ez a táj itt már elég szép — igazította ki magát.

Tudniillik éppen olyan helyen vitt a vonat, ahol rá lehetett látni egy szépen épült, régi, de jó karban lévő kastélyra. Sötétzöld fák környékezték, melyek alatt kényelmes utak kanyarogtak. Amint kinéztünk az ablakon, lehetett látni a lombok közt

röpködő sárgarigó tollának kivillanását. Ha nem zakatolt volna a vonat, bizonyára a madarak énekét is hallottuk volna. A fákon túl tavacska csillogott, partján hattyúk totyogtak nagy kényelmesen.

Eltűnt ez a látvány. Valami homokdomb került volna a vonat útjába. De hogy ne kelljen kerülőt tenni, bevágást csináltak a vaspályának, úgy-hogy egy darabig két part között mentünk, nem volt kilátás.

Amint kiértünk a két part közül, hirtelen mélyülő völgyben rét következett. A völgy széles és hosszú volt, a völgy hossza és a vasút iránya keresztezték egymást. Itt meg a réten keresztül olyan nagy mesterséges töltésen haladt a vonat, hogy a töltés egy kis hegynek is beillett volna. A magas töltésről nyugat felé végig lehetett látni a vagy harminc kilométer hosszú völgyön. Kétoldalt gabonavetésekkel, szőlőkkel fedett dombsor, sötét fák közül kikukkangató faluk, középen pedig harmatos, virágos rét. A nap még keletről sütötte, tehát nyugat felé nézve a legszebb, legüdébb színben láttuk a völgyet, mint valami kékkel, sárgával hímzett zöld szőnyeget. Messze-messze lilásan nyúló hegylánc zárta be a látkört, mint valami mesebeli tündérfal.

„Ez a völgy itt a Váli-völgy, — szoltam — messze ott az a hegység a Vértes-hegység. Sok benne a szarvas, őz, vaddisznó. Tudod-e, mi volt az a vért?”

„Nem“ — felelt Feri.

„Nem csodálom, — szoltam — mert a vértet már nem hordják. Vértnek hívták a régi magyarok azt, amit másként paizsnak is hívnak.“

„Miért hívják hát azt a hegyet Vértésnek?” — kérdezte Feri.

„Régi történetírók megírták. Régesrégen, mikor még a honfoglaló Árpád utódai voltak Magyarorszáig királyai és vezérei, megtámadták a németek a magyarokat. Egész eddig a hegységig előnyomultak. Ott azután a magyarok úgy megverték őket, hogy a németek a vértjeiket is elhajigálták, csak hogy könnyebben futhassanak hazafelé. A hegyeket borító sok vétről nevezik azóta ezt a hegységet Vértés hegységnek.”

Kevcháza.

„Itt, ebben a Váli völgyben nem volt valaha ütközet?”

„Öcsém, — szoltam — jegyezd meg magadnak, hogy Magyarországnak egyetlen talpalatnyi földje sincsen, ahol ütközet ne lett volna, mivel a magyarokat mindig támadta mindenfelől az ellenség. Folytak itt harcok abban az időben is, mikor a törökök rabolgattak ezen a vidéken. Egy törökvilágbeli vártorony ma is áll még Vál falujában. De nevezetesebb ez a vidék egy más, régebbi nagy ütközetről, a hunokéről.”

„Olvastam, hogy a hunok kegyetlen és vad ázsiai nép voltak és sok pusztítást vittek végbe Európában. Láttam egy filmen is a hunokat, félmeztelen vadak voltak, görbe lábúak, ferde szeműek és nagyon csunya arcúak. Gyáván is viselték magukat. Attila volt a királyuk, az is nagyon csunya volt.”

„Hát a régi görögökről mit tudsz, Feri? — kérdeztem. — Vadak voltak-e azok?”

„A régi görögök nagyon műveltek voltak.”

„No látod. Egy nagyon okos görög történetíró meglátogatta egyszer Attila hun királyt, aki akkor a mai Magyarország földjén lakott. Mert ez még Árpád honfoglalása előtt történt. Az a művelt görög szemtől-szembe látta Attilát és a hunokat, részt vett Attilának egy lakomáján is és megírta ennek az útjának történetét; ez a könyve ma is megvan. Ebből a könyvből megtudhatjuk azt, hogy Attila igen művelt, eszes, komoly ember volt és a hunok is művelt nép voltak, szép és tiszta ruhában járó, daliás emberek. Akik a hunokat vadaknak és műveletleneknek tartják, azok nem ismerik a történelmet.”

„Attila harcolt ezen a helyen?”

„Nem; itt még Attila kora előtt volt egy ütközet. Abban az időben a magyaroknak még nem volt külön országuk, hanem a hunokkal közösen éltek a nagy hun birodalomban, mely a mai Magyarországtól keletre terjedt és benyúlt Ázsiába is. Európában abban az időben megvolt még a hatalmas római birodalom. Nos, ennek a hatalmas római birodalomnak hadseregét verték meg ezen a tájon a hunok és a régi magyar történetírók szerint ebben a nagy völgyben temették el a harc után a hunok akkori fejedelmét, Kevét és két vezérét, Bélát és Kadosát. Győztek, de a győzelmes ütközetben elesetek. A többi elesett hun vitézt a harcmezőn temették el, a mai Tárnok nevű falunál, ott, ahol az imént jött a vonat. Kevét és társait külön hozták ide és itt az országúthoz közel tették pihenőre. Lá-

tođ, most robogott át a vonat az országúton. Nézd, ott balra visz át a völgyön az országút, szintén töltésen.“

„Tudják-e pontosan azt a helyet, ahol a hún fejedelem sírja van? — kérdezte Feri. — Ha egyszer erre járnék, én is tennék virágot a síremlékükre, mint az iskolásfiúk Budapester a Petőfi szoborra.“

„Keve kősíremléke már régen elporladt, de Arany Jánosnak egy szép költeménye örökre hirdeti Keve dicsőségét és föntartja emlékét.“

„Hogy van az a vers?“

„Az egészzet majd elolvashatod Arany János költeményeinek könyvében; „Keveháza“ a címe ennek a versnek. A hún vitézek temetését és utána a vezérekét így írja meg Arany:

...a fél tábor temetkezik:

Temeti a másik felét,

Dombbal fedi nyugvó helyét.

Külön-külön, egy egy csoport

Temérdek földet összehord:

Tölcéséres a domb és középén

Sok halott ég máglyák tüzében.

Széles az éj köröskörül,

Tárnokvölgye belémerül,

De hosszában, de széltiben

Sok tűz lobog egyszeriben.

Távol, ha nézné valaki,

Vélné, hogy a menny csillagi;

Körötte sűrű népgomoly

Sürögforog, mint hangyaboly.

Szép a halál a haremezőn,
 Valaki ott meghal dicsőn!
 Bajtársi őt pajzson viszik,
 Iját, tegzét mellé teszik;
 Mellette bárdot, kelevézt
 Fényes fehér tűzláng emészt;
 Három követ, s azonfelül
 Halmot raknak reá jelül.

De hős Kevét nagy sokaság,
 S Bélával egyben Kadosát,
 Az ország útjához közel
Egy domb alá temette el.
 És a halomtetőre jelt
 Magas kösziklából emelt,
 Míg ajkain a tenger népnek
 Búsan bűgött lassú gyász ének.

Örökre hát a vérmezőn
 Bátor *Kevének* háza lőn;
 Hol ő hadával nyúgoszik,
 A temetőt így nevezik.

Év év után gyorsan lejár,
 Jő-megy, mikép vándor madár:
 De egy sem költi fel Kevét, —
 De egy sem oltja ki nevét.

A magyar szíve és az idegenek szíve.

Aztán eltűnt mögöttünk a Váli völgy, a régi
 Keveháza, mint ahogy rég eltűnt az a több mint
 másfélezer esztendő is, mely elválasztja korunkat

a hunok korától. Elhangzott a vers is és más költötte le Feri figyelmét.

Egy földbirtokos házára, udvarára, gazdasági épületeire lehetett lelátni a vonatból. Ökrös szekerek szénát szállítottak a szérüskertbe és rakták az új szénakazalt a munkások, szép egyenesre, magasra, mint a kőművesek szokták a házat.

Én figyelmeztettem Ferit, hogy nézze meg ott a kazalrakást. Nem külön csinálnak új kazalt a friss szénából, hanem hozzátoldják egy régihez. Az a régi kazal már igen-igen régi, látszik a színéről, mert egészen megfeketedett. De nem eteti meg a gazdája a tehenekkel, hanem évről-évre meghagyja érintetlenül, mindig csak a hozzátoldott új termés szénát eteti az állataival. Miért? Azért, mert egyszer egy gólyapár fészket rakott a szénakazal végében a csúcsra és a gyöngéd szívű gazda nem akarja szétdúlni az odatelepedett gólya otthonát. Én már kis gyermekségem óta úgy ismerem azt a kazalvéget és rajta a gólyafészket. Mindig visszatérnek bele a gólyák és minden nyáron ott költenek.

„Látod, Feri, — szóltam — ilyenekből is megismerheted, milyen jó ember a magyar. Még az oktalan madarat is sajnálja elúzni a fészkéből, a csehek, oláhok, szerbek pedig ezer meg ezer magyar családot üldöztek ki otthonukból, mikor a világ hatalmas államai nekik adták a földarabolt Magyarország részeit.“

„Én azt hiszem bácsi, — szólt Feri — hogyha minden amerikai ember eljönne egyszer Magyarországra, az mind megszeretné a magyarokat.“

A Velencei tónál.

Utunkon jobbról-balról kitünően művelt szántóföldek terültek el, földmívesek fehér falú házai és egy-egy virágos udvarú úriház. Egyszerre csak elérkezünk egy tó mellé, melynek tulsó oldalán hegyek festői csoportja látszik.

„A Balaton?” — kérdezte Feri.

„Ez még nem az, — feleltem — ez a Velencei tó. Kisebb a Balatonnál és nem oly mély. Mivel nem mély, rendkívül sok benne a nádas. Ezért fürdeni nem olyan alkalmas, mint a Balaton, de annál alkalmasabb hely vízimadarak számára. Aki behatol a Velencei tó rengeteg nádasai közé, az olyan érdekes világba jut, hogy soha el nem felejtí. Amint innét a vonat ablakából kinézünk és látjuk benn a tó csendes vizében a sötétzöld nádas szélét, nem is gondolnánk, hogy abban beljebb minő tarka, eleven, zajos élet van.”

„Olyan, mint az állatkertben a tavon?”

„Az állatkerti vízimadarak tanyájához képest ezek a nádasok körülbelül olyanok, mint egy kis nyaraló bokros udvarához képest a nagy erdő.”

„Jaj, de szeretném látni!”

„Látni? Ne gondold ám, hogy oda olyan könnyű a bemenet, mint az állatkertbe. Nehéz, fárasztó út a sűrű nádasok útja. Ha már egészen férfivá fogsz megnőni, akkor bemegyek majd veled oda azokra a titkos, nehezen megközelíthető helyekre.”

„Úgy szeretném, ha beszélne róluk a bácsi!”

„Nem igen tudom én azt szóval elmondani. De a mai napot úgyis Székesfehérváron töltjük roko-

nainknál. Ott majd elkérünk egy könyvet, melyben olvashatsz ebéd után a nádasok madáréletéről.“

Feri nem ellenkezett, de látszott az arcán, hogy ő a könyv helyett jobban szeretne csónakot, hogy bemehessen a rejtelmes nádasok közé és megleshesse tarka, lármás lakóinak életét. Ott állt az ablak mellett. Tekintetével kísérte a tó fölött röpködő gémek, sirályok, vadkacsák alakjait. Vágyakozóan nézett utánuk, amint azok a nádas felé eltűntek.

Székesfehérváron.

A Velencei tó hosszában sokáig futott a vonat. A kis faluk után egyszer csak nagyobb város tornyai, emeletes házai kezdtek kibontakozni a távolból.

Megállt a vonat, ott voltunk Székesfehérváron.

Az állomáson fogadott bennünket egyik rokonunk, autón akart bennünket lakására vinni, de mi inkább gyalog mentünk be, hogy jobban lássuk a várost.

Legelőször is azt kérdezte Feri:

„Miért van ilyen hosszú neve ennek a városnak? Azt értem, hogy *vár*, azt is, hogy *fehér*, de miért nem hívják csupán *Fehérvárnak*? Miért *Székes* is?“

„Hát hiszen — mondta rokonom — mi, akik itt lakunk, röviden csak *Fehérvárnak* mondjuk. De ha levélre írják címnek, mégis csak *Székesfehérvár*-t kell írni, hogy össze ne tévesszék más Fehérvárral. Mert van Magyarországnak erdélyi részé-

ben Gyulafehérvár is. Hogy pedig miért hívják *Székes*-nek? Azért, mert a honfoglaló Árpád nemzetségéből való királyaink sokáig tartották királyi székhelyüknek, királyi székvárosuknak ezt a Fehérvárt. Itt mentek végbe királyok, királynék koronázó ünnepei, királyi család tagjainak temetései, országgyűlések tanácskozásai.“

Székesfehérvár.

„Itt is van királyi palota?“

„Csak volt, de a sok háború alatt elpusztult, mint sok minden régi pompás épület. Hiszen várfalak, vártornyok vették körül régen Székesfehérvárt, ezek is eltűntek. Szent István hatalmas, várszerű, négytornyos templomot építtetett benne; régen fölrobbantották már a törökök. Számos más templom volt benne és a királyi palotán kívül szá-

mos úri palota; mind lerombolták. Újra kellett mindent építeni.“

Amint mentünk, föltűnt Ferinek, hogy az utcán sok olyan kocsi jár, amely után egy-két ló csak úgy van odakötve kötőfékkal. Mások lóháton ülve vezetnek még egy másik lovat is a háts lovuk mellett. Van, aki gyalog megy, úgy vezet egy-két lovat. A lovak szép, táncoló járásúak és tisztaságtól, kefélestől ragyogó szőrűek voltak.

„Hová viszik ezeket a lovakat?“

„Ma vásár van nálunk, — szólta rokonom — Székesfehérvár lóvásárjai nagyon híresek. Ilyenkor az ország minden részéből jönnek ide lókereskedők, sőt külföldről is. Természetesen sokan hozzák eladni nevelt lovaikat a dunántúli gazdák. Általában sokan járnak ide Fehérvárra a vidékbeli emberek bevásárlásokat végezni.“

Láthattuk is ezt, mert amint a város belsejébe érkeztünk, ott modern üzleteket láttunk. A középiskoláknak is szép, egészséges, tágas épületei vannak e városban és szép a száz évesnél régibb katolikus püspöki palota is.

Jártunkban-keltünkben két szobrot is megnéztünk tisztelettel.

Az egyik szobor Vörösmarty Mihály szobra volt. Vörösmarty Mihály szintén nagy költő és nagy hazafi volt, mint Arany János és Petőfi Sándor. Ő írta a *Szózat*-ot, melyet éppúgy szoktak énekelni hazafias ünnepeken, mint Kölcsey Himnusz-át. Így kezdődik ez a költemény:

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, óh magyar!

Bölesöd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned s halnod kell.“

Feri figyelmesen hallgatott, elgondolkozott és így szólt:

„Ez a nagy költő tehát arra tanít, hogy Magyarországon kívül nem lehet lakni magyarnak? De hiszen Amerikában is lehet lakni!“

„Úgy kell ezt értenünk, Feri, hogy országot alapítani a magyarnak sehol nem lehet Magyarországon kívül, mert a magyarok száma megfogyatkozott a hosszú harcok alatt és e miatt nem tudtak más világrészekben gyarmatokat alapítani, mint más európai népek, például angolok, spanyolok, hollandok. Ha valaki amerikai állampolgár, akkor legyen Amerikának hű polgára, de ha Magyarországról származott Amerikába, akkor nem szabad elfelejtenie régi hazáját sem és segítenie kell, amennyire lehet, Magyarországnak sorsán. Ti amerikai magyar fiúk úgy segítetek az óhazabeli magyarokon, hogy amerikai barátaitoknak elbeszéltetek azt, hogy a magyarokat milyen igazságtalanság érte országuk földarabolásával.“

Elmentünk a másik szoborhoz is. Az a világháborúban elesett katonák emlékműve volt. Fegyveres katona elszánt alakja látható a kötalapzaton, a köbe vésve pedig hosszú-hosszú névsor olvasható, az elesett hősöké.

„Milyen hosszú névsor!“ — sóhajtott Feri.

„A világháborúban a magyarok közül estek el a legnagyobb százalékban, — szoltam — mert a magyarok voltak a legvitézebbek.“

„Hát legkevesebben kik közül estek el?“ — kérdezte Feri.

„A csehek közül — feleltem. — De azért nem esünk mi magyarok kétségbe. Eszembe jutnak *Vörösmarty Szózat*-ának ezek a sorai is:

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért
S keservben annyi hú kebel
Szakadt meg a honért.

Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.“

Mielőtt tovább mentünk volna arról a szép térről, melyen ezek a szobrok voltak, figyelmeztett bennünket rokonunk, hogy a tér neve Vörösmarty tér és van a városban Vörösmarty Kör is; az egy klub neve, mely Vörösmarty emlékére előadásokat szokott rendezni.

„Úgy látszik — szolt Feri — hogy Székesfehérváron igen ápolják Vörösmarty emlékét.“

„Igen, — felelt rokonom — mert hiszen Vörösmarty nem messze született innét egy Velencei-tó-parti faluban és itten járt iskolába Székesfehérváron.“

Jártunk aztán a városnak kevésbbé forgalmas

részeiben is. Amint útunk véget ért, Feri azt a megjegyzést tette:

„Olyan ez a része Székesfehérvárnak, mint Budapesten a Vár.“

A Velencei tó gémfaluja.

Magyaros vendégszeretettel kitünő ebédet ettünk rokonainknál. Ebéd után Feri megkérdezte:

„Kaphatnék-e olyan könyvet, melyből a Velencei tó nádasairól, madarairól olvashatnék?“

„Éppen van nálam egy, a Vörösmarty Kör könyvtárából vettem ki“ — szólott rokonom.

Feri tehát leült a könyvet olvasni az udvaron egy árnyas fa alá. Én is mellé ültem és azt mondtam neki:

„Olvasd fönnhangon, mert szeretem hallgatni. Szeretem a nádast és olvasásod alatt majd azt képelem, hogy benne járok.“

Feri aztán a következőket olvasta:

»A szürke gém valamivel kisebb és soványabb, mint a gólya, de majdnem akkorának látszik. Tolla hamvasszürke és fehér. Mint minden gázló madárnak, hosszú lába és hosszú csőre van. Tápláléka a hal. Sebesen rohanó patakot nem szeret, hanem tavat és lassan hömpölygő folyamok szélét. A nem mély vizekben órák hosszáig elálldogál, sokszor hasig gázolva. Úgy behúzza a nyakát, mintha semmivel sem törődne nagy bánatában. Pedig nagyon is figyel, arra vár, hogy mikor téved feléje valami halacska. Ha vesz észre halat közeledni, fél lépést tesz előre, nyakát kiegyenesíti, ferdén tartja és

kémlel. Ha a zsákmány biztos közelbe jut, kettőt-hármat gyorsan feléje lép, szárnyát kissé megleb-benti, nyakát megint visszarántja, de a következő pillanatban nyilegyenesen előrepatlantja és hegyes csőrével kikapja a vízből élelmét.

Bizalmatlan, félénk, sőt óvatos, vad madár, az ember előtt már néhány száz lépésnyiről is menekül: egy-két ugrásforma nekiiramodással kibontja nagy szárnyát és odébb száll. Repülése lassú, ütemes, miközben nyakát válla közé húzza, csőrét a nyakhoz tartja, lábát hátranyújtja. A levegőt hasítva gyakran halljuk rekedt korrogását: kreekk, khaák!

Többszörfire hármásával, ötösével jár halászgatni. Csak szemére kell néznünk, hogy megtudjuk, milyen a természete. Ravaszság sugárzik ki tekintetéből, amihez kigyószerű feje is illik. Nálánál gyöngébb állatokat, csak közelébe tévedjenek, kíméletlenül megtámad, megöli és fölfalja őket. De az erősebbekkel és az emberrel szemben félénk és gyáva, csak, ha látja, hogy nem menekülhet, akkor védelmezi magát dühösen csörvágásokkal. Ilyenkor ellenfelének mindig szemére céloz. Azért megsebzettekkel óvatosan kell bánni, mert szívós életűek és néha színleg megadják magukat, elterülnek a földre, de aztán hirtelen fölugranak és osztogatják szúrós csördöféseiket. Ismertem egy halászbembert, akinek szemevilágát vette el ez a madár.

A gém nem magában álló fészekben költ, hanem csoportosan lakik, úgynevezett gémfalukban. Akinek még nem volt alkalma gémfalut látni, az el sem tudja képzelni, micsoda élet folyik ottan. Olyan helyeken, rengeteg nádasokban, mocsarak-

ban vannak ezek a gémfaluk, hogy nagyon nehéz az odajutás.

A nap melege tűz, perzsel. Szellő sem rebben, nem fodrozza meg a Velencei tó tükrét. Beülünk egy keskeny csónakba és megmarkoljuk a hosszú csáklyát. A csáklya egyenes rúd és arra való, hogy azt a tó fenekére bökdösve odébb-odébb lökdössük magunk alatt a csónakot. Nem lehet evezőt használnunk, mert avval nem férnénk el, mikor majd beérnénk a nádas közt vivő szűk vízi utcákba. Ezért csáklyázással indulunk neki a Velencei tónak, hiszen nem olyan mély, hogy avval el ne érjünk a fenekét.

Főnt a fejünk fölött gyors röpülésű sirályok kiabálva szállonganak. Az itteni nép úgy hívja őket, hogy „halászmadár.“ Nagyon találó elnevezés, mert rendkívül ügyes halászok. Amint főnt a magasból leragyog napfényben villogó tolluk, azt hinné a szemlélő, hogy ezek a madarak csak a magasságot, a fényt, a szelet élvezik. Pedig bizony szemükkel folyton alátekintenek és ha a víz színéhez közel halat látnak mozdulni, egy könnyű lebbenéssel rácsapnak és szárnyukat még csak be sem vizezve, a következő pillanatban már újra fönna a magasban vannak, de szájukban ott csillog már egy zsákmányolt hal ezüst pikkelye. A nyílsebes röptű sirállyal, mely még halászni is röpülve halászik, éppen ellentétes mozdulatú a fekete tollú, fehér homlokú szárcsa, mely kényelmesen úszik el csónakunk előtt. Európa-szerte híres a Velencei tó arról, hogy itt van a legtöbb szárcsa. Tréfásan kiált oda vezetőnk a tyúknagyságú madárra:

„Hová úszik komámasszony?“

Tudniillik amint fekete ruhájában, fehér főkötős fejével barátságosan bölintgat a szárcsa, olyan, mint egy kisvárosi idősebb nénike. Az ember nem is gondolná, hogy olyan magasan repül néha egy-egy falka, hogy nem is látni, csak hangjukat hallani valahonnét a csillagok felől. Valami csikorgó hangjuk van. Azért a Velencei tó halászhajói azt mondják rájuk, hogy: „talicskát tolnak.“ Most meg valami kisebb termetű madarak repülnek felénk, gyorsan verdesve szárnyukkal, alakjuk így messziről keresztforma és fehér színben látszik.

„Búvármadarak“ — szól vezetők.

No ezekre is illő nevet adott a nép, mert amint meglátnak bennünket, mintha ráesnének a vízre, belecsobbannak és eltűnnek. Hova lettek? Hosszabb idő múlva vesszük csak észre, hogy jókora távolságra csónakunk mögött buktak ki a víz alól. Úgy járnak a víz alatt, mint valami búvárok.

De nem sokáig mehetünk a nyílt vizen, ugyanis nemsokára elérjük a nádas szélét. Messziről nem lehetett észrevenni, hogy itt nyílás van a nádon. Magunktól nem is találtunk volna ide, de vezetők jól tudja a járást és egyenesen idetartott a csónakkal. Behajtottunk hát a keskeny vízi utcácskába, melyet mindkét felől magas nádfal övez, úgyhogy csak az ég felé látunk. Néha-néha tágasabb víztükörre jutunk a nád között, majd ismét összeszűkül útunk. Ezernyi béka kuruttyolásába mind több és több madárhang vegyül bele. Halljuk a bibicek jajgatását, a sirályok kacagását, a cankók fütyülését, a nádiverebek csevegését. És hallunk egyszer valami mély, bömbölésszerű hangot is, mintha elvadult bika bummogna a mocsarakban. Pedig bizony

az is madár, a bölömbika; éppen bikahangja miatt kapta ezt a nevet. „Üü-prumb, ü-prumm, üü-umb“ — hallatszik a mogorva hang. Látni nem látjuk a madarat, mert nagyon emberkerülő állat, csak különös szavát hallhatjuk. Sokat vitatkoztak már rajta természettudósok, hogy miképpen tud ilyen erős hangot kiadni egy akkora madár, mely nem nagyobb a varjúnál. Régebben azt hitték, hogy fölszív az orrával valamennyi vizet, azután fölveti függőleges irányba a csőrét, majd ismét visszadugja a vízbe és kortyogva fújja vissza magából, amit imént fölszívott. De amerikai tudósok egyszer meglesték, hogy mikor úgy bömböl a bölömbika, nem vizet szív magába, hanem levegőt. Csakhogy a nyakát úgy tudja alakítani nyakizmaival, hogy afféle hangot is képes létrehozni.

Most nagyobb árnyék fut végig a csónakunkon. Föltekintünk, hogy mi okozza, hát egy gém röptől lomha szárnycsapásokkal és egy helyen eltűnik a nádban. Nemsokára innen is, onnan is mind gyakrabban szállingóznak körülöttünk a gémek. Meg-megüti orrunkat a vízben rothadó növényi részek szaga.

Egyszer csak vége van a vízi ösvénynek. A ladik orra valami keményebb partféléhez ütdök. Nem igazi part ez, nem szilárd föld. Giz-gazból, sűrű vízi növényekből, mohából álló réteg, mely alatt víz van, fölötte pedig óvatosan lehet járni gyalog, de csónakkal áttörni nem lehet. Nagy óvatossággal kell lépkednünk, hogy a vízbe ne poty-tyanjunk. A gémek járása körülöttünk mind sűrűbb és mind jobban halljuk rekedt kiabálásukat.

Elsütünk a levegőbe egy puskát.

Erre száz meg száz ponton egyszerre fölugrottak a közeli gémfalu lakói, nemcsak gémek, hanem velük egy helyen fészkelő más vízi madarak is. Hosszú lábaikkal kalimpálnak a levegőben, tanács-talanul, hogy mi a veszély és merre kell menekülni. Különböző alakokat és színeket látunk kavarni a levegőben. Szürke, vörösbarna, sárga, fehér madarak röpködnek össze-vissza a napfényben, nagy lármával. A levegő szinte zúg a sok szárnycsapástól és csak akkor tér vissza a csend, mikor a sok madár megint fészkére tér.

Mi pedig tovább fúrjuk magunkat előre a sűrű nádban. Kezünket megvérzi, amint szemünk elől félrehajtogatjuk. Lábunk már fárad, amint nagy nehezen húzogattuk ki a vízinövények összeszővődő szálai közül. De nemsokára célnál vagyunk: a gémfalunál.

A sűrűen nőtt erős nádszálak le vannak törölve nagy területen és rájuk rakva egymás mellé, összevisszaságban a sok fészek. Azokból újra fölriad a sokféle madár és most még nagyobb zajt üt, mint az előbb. A fészkekben és fészkek körül tojásaikat és fiókáikat féltő anyamadarak mászkálnak kapaszkodva furcsánál furcsább mozdulatokkal. Magukat féltve szeretnének menekülni, fészküket féltve szeretnének ott maradni. Néha-néha fölrepülnek a magasban kiabáló félénkebb tömeg közé. A fiókák, amelyek magukra maradtak, éhesen tátogatják szájukat, az öregek a levegőből fölülről biztatják őket:

„Csak legyetek türelemmel! Mindjárt lemegyünk!”

Valóban, amint látják a madarak, hogy nem

puskáznak közékük, mind többen-többen szállnak vissza fészükbe és láthatjuk, amint etetni kezdi egyik-másik a kicsinyeit. Érdekes megfigyelni az ilyen gémfaluban, hogy a szürke gémeken kívül sok más fajú gém és sok másféle madár lakik ott együtt, még pedig a legnagyobb egyetértésben. Nem bántják, sőt segítik egymást. Ha néha tojásaikat vagy kicsinyeiket el akarja vinni valami ragadozó madár, valamennyien nekiesnek és elkergetik a betolakodót.

Tanulhatnának tőlük az emberek is békességet és egyetértést.

Feri bevégezte az olvasást.

„Bizony öcsém, — szóltam — mennyivel boldogabbak volnának Európában is a különféle nemzetek, ha mindegyik megmaradt volna békén a maga fészken és nem igyekezett volna elrombolni a szomszédját!”

„Egyszer már én is szeretnék látni egy ilyen gémfalut” — szól Feri.

„Majd ha már hosszabb lesz a lábad, — feleltem — hiszen a gázoló madaraknak is hosszú lábuk van” — tettem hozzá nevetve. — „Különben, úgy tudd meg Feri, hogy külföldről is sokan eljönnek Magyarországra csak azért, hogy a Velencei tó madárvilágát megláthassák, megfigyelhessék.”

Dunántúli városokról.

A melegség szüntével még aznap tovább mentünk vonaton a Balaton felé.

„Most már nincs messze a Balaton, — szóltam — nem is esik útunkba város, melyet megnéz-

nénk. De meg kell még ismerned Dunántúlnak több városát, vannak ebben az országrészben nagyobbak is, mint Székesfehérvár. Elmegyünk még majd Győrbe is, hiszen Dunántúlnak Győr a legnagyobb városa. Ha vonaton jöttünk volna Bécsből, keresztülmentünk volna rajta. Nagyon szép város, nagy kereskedelme és ipara van. Van benne ágyúgyár is, gépgyár is és sok másféle nagyszabású gyár. Ebben a városban fődözte föl egy magyar katolikus szerzetes tanár a villanyos motort, legelsőnek a világon. Sajnos, olyan szerény ember volt, hogy életében nem hozta nyilvánosságra. Meg kell látogatnunk Sopront. Sok szép régies ház van benne, szép fás terek, kertek. Környéke igen szép, úgyhogy ez a város nyaralóhelynek is kiváló. Ezt a várost el akarták venni Magyarországtól az osztrákok. Végre a világ hatalmas államai úgy határoztak, hogy Sopron lakosait megszavaztatják: mit akarnak ők? Az osztrákokhoz akarnak-e pártolni, vagy meg akarnak-e maradni Magyarországon? A soproniak úgy szavaztak, hogy Magyarországhoz tartozzék továbbra is a város.“

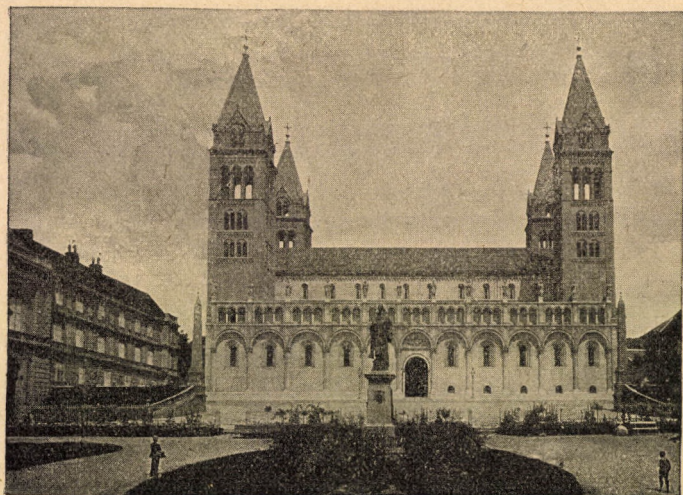
Feri gyanakodva kérdezte:

„Azokat a magyar városokat is megszavaztaták, amelyeket elcsatoltak Magyarországtól?“

„Hogy gondolsz olyant? — feleltem. — Hiszen, ha megkérdezték volna azoknak a városoknak a lakosait, akkor azok azt felelték volna, hogy nem akarnak elszakadni magyar hazájuktól. Ezért a többi magyar városban a világ nagyhatalmai nem engedték meg a népszavazást. De folytatom a dunántúli városokat. Nagyon szép vidéken, erdős hegyek lábánál fekszik Pécs. Több, mint félezer év-

Győr.

A pécsi székesegyház.

vel ezelőtt volt már egyetem Pécsen. Később megszünt ugyan, de most újra van benne és sok más tanintézet is. Sok száz évvel ezelőtt építették gyönyörű katolikus székesegyházát is. Gyárai közül legnevezetesebb a majolikagyár. Művészi gyártmányai világhírűek. Fontos még Pécs azért is, mert nagy szénbányái vannak. Szép és élénk kereskedelmű, gyáriparú város Szombathely is, benne főiskolák és középiskolák. Nagyon csinos város Kaposvár is. Régi híres város Veszprém és Pápa.“

Siófokra érünk.

Beszélgetés közben egyszer csak mélyen a vasúti töltés alatt megpillantunk egy óriási tükröt, mely az alkony színeitől van megfestve. A Balaton!

Feri fölugrik, a folyosó ablakához áll, de a kép eltűnik szemünk elől, mert a vonat dombon át vágott mély útba jutott. Mikor azonban a mélyedésből kiérünk, egyszerre előttünk van ismét a Balaton.

A nap nyugovóban volt a túlsó part hegyei fölött. Fénye vakító arany csíkot húzott végig a nagy tó vizén. A nép úgy hívja ezt a csíkot, hogy aranyhíd. Az aranyhídtól jobbra és balra rózsaszínű volt a víztükör, mert rózsaszínűvé tette a nap a környező felhőket. Az arany és piros színeket tükröző tótól a túlsó parti erdős hegyek sötétlila vonala választotta el az eget. A sötétlila sáv alatt hosszában a tó színén valami zöldes fátyol reszketett.

Folyton a tó mentén haladt a vonat. Köztünk és a tó között a partra épített nyaralók hosszú sora következett. Minél tovább haladtunk, annál sötétebbek lettek a háztetők és falombok, de annál fényesebben csillogott mögöttük a Balaton.

Ilyen tündéri világítású pályán érkeztünk meg Siófokra. Roppant sokan szállottunk le ott a vonatról, mert nagyon látogatott fürdőhely. A nagy tömegben nem mindjárt találtuk meg családom tagjait. Volt öröm, mikor megpillantottak engem és a mi amerikai rokonunkat!

Hazasiettünk abba a nyaralóba, melyet bérelek. Vacsora után még lementünk a tó partjára, a hosszú, fasoros sétányra. Most már ezüst híd volt a Balatonon, a hold építette rá. A tó tulsó partján több kilométeres távolságban fénylettek át hozzánk a tulsó nyaralóhelynek, Balatonfürednek lámpái. Az álló fények között egy mozgó, folyton előrekúszó fénycsík is látszott: az a tulsó parti vonat volt.

Elmentünk a siófoki kikötőbe is. Egy gőzhajó közeledett Balatonfüred felől. Tele volt aggatva piros, zöld, kék, sárga lampionokkal, melyeknek képét a hajó körül hullámozó víz meghússzorozta. Szép csöndesen úszott be a színes, nagy test a kikötőbe, honnét már integettek feléje az ismerőseiket várók. Megkondúlt a hajó harangja a kikötés jeléül, a parton pedig egyszerre vidám zenébe fogott a zenekar a hajón érkezők üdvözlétére. A vendéglő vendégei közül többen táncolni kezdtek, mi pedig hazamentünk lepihenni.

A siófoki partfürdőben.

Másnap reggel korán fölkelünk és siettünk a partfürdőbe. Hosszan és szélesen terül ott a tiszta, finom, puha homok. Semmi kavics, semmi piszok rajta.

„Olyan jó rálépni, — szól Féri — honnét hordják ezt ide?”

„Ezt maguk a Balaton hullámai hordják ide“ — feleltem.

A homokról a Balatonra vetette szemét Féri. Most világos kék volt a tó színe, olyan, mint a Váli völgy reggeli kék virágaié. A tiszta kékbe néhol fehérség is keveredett. Ez attól volt, hogy a tiszta kék égen meg-megjelent néha, egy-egy fehér felhő, olyan, mint valami óriási, bodros, fehér madártoll. A kék ég és kék víz között most nem egy színben húzódott a tulsó part. Most a nap rátűző fényében meg lehetett különböztetni, hol van erdő, hol van pázsitos hegyoldal, hol van gyümölcsös és szőlőskert, hol vannak kisebb-nagyobb épületek.

Balra nézve egy benyúló hegyfokot látunk a tulsó oldalon a vízből kiemelkedni. A hegyfokon kéttornyú régi templom és apátsági épület. Az ott a Tihanyi félsziget.

És a tó nagy, kék tükrenek távoli szélére most is végig oda volt terítve az átlátszó, zöld fátyol.

Föltűnt Ferinek, hogy a fürdőzők között nagyon sok a kis gyermek és éppen akkor érkeztek tanítójuk fölügyelete alatt egy iskolának növénydékei.

„Azért van ez, mert a Balaton ezen a délkeleti oldalon rendkívül lassan mélyül, úgyhogy több

száz lépésre be lehet menni veszély nélkül az úszni nem tudóknak is. Mivel a víz itt sekély, jobban át is melegedik, úgyhogy nem olyan hideg, mint a tulsó felén. A fenék pedig éppolyan finom homok, mint a part.“

Mindezeket aztán néhány pillanat múlva már tapasztalhatta is Feri. Ő bement a mélybe és ott uszkált nagy vidáman. Mikor megunt, a homokban hevert, játszott, birkózott, versenyt futott a többi fiúval, akikkel csakhamar megbarátkozott. Az ebédet is ott a parton költöttük el és utána az egészséges fáradtság annyira erőt vett Ferin, hogy a homoknak egyik árnyas szögletében üdítő álomba merült — velem együtt.

Mikor fölébredt, bámulva nézett a vízre. Sár-gás színe volt a Balatonnak és úgy látszott, mintha a tulsó part felől hol itt, hol ott nagy, fehér hattyúk merülnének föl a vízből és szárnyukat kibontva, úszással suhannának felénk. Hullámok voltak azok, habjaik fehérlettek a távolból. Mondtam Ferinek, hogy siessünk a vízbe.

„Miért siessünk?“

„Hogy legyen időnk élvezni a hullámokat.“

„Hát talán hamar el fognak múlni?“

„Ellenkezőleg. Nagyon is hamar megnövekednek. Vihar lesz.“

„De hiszen az ég tiszta!“

Odamutattam a tulsó hegyekre:

„Nézd, azok mögül egy kis felhő emelkedik! Majd meglátod, mi lesz abból! A Balatonon nagyon hirtelen támad a *vész*. Így hívják a vihart. Nézd, hogy a csónakok mind a part felé sietnek kikötni!“

Megindultunk sietve a vízbe. A szélén még nem érezni a hullámverést a víz sekélysege miatt. De ahol már derékig ért Ferinek, az fölkiáltott:

„No, már engem elért a hullám!”

„Ez még csak fia a hullámnak” — szoltam mosolyogva.

Megyünk beljebb, Ferinek lódul egy olyan hullám, hogy szinte megtántorodik.

„Ez ugy-e az apa-hullám?” — kérdezte nevetve.

Amint aztán beljebb haladunk, egy olyan haragos, fehérén tajtékzó víztömeg magaslott Feri elé, hogy önkéntelenül hátat fordított neki, úgy csapott rá föl a víz vállig.

„Ez a nagypapa-hullám!” — kacagott és elkezdett úszni.

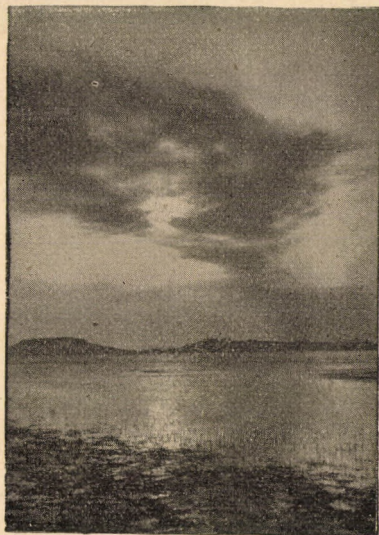
A hullámok mind sűrűbben jöttek, mind nagyobbak lettek és mind jobban harsogtak. Figyelmeztettem Ferit, hogy ne menjen tőlem messze, én pedig nem befelé úsztam, hanem csak a parttal egy irányban, hogy, ha kell, hamar kijöhessünk. Mikor nagyok a hullámok, jól lehet úszni ott is, ahol nem nagyon mély a víz. A hullám, mint a futó ló, emeli a testünket. Igaz, hogy le is vet magáról, de hát nem ütjük meg magunkat és mihelyt leesünk az egyikről, hátára kap már a másik. Ezek a haragosnak látszó hullámok a leggyöngédebb hintáztatók.

Egyszer azonban valami moraj van az égen. Föltekintünk, hát már fele az égnek nem kék se lyem, mint nemrég, hanem mintha piszkos sátorponyvát húztak volna fölénk, olyan nagy, sötét felhő fogja be.

„Kifelé Feri!”

„De kár!” — sajnálkozott Feri, de azért igyekezett ő is kifelé, úgy, mint tölem látta.

Alig értünk ki a partra, erős szél esapott ránk és megdördült az ég. Mire fölöltöztünk a kabinban, megeredt az eső is. A fürdőépületből néztük, milyen zöldesszürkén hánykolódik a nagy tó.

Éjjel a Balatonon.

Hamar elvonult a vihar, megszakadoztak a felhők és a lenyugvó nap megint elkezdte aranyra és pirosra festegetni a felhőket. Ez sikerült is neki. A tóra is próbált aranyhídat csinálni, de ez ma nehezen ment. A tó komor sötét színe nem akart változni, még a messze levő szélén a szokásos zöld fátyol is sötétebb zöld volt, mint máskor. A hegyek is szinte komoran sötétek.

Mikor odahaza ágyba feküdtünk, egyre hallottuk a hullámozó Balaton morajlását.

„No — szoltam — most szánt a gonosz vénasszony a tüzes ekével!”

„Miféle gonosz vénasszony?” — kérdezte Feri.

„Hát a tihanyi.”

„Hol szánt?”

„A viharban. Csak viharban szánt.”

„Ahá, — mondta Feri — ez bizonyosan megint olyan népmese, mint az Erős Jánosé! Szabad meghallgatnom?”

„Szabad, de csak holnap, Tihanyban. Majd elbeszéli azok a gyerekek, akik a kecskekörmöket árulják.”

„Kecskekörmöket árulnak? Sohasem hallottam, hogy a kecskeköröm is ennivaló.”

„Dehogy ennivaló!”

„Hát micsoda?”

„A gondatlan pásztorleány, meg a gonosz vénasszony kecskéinek az emléke. De most már aludjunk.”

A Balaton északi partján.

Korán fölkelünk és sietünk ki a hajóállomáshoz. A nyaralók kertjei tele voltak az éjszaka nyílt friss virágok színeivel és az ébredő madarak énekével. A Balaton már elcsöndesedett és síma vizén csakhamar himbálózás nélkül futott velünk a gőzhajó Balatonfüred felé a tulsó partra. A tulsó part mind közelebb-közelebb úszott felénk, a hegyek mind nagyobbaknak tunket föl, mind jobban meg lehetett különböztetni a hegyek alatt és hegyek ol-

dalain felénk ablakszemeikkel barátságosan intégető nyaralókat. Látszott, hogy a parti hegyeken túl is sötét erdejű hegyek sorakoznak.

„Az is a Vértes hegység?” — kérdezte Feri.

„Nem, az ott még nagyobb erdőség, nagyobb hegycsoport a Vértesnél. Az a Bakony, — Dunántúl legnagyobb erdővidéke.”

Balatonfüred lenn a völgyben épült. Amint kiszálltunk a hajóból, a sétányon át azonnal a főtérre értünk és széttelítettünk a fürdőtelepen és városkában.

Balatonfüred a legrégibb fürdőhely a Balaton fürdői között és ez meg is látszik évszázados fakkal beültetett árnyékos sétányain. Balatonfüred nemcsak a Balaton vize miatt híres fürdő, hanem azért is, mert ásványvizes forrásai és kénes gyógyfürdői is vannak. Télen-nyáron sokan találnak üdülést és gyógyulást Balatonfüreden.

Mi csakhamar itt is fürödni mentünk a szabadba.

Feri rögtön észrevette, hogy itt hidegebb a víz, mint Siófokon és nincs az a finom, puha homok a parton és a meder fenekén. A meder itt elég hamar mélyül, úgyhogy alig mentünk befelé, már úszni lehetett. Mondta is Feri:

„Itt azért jobb, mert nem kell sokáig lábalni a vízben, hogy olyan helyre érjünk, ahol már úszhatunk.”

„Igen, azért nincs is itt ezen az oldalon annyi kis gyerek. Ez az oldal inkább való azoknak, akik már felnőttek és úszni, csónakázni, vitorlázni szeretnek. A Balatonnak ez az oldala vízi sportokra sokkal alkalmasabb.”

Valóban látszott ez már abból is, hogy igen sok csónak és vitorlás volt a part mellett.

Láttam, hogy Feri igen érdeklődve nézi a vitorlásokat. Velem volt két felnőtt fiam is, akiknek már állásuk is van, de most szabadságon voltak. Mind a kettő jó vitorlázó. Ezek is eltalálták Feri gondolatát és följánlották, hogy elviszik egy vitorláson Tihanyba. Tihany, mint már említettem, ezen az oldalon van nem messze egy félszigeten, mely benyúlik meredeken a Balatonba.

Feri nagyon boldog volt. Fiaim kibéreltek egy vitorláshajót, felöltöztünk könnyű nyári ruhánkba és megindultunk. A Bakony felől üde szellő lengedezett, hozta az erdők egészséges levegőjét és dagasztotta a vitorlákat. Megérkeztünk Tihanynak szépen megépített kikötőjébe. Alant pompás, modern paloták, fönn pedig az erdőborította hegy ormán a régi apátsági templom. Először is oda mentünk föl.

Ütközben kis parasztgyerekek fogtak bennünket körül vidám kiabálással:

„Tessék kecskekörmöket venni! Balatoni kecskekörmöket!”

Feri a tenyerükbe nézett.

„Hiszen ezek nem kecskekörmök, hanem kövek!”

„Most kövek, — magyarázta az egyik gyerek — de valamikor kecskekörmök voltak. Csak kövé váltak a tó fenekén! Nem tetszik tudni a történetüket?”

„Nem én — szólt Feri kíváncsian — Te tudod?”

„Hogyne tudnám! Úgy hallottam öreganyám-

tól! Hát úgy volt az, hogy...” és elkezdte mondani a mesét, úgy, amint itt következik.

A balatoni kecskekörmök.

Réges-régen élt a Balaton partján egy ördögös, gonosz vénasszony. Arról volt híres, hogy neki volt a környéken a legszebb kecskenyája. Olyan fehér volt a kecskéi szőre, mint a ma leesett hó, a tejük pedig olyan édes, mint a méz.

A vénasszony mindig a tó partján legeltette a kecskéit. Ott a réten valami olyan csodálatosan jó fű termett, amilyen sehol másutt. Ettől a fűtől voltak olyan szépek a vénasszony kecskéi, ettől a fűtől adtak olyan jóízű tejet. Büszke is volt a kecskéire a vénasszony, mindenkinek dicsekedett velük, hogy egész országban nincsenek olyan jó kecskék, mint az övé.

De egyszer amint dicsekedett, azt mondta neki egy másik vénasszony:

— Nem a te kecskéid a legszebbek. Van egy pásztorleány, annak még szebbek a kecskéi, mert a körmük is arany.

A fehér kecskés vénasszony hitetlenül rázta a fejét:

— No, szeretném én azokat látni!

— Megláthatod — szólta a másik vénasszony. — Eredj le ma este a tó partjára. Ma este is ott fogja legeltetni az aranykörmű kecskéket a pásztorleány.

A fehér kecskés vénasszonyt erre majd megette az irigység. Föltette magában, hogy elpusztítja valahogy azt a pásztorleányt, hogy övé lehessen az aranykörmű nyáj is.

Kiment este a tóparti rétre. Az a rét hosszan benyúlott a Balatonba. Hát ott legeltek az aranykörmű kecskék, a pászorleány pedig a rét szélén, a félsziget csúcsán állott, nézett-nézett a Balaton vizére, abban gyönyörködött, hogy a holdsugártól ezüst kacsák ringatóztak a hullámok között.

A vénasszonyt most még jobban elfogta az irigység:

„No megállj! Te sem örülsz soká az aranykörmű kecskéidnek!”

Elővett egy ekét, belefogott hét ökröt és egy mély és széles árkot szántott keresztben a félszigeten annak egyik szélétől a másik széléig, a pászorleány meg az aranykörmű nyáj között. A pászorleány csak nézte-nézte az ezüst kacsákat a hullámokon, nem vette észre, mi történik a háta mögött.

Az aranykörmű kecskék észrevették a veszedelmet, akartak is a pászorleányhoz futni, de a gonosz vénasszony mindig visszakergette őket nagy-nagy, szikrát hányó ostorával.

Elkezdett mekegni az egyik aranykörmű kecske:

„Nézz ide ránk, kis gazdánk!”

De bizony az ő kis gazdájuk nem nézett hátra.

A másik így mekegett:

„Hallgass ide, kis gazdánk!”

De biz az nem hallgatott rájuk.

A harmadik azt mondta:

„Gyere ide kis gazdánk!”

De az nem ment hozzájuk.

Közben elkészült a hosszú, mély árok és hirtelen nagy vész támadt a Balatonon. A holdvilágot

eltakarta egy rettenetes, sötét felhő, eltűntek a Balaton hullámairól is az ezüst kacsák, a pásztorleány is megijedt az időtől, gondolta, jó lesz már hazaterelni az aranykөрmű kecskéket.

Úgy ám! De a nagy szél annyira fölkavarta a Balaton vizét, hogy becsapkodta a vénasszony árkaiba, a mély, széles árok tele lett vízzel, elválasztotta egymástól a pásztorleányt meg az aranykөрmű kecskéket.

A szél nőtтön-nőtт, a víz mind jobban háborgott, úgyhogy ellepte már a rétnek azt a csücskét is, amelyiken a pásztorleány volt. Szegény pásztorleány hiába küzdött a habokkal, elnyelte a Balaton.

No, gondolta magában a vénasszony, mármost ő hazahajtja az aranykөрmű kecskéket. Igen ám, de amint azok látták, hogy kis gazdájuk elmerül, ők is utána futottak a hullámok közé.

Megijedt erre az irigy vénasszony, futott ő is az aranykөрmű kecskéek után, észre sem vette nagy irigységében, hogy belepottyant már a tulajdon árkaiba.

Meglátták a fehérszörű kecskéek is, hogy fut az ő gazdájuk, hát utána futottak a vénasszonynak ők is a vízbe.

A szél pedig egyre jobban süvöltött, a villám egyre sűrűbben hullott, úgy zengett az ég, mintha leszakadna, úgy háborgott a Balaton, mintha elakarná nyelni az egész tihanyi hegycet.

No azt nem nyelte el, de elnyelte a pásztorleánykát, aki nem jól vigyázott az aranykөрmű kecskéekre, elnyelte a vénasszonyt, aki irigykedett

az aranykörmű kecskékért és elnyelte az aranykörmű kecskenyáját is, a fehérszörűt is.

Azóta viharos, sötét éjszakákon gyakran látják az irigy vénasszonyt, amint tüzes ekén hét tüzes szemű ökörrrel szántja a Balaton hullámain.

A hullámok pedig ilyenkor fölvetik, partra sodorják az aranykörmű, meg a fehérszörű kecské körmeit a tófenékről. De már ezek a körmök kövé vannak válva.

Feri érdeklődéssel hallgatta a népmondát és megkérdezte a fiútól tréfásan:

„Arany kecskekörmöt nem tudnál adni?”

A fiú elvigyorodott a tréfán és így vágott vissza:

„Húsz fillérért nem adhatunk aranyból kecskekörmöt, csak kőből!” — avval egy másik érkező vendégcsoportot vettek észre a kis üzletemberkék és odasiettek új vásárt ütni.

Elapadt szökőforrások és kialudt tűzhányók.

En aztán megmagyaráztam Ferinek, hogy azok a kecskekörmök nem mások, mint megkövesedett apró tengeri csigák. Sok millió esztendővel ezelőtt itt tenger volt, abban tengeri állatok. Azok közül valók ezek a kis megkövesedett csigák. A nép hasonlónak látta őket a kecskekörmökhöz és valamelyik költői képzeletű pásztor ezt a mesét találta ki róluk.

Kegyelettel néztük meg a hegy tetején levő templomban sírhelyét egy régi magyar királynak, aki még a honfoglaló Árpád nemzetségéből való

volt. Tovább mentünk aztán és egy fennsíkra értünk. Kisebb-nagyobb kúpalakú hegyecskék voltak ott kinőve a talajból. Kiránduló gyermekek vidám lármája hallatszott felőlük. Azzal mulattak, hogy fölmásztak egy-egy ilyen kúpnak a tetejére és mintha repülnének, úgy futottak le róluk. Feri is kedvet kapott tőlük és igen hamar egy kúp tetején volt.

Mikor lefutott, megkérdezte, honnét vannak ezek a különös alakú kúpok.

„Hát bizony, — szoltam — mikor ezek keletkeztek, nem voltak itt játszó gyermekek. Valamikor az ősidőkben szökő források voltak ezen a helyen, olyanok, mint most is még az amerikai Nemzeti Parkban. Minden ilyen kúp egy-egy szökő forrás tölcserének az emléke.“

„De kár, — szolt Feri — hogy ezek a szökő források megszűntek működni!“

„Hát látványnak elég szép látvány volna, — feleltem — ha még mindig szöknének föl itt a magasba azok a régi táncoló, gyönyörű, zúgó vízoszlopok. De mégis azt mondom, hogy szerencse, hogy megváltozott itt a földréteg természete. Mert tudod-e, hogy az ősidőkben tele volt a Balaton környéke tűzhányó hegyekkel?“

Fölmentünk a Tihanyi félsziget legmagasabb hegycsúcsára és onnét élveztük a Balaton-menti hegyekre való kilátást.

„Ezek a hegyek valamikor, mikor még emberek nem laktak ezen a tájon, tűzhányók voltak — mutattam Ferinek —. Látod-e, milyen szabályos kúpalakúak vannak közöttük? Azoknak a csúcsán tűzfolyamok ömlöttek ki egykor! Legszebb kúp ott

az a Gulácsi hegy. Amott délre van a koporsó formájú Badacsony hegye. Az is tűzhányó volt, bazaltkő sziklái a legmagasabbak itt a balatoni hegyek között. A régi lávaömlések helyén most kitűnő bor terem. Nagyon híresek a balatonvidéki borok.“

Gyönyörködve nézte Feri a tájkot és fölfődzte, hogy a környék némely helyén várrom látszott.

„Ezek még kétszázegynehány évvel ezelőtt mind ép várak voltak. Sok harc és bajviadal folyt itt valamikor magyar és török vitézek között. Sok regét írt versben ezekről a várakról egy magyar költő. Szigliget, Tátika, Csobánc — ezek mind festői várromok itt a Balaton környékén és mindről verses regék szólnak. Majd egyszer elolvashatod.“

Vissza Balatonfüredre.

Amint átnézett Feri a déli partra, föltűnt neki, hogy az milyen sík, csak éppen velünk szemben látni hegyeket.

„Milyen hegy az ott?“ — kérdezte.

„Az ott Fonyód — szóltam. — Annak a hegyén is vár volt valamikor, ma már a nyoma is alig látszik. Különben Fonyód arról nevezetes, hogy onnét van a Balatonra a legszebb kilátás.“

„Nehéz azt megmondani, — szólott Feri — hogy honnét nézve legszebb a Balaton.“

Amint lementünk megint a partra, angol beszéd ütötte meg Feri fülét. Az angolul beszélők egy szép palotából jöttek ki. Az egyik ezt mondta:

„Valóban, sokat áldoznak a magyarok tudományos célokra.“

A másik:

„Hálásak lehetünk, hogy olyan vendégszeretettel látnak bennünket.“

„Miért mondják ezek azt?“ — kérdezte Feri tőlem.

„Nézd, — feleltem — ezt a palotát azért építette a magyar állam, hogy itt a természettudósok vizsgálhassák a Balaton állatainak és növényeinek természetrajzát és ha idegen országokból jönnek ide tudósok, azoknak is szívesen adnak helyet ebben a palotában, hogy ott lakjanak és tudományos megfigyeléseket tehessenek. A két tudós közül az egyik amerikai, a másik angol.“

Természetesen Tihanyban is megfürödtünk. Itt mélyül leghamarabb a Balaton és itt van a tó legmélye. Itt sem nagyon mély, úgy 10 méter körül van.

Hazafelé menet találkoztunk egy gőzhajóval, mely több sötét színű bárkát vontatott maga után. Lassan közeledtek.

„Mi ez?“ — kérdezte Feri.

„Ezek halászhajók. Ezeken halászok vannak óriási hálókka! és fogják ki a halakat, köztük a fogast. A fogas a Balaton világhírű hala. Bécsben, Berlinben, Párisban, Londonban az előkelő éttermek étlapjain mindenütt szerepel ez a hal. Azt mind innét a Balatonról szállítják ki.“

Utazgatások a Balaton körül.

Hazatérvén Siófokra a kirándulásból, volt gondom rá, hogy Ferivel fölkeressük a Balatonnak minden érdekesebb fürdőhelyét. Voltunk Keszthelyen, melynek közelében betegeket gyógyító meleg iszapfürdő is van, voltunk Almádiban, az északi parton, voltunk a déli parton Balatonföldváron, hol a legszebb nyaralók vannak és voltunk Fonyódon, ahonnét legszebb a kilátás. Egy költő azt már versben is megírta:

A fonyódi várhegyen.

Irta: Sajó Sándor.

A fonyódi várhegy tetejéről
Lelkem a táj szépségébe szédül:
Balatonnak fehér fátylas kékje,
Belevész a verőfényes égbe.

Csónakoknak fehér vitorlája
Villan a tón, mint pillangó szárnya;
Mint bogár-sor, hosszan nyúló rajba,
Halászbárkák feketélnek rajta.

Hajó úszik, tutúl a kéménye,
Sirálymadár le-lecsap feléje,
Elszáll aztán, szememet is csalja
Mind messzebbre, át a tulsó partra.

Messze ott fönt, a vízre guggolva
Néz merengőn át Tihanynak orma;

Itt alul meg mélán integetnek
Romfalai regés Szigligetnek.

S középen e gyönyörű keretbe
A teremtés két csodás remekje,
Két legszebb szál a hegykoszorúba:
Badacsony s a Gulácsi hegy kúpja.

Ezt karesúvá angyalok faragták,
Azt bazaltból titánkezek rakták,
S idetették világ csodájára
A szendergő Balaton partjára.

Vén Badacsony széles sziklaorma
Mintha egy nagy bús koporsó volna;
Benne nyugszik, halottként bezárva
Föld méhének pihenő tűzárja.

Lent, ahol e tűzár egy-egy cseppje
Beszivárog a szőlőgerezdbe,
Napsugaras hegyoldalon végig
Fehér házak nyájas sora fénylik...

Almodó csend. Derűs, égi béke
Sugárzik a viruló környékre,
Lelkem, mint a hullámon a sajka,
Vidám kedvvel ringatózik rajta.

Harangszó száll a delelő tájon —
Ég is föld is kéklő tündérálom;
Nézem-nézem s az ájtatos csendben
Halk imádság dobban a szivemben.

Az Alföldre utazunk.

Balatoni nyaralásunk közben sok szép kirándulást tettünk még.

„No Feri, vedd elő a térképet, hol van Kiskunfélegyháza? Hogyan jutunk oda?”

Feri csakhamar készen volt a válasszal:

„Vissza kell utaznunk Budapestre, onnét a Szeged felé vivő vonatra ülünk, elmegyünk Cegléd, Nagykörös és Kecskemét mellett, azután jutunk Kiskunfélegyházára.”

„Jól van, csak ott tévesztetted el, hogy nem mellette megyünk el Ceglédnek, Nagykörösnek és Kecskemétnek, hanem ki is állunk azokon a helyeken és megnézzük azokat a városokat!”

Fölmentünk hát Budapestre és a Nyugati Pályaudvaron fölültünk a Szeged felé menő gyorsvonatra.

Beláttunk a vonatról menet közben a Városligetbe és az állatkertbe. Ott láttuk gubbasztani a nagytestű keselyűket az egyik óriási kalickában. Budapest külvárosában, a kőbányai pályaudvaron egy hosszú vonat indult rőfögő kővér utasokkal. Budapestnek ugyanis Kőbánya nevű városrésze nagyon híres sertéshizlalásáról és sok hizott sertést szállítanak innét külföldre. Tovább, balkézről különféle gyártelepek láthatók, majd egy síkföldi, lombos erdő következik és az elzárja szemünk elől végképpen Budapestet.

Kint vagyunk a nagy magyar Alföldön. Alföldnek hívják Magyarországnak azt a sík vidékét, mely a Duna bal partjától a távol keletre és északra fekvő hegyekig terjed és a közepén a Ti-

sza folyó kanyarog végig. Ez a terület foglalja el az ország nagy részét, az ország közepét. Egy darabig ugyan lehet látni a vonatról valami alacsony dombsort, de Ceglédhez közeledtünkben már ez is eltűnik és semerre hegyet, dombot nem látni.

Látni lehet azonban zöld fasorokkal szegélyezett szántóföldeket. Már mindenütt vége van az aratásnak és a legtöbb helyen már újra föl van szántva a föld. Látni lehet szőlőskerteket egyenes, széles utakkal. A szőlőtőkék üde, zöld egyenruhájukban a karó mellett olyan egyenesen állnak, mint egy hadsereg katonái. Látni lehet gyümölcsösöket, melyekben a fák zöldjét a gyümölcs üde színei tarkítják. A cseresznye már lefogyott a fákról, de még a sötétpiros színű meggy nincs mind leszedve. A kajszinbarackfák úgy tele vannak a sárga labda formájú gyümölccsel, hogy támasztó rudakat kellett tenni a fák ágai alá, hogy le ne törjenek. Az alma- és körtefák nagy részén még zöld a gyümölcs, de némelyiken sárgás, vagy pirosas színt kezd ölteni. Vannak félig bokor-forma, szép hosszúkás, keskeny levelű fácskák: ezek termik a rendkívül leves őszibarackot. Az e fajta barack neve azért őszibarack, mert ősszel termett — azelőtt. Most már annyira nemesítették a fajtáját, hogy máris érik. Nagy földtáblákhoz érünk néha, melyeken szabályos távolságban dinnyebokrok nagylevelű, a talajon szétfutó ágai sötétlenek. Más hol a kukorica levelei csillognak nagy területen. Majd keskeny utakkal és vízesatornákkal behálózott zöldséges kertekhez érünk. Nagy, széles kuttak vizeztartályából nagy kerekek emelik ki a csatornába az öntöző vizet. Egy-egy legelőt is lá-

tunk, rajta tarka tehéncorda. Majd magas kémények tünedeznek föl és templomtornyok, közöttük egy magas kupola. Megérkeztünk a ceglédi állomásra.

Cegléden. A Kossuth-nóta.

Vasárnap, korán délelőtt értünk oda. Gyalog sétáltunk be a városba, nagyon kellemes volt a levegő, még nem volt erős napsütés.

Szemközt jöttek velünk a széles utca közepén lovasok. Nem katonák voltak, hanem fiatal földmíves-fiúk. Tiszta, sötétkék posztójú, magyaros szabású nadrágban, fényes sarkantyús csizmában, ingújjban.

„Kik ezek?” — kérdezte Feri.

„Ezek *leventék* — feleltem. — A levente-egyesület az egész országra kiterjedő ifjúsági tornaegyesület. Nincsen olyan fiatalember Magyarországon, aki vagy a levente-egyesületnek, vagy a cserkész-egyesületnek, vagy valamely sportkörnek tagja ne volna. Az alföldi földmívesek között sokan foglalkoznak lótenyésztéssel is, tudnak jól lovagolni, tehát sokan vannak az Alföldön olyan leventék, akik a lovas sportokat gyakorolják. Ma vasárnap van, nincsenek elfoglalva munkával, ezért lovas kirándulást tesznek más városok leventéihez és ott futtatást rendeznek, vagy más lovas mutatóványokat végeznek.”

Feri nagyon vágyódva nézett a leventékre, meg is álltunk nézni, míg a kis csapat elvonúlt. Az egyiknek a lóva megijedt egy szemközt jövő autótól. Úgy látszik, még nem volt a nagyobb forga-

lomhoz hozzászokva. Két lábára ágaskodott és vissza akart fordulni. Lovasa azonban, mintha hozzá lett volna növe a lóhoz, egyenesen maradt rajta és erősen húzta a ló száját a helyes irányba. Az autóvezető, amint látta a ló ijedezését, megállott, míg a csapat elvonult.

Beérvén a főtérrre, megbámultuk a református templom hatalmas szép épületét, melynek kupoláját már messziről láttuk a vónatról. Seregestül mentek bele az emberek a vasárnapi istentiszteletre. Nem messze tőle egy katolikus templom, oda is siettek misére menő hívek.

A református templom előtti téren egy szobor.

Fönt a talapzaton buzdító, lelkesítő mozdulattal egy szónok. Alant egy zászlós, fegyveres katonára, ki éppen búcsúzva nyújtja a kezét előregeedett atyjának. Látnivaló, hogy az ifjú a buzdító szónoklat hatása alatt most indul a háborúba.

„Ez a Kossuth szobor — szóltam. — 1848-ban, mikor megtámadták idegen népek a magyarokat és el akarták venni a magyar nép szabadságát, akkor Kossuth Lajos buzdító szónoklatokkal bejárta az Alföldet és buzdítására mindenütt katonának jelentkeztek a férfiak. Ezt a buzdító útját Kossuth Lajos Cegléden kezdte meg és legelőször a ceglédiek állottak be a magyar honvédseregbe, a ceglédiek mutattak jó példát az egész ország népének.“

„Honvédseregnek hívták a magyar sereget?“ — kérdezte Feri.

„Igen, ez a név az 1848-diki szabadságharcban lett híressé és azóta a magyar katonákat honvédeknek nevezzük maig. És maig is avval a nótá-

val indulnak csatába a magyar honvédek, mint 1848-ban.“

„Hogy van az a nóta?“

„Hallgass ide, eldúdolom:

Kossuth Lajos azt izente,
Elfogyott a regimentje;
Ha még egyszer azt izeni,
Mindnyájunknak el kell menni.
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!

Egyszerű vers és egyszerű dallam. De a magyarokra ennek az egyszerű dalnak rendkívül gyújtó hatása van. Mert ilyenkor eszükbe jut nekik az, hogy a magyarok mindig csak a maguk szabadságáért harcoltak, nem pedig más nép elnyomásáért, tehát a magyaroknak mindig igazuk volt, mikor harcoltak. Az igazságos harc pedig mindig dicsőséges. Most pedig nézzük meg a Kossuth Múzeumot. Ott olyan tárgyakat és iratokat fogunk látni, melyek mind Kossuthra és a szabadságharcra emlékeztetnek.“

Feri útközben és a Kossuth Múzeumban folyvást a Kossuth nótát dúdolgatta, annyira megtetszett neki. Egyszer aztán megkérdezte:

„Miért van az a nótában, hogy csak akkor kell elmenni a harcba, ha Kossuth *még egyszer* izen? Hát nem elég, ha egyszer izen? Sürgessen bennünket másodszor is? Hiszen az gyávaság volna, ha nem az első hívásra mennének a katonák a szabadságot védeni.“

„Kedves Ferim, — szóltam — nem jól érted azt

a dalt. Az volt a szokás, hogy ha valaki az első fölszólításra jelentkezett katonának, nem abban a pillanatban vitték el, hanem megmondták neki, hogy csak akkor vonuljon be a hadsereghez, ha *még egyszer izennek* neki. Ezért mondja a nóta ezt: „Ha még egyszer az izeni!”

„Igy már értem — szólt Feri. — Bizony, ha én 1848-ban éltem volna, én is elmentem volna honvédnek!”

„Emlékszel-e, Feri — szóltam — mit mondtam neked a Washington szobornál? Azt, hogy Washington lelke beleszállhat még minden ma élő amerikaiba. Azt akartam evvel mondani, hogy a nagy hazafiak még haláluk után is úgy tudnak buzdítani bennünket példájukkal, mintha élnének. Kossuth lelke is él a magyarok között és valahányszor a mi hazánkat és szabadságunkat védeni kell, mindig eszükbe jut a magyaroknak, hogy Kossuth Lajos mit üzent.”

„Emlékszem rá, — szólt Feri — hogy édesapám egyszer otthon azt mondta, hogy ő most a Kossuth szoborhoz megy, mert ott ünnepély lesz. Van Newyorkban is Kossuth szobor!”

„Igen, — szóltam — hálásak is a magyarok az amerikaiaknak azért, hogy azok éppúgy tisztelik Kossuth emlékét, mint a magyarok Washingtonét.”

Még volt annyi időnk Cegléden, hogy megnézünk a város határában egy gyümölcstermesztő telepet is. A talaj ottan sárga homok volt, mely besüppedt lábunk alatt és ha szél fújt, meg-meglebbentette.

„Régen az ilyen alföldi homokban — szóltam

Ferinek — semmisem termett, mert gabonának nem volt alkalmas, legelőnek szintén nem. Mióta azonban olyanok a közlekedési eszközök, hogy lehet szállítani messze országokba is a gyümölcsöt, az élelmes magyarok ilyen gyönyörű gyümölcsösöket telepítenek a homokra.“

Bementünk a telep irodaépületébe is. A tulajdonos előhozott egy széles, hosszú, lapos dobozt, melynek teteje üveg volt: ezekkel a szavakkal mutatta nekünk:

„Ezek is ebben az én homokomban termettek.“

Feri belenézett a dobozba és csodálkozva szólt:

„Ezeket az aranyakat a homokban találták?“

„Ott találtam — mosolygott büszkén a tulajdonos —. A gyümölcskiállításokon kapott kitüntető aranyérmek.“

Megnézegettük az érmeket. Egy részükön külföldi városok nevét olvastuk.

Nagykőrösön.

Még aznap este Nagykőrösre utaztunk. Aszfaltos kocsíúton hajtottunk be a főtérrre a szállodába és mihelyt megmosdottunk, azonnal lejöttünk szobánkból és a térrre kimentünk. A nap már lenyugodott, úgyhogy meggyújtották a villanylámpákat. Föltűnt Ferinek, hogy a térrre a velünk szemközt levő irányból szakadatlanul jönnek az emberek és a térrren keresztülmenve oszlnak el különböző utcákba.

„Ezek a városi kertből jönnek“ — szóltam.

„Szép kert az?“

„Majd meglátod, odamegyünk.“

Alig mentünk át a téren és alig haladtunk a város házai közt, csakhamar kijutottunk egy fasoros gyalogútra, mely oldalt követte a szintén fasoros kocsíutat. Szemközt egyre-másra jöttek az emberek, férfiak és nők, öregek és ifjak.

A fasoros út kivitt a sétakertbe. A sötét lombok és tarka virágok közt sétáltunk egy darabig a kanyargós utakon, azután a vendéglő épületéhez mentünk, letelepedtünk a vadgesztenyefák alatt megterített asztalhoz és vacsorát kértünk.

„No, hogy tetszik a kert?“ — kérdeztem Ferit.

„Olyan, mint a Margit-sziget — volt a válasz. — Az pedig nagyon szép volt!“

„Ezek a sorban következő alföldi városok — szóltam Ferinek — többé-kevésbé hasonlók egymáshoz. Abban is megegyeznek, hogy mindenikben van szép városi nyilvánoskert és vasárnap délutánját a város lakossága ott szokta tölteni. De este már hazamennek jókor, idejében lefeküsznek, mert nagyon szorgalmasak és nagyon korán fölkelnek.“

Mi is vacsora után a csodálatos virágillatos levegőben azonnal hazamentünk és elaludtunk. Jó is volt sietni az alvással, mert korán hajnalban fölébresztett már bennünket az utcai lárma, kocsik zörgése, emberek hangos beszéde. A téren szokott lenni ugyanis a piaci vásár, az pedig már hajnalban megkezdődik, hogy a gyümölcsöt és zöldséget minél előbb szállíthassák vonaton a kereskedők.

Mondtam Ferinek, hogy ha már nem tudunk aludni, menjünk föl, nézzük meg a piacot. Úgy lett.

A tornyok tetején még csak most kezdett csil-

logni a kelő nap, pedig ilyenkor nyár elején ugyan-
csak korán kel.

„Látod, — szoltam Ferinek — milyen szorgalmas ez a mi alföldi népünk. Megelőzi a napot a fölkelésben.“

Érdeklődve szemlélte Feri a nagy kosarakba rakott szép és finom gyümölcsöt, de legjobban megbámulta a zöld hegyeket. Mikor messziről látta őket, csakugyan evvel a szóval kérdezte őket:

„Mik azok a zöld hegyek?“

Közelebb menve aztán láttuk, hogy uborkából vannak, azokat halmozták föl olyan nagy kúpokba. Világosabb zöld dombok is voltak, azok meg salátából voltak.

„Ugy-e ezeknél magasabb hegy nincsen Nagykörösön?“ — tréfálkozott Feri.

„Nincsen bizony, — szoltam — de ezek nem soká tartanak. Nézd, hogy bontogatják őket“.

Csakugyan láttuk, hogy külföldről jött kereskedők németül alkudoznak a termelőkkel, aztán teherautókra rakatják a zöld hegyeket és vitetik ki az állomásra. A nagykörösi zöld hegyeket megeszik a bécsiek meg a berliniek.

Mire megkezdődött a tulajdonképpeni nappal és kezdtek az üzleteket, hivatalokat kinyitni, már nagyon elcsöndesedett a piac. Akkor már utaztak a vonaton a zöld hegyek, a nagykörösi termelők pedig már vitték az értük kapott pénzt a takarékpénztárba. Az alföldi nép nemcsak szorgalmas, hanem takarékos is.

A piacról elvezettem Ferit a református templom felé. Messziről megismerte ott a Kossuth-szobrot.

„Ebben is hasonlít Nagykőrös Ceglédhez — szólt Feri — hogy itt is a főtéren a templom mellett Kossuth szobor van.“

„Igen, — szóltam — Cegléd volt az a város, melyet annak idején legelőször fölkeresett Kossuth, Nagykőrös pedig az a város, mely legelőször szobrot állított Kossuthnak. Ez az országban a legrégebb Kossuth-szobor. Nagykőrösről is sok honvéd elment, mikor Kossuth Lajos azt izente.“

A templom mellett még egy másik szobor is volt, Feri ezt is megismerte:

„Arany János szobra!“

„Arany János — szóltam — egy időben itt volt tanár Nagykőrösön. Látod mellette ezt az épületet? Ez volt az a gimnáziumnak nevezett tanintézet, melyben ő tanított.“

Szétnéztünk még a városban, aztán indultunk tovább Kecskemét felé.

Kecskeméten. Látogatás a pásztoroknál.

Kecskemét közel van Nagykőröshöz, csakhamar odaértünk.

Megindultunk ott is a pályaudvartól a széles utcán a városba és Feri így szólott:

„Ugy-e, eljutunk a főtérrre és ott lesz majd egy templom és Kossuth-szobor és gimnázium?“

„Jól mondod, — szóltam — de itt több nagy templom is van és több nagy ház, mint Nagykőrösön, mert Kecskemét nagyobb város. Nézd, ott van az úgynevezett „öreg templom“, a katolikusok fő temploma, ott van a református templom. Van a

zsidóknak is itt szép templomuk. Van templomuk evangélikusoknak is, görög keletieknek is. Középiskola is sok van a városban. Nagyon szép, művészi épület a városháza.“

„Gyárak is vannak ezekben a városokban? Láttam mindenikben gyárkéményeket.“

„Azok a kémények leginkább gőzmalmok kéményei, mert az Alföldön igen sok gabona terem, nagyon jó búza. Így hát bőven van miből lisztet őrölni. A külföldön nagyon jól tudják, hogy a magyar liszt a legjobb a világon. Vannak szeszgyárak is és konzervgyárak. Gyümölcsből, főzelékekből kitűnő konzerveket gyártanak Kecskeméten is.“

„Hát itt Kecskeméten lakott-e híres költő?“

„Itt született a legnagyobb magyar színműíró: Katona József. Olyan ő a magyaroknak, mint Shakespeare az angoloknak. A városi közkertben van a szobra. Emlékezel rá, hogy Székesfehérváron van Vörösmarty Kör? Látod, így van Nagykörösön Arany János Társaság, Kecskeméten Katona József Társaság. Magyarországnak ugyanis sok kiváló költője és tudósa volt és ezek emlékére vannak elnevezve a különböző városokban működő irodalmi és tudományos társaságok.“

Megebédeltünk aztán egy vendéglőben, hol megérkezésünkkor útitáskáinkat hagytuk. Feri megkérdezte tőlem.

„Miért nem visszük most föl a táskáinkat a szobánkba?“

„Azért, — feleltem mosolyogva — mert most az éjjel nem itt alszunk.“

Feri csodálkozva nézett rám.

„Ma éjjel — folytattam — kinn alszunk a pusz-

tán a pásztoroknál. Kecskemét város határában nemcsak szántóföldek, szőlők és gyümölcsösök vannak, hanem nagy legelők is. Ott legeltetik a pásztorok a szarvasmarhát, juhot. Azokat a legelőket nevezzük pusztának. Oda megyünk ki látogatóba.“

„De hát — szolt aggodalmasan Feri — viszünk magunkkal puskát vagy revolvert?“

„Miért?“

„Azért, hogy hátha megtámadnak bennünket azok a cowboyok.“

„Légy nyugodt, — szoltam — a magyar pásztorok nem olyanok, mint azok a cowboyok, akiknek gyilkos történeteiről könyvekben olvastál, vagy akiknek merényleteit a moziban láttad. De majd megismered őket.“

Nem autón mentünk ki, hanem lófogatú kocsin. Azért, mert lassabban akartam haladni, hogy annál nyugodtabban élvezhessük az alföldi vidéket.

Gyönyörű így alföldi vidéken az ég, mert az egész nagy félgömböt látjuk belőle fölénk borulni és minden szögletét más-más színűnek látjuk még akkor is, mikor nem tarkázza felhő. Más színű az ég keleti alja, mint nyugati alja, más színű az északi széle, mint a déli széle. Ezt igazán csak a tengeren és a magyar Alföldön lehet látni.

Feri is, amint már jó távol kocsiztunk a várostól, az ég szemléletébe merült és közben az ég egyik pontján akadt meg a szeme.

Egy apró, sötét pont volt ott. Néha állani látszott, néha egyenesen fölfelé fúródni.

És az apró, sötét pont felől csodálatosan szép, tiszta, változatos madárének hallatszott. Olyan csöndes volt az egész táj, semmi sem zavarta a madár-

éneket, mintha minden azt hallgatná: fű, fa, bokor, ember, állat.

„Milyen madár az?” — kérdezte Feri.

„Pacsirta. A magyar mezők énekese. Ez mulattatja munka közben a földmíveseket. Gyerekkoromban a földre heveredve órák hosszáig el tudtam hallgatni a pacsirta énekét. Egyszerű, színtelen tollú kis madár, nem olyan ékes tollú, mint a meleg égövi tarka-barka szárnyasok. De azok rikácsolnak, ez pedig énekel. Látod Feri, a nagyon elegáns embereknel sokszor tudósabbak az egyszerű, kopott ruhájú emberek.”

— Brrrrrr!

Bölcsekedésem közben hirtelen erre a zajra fordult oda a Feri szeme. Szó nélkül, de szárnyuknak nagy zajával egy tíz-tizenöt főből álló, galamb nagyságú madárcsapat rebhent föl, kissé nehézkes repüléssel.

„Ezek foglyok — magyaráztam Ferinek —. Nincsen az a szárnyas, melynek olyan jó ízű lenne a húsa, mint a fogolynak.”

Egy helyen szántás mellett haladtunk el. A kocsis ostorával a szántás széle felé mutatott:

„Látják az urak?”

Oda néztünk, nem láttunk semmit.

„Nyúl” — mondja az éles szemű kocsis.

Mi mégsem láttunk semmit, olyan jól lelapúlt a nyúl a szántás mélyedésébe. Erre a kocsis elkurjantotta magát. Most csakugyan láttuk a tapsifülest fölugrani és elfutni egy darabon. Ott két lábra ágaskodott, felénk nézett és mikor látta, hogy nem lövünk rá, azon a helyen maradt. Utunkban még

sok nyúllal találkoztunk. Ferinek föl is tűnt, hogy mennyi van itt ebből a vadból.

„Pedig — mondtam — mikor a háborúnak vége lett és a világ nagyhatalmai fölosztották Magyarországot és sok aranypénzt fiztettek maguk számára Magyarország lakosaival, még arra is büntették őket, hogy adjanak Franciaországnak negyven-ezer eleven mezei nyulat. A sok nyulat hálóval fogdosták össze Magyarországon és úgy szállították ki a franciáknak.“

„Aztán azok mit fizettek érte?“ — kérdezte Feri.

„Semmit“ — feleltem.

Közben egy homokdombhoz értünk.

„Ez a „Kenyérváró hegy“ — mondta a kocsis.

Meg is magyarázta, miért hívják ilyen furesza néven.

Hát a pásztorok tavasztól őszig mindig kint vannak a pusztán a barom mellett. Hetenként egyszer hozzák ki nekik a városból az egész hétre való eleséget: kenyeret, szalonnát, kását, meg a „leb-bencs“-nek nevezett szárított tésztát. Mikor aztán néha előbb elfogyott a kenyér, mint kellett volna, idejöttek a pásztorok erre a dombra megnézni, nem hozzák-e már az új kenyeret a városból. Ezért Kenyérváró-hegy ez a kis dombocska.“

„Hát már nem messze vannak innét a pásztorok?“ — kérdezte Feri.

„Ahol egy gulya ni!“ — szólt a kocsis, előre mutatva.

Már lement a nap, feljött a sápadt hold, szürkülni kezdett az ég. Amerre a kocsis mutatott, mozdulatlan, fehér foltot láttunk a földön. Az a gulya,

tudniillik a szarvasmarhák csordája. Mind fehér-szörű, ilyen az ősi magyar szarvasmarha. A magyar tehén kevesebb tejet ad, mint a nyugateurópai tehénfajok, de jobbat. A nagy szarvú, fehér szörű magyar ökör pedig nemcsak szebb, mint a nyugateurópai vörös vagy tarka ökrök, hanem sokkal jobb is igavonásra és szántásra, mert sokkal gyorsabb mozgású. Most már éjtszakai pihenőjét kezdte meg a gulya. Csöndesen heverték, csak néha-néha kondult meg valamelyiknek a kolompja, amint nyakát mozdította.

A gulyán túl valami kis épület sötétlett, az a pásztorok pusztai lakása, a „cserény.“ Úgy van alkotva, hogy szét lehessen szedni és újra össze lehessen rakni. Mert a gulyát a nagy legelőnek nem mindig ugyanazon a részen legeltetik. Ha egyik részen már fogy a fű, akkor elhajtják egy másik részre és ilyenkor ott állítják föl a cserényt.

A gulya mellől egyszerre hangos ugatással komondorok futottak elénk. A cserény mellől azonban harsány kiáltás hallatszott:

„Csiba te!“

Erre a komondorok, mint valami vezényszóra, egyszerre megálltak, megfordultak és mikor már a kocsiról szálltunk le, barátságos farkcsóválással fogadtak bennünket.

A pásztorok között a fő a számadó. Szép, komoly arcú, idős férfi, ő fogadott bennünket barátságos kézfogással:

„Isten hozta az urakat! Talán festők az urak?“

Mikor megmondtuk, hogy nem, megmagyarázta, miért gondolt ő bennünket festőknek. Kecskeméten egy szép, fás, virágos városrészben festő-

művészek lakásai, műtermei vannak, a „Művésztelep.“ Ezek a festők itt a pusztán szoktak tájképeket, embereket, állatokat festeni. Ezért gondolta azt a számadó, hogy mi is festők vagyunk.

„Ez az unokaöcsém — szoltam — amerikai fiú és most van Magyarországon tanulmányúton.“

„Isten éltesse a fiatal urat — szolt a számadó barátságosan. — Az egyik festő úr sokat beszélt már nekünk Amerikáról, mert egyszer oda New-yorkba kiszállította a képeit és ott adta el. Azt mondták az amerikaiak, hogy a futó lovat, meg a napsütést senki úgy nem tudja megfesteni, mint a magyar festő. Hát majd holnap reggel, ha kivilágosodik, szétnézhetnek itt az urak a gulyák, meg a ménesek között. Most pedig meghívom az urakat vacsorára, meg éjtszakai szállásra.“

A cserény előtt már ott égett a tűz egy nagy félgömb alakú rézedény alatt, a „bogrács“ alatt. A bográcsban pompás illatú pörkölt hús rotyogott. Már készen is volt.

Levették hát a bográcsot a tűz fölül és a gyöpre letették. Ahányan voltunk, annyi „subát“, azaz báránybőrbundát gyúrtek össze és tettek le a bogrács köré ülőhelynek. Mindegyikünk fogott a bal kezébe egy darab kenyeret, jobb kezébe egy kinyitott, hegyes bicskát. A bicska hegyével szedegettük ki a bográcsból az ízes falatokat. Az egyik fiatal pásztorgyerek hideg vizet is hozott korsóban a kútról.

Feri szemmel láthatólag jó ízűt evett. Még jobb ízűen esett neki, hogy hallgathatta vacsora után a pásztorok beszédét. Az öreg számadó elbeszélte, hogy mikor még az apja volt itt számadó, hogyan harcolt az a farkasokkal; persze most nincsen már

farkas sem az Alföldön, sem Dunántúl. A másik pásztor meg avval mulattatta Ferit, hogy megmutogatta neki az égen, melyik csillagot milyen néven neveznek a pásztorok és milyen történeteket tudnak róluk. Feri hallgatta-hallgatta, egyszer csak kezdett bóbiskolni. Elálmosodott.

Fölkeltünk hát a vacsorától.

Ferivel levettetem kabátját, cipőjét, beburkoltam egy subába, feje alá tettem vánkusnak egy másik összegyűrt felsőkabátot és a fiú már aludt a következő pillanatban. Mi többiek is elaludtunk, de a pásztorok közül mindig volt valaki ébren, hogy a barmokra vigyázzon.

Korán hajnalban ébredtünk. Feri először, amint fölébredt, nem tudta, hol van. Azután pedig ezt mondta:

„Jó emberek lakhatnak itt Magyarországon, ahol a pusztán is, be nem zárkózva, ilyen nyugodtan lehet aludni.“

A pusztai hajnal.

A kecskeméti sárga hegyek.

Szabad pusztai levegőn hamarébb kialussza magát az ember, hamarébb fölébred. Mi is olyan korán fölébredtünk, hogy még nem kelt föl a nap.

Még sötétség burkolta be a nagy síkságot, komor, szürke fátyol borította az eget, köröskörül mély csönd uralkodott. Ekkor a keleti tájon fehér csík villant föl az ég alján, ezt másik fehér csík is követte, nemsokára halavány fény futott végig ég és föld között. A csillagok lassan-lassan elhomályosodtak, fényük kialudt.

Most már keleten mindinkább derül. Már látjuk a környező tárgyak vonalait, megmozdúl a gulya is, halkan egyet-egyet bődülnek a tehenek, nyerítenek a lovak, bégetni kezdenek a juhok.

Az ég kissé pirosra válik, majd violaszínűvé lesz. Ekkor lassú méltósággal kezdi fölemelni vérpiros gömbjét a nap. Most eltűnik az ég pirossága és egész boltozata sötétkék fátyolt ölt magára. Magasabbra és magasabbra emelkedik a nap, mind erősebben ragyog, az égen tiszta, csillogó acélfény ömlik el. Hajnali hús szellő kerekedik, a fűszálakra csillogó harmatesöppek ereszkednek, melyek a reggeli nap fényében úgy ragyognak, mint a gyémánt.

Reggelire tejjel vendégelték meg bennünket a pásztorok, megmutogatták a gulya szép állatait, aztán kocsira ültünk és visszamentünk a városba. Ott még nagyobb területen és még élénkebb forgalommal ment a piaci vásár, mint Nagykőrösön. Itt meg sárga hegyeket látott Feri. Ezek a sárga hegyek kajszinbarackból voltak rakva. Ezek a sárga hegyek is Budapest, Bécs, Berlin felé indulnak innét.

A Kunságot érintjük.

Tovább mentünk Kecskemétről a vonaton Szeged felé. Utunkba esett Kiskunfélegyháza is.

„Amint innét a vonatról látszik — szólt Feri — ez is olyanféle város, mint az előbbiek. Messzire látszanak tornyai, gőzmalomkéményei. Van-e itt Kossuth-szobor?”

„Itt is szép Kossuth-szobor van, fiam, — szoltam — sőt szép Petőfi-szobor is. Gyermekkorában

ebben a városban is lakott Petőfi. Ő nagyon szeretete az Alföldet, sok szép költeményt írt róla. Egy ilyen költeményből elmondok neked annyit, amennyi eszembe jut. Most már jobban meg fogod érteni, mert hiszen már láttad az Alföldet. Még csak azt akarom előre mondani, hogy az Alföldnek ezt a részét Kiskunságnak nevezik, mert valamikor itt a kiskun nemzetiség lakott. A kiskunok a magyarokkal rokon nép voltak. Keletről jöttek be a mi földünkre, itt a magyarok letelepítették őket az Alföld egyes részein, itt aztán teljesen el is magyarosodtak. Csak abban él emléküik, hogy azokat a városokat, amelyekben laktak, kiskun városoknak nevezik és azt a vidéket Kiskunságnak. Petőfi verse így szól:

Az Alföld.

Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
Képzetem *) hegy-völgyedet nem járja.

Lenn az Alföld tengersík vidékén,
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadúlt sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

Fölrepülök akkor gondolatban
Túli a földön, felhők közelébe;

* Képzetelem.

Mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe.

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémű kútnál
Széles vályú kettős ága várja.

Méneseznek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik,
S pattogása hangos ostoroknak.

A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos búza,
S a smaragdnak eleven színével
A környéket vígan koszorúzza.

Ide járnak szomszéd nádasokból
A vadlúdak esti szürkületben,
És ijedve kelnek légi útra,
Hogyha a nád a szélről meglebben.

Messze, hol az ég a földet éri,
A homályból kék gyümölcsfák orma
Néz s megettök, mint halvány ködoszlop,
Egy-egy város templomának tornya.

Szép vagy Alföld! Legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsöm, itt születtem;
Itt borúljon rám a szemfödél, itt
Domborodjék a sír is fölöttem!

Kiskunfélegyházánál.

Közben a vonat megállt Kiskunfélegyházán. Hosszú tehervonatok indultak innen rendkívül lármás társasággal: tyúkok, pulykák, lúdak, kacsák nagy tömegét szállították külföldre. Több fehér színű, zárt vaggont is lehetett látni a tehervonatok kocsijai között. Ezeket a magyar gépgyárak gyártják, hűtőkészülékek vannak bennük, ilyenekben levágott és fagyasztott baromfit szállítanak egész Spanyolországig és Angliáig. Angol kereskedők a magyar baromfi egy részét tovább viszik Amerikába.

„De érdekes, — szólt Feri — hát én már ettem azelőtt is magyar alföldi pulykapecsenyét Amerikában?”

„Bizony, nem lehetetlen“ — szóltam.

Elhagyván az állomást, Feri még ezt kérdezte tőlem:

„Kiskunfélegyháza tehát kiskun város. Vannak nagykun városok is?”

„Igen, — feleltem — sőt jászkun városok is. Kiskun város még Kiskunhalas, nagykun városok Kunszentmárton, Karcag, jászkun város Jászberény. De persze ezek mind egyformán magyarok.”

Szegeden.

Már messziről a vonatról észre lehetett venni, hogy Szeged nagyobb város az eddigieknél. Sokkal több gyárkéményt és nagyobb épületeket látunk belőle kimagaslani.

Mihelyt megérkeztünk Szegeden a szállodába,

Feri az ablakhoz sietett és így szólt, amint az ablakon kinézett:

„Nem Budapesten vagyunk?”

Szeged.

Tudniillik Budapesten olyan szállodát választottam ki, mely a Dunaparton volt, itt meg olyant, mely a Tisza partjára nézett. Előtte fás sétány volt, azon túl a Tisza csillogó vize, melyen keresztül hatalmas híd vezet.

Először is a Tisza partján mentünk végig. A hídhoz közel van a múzeum, a színház és az a mozi, mely nemcsak Szeged számos moziája között a legnagyobb, hanem talán az egész országban. A fő érdekessége azonban a Tisza partjának az, hogy ezen a környéken sorakoznak egymás mellé az egyetem klinikai épületei. Mindenik épület más-más betegségben szenvedő betegek számára épült és mindegyikben más egyetemi tanár gyógyítja segédorvosával együtt a betegeket és tanítja az orvosi tudományra az egyetem növendékeit.

Befordultunk a Tiszától a város belseje felé. Ott találtuk mindjárt Szeged legnagyobb és legújabb templomát, a római katolikus Fogadalmi templomot. Ez arról nevezetes, hogy benne van a világ egyik legnagyobb orgonája. Most is nagy tömeg tódult ki belőle, mely ott egy világhírű művész orgonajátékában gyönyörködött. A templom előtt nagy tér, azt körülzárják a római katolikus püspök palotája és az egyetem természettudományi intézetei; ott dolgoznak tanítványaikkal együtt az egyetem vegyésztanárai. Ezen egyetemi épületek másik oldala is szép térre nyílik, ott van a szabadságért harcolt Rákóczi fejedelem hatalmas lovas szobra.

Több szép terét megnéztük Szegednek, melyeken mindenütt kiváló régi magyaroknak szobrai láthatók, köztük természetesen ott van Kossuth szobra is. Legnagyobb és legszebb tere az, melyen a városháza van, ez rendkívül művészi épület. Művészi épülete Szegednek a nagy zsidó templom is. A reformátusok temploma kicsiny, de szintén szép; kiváló magyar építőművész alkotása.

Altalában tele van Szeged nagy terekkel, tágas utcákkal. Feri meg is jegyezte:

„Budapest a legszebb város és Budapestnél Szeged sokkal kisebb, de úgy látom, hogy a többi alföldi városnál meg Szeged a szebb és nagyobb.“

„Jól gondolod — szóltam. — Szeged Magyarországnak második legnagyobb városa. És tudod-e, hogy ezelőtt ötvenegynéhány esztendővel Szegedet a Tisza áradása majdnem teljesen romba döntötte, úgyhogy újjá kellett építeni az egész várost? Amiért Isten úgy megsegítette Szegedet, hogy az árvíz után még sokkal szebbre megépíthették, mint volt, lakossága hálából megfogadta, hogy egy nagy templomot fog rakatni. Így építették a szegediek azt a nagy Fogadalmi templomot, melyet már láttunk.“

„Hanem bácsi kérem — szólt évődve. Feri — Nagykörösön láttunk zöld hegyet, Kecskeméten sárga hegyet, Szegeden nincsen valami színes hegy?“

„Hogyne volna — szóltam — csak várakozzál őszig. Olyan piros hegyeket látsz itt mindennap az egyik piactéren, hogy még!“

„Igen? És miből vannak?“

„Érett paprikából. A szegedi paprika a világ legjobb paprikája és a paprika sokkal jobb és egészségesebb fűszer, mint a bors.“

E szókra egy gőzmalomforma épületből egy munkás jött ki, csizmája, ruhája, kalapja, keze, arca vörös porral volt belepve, mint korommal a kéményseprő.

Feri így is kérdezte:

„Ejnye, Szegeden vörös a korom?“

„Biz az itt is fekete — mondtam nevetve — és

a kéményseprők itt is feketék. Ez azonban egy paprikamalom munkása. Ebben az épületben nem a búzát, hanem a paprikát örölik és szállítják Európa többi országaiba. Szegeden nem csak gabonaörlő malmok vannak, hanem sok paprikamalom is.“

Átmentünk a hídon Szegednek a Tisza másik oldalán fekvő részébe is. Ezt Újszegednek nevezik. Az újszegedi rész sokkal kisebb. Voltaképpen egy nagy fáskert nyaralókkal. A város közönségének üdülöhelye.

Amint a hídon átmenőben voltunk, Feri meglátta, hogy a hídtól kezdve, hosszú darabon, ameddig csak ellátni, fürdőzők hangos serege élénkítette és fürdőépületek hosszú sora tarkította a Tisza sárga homokú partját. Séta után hát mi is fürödni mentünk.

Hódmezővásárhelyről.

Alig értünk oda a Tisza partjára, jött egy sereg cserkész.

„The time is very fine“ — szólt az egyik.

„You don't speak correctly, — utasította rendre a másik — the *wheather* is very fine!“

Ferit meglepte ez a beszélgetés. Megkérdezte angolul attól a fiútól, aki a másikat helyreigazította, hogy honnét valók.

Kisült, hogy a hódmezővásárhelyi gimnázium növendékei. Elmondották, hogy ott tanulnak angolul. Magyarország középiskolaiban mindenütt tanulnak németül, azonkívül némelyikben franciául, másokban olaszul, igen sokban angolul. Az olasz és francia nyelvet leginkább az állami és a római

katholikus iskolákban tanítják, az angol nyelvet leginkább a református iskolákban.

„Hát van olyan iskola is Magyarországon, amelybe csak katolikus tanulók járnak és olyan, amelybe csak reformátusok?”

„Szó sincs róla — mondtam Ferinek. — Igen sok református ember van Magyarországon, akit katolikus iskolában tanítottak és igen sok katolikus, aki református iskolába járt. Csak abban különbözik a katolikus iskola a reformátustól, hogy a katolikus iskola tanárai mind katolikusok, a reformátusoké mind reformátusok. Az állami iskolák tanárai bármilyen vallásúak lehetnek. Szegeden a katolikusok vannak többségben, itt katolikus gimnázium is van az államin kívül, Hódmezővásárhelyen pedig a reformátusok vannak többségben, ott református gimnázium van.”

Feri aztán csakhamar megbarátkozott a hódmezővásárhelyi cserkészekkel, kik a Tisza partjától nem messze táboroztak és most idejöttek fürdeni. Elmondták Ferinek, hogy Hódmezővásárhely nem sokkal kisebb város Szegednél, sok iskolája van annak is, de egyeteme nincsen. Sok földbirtokos lakik benne és igen híres a lótenyésztése. Nagyon szeretik a szép lovakat.

Elbeszélte az egyik hódmezővásárhelyi fiú, hogyan járt az ő szomszédjuk, egy földbirtokos gazdaember, a lovait elvinni akaró oláh katonákkal.

Mikor már a háború végeztével letették a magyarok a fegyvert, oláh csapatok törtek be Hódmezővásárhelyre. Bement öt fegyveres oláh katona ahhoz a gazdaemberhez, akiről szó van, követeltek tőle bort, ludat, disznót, gabonát és több effélét.

Mit tehetett a gazda? Adott nekik.

Végül aztán kiválasztották két legszebb lovát is, hogy azt is elviszik.

Ránézett a gazda szomorúan a két lóra:

„Hát ezért neveltelek, ezért tanítottalak benneket?”

Erre az egyik ló, a Szellő, mintha csak értette volna a szót, keserveset nyerített. A másik ló, a Villám, az meg már eleitől fogva idegesen horkantgatott, mikor észrevette, hogy szokatlan ruhában idegenek forgolódnak körülötte. Most, hogy a párja fölnyerített, ő mérgesen beléharapott annak az oláh katonának a vállába, aki vezetni akarta.

A megsebesült oláh fölordított.

De a gazda is nagyot kiáltott, mikor látta, hogy a Villám milyen vitéz:

„No, Villám, akkor én sem hagyom magam!”

Elkapta a megijedt katonától a puskát és mérészen ráfogta a többi négyre. No azoknak sem kellett több! Elszaladtak, úgy, hogy el sem kellett sütni a puskát.

Eddig csak minden jó lett volna. De a négy megfutamodott oláh bizonyára hírt ad a többieknek, ostrom alá veszik a lovas gazda házát: mit tehet akkor nem öt, hanem ötven, vagy ötszáz ellen?

Családját már ügyis elküldte a városból biztos helyre, gondolta hát magában, jó lesz menekülni.

Fölkapott a Villám hátára, féken fogta a Szellőt, nekivágtatott a mezőknek a Tisza felé. Átúsztatott a Tiszán, azon túl pedig már nem foghatták el az oláhok, meg tudta tőlük menteni a Villámot, meg a Szellőt.

Bosszúból az oláh sereg föl akarta gyűjtani az ellovagolt gazda házát, össze akarta törni bútorait. Az volt a szerencse, hogy az oláh csapatok közt volt egy francia tiszt is, az azt mondta, hogy még ellen-ségben is meg kell becsülni az olyan hősiességet, mint a hódmezővásárhelyi gazdáé, aki fegyvertele-nül elbánt öt fegyveressel. A lovagias gondolko-zású francia tiszt nem engedte bántani a gazda házát.

Úgyhogy mikor az oláhok kitakarodtak Hód-mezővásárhelyről, akkor hazatért Villámmal és Szellővel együtt a gazda is és otthonát épségben találta.

Eddig tartott a hódmezővásárhelyi cserkész el-beszélése.

Jól töltötte Feri a délutánt a cserkészfiúkkal. Béreltem két csónakot is a Tiszán, abban evezőver-senyt rendeztek egymás között. Este meghívták Fe-rit a cserkészek a táborba, ott meg is vacsoráztat-ták. Paprikás krumplit főztek vacsorára.

Tanították Ferit is a főzésre, viszont ők meg Feritől minden tárgynak megkérdezték angol ne-vét, ami nem jutott eszükbe.

Annyira ment a barátság, hogy meghívták Ferit, hogy legyen velük a táborban és kísérje őket útjukban egy vagy két hétig. Feri örömmel fogadta és én is beleegyeztem.

Délvidéki magyar városok.

Kérdezte még Feri tőlem, hogy milyen nagy városai vannak még az Alföldnek Szegeden túl.

Szomorúan mutattam neki Újszeged felé egy felhőt.

„Látod azt? Annak a felhőnek egyik széle Magyarországának olyan széle fölött lebeg, ahol az oláhok uralkodnak, a másik széle pedig olyan földek fölött, melyeknek magyar részét a szerbek tartják hatalmukban.“

Elbeszéltem aztán Ferinek, hogy az Alföldnek ezen a déli részén két nagy és több kisebb magyar város van.

Ha tovább mennénk azon a vasútvonalon, amelyen jöttünk, elérnénk Nagyikikindára. Ha onnét egy szárnyvonalra átszállanánk, elérnénk Nagybecskerekre. Ha pedig egyenesen megyünk tovább a fővonalon, eljutunk Temesvárra. Nagyikinda és Nagybecskerek most a szerb elcsatolt területen van, Temesvár az oláh elcsatolt területen.

Temesvár a csatornázott Bega folyó mellett fekszik, nagy Magyarország szebb és nagyobb városai közé tartozik. Több városrészből áll, az egyes részeket szép, tágas utcák kötik össze és a Begán több csinos híd visz át. Bármerre megyünk a városban, szép fás és kertes tereken, ligeteken haladunk keresztül. Nincsen olyan magyar város, melynek belső területén annyi park volna, mint Temesváron. Igen élénk kereskedelme és gyáripára is volt a magyar uralom alatt, az egyik városrészt úgy is nevezik, hogy Gyárváros. A nagy forgalom miatt a magyar állam nagy vasúti pályaudvart

építtetett Temesváron. Temesvár lakosainak egytized része volt oláh, de azért ezt a várost is az oláhoknak ítélték oda!

Más vasutvonal mellett van Szabadka. Valamivel Szegednél is népesebb város. Lakosai sok gabonát termelnek és nagy az állattenyésztésük. Szép épülete a városnak a városháza. Szabadkán csak minden harmincadik ember volt szerb, de azért ezt a várost a szerbeknek adták. A szerbek görögkeleti vallásúak, Szabadka lakosai azonban csekély kivétellel római katolikusok. Zombor, Újvidék, mind olyan délvidéki magyar városok, melyek lakosságának csak egyharmad része volt szerb, de azért most a szerb elcsatolt területhez tartoznak.

Az Alföld déli részének nagy, szép és nevezetes városa Arad is. Lakóinak csak egytized része volt oláh, de azért elszakították Magyarországtól és most az oláh elcsatolt területen van. A Maros folyó mellett fekszik, ez a Maros folyó a Tisza legnagyobb mellékfolyója. Míg magyar uralom alatt volt a város, jelentékeny ipara is volt, híres vasutikocsi- és bútorgyára. Arad nevezetes egy szomorú történelmi esemény miatt. Az 1848—49-i szabadságharcban a magyar tábornokok számos ütközetben megverték az osztrák tábornokokat. Végül azonban az óriási orosz hadsereggel szemben abba kellett hagyniuk a magyaroknak a harcot. Akkor aztán a csatában megfutamodott osztrák tábornokok arra kérték az oroszokat, hogy a rajtuk győzelmet aratott magyar tábornokokat adják át nekik. Az oroszok át is adták az osztrákoknak a magyar tábornokokat azzal a figyelmeztetéssel, hogy nem

szabad őket megölni. Erre az osztrákok mégis kivégezték őket Aradon, tizenhárom vitéz tábornokot. Ezek emlékét hatalmas szobor hirdette Aradon. Az oláhok összerombolták.

„De hát a magyar Alföldnek egész déli részét elszakították Magyarországtól?”

„Bizony, mondhatni, hogy az egészet — feleltem. — Szegednél kezdődik a Délvidék, most pedig Szeged csonka Magyarország határszéli városa lett. A Maros kelet felől folyva Szegednél ömlik a Tiszába és bizony az Alföldnek a Marostól délre eső része mind idegen uralom alatt van. A Duna és a Tisza közt Szabadkánál kezdődik a Délvidék és lám, már Szabadkát is elrabolták Magyarországtól. Nehezen lehetett csonka Magyarországnak megtartani Baját, mely Szegedtől nyugatra van a Dunánál. Nehezen lehetett megmenteni az Alföldnek a Tisza bal partján túl eső városait, mint Hódmezővásárhelyt, Makót, Szentest, Gyulát, Békéscsabát, Mezőtúrt. Ezekben a városokban mindenütt virágzó gabonatermelés, állattenyésztés, malomipar van és számos különféle iskola. Szegedtől nem messze van Mezőhegyes. Ez arról nevezetes, hogy ott a magyar államnak nagy földbirtoka van és azon világhírű ménes. Olyan kitűnő fajú lovakat nevelnek ottan, hogy különbeket nem találni egyetlen más országban sem. Az oláhok Mezőhegyest is maguknak kívánták, de nem lett az övék. Csupán sikerült nekik több lovat elrabolni.”

Ezeket a csonka Magyarországon lévő városokat, vidékeket mind bejárta Feri a cserkészekkel.

Repülőgépen utazunk. Hogyan támadt a tengerből az Alföld?

Mialatt Feri az Alföldet járta, én visszautaztam a bajai dunai hídon keresztül Dunántúlra, újra a Balatonhoz. Úgy egyeztünk meg unokaöcsémrel, hogy ő akkor értesít engem, ha visszaérkezik a cserkészekkel Hódmezővásárhelyre.

Egyszer aztán siófoki lakásomon csakugyan csönget a telefon:

„Halló, ki beszél?”

„Itt Feri, Hódmezővásárhelyről!”

„No, hogy mulattál?”

„Nagyszerűen! Városokat néztünk, mezőkön sátrainkban laktunk, úsztunk, tenniszeztünk, futballoztunk, futottunk, főztünk...”

„És levelet nem írtunk, úgy-e?”

„Ó bácsi kérem, olyan jól eltelt az idő, ne tesék haragudni, hogy nem írtam...”

„Dehogyan haragszom! Tehát utazzál a vonaton holnap Szegedre, én azonnal megyek hozzád Budapestre keresztül.”

Azért kellett Budapesten át mennem, mert ott dolgom volt, amit el kellett intéznem. Annyi ideig tartott azonban Budapesten az elfoglaltságom, hogy már nem tudtam idejében kijutni annak a vonatnak az indulásához, amellyel Szegedre szándékoztam menni. Ezért kisiettem autón a repülőgépállomáshoz és repülőgépen mentem Szegedre. A repülőtér hangárjai közel vannak Szegeden a főpályaudvarhoz, úgyhogy onnét egy negyedóra alatt már Ferinél voltam a szállodában. Mikor meghallotta, hogy repülőgépen jöttem, megkért,

hogy vigyem őt is azon vissza Budapestre, hadd lássa most felülről azt az utat, amelyet nemrégén alant megtett.

Szívesen teljesítettem kívánságát és repülőgépen utaztunk vissza Szegedről Budapestre. Amint lenézett a nagy síkságra, melyen ott kígyózott végig a kanyargó Tisza, elkezdte mondani Petőfinek ezeket a sorait:

„Felrepülök akkor gondolatban
Túl a földön, felhők közelébe;
Mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe.

Délibábos ég alatt kolompol
Kiskunságnak száz kövér gulyája...”

Itt abbahagyta a verset:

„Bácsi kérem, mi az a *délibábos* ég?”

Én pedig így válaszoltam:

„Ha nem késő este, meg nem korán reggel mentünk volna Kecskemét városából a pusztára, akkor megtudta volna, mi az a délibábos ég. De lesz gondom rá, hogy megtudd Debrecen határában a Hortobágyon. Budapestről Debrecenbe utazunk és ha megnéztük a várost, kimegyünk majd a Hortobágyra is. Ott még nagyobb legelők vannak és még több gulya, ménes, juhnyáj, mint Kecskemét határában. Maga Debrecen is nagyobb Kecskemétnél, körülbelül akkora, mint Szeged.”

Ferit nagyon megörvendezettette ez a terv. Úgy látszik, nagyon megszokta és megszerette az Alföldet, mert most meg Petőfinek ezeket a sorait idézte, amint a repülőgépről lenézett:

„Lenn az Alföld tengersík vidékén,
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadúlt sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

Csakugyan olyan széles, egyenes felszínű ez az alföldi síkság, mintha tenger volna.“

„Hát hiszen az is volt egy időben — szoltam — mikor még ember nem lakott ezen a tájékon. Istennek csudálatos hatalmát mutatja az, hogy miképpen változtatta ő a föld felszínét olyanra, hogy megélhet rajta az ember is, akibe okos lelket teremtet. Nézd meg csak Magyarország térképét. Valamikor ennek a helyén tenger volt, ez a tenger a Földközi tengernek volt öble. Középen, ahol most az Alföld van, sziget volt.“

„Hogyan tudják ezt a tudósok?“

„Hogyan? Úgy, hogy befúrnak a föld mélyébe és vizsgálgatják azt, hogy milyen különböző földrétegeket találnak egymás fölött és milyen megkövesedett őszilatokat találnak az egyes rétegekben. Emlékszel a tihanyi kecskekörmökre? Ha azt látod, hogy azok olyan megkövesedett csigák, amelyek valamikor tengerben éltek, akkor abból mit tudsz meg?“

„Azt, hogy a Tihanyi hegy fölött valamikor tenger volt.“

„Helyes. Hát ha azt látod, hogy a Gulács hegy, meg a Badacsony oldala tele van kihűlt lávával?“

„Abból azt állapíthatjuk meg, hogy azok régen tűzhányó hegyek voltak.“

„Úgy van. A földnek története így van meg-

írva magán a földön, de nem betűkkel, hanem efféle jelekkel.“

„Hány éve annak, hogy tenger volt Magyarország helyén?“

„Azt bizony még körülbelül sem tudjuk. Abban az időben volt, mikor a földet még azok a félelmetes, óriás gyíkok, sárkányok népesítették be, amelyeknek csontvázait már amerikai múzeumokban is láthattad. Idővel aztán az a sziget középen elsüllyedt, körülötte pedig a tengerfenék fölemelkedett és így lettek köröskörül a Kárpátok, középen pedig az Alföld helyén egy nagy tó. Ez a tó köröskörül volt véve vulkánokkal. Gyönyörű látvány lehetett, mikor vörösen ontották magukból a nagy hegyek a tüzes lávát és sistergett, forrott az óriási tó vize és dörögtek a föld mélyében a robbanó gázok. Még most is beleszédül az ember, ha ezt elgondolja. Milyen gyöngék lehettek az óriás sárkányok a még óriásibb tűzhányókhoz képest! Hogy elsodorhatta az ömlő tűz és a forró víz azokat a szörnyeket!“

„Én láttam effélét filmen“ — szólt Feri.

„Ezek olyan rettenetes dolgok lehettek, hogy a film csak gyöngén tudja utánozni. Istennek ereje azonban megfékezte a tűzhányókat, az Alföld helyén levő óriás tavat pedig föltöltötte azokkal a folyókkal, amelyek abba a tóba ömlöttek.“

„Hogyan töltötte föl?“

„Hát tudod azt, hogy Amerikában a Missisipi évenként kétszázmillió köbméter földet sodor bele a tengerbe? A kínai Hoangho ötszázmillió köbméternyit, a mi Dunánk pedig harmincnégymillió köbméternyit. Ha a Hoangho által három év alatt

tengerbe hordott földet mind a Balatonon teríténénk széjjel, avval az egész Balaton betemetődnék. Így temetődött be idővel a folyamok hordalékától az a tó is, mely a mai Alföld helyén volt és így támadt a mai magyar Alföld. No azért sokáig nem ilyen volt ám az Alföld képe, mint most. Még a magyarok honfoglalása idején is sok volt itt a mocsár és a terméketlen, homokos terület. Termékeny, jól művelt földdé a magyarok szorgalma és esze tette az Alföldet.“

Budapesthez közeledvén, azt láttuk, hogy a repülőtérrel hosszú fekete sorban nagy tömeg vonul a városba. Az autók is csak lassan tudnak haladni a nagy forgalom miatt.

„Mi történik ott?“ — tünődtünk magunkban.

Mikor aztán célhoz érve leszálltunk, akkor tudtuk meg. Két magyar pilóta előttünk érkezett meg egyenesen Amerikából, útközben sehol meg nem pihenve. Útjukkal új rekordot állítottak föl az óceánrepülők között. Repülőgépükre ez volt írva névül: *Justice for Hungary*. Ezt a nevet azért választották, hogy az egész világ hadd tudja meg, hogy Magyarország kíván a világ művelt nemzeteitől annyi igazságot, hogy régi határát állítsák vissza. Ezt a *Justice for Hungary*-t és hős pilótáit fogadni ment ki a nagy tömeg a repülőtérre és most vonul be a városba.

Elrepülünk Debrecenbe.

„Több irányban mehetnénk vonaton Budapestről Debrecenbe — mondtam Ferinek. — Egyik útvonal volna: Cegléd—Szolnok—Törökszentmiklós

— Kisújszállás — Karcag — Püspökladány — Debrecen. Ezek mind az Alföld belsejében levő városok. Másik irány volna: Hatvan—Miskolc—Sárospatak—Nyíregyháza—Debrecen. Ez az út részben az Alföld szélén vinne. Mivel azonban mostanában sok kisebb alföldi várost láttál, hagyjuk más időre ezeknek a városoknak megnézését és siessünk repülőgépen egyenesen Debrecenbe. Mert Debrecen

Debrecen.

olyan híres, nagy városa az országnak, hogy azt már okvetlenül föl kell keresnünk.“

Elmentünk tehát repülőgépen Debrecenbe is. Már fölülről lehetett látni, hogy ez is körülbelül akkora, mint Szeged. Folyója nincsen, mint Szegednek, de körül van véve kertekkel és közvetlenül a város mellett nagy erdő van, úgyhogy alkalmas kirándulóhely dolgában fölötte áll Szegednek. A Nagyerdőben van lövőház, sporttér és korcsolyapálya is.

Azt a szállodát, amelyben lakást vettünk, kiváló építőművész alkotta, díszterme is gyönyörű freskókkal van fődve. A város legnagyobb és legforgalmasabb utcája az, amelyben épült. Ez a fő utca a város legszebb terére, az Egyháztérre visz. Ott van a reformátusok legnagyobb temploma, az úgynevezett Nagytemplom. Homlokzatán széles oszlopsor, kétfelől két egyszerű torony. Nincsen ezen a nagy épületen sok cifraság, de éppen azért nagyon komoly, tiszteletet ébresztő. Nevezetessége ennek a templomnak, hogy a szabadságharcban 1849-ben benne tartotta tanácskozásait a magyar országgyűlés. Ebben a templomban szokott szent beszédek tartani a reformátusok debreceni püspöke, ki jelenleg Európa református püspökei közt legrégebb óta viseli a püspöki tisztelet.

Az Egyház-tér mögött levő kertben megnéztük Bocskay István szobrát. Bocskay István volt több száz évvel ezelőtt a magyarok fejedelme és első szabadságharcunk vezére. (Mert hiszen a magyaroknak nagyon sokszor fegyvert kellett fogniok szabadságukért!) Azokban a régi időkben az osztrák Habsburg családból való uralkodók el akarták nyomni a magyarok szabadságát és nem akarták megengedni, hogy református vagy evangélikus vallásuak is lehessenek a magyarok között. Megnéztük a szép Kossuth-szobrot is. Nem messze van egy emlékoszlop, az egy hollandi admirálisnak van szentelve.

Feri megkérdezte, miért emeltek a magyarok szobrot hollandi embernek.

Elmondtam, hogy körülbelül harmadfél századdal ezelőtt Habsburgi Lipót császár, aki a ma-

gyaroknak is királya volt, elfogatott és halálra ítéltetett több száz református és evangélikus magyar papot. Azután mégsem végezték ki őket, hanem pénzért eladták rabszolgák gyanánt. Régen, mikor még nem voltak gőzhajók, rabszolgákkal eveztettek a tengeri hajókon: ezek a rabszolgák voltak a gályarabok. Ezeket a nehéz munkán fölül állandóan kínozták is, enni alig kaptak, szennyben, bűzben aludtak. Rendesen rövid idő alatt megszoktak halni. A bebörtönzött és gályarabokul eladott protestáns papok nagy része is meghalt a kínzások miatt. Egyszer aztán meghallotta hírüket az a hollandi admirális, Ruyter, és aki még élt a magyar gályarabok közül, azokat kiszabadította. Ezért emelték hálából Debrecenben Ruyter emlékoszlopát.

„Általában — így végeztem beszédemet — akármerre megyünk Debrecenben, mindenütt olyan helyre jutunk, amely régi időkre, eseményekre emlékeztet bennünket. Látod-e ott azt a régi nagy épületet? Az a régi, híres debreceni kollégium épülete. Nagyon érdekes volt a régi magyar kollégiumi diákok élete! Magyarországnak századokon keresztül híres főiskolája volt ez a kollégium és azt nagyobbították meg az újabb időben egyetemmé. A debreceni egyetem sok épületből áll, éppúgy, mint a szegedi. Sok különféle épületben tanítják a különféle tudományokat; az orvosi épületek, klinikák egy csoportban vannak a Nagyerdő elején. Szép, modern épületek...”

„Bácsi kérem, — vágott közbe Feri — azt mondta az imént, hogy a régi magyar kollégiumi

diákok élete nagyon érdekes volt. Úgy szeretnék arról bővebben hallani.“

„Nézzük meg előbb — szóltam — a város múzeumát, a sokféle iskolák érdekesebb gyűjteményeit, a fűvészkert ritka növényeit. Érdemes lesz megnézni valamelyik gyárat is. Debrecen számos gőzmalma között van olyan, amely majdnem egymillió métermázsa lisztet tud évenként termelni. Majd aztán ha megelégeljük a néznivalókat, akkor beszélék neked egyetmást a régi debreceni diákéletről.“

Igy is tettünk. Egész napi tanulmányozásunk után leültünk a Nagyerdőben egy vendéglő asztalához és ott beszéltem Ferinek.

A régi diák-tűzoltóság.

„Láttad a múzeumban a régi emlékek között azt az úgynevezett „nagy bot“-ot, lehet 6—8 kilogrammos az a nagy bunkóban végződő, megvasalt bot; azt mondtam erre a „nagy bot“-ra, hogy az a régi diáktűzoltóság emléke. Elmondom most bővebben a rendeltetését.

A régi időben nem voltak még cserkészek, futball-egyesületek, sportkörök, de a debreceni főiskolai diákok már akkor is alkottak olyan ifjúsági egyesületet, mely még nagyobb ügyességet és bátorságot kíván, mint akármely más sport. Ez az egyesület volt a kollégiumi diák-tűzoltóság.

A régi időben az alföldi városokban sok volt a nádtetős ház, mert cserép, meg zsindely drága volt az Alföldön, nád meg volt bőven. Meg a

nádtetőnek az a sajátsága, hogy nyáron hűvösebben, télen melegebben tartja más tetőknél a padlást. De veszedelmes volt a nádtető azért, mert könnyen fogott tüzet. Valóságos áldás volt tehát Debrecenre, hogy a diákok önkéntes tűzoltócsapatot állítottak föl maguk között és tartott a kollégium külön fecskendő is — úgy nevezték akkor azt, hogy „makhina“.

Tűzoltónak azonban nem minden diákot vettek ám be, hanem csak a legerősebbeket. Az erőpróba az volt, hogy ki tudja a nagy botot kinyújtott karral fölemelni. Az ilyenek közül a legerősebb lett azután a tűzoltóság vezetője, a „nagy botos“. Az ő fegyvere lett a nagy bot. Volt „kis bot“ is, az sem volt sokkal kisebb a nagy botnál; annak a viselője volt a „kis botos.“ Kis botos több is volt. Voltak azután „vasvillás“-ok, ezek a kigyúlt nádtetőt vagy kazlat hányták széjjel; voltak „fejszés“-ek, ezek a gerendákat bontották, mint a mai tűzoltóknak is van csákányuk. „Vedres“-ek is voltak, hiszen a régi időkben nem volt még vízvezeték, nem csavarhatták a vízvezetékbe a fecskendő csövét. Csak külön kútak voltak a régi városokban és azokból kellett húzni, meríteni, hordani a vizet tűzvészkor a fecskendőbe. Ezt a munkát végezték vedreikkel a vedresek. Voltak aztán még lovak is...

„Hát istállók és lovak is voltak a kollégiumokban?“ — kérdezte Feri.

„Istállók nem, — feleltem — de lovak azért akadtak. Tudniillik a makhinát a diákok maguk húzták, tolták, és azoknak, akik ezt végezték, az volt a címük, hogy „ló“. De ne gondold, hogy ez

volt a legkisebb rang. Volt még „lámpásos“ is. Ennek nem volt máskor dolga, csak éjjel. Neki kellett a lámpással a menet élén nyargalni. Vigyáztak is rá, hogy lámpásosnak a leghosszabb lábú legényt válasszák ki.“

„De ha nem igazi lovak húzták a fecskendőt, nem későn érkeztek a tűzhöz a tűzoltók?“ — kérdezte Feri.

„Arra való volt a nagy botos, meg a kis botos! — feleltem. — A debreceni házakhoz mindegyikhez tágas udvar is tartozott, legtöbbször kert is. Ezek be voltak kerítve deszkakerítéssel. Mármost ha tűz ütött ki, a diákok nem az ide-oda kanyargó utcákon át vitték a makhinát, hanem nyílegyenesen neki a tűznek, úgyhogy a közben eső kerítéseket nagy bottal, kis bottal ledöntögették és az udvarokon, kerteken keresztül rohantak. Ezért volt, hogy a diákok mindig előbb odaértek a tűzhöz a két lábú lovakkal, mint a városi fecskendő a négy lábú lovakkal. Sok nagyobb veszedelemnek elejét vették ezzel a diákok!“

A Hortobágy és a délibáb.

Sokat beszéltem még Ferinek a régi debreceni diákéletről, de aztán átcsaptam a beszédet a Hortobágyi pusztára, hogy előkészítsem Ferit a másnapi útra. Hiszen aki Debrecenbe eljön, annak ki kell mennie a Hortobágyra is.

Mi az a Hortobágy?

Debrecen városának nagy határa van, majdnem százezer hektár. Ennek fele a lakosok magán-

vagyona, másik fele pedig városi birtok. Ennek a városi birtokban levő földterületnek egyik része a Hortobágyon van. Az egész Hortobágy körülbelül huszonhatezer hektár. Nevét onnan vette, hogy a Hortobágy folyócska folydogál rajta keresztül. A Hortobágy egy része kitűnően mívelt szántóföld, nagy része azonban legelő, az ország legnagyobb legelője. Tizenötezer darab szarvasmarha, ötezer darab ló, csikó, húszezernél több juh legel rajta. Disznó nem sok, körülbelül ezerötszáz. Halat is tenyésztnek a Hortobágyon halastóban. Külön állomás van a vasútvonalon a Budapest felé szállított hal kedvéért. Jól jövedelmez a városnak ez a haltenyésztés is.“

„Hát vasútvonal is visz a Hortobágyra?“ — kérdezte Feri.

„Igen, — feleltem — vasúton mehetnénk a hortobágyi „csárdá“-ig. Mert hát a Hortobágyon teljesen modern szálloda is van, de nem szállodának hívják, hanem csak régi módon csárdának. Ott lesz a szállásunk. De ne menjünk egész odáig vasúton, hanem csak Balmazújvárosig. Ez népes község. Ott kiszállunk a vonatból és gyalog vágunk neki a pusztának.“

Úgy is lett.

Másnap hajnalban vonatra ültünk és a balmazújvárosi állomástól elindultunk a hortobágyi csárda felé.

Alig hagytuk el a balmazújvárosi szőlőskertet, megkezdődött a beláthatatlan pusztaság. Jó legelő volt most rajta, mert a múlt napokban esők jártak errefelé. Szemünkbe hol egy gulya, hol egy

ménes, hol egy juhnyáj képe rajzolódott. Itt-ott itató-kút, mellette egy kis akácfa csoport.

Már erősen tűzött a nap. Egyszerre Feri előre mutatott és így szólt:

„Nézze csak bácsi, táncolnak a tehenek a kút körül!”

Ménes a pusztán.

„Csakugyan” — szóltam.

Feri most még élénkebben szólt:

„Úsznak a vízben!”

Most egy kis szél támadt és Feri csodálkozva szólalt meg:

„Érdekes: nincsen a víz sehhol és a tehenek ott a távolban rendesen állnak a kút körül.”

„Ez a délibáb játéka volt, — szóltam — de elrontotta a szél.”

„Úgy! — szólt vidáman Feri — most már hát

tudom, mi az a délibábos ég! De ördög vigye el azt a szelet, miért rontotta el?”

„Ne szídd a szelet, — szóltam — mert a levegőnek itt az Alföldön különösen szükséges a mozgása. Ha állandó volna a szélesend, rossz volna itt a levegő ilyen meleg nyárban.“

„Nini! Ott meg valami fehérszürke torony szalad!” — mutat oldalt Feri.

„Az bizony forgószelel, — szóltam — a cyclon, meg a tornado kis öccse. Ez csak afféle ártatlan légörvény, mely a port föl kavarja, de házakat, vonatokat nem dönt föl, a mezőgazdasági terményeknek nem árt.“

E pillanatban szemünk-szánk tele lett porral, szememet behúnytam és kalapomhoz kaptam, jól kezembe szorítottam, Ferinek pedig ijedt kiáltását hallottam.

Ez is forgószelel volt, és éppen közepébe kerültünk. Amint kinyitottam a szememet, azt láttam, hogy a távolodó, kavargó poroszlop tetejében ott lebeg Feri széles karimájú szalmakalapja, egyszer aztán levágódik az útszelelre egy víztócsa közepébe.

Bizony le kellett vetnie Ferinek a cipőjét és úgy menni be a vízbe a kalapéért.

„Látod, — szóltam — mért szidta az előbb a szelet? Most bosszút állt rajta.“

Most már Feri is kacagott a furesza kalandon és a legvidámabb kedvben érkezünk meg a csárdához és költöttük el az ebédet.

Ebéd után egy keveset pihentünk, azután megint nekiindultunk a pusztának és mentünk-mentünk út nélkül, élvezve azt a megkapó képet, melyet a teljesen sík, végtelen mezőség mutat a rá-

boruló hatalmas égboltozattal. Az ég egészen tiszta volt, csak egy fölriasztott vadhúd-csapat kóválygott a messzeségben. Köröskörül a gyepes síkság.

Egyszer azonban, amint fölvetjük szemünket, bámulva látjuk, hogy amott, amerre a lúdak kóvályogtak, most hatalmas víztömeg terül el. Valóságos tenger, melynek sem széle, sem hossza. A víz tiszta, mint a kristály és világosan látszik, amint mozog, hullámszik, hömpölyög.

Feri, noha látott az imént már afféle gyöngébb délibábot, most valósággal megdöbbsent: hol vette magát ez a roppant nagy víz, hiszen egy pillanattal ezelőtt nem volt a helyén még semmi!

Szinte nem akarta elhinni, mikor mondtam neki, hogy az csak délibáb, de erősebb a délelőtti-nél, mert most már nagyobb a nap ereje, a szél meg elült.

„De várj csak, — szóltam — majd meglátod, hogy csakugyan a délibáb az ott, mert nem sokáig marad még ilyen alakúnak.“

Csakugyan az a meglepő kép csakhamar változott.

Előbb egyes fa, majd egész zöldelő erdő emelkedik ki a közepéből. Majd meg egyszerre szigetet látunk a tenger közepén, sőt még pálmafák is látszanak a szigeten, vagy legalább is pálmához hasonló fák. Csak az a furesa, hogy gyökerükkel fölfelé állanak a fák az égnek.

„Csodálatos!“ — kiáltott föl Feri.

Alig mondja ki, megint eltűnnek a fák, erdők, szigetek. Helyettük hatalmas tornyok, paloták bukkannak föl, díszes, sok emeletes, kupolás épületek,

de nem mindig talpon állva, hanem néha fölfordulva.

Azonban ez is eltűnik. Paloták, tornyok, városok oly hirtelen elmosódnak, elenyésznek, amily hirtelen előállottak. Megint csak a víz, ez a gyönyörű, tiszta víz hullámszik, fodrozódik. Szinte csodálkozik az ember, hogy a zúgását nem hallja. De nem hallani semmit. Csak messziről verődik idáig valami vadmadár füttyülése.

De nini! A víztömeg fölött megint valami szürkeség látszik! Egy ménés legel, elterülve a víz fölött. Sőt e fölött a ménés fölött ismét ott látszik egy másik ménés!

No nem soká legelnek így, mert a víz megint elnyeli valamennyi lovat. A ménés is csak olyan tűnemény volt, mint előbb a fák, szigetek, paloták. Sőt ilyen maga a hullámszó víz is. A végtelen víznek egyszerre vége, mihelyt egy erősebb szélfulvalat megcsapja.

Feri nagyon boldog volt, hogy teljes pompájában láthatta a délibábot.

Ezt mondogatta magában:

„Mit nekem, te zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!”

Én azonban erre azt mondtam:

„Nono! Minden tájnak megvan a maga szépsége. Most már Debrecénből nagy Magyarország északi részébe megyünk, a Felvidékre.”

Nyíregyháza — Tokaj — Szerencs — Miskolc.

Ha most magyar ember a magyar Felvidékre utazik, először engedélyt kell kapni a beutazásra a cseh követségtől, mert Magyarország északi része most cseh elcsatolt terület. A régi nagy Magyarország területén egyáltalában nem voltak cseh lakosok, de azért a világ nagyhatalmai úgy ítélkeztek, hogy Magyarország nagy részét Csehországhoz csatolták. Én hát Debrecenben már megérkezésünkkor átadtam útleveleünket a menetjegyirotának avval a megbízással, hogy szerezzék meg a csehektől az engedélyt. Mikor azt megkaptam, útra keltem vonaton Feri öcsémmel. Utitervem az volt, hogy Kassán keresztül megyünk a Kárpátok legmagasabb hegységébe, a Tátrába.

Kimentünk hát Debrecen széles utcáján a főpályaudvarhoz és megindultunk a vonaton Nyíregyháza felé. Egy darabig még látszottak a magasabb épületek, egy darabig még néztek utánunk a Nagytemplom tornyai, de azután lassanként azok is a távol ködébe vesztek és az egész város csak egy sötétebb csíknak látszott a nagy Alföld rónáján. A síkságot most már hullámos föld váltotta föl, bevágáson, majd töltésen haladt vonatunk. Itt is, ott is fasor, erdő gyönyörködtette szemünket. Ez a vidék az úgynevezett Nyírség, és a legelső nagyobb vasúti állomás, ahová Debrecen után érkeztünk, Nyíregyháza. Szép és népes alföldi város, tágas, befásított utcái és terei vannak. Nyíregyháza után Tokaj a legnevezetesebb állomás. Maga Tokaj kis helység, de világhírű arról a borról, mely a mellette levő Nagyhegyen terem. Jól

lehet látni a vonatról a barna háztetőket és a szőlő-hegy alatt végig kígyózó girbe-gurba utcákat.

Éles fütty hasította most meg a levegőt és abban a percben dübörögve futott keresztül a vonat a Tisza fölött, melynek szőke vize nyugodalmasan folydogált. A partok mellett apró hajócskák és csónakok ringatóztak, a folyó közepén pedig fenyőfákból összealkotott tutajok úsztak.

Szép látvány Tokajon a Nagyhegy zöld szőlő-soraira tekinteni. Valamikor ez is tűzhányó volt, most pedig a világ borai királyának, a „tokaji“ bornak termőhelye. A Nagyhegy mellé sorakozik még egy hosszabb hegycsoport, annak a lejtőjén is terem még ez a híres bor. Körülbelül ötezer hektár az a szőlőterület, mely a világ legjobb borát adja.

Tokaj után elértünk Szerencsre, itt van az ország legnagyobb cukorgyára. Most nyáridő lévén, nem a gyárban dolgoztak a munkások, hanem kinn a szabadban foglalatoskodtak. Szorgalmasan kapálták a cukorrépát, amelyből a cukor készül.

Szerencs után következett Miskolcnak nagy-szabású pályaudvara. Miskolc élénk kereskedelmi forgalmú város és szép, egészséges fekvésű. Oda-látszik a vonat ablakából a fölötte emelkedő Avas hegy, melyről felénk int egy hatszáz éves templom, az itteni reformátusok egyik temploma, hirdetvén azt, hogy milyen régi időkben város volt már e helyen. Akinek pedig még arra is van ideje, hogy kiszálljon Miskolcon és fölmenjen az Avas hegyre, ott meg fogja találni azoknak az őseimbeknek is egykori lakásait, akik több ezer évvel ezelőtt laktak itten és barlang volt a házuk, kő a baltájuk. Valóságos múzeum az az Avas hegy.

De mi most mentünk tovább. Csak megemlítettem Ferinek, hogy Miskolcra villanyos vasúton ki lehet menni Diósgyőrbe, ott meg vas- és acélgyár van, továbbá régóta híres a papírgyára is. Környéke igen festői, több századokkal ezelőtt a magyar királyi család tagjai is szívesen tartózkodtak ott, még most is állanak várkastélyuk romjai.

Tovább haladva széles és lapályos völgyön eljutottunk Szikszóhoz. Szikszón túl már nyugaton is látjuk emelkedni nagyobb hegység elődombjait, kelet felé pedig régen kialudt vulkánok sorának hosszú vonala tűnik szemünkbe.

Most északi irányban megyünk Kassa felé. Mindinkább szűkebbre szorúl a völgy feneke és közelebb látjuk a sötét erdős hegyhátaikat és közben a kúpalakú hegyesúcsokat. Itt-ott komor várromok ötlenek szemünkbe. Hidasnémetinél találkozunk a Hernád folyóval, melynek habjai a Tisza felé sietnek. Innét megpillanthatjuk a hegység lábán Gönc mezővároska házait.

Itt így szóltam Ferihez:

„Már nem messze van a hazafiasságáról híres város, Kassa. Ennek a városnak fiai évszázadokon keresztül mindig híven küzdöttek a magyar szabadságért. De csonka Magyarország határait hamarébb elérjük, mint ezt a magyar várost, mert az már a cseh elcsatolt területen van.“

Nemsokára megérkeztünk a határállomásra. Ott hosszú ideig állt a vonat. Leszállt róla a magyar kalaúz, fölszállt a cseh kalaúz. Jöttek cseh rendőrök és megnézték, rendben van-e útlevelünk. Jöttek cseh vámőrök, azok megvizsgálták csomagjainkat. Mikor azután megindult a vonat a cseh

elcsatolt területen, bejött fülkénkbe a cseh kalaúz és cseh nyelven megszólított bennünket.

Csehül nem tudok ugyan, de tudtam, hogy a kalaúz mindig a jegyet kéri, azért hát megmutattam neki vasuti jegyeinket. Amint azonban az arcára néztem, föltűnt nekem, hogy olyan barnapiros arca, szabályos orra és komoly, bátor szeme van. Megszólítottam:

„Nem magyar maga?”

„Miért tetszik kérdezni?” — válaszolt a kalaúz.

„Láttam az arcáról, hogy maga cseh nem lehet — szóltam —. Hát maga nem vette észre, hogy magyarok vagyunk?”

„Hogyne vettem volna észre, kérem — felelt ő vissza —. Mindjárt láttam én, hogy magyar az úr.

„Hát akkor miért csehül szólított meg?”

„Miért, uram? — válaszolt komoran a kalaúz. — Azért, mert ha magyarul kértem volna a jegyet, nem pedig csehül, elesaphattak volna az állásomból. Nekünk csak titokban szabad magyarul beszélnünk.”

Szomorú volt ezt nekünk hallanunk. Éreznünk kellett, hogy a szabad Dunántúl és szabad Alföld után a rab Felvidékre jutottunk.

Kassán.

Egyszer aztán gyárok kéményei suhantak el a vonatablak mellett és a Hernádnak egyik kis ágán átrobogva szorosan a házak mellett megérkeztünk a kassai állomásra.

Úgy intéztem utunkat, hogy Kassára éppen aznap érjünk, mikor ott egy magyar club irodalmi estélyt tart. Egyik kassai barátom értesített, hogy mikor lesz az estély és hívott, hogy mi is jelenjünk meg rajta. Lesz majd zene, ének, magyar versek szavalása. Nagyon örültem tehát, hogy sikerült megérkeznünk az irodalmi ünnepély napján.

Barátom, ki jóhírű kereskedő, nagyon szívesen fogadott, de arcán azonnal észrevettem valami borongást. Meg is tudtam mindjárt ennek az okát. Újságolta, hogy a cseh rendőrség nem engedte meg, hogy az estélyt megtartsák. Azt adták okúl, hogy a legutóbb, ezelőtt félévvel tartott irodalmi ünnepélyen a jelenlevő magyarok Kölcsey Himnuszát énekelték, már pedig ennek eléneklése a cseh törvényekbe ütközik.

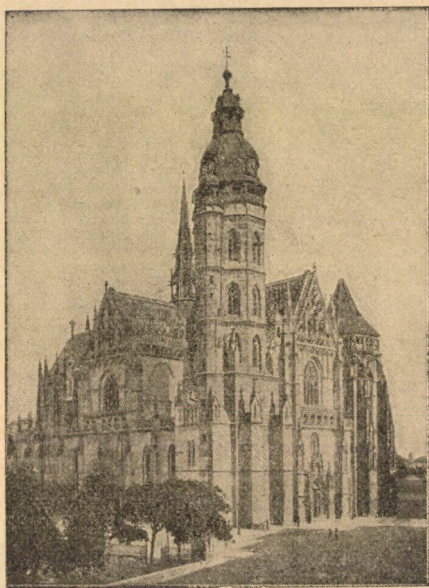
„Hát hallottál ilyet? — fakadt ki az én kassai barátom. — Még azt sem szabad itt a cseh uralom alatt elénekelnünk, hogy ,Isten áldd meg a magyart!’ A cseh törvények még azt sem engedik meg, hogy a magyarok az Isten áldásáért könyörögjenek!”

„Én, — feleltem — én hallottam már ilyenféle hírt többet is cseh elcsatolt területi állapotokról, de azt hiszem, Feri öcsémnek ezek új dolgok.”

„Bizony, — szólalt meg Feri — Amerikában ezekről nem tudnak és tudom, hogy bosszankodni fognak, ha elbeszélem, hogy a csehek még azt sem engedték meg a magyaroknak a magyar városokban, hogy Isten áldásáért énekeljenek.”

„Igy hát — szól barátom — itthonn leszünk nálam ma este, napközben pedig megnézzük a várost.”

Legelőször megnéztük a római katolikus székesegyházat. Sok száz éves nagy, művészi épület, Magyarország egyik legszebb építészeti emléke. Ez is azok közé tartozik, mely azt hirdeti a világnak, hogy sok-sok száz évvel ezelőtt is már milyen magas fokon állott a műveltség Magyarországon.

A kassai székesegyház.

Bementünk a templomba. Csupa áhitatot gerjesztő művészetet látunk mindenfelé, amerre csak nézünk. Elvezettem Ferit a templom egyik végében levő sírboltba, a legszentebb sírhoz, amely Magyarországon van.

Az ott Rákóczi sírja.

Azé a Rákóczié, akinek szobrát Szegeden láttuk, azé a magyar fejedelemé, aki a szabadságért harcolt.

A székesegyház déli oldalánál megint érdekes építészeti emlék áll, egy hétszáz esztendőös kápolna. Előtte üres szobortalapzat. Látszik, hogy valamikor szoboralakok voltak rajta, de most hiányzanak. A föliratból kitűnik, hogy az 1848—9-i szabadságharc magyar honvédjeinek emlékére készült.

Feri csodálkozva állt meg:

„Hová lettek innét a szobrok?”

„A csehek lerombolták” — feleltem.

„De hiszen a honvédek a szabadságért harcoltak 1848—49-ben, és a szabadsághősöket mindenki tiszteli” — szólt fölháborodva Feri.

„Igen, — feleltem — mindenki tiszteli, a csehek pedig elpusztították emlékművüket.”

Amint jártunk-keltünk a városban, sokszor értünk egy-egy nagyobb díszes épülethez, melyre bárátom megmondta, hogy a magyarok építették iskolának, vagy valamely hivatal számára és aztán hozzátette azt is, hogy a csehek már elvették a magyaroktól. Hiába van meg Kassán a sok százados, hatalmas székesegyház, a magyar katolikus papnevelő intézetből elkergették a magyar tanárokat és nem szabad már magyar papokat nevelni ebben a magyar városban!

Láttunk sok ízléstelen alakú új épületet is. Bárátom mondta, hogy a cseh állam azokat a magyarok és tótok adójából építtette a cseh hivatalnokok számára. Úgy tett ugyanis a cseh kormány, hogy körülbelül tízezer csehet telepített ide Kassára, hogy legyenek a városnak olyan lakosai is, akik

tudnak csehül. Ezt azért tették, hogy ha idegen jön Kassára, azt higgye, hogy az cseh város.

Pedig bizony így is még lépten-nyomon magyar beszédet hall az ember az utcákon és a csehül beszélőkről jól tudja mindenki, hogy azok idegenből jöttek ide Rákóczi régi városába.

Kassai magyar színház.

Szomorú volt járni a városban, mindenütt látni azt, mint rontják meg egy békés magyar város életét betolakodott idegenek. Mikor azonban barátom házába tértünk este és ott elbeszélgettünk az összegyűlt magyar ismerősökkel, örömmel tapasztaltam, hogy a cseh elcsatolt területi magyarok mind bíz-
nak abban, hogy megváltozik a Felvidék mai álla-

potá. Lesz még olyan idő, mikor Kassa megint szabad magyar város lesz.

Mondtam a társaságban az egyik mérnöknek, hogy tovább fogunk utazni Poprád felé és útközben Korompán megmutatom Feri öcsémnek a híres vasgyár üzemét is.

A mérnök csodálkozva bámult rám:

„Hát nem tudja ön, hogy Magyarország leg-híresebb vasgyára, a korompai nincs többé?”

Most meg én bámultam csodálkozva a mér-nökre:

„Nem értem. Elnyelte a föld?”

„Elnyelték a csehek. Tudja ön, hogy a csehek-nek maguknak is voltak vasgyáraik Csehország-ban. Mármost midőn a nagyhatalmak a magyar Felvidékkel együtt a korompai vasgyárat is a cseheknek adták, azok megszüntették annak az üze-mét, mert attól félték, hogy a korompai magyar vasgyár gyártmányait inkább fogja vásárolni a külföld, mint a cseh gyárakét.”

„De hiszen — szóltam — ennek a nagy gyár-telepnek a megszüntetése óriási kár ennek a vidék-nek! Az a gyártelep számos embernek adott munkát és jövedelmet!”

„Természetesen — szólt a mérnök —. És ez így van sokfelé a Felvidék iparával. A cseh uralom nagyon elszegényített bennünket!”

Ezután Ferihez fordult a mérnök:

„Kedves öcsém! Akarom, hogy megtudja, hogy milyen gyárüzemeket tettek itt tönkre a csehek. Ezért elbeszélem azt, hogy mikor még nagy Ma-gyarországhoz tartozott a Felvidék, milyen kirán-

dulást tettek velem Korompára vidéki diák rokonaim.

Én kalauzoltam őket és mindent megmutogattam nekik a gyártelepen. Akkoriban én is annak voltam a tisztviselője. Hallgasson hát ide, kedves öcsém, elbeszélem akkori útunkat.“

A korompai vasgyár a magyar uralom alatt.

Az utolsó állomásról indultunk el este nyolc óra felé a fiúkkal Korompára. Szürkülni kezdett éppen, amikor Korompa felé közeledtünk. Az eget a vasgyárból fel-fellobogó égő gáz vérpirosra festette. A fiúk azt hitték, hogy Korompán nagy tűz van. De megnyugtattam őket.

— Ne féljete, fiaim, nem szegény emberek feje felett ég a ház. A korompai vasgyár kohóiból kitörő égő gázoktól piros az ég.

Nemsokára fel is tűnt a sok kémény. A gyár nyílásain az izzó vas anyag kipiroslott, mely olykor-olykor száz meg száz csillagot hányt szét maga körül és ez a félig sötét éjszakában olyan szépnek tetszett, mintha valami nagy mester tűzijátékkal akarná gyönyörködtetni az utazókat.

A vasút mellett van egy nagy szálló, oda térünk be éjjelre. Elmondtam a vacsoránál, hogy másfajta gyárak ünnepnapokon s a legtöbb még éjjel is munkaszünetet tart, de a vasgyáraknak nincs sem éjjele, sem ünnepe. Itt a munkások úgy vannak beosztva, hogy éjjel-nappal a gépek mellett kell állniok. Miért? Azért, mert a vasérccekből csak óriási nagy meleggel lehet kiválasztani a vasat.

Ha az olvasztó kohóban folytonosan nem olvasztanának, mondjuk vasárnap nem dolgoznának, lehülne az anyag, a kemence és rengeteg pénzbe kerülne újból felmelegíteni. Azért kell tehát folytonosan dolgozni.

Jókor reggel megindultunk a kohó felé. Amint odaértünk, felvezettem a fiúkat egy lépcsőn a kohó aljához.

— A kohó olyanforma, — mondtam — mint egy óriási nagy-nagy kémény, amelynek az alja egy kissé megszűkül. Tűzálló téglából építik, mert nagy hőséget kell kiállnia. A tűzálló téglák jól is bírják a meleget, mégis folytonosan hideg vízzel öntözik, nehogy a nagy meleg megártson a kohónak. Vízvezetéki csövek vannak köröskörül beépítve a kemence falába s ezen át folytonosan folydogál a hideg víz. A kemencében, hogy az éghető anyagok és olvadó ércék gyorsabban és jobban égjenek és olvadjanak, villamos gépek segítségével 700 foknyira felmelegített levegőt fújtatnak a kohóba. El lehet képzelni, milyen melegség lehet ott benn, hacsak az élesztő levegő 700 fokos. Az iskolában tanulták, hogy a víz már 100 fokos meleg mellett fő, buzog. Hétszer olyan meleg levegő élesztí az amúgy is fővő, háborgó, megolvadt tömeget.

Dezső nagyon szerette volna látni a kohó belsajét.

— Micsoda kíváncsiság, — intette Gedus — az lehetetlen.

— Dehogyn lehetetlen — igazítottam helyre. — Ma már a tudomány ezt is lehetségessé tette. Jöjjetek csak ide, meg fogom mutatni.

Evvel egy kis ajtócskát nyitottam fel a kemence falában s a zsebemből eléhúztam egy nagyító üveg forma, színes üvegből készült eszközt.

— Kobált nézőnek nevezik ezt — mondtam. — Ha rendes üvegből volna, abba a vakító fénybe nem lehetne belenézni, de az ilyen színes üvegen át a szemnek nem árt a nagy fény.

— A nappal sem lehet szembenézni szabad szemmel, — szólt Lori — de bekormozott üvegen egészen pompásan.

— Úgy van, — mondtam helyeslőleg — azért kell ide is a színes üveg.

A fiúkat a kinyitott ajtócska elé állítottam, megmutattam nekik azt a pokoli tüzet, ami a kohó belsejében nyaldosta az érceket és a forró, megolvadt anyagot, mely forrott, mint a víz az üstben. Hogy a láng a nyíláson ki ne csapjon, többszörös falú ablakocska volt készítve a falba tűzálló és átlátszó anyagból.

— Amig csapolás lenne, van elég idő, menjünk fel a kohó tetejére — mondtam.

— Szabad kérdezni, mi a csapolás? — kérdezte Dezső.

— A csapoláson a vasgyártásnál, fiam, azt értik, — feleltem — hogy a kohó aljában összegyülemlett, megolvadt anyagot egy lyukon, éppen úgy, mint a hordóból a bort, kiengedik. Ez igen érdekes, meg fogjuk nézni.

A kohó tetejébe egy vasból készített csavaros létrán mentünk föl. A létra mellett két oldalt négyszögű vasrács között kis kocsik közlekednek, amelyekben nyers anyagot huzatnak fel a kohóba.

A kocsik jönnek-mennek folytonosan. Meg

vannak rakva, mégis gyorsan felszaladnak. Könynyű nekik, a villany segít rajtuk.

A fiúk nem is gondolták, hogy milyen helyre jutnak. De volt ám csodálkozás, amikor a földtől torony magasságnyira, egy oszlopokon álló akkora térre értek, mint egy nagy-nagy templom.

Fenn legeslegelőbb a „kutyák“-at mutattam meg. Ezek igen érdekesek. A fiúk is jól mulattak rajtuk. Nem igazi, élő kutyák ugyan, hanem vasból készült nagyobb kosarak, melyek egy csigán kifeszített drótkötélen lógnak. A kosarak mellett egy más kötelet gép segítségével mozgatnak, ebbe belefogózkodnak a kutyák s a kötélmozgásával ők is megindulnak s a kifeszített kötélén lévő csiga gyorsan fut a kötéllel előre s így természetesen a kutya is.

— Ezek az igazi hosszú kötelek, — mondtam — egyik-egyik van tíz-tizenkétezer méter. Egészen a bányáig vezetnek és ott a kutyákat telerakják vasérccekkal, ott azok megfordulnak szépen és jönnek vissza egészen a kohóig. Ott a munkások kiűritik mindegyiket és a másik, visszaküldő kötélre vezetik és így megy az üres kutya megint vissza új vasérc után.

Sokáig álltunk a drótkötél pálya mellett, vártuk a folytonosan jövő kutyákat. Az érkezőket örömmel üdvözölték a fiúk s az indulótól bucsuztak:

— Isten veled, Isten veled, — mondták — mi soha sem látjuk egymást.

Igazuk volt a fiúknak, mire fordul egyet a karika, addig ők a szepesi vár romjainál lesznek.

Egyre meg Gedus ráakasztott egy darab papirost és azt mondta:

— Kedves kutyám, vidd ezt a levelet egy bányász bácsinak.

Mulattak azon, hogy milyen engedelmesen cipel a kutya-postás a levelet.

— Némelykor — mondtam — a visszatérő kutyákba kenyeret, húst és más egyebet raknak belé, reá írnák, kinek szól, és a bányában átadják tulajdonosának.

Sokszor meg salakkal, hulladékkal terhelik meg s ilyenkor útközben elfogják egy-egy alkalmas helyen, kiöntik belőle s így engedik tovább.

— Ember is utazhatik benne? — érdeklődött Lori.

— Megtörténik, hogy ember is beleül néha — feleltem. — Ezt ugyan nem engedjük meg, mert veszélyes. Megtörtént már az is, hogy egy alkalommal megállott a pálya. Egy utazó munkás a mező közepében 30 méter magasságban állott meg a kutyával. Hiába kiabált, nem hallotta senki. Ott kellett töltenie az egész napot, éjet. Leugrani nem lehetett, bizonyos halál lett volna. Kétségbeesés közt várta az indulást. Csak két nap múlva javították meg a nagy mozgó gépet s akkor indították meg a kötél-pályát. Mikor aztán beérkezett a kohóhoz a kutya, vasérc helyett egy félig meghalt emberre akadt benne a fogadó munkás.

Ezalatt a kohó mellé jutottunk. A teteje be volt fedve egy óriási nagy sapka alakú vasfedővel. A fedőn át csak úgy sugárzott ki az égő nyers anyag, amit bizonyos arányban eregetnek bele.

A fedő tetejét telerakják egyharmadrésznyi

vasércceel, egyharmad koksszal, egyharmad mésszel. Mikor a munkások ezt az anyagot így egymásra hordják, a fedőt egy emelőgép segítségével fel-emelik s a fedőről akadály nélkül becsúsztatják a nyers anyag a kohóba. Ilyenkor az égés közben fejlődött gáz csak úgy tódul ki, de nehogy robbanást okozzon, a kohó felett lógó égő vaskosarak meggyújtják és égés közben engedik le ismét a fedőt. Újból kezdik az anyag összehordását s amikor megrakják a fedőt, újból felemelik és becsúsztatják.

Ezt adagolásnak nevezik, — mondtam. — Azért kell a vasércen kívül még koksz is a kohóba, hogy minél nagyobb meleg fejlődjön ki. A mész meg arra való, hogy a vasércben levő idegen anyagokkal egyesülve salakot képezzen. A kohóban összeolvadt anyagnak csak egy része tiszta vas, ez nehezebb lévén, lefelé törekszik. A könnyebb olvadt részek a mésszel vegyülve salakot alkotnak, amely felül helyezkedik el s így a salaknak az a rendeltetése, hogy a vasat óvja meg az elégéstől.

Éppen most kezdtek kongatni a kohó alsó részénél.

— Siessünk — mondtam — most lesz a csapolás. Haranggal szokták jelezni.

Mire lementünk, már ott állott egy csomó munkás, ki lapáttal, ki kapával. Egynehány pedig a kohó alján lévő agyaggal betapasztott nyílást igyekezett megfúrni. A nagy hőségben ugyanis az agyag kőkeménnyé égett össze. Ugyancsak ütötték a vasfúrókat, hogy áttörjenek rajta. Végre szabad lett a nyílás, sisteregve, pattogva tört ki az izzó, olvadt folyadék. Előbb oldalt engedtek le egy hatalmas vas üstbe belőle: ez a salak volt.

A kohómester egy intésére a lapátos emberek egy pár pillanat alatt homokkal teleszórták a folyadék útját, lefelé egyenes útba terelték, melyből két oldalt homokba vájt négyszögű formákba vezették be. A szikrázó vas ellen a munkások sűrű drót hálóból készült arcvédőket használtak, kezüket hosszú bőrkeztyűkkel oltalmazták. Egynehány perc alatt akkora hely, mint egy táncterem, tele lett vaslepennyel és a pirosuló tégláktól úgy tetszett, mintha az egész hely égetett téglával volna kirakva.

— Nem volna tanácsos végigmenni azokon a téglákon — mondta Dezső.

— Porrá égetne fiam — szóltam.

A lepenyek halványodni kezdtek, égő pirosságuk barnára változott, végre teljesen eltűnt: megmeredtek és szürkékké lettek. A kohómester pedig elővett egy fejnagyságú agyagot, betömte a kohó nyílását, és vártak újból egy órát, amíg annyi vas gyülemlik össze, ami megérdemli, hogy megcsapolják a kohót.

Innen a Martin kemencéhez vittem a kirándulókat és megmagyaráztam azt is, hogy tulajdonképpen mire valók ezek a kemencék.

— A kohókból lecsapolt vas még nem elég finom. Sok szenet tartalmaz és ezért nem elég rugalmas. Az ilyen kemencékben újra felolvasztják és még sokkal nagyobb melegséget fejlesztenek ezekben, mint a kohóban is volt, miközben a vasban lévő szénnek egy része elég és a vas finommá válik. A kohómesterek igen jól ismerik, hogy mikor jó az acél. Ha jónak gondolják, megcsapolják a kemencét és így az olvadt vasércet nagy vaskád-

ban fogják fel. Éppen jókor vagyunk itt. Mindjárt kiengedik az egyik kemencéből.

Kongattak pár perc múlva. Óriási szikrázással ömlött a kádba a folyós acél. De volt is ám ott meleg, még ötven lépésnyire is erősen sütötte a fiúkat.

Amikor megtelt a kád, egy mozgó daru segítségével az előre elkészített formák fölé vezették a kádat és sorra megtöltötték folyós acéllal.

Megnéztük még a síngyártást is. Ez tetszett a fiúknak legjobban. Megmagyaráztam nekik, hogyan történik. Odavezettem őket az egyik izzasztó kemencéhez.

Nézzétek, — mondtam — a formákba öntött vasat ezekbe az izzasztókba dobják be. Amikor jó forró lesz, ezek a munkások fogókkal kiveszik és reá teszik a hengerre, amely itt ni, a földön van elhelyezve.

A hengerművet kormányozó ember ezt felülről látja, megindítja a gépet, a henger mozogni kezd, előre viszi a vastuskót a sínthúzó géphez.

Valóban úgy is történt. Az egymástól lépésnyire levő hengerek mozogni kezdtek és az acél tuskó, mint a parancsolat, úgy lépegetett henger-ről-hengerre. Amikor a géphez ért, ott két munkás beleigazította a gép legelső és egyszersmind legnagyobb nyílásába, a gépész villanyt bocsát a gépbe és irtózatos csattogás, ropogás közben a tuskó átjut a nyíláson, de már a tuskó akkor egy formás kis hasábbá válik át. Fordít a hengerek mozgásán a kormányos, vissza kormányozza az acél hasábot a géphez, itt vasfogóval a következő nyílásra irányozzák a munkások, a henger megáll, a gép meg-

indul, nagy zajjal átviszi a hasábot, de már többé nem hasáb: megnyúlott hosszúra, már vékony gerenda. A sint húzó gép nyílásai fokozatosan ki-sebbednek, valamennyin átengedik, s mire az utolsóhoz ér, kész a sín. Ezt azonnal az adott mérték szerint darabokra fűrészelik. Négy-öt perc alatt egy félméteres tuskóból 50—60 méter hosszúságú sint húznak.

Nemkülönben szép volt és tetszett a fiuknak az abroncskészítés is. Hasonló módon nyújtják az acélt hengerpárok között, mint a singyártásnál. A munkások olyan könnyen forgatják a nehéz vasabroncsokat, mintha selyemszalaggal bánnának.

Visszatérőleg újból a Martin kemencéhez jutottunk. Éppen akkor adagoltak. Megható látvány volt. Hajadonfővel és ing nélkül dolgozó munkások 40—50 kilós darab izzó vastömböket szedtek ki egyik kemencéből és raktak át a másikba. A verejték szakadt le róluk. Szemüket és arcukat a nagy forróságtól tűzfogóval védelmezték.

— Nehéz munka, fiaim — szoltam. — Keresnek is szépen, de meg is érdemlik. De nem bírják ki sokáig. Három-négy év alatt belefáradnak.

Még a gépházba is elvittem őket. Akkora volt szinte ez a ház, mint egy fél piac és telides-teli volt gépekkel, melyek egytől-egyig mind működtek. Csodálatos valami, mégis aránylag csend volt, csak néha a kis gépek csináltak zajt. Az egyik vilamos áramot fejlesztett, a másik meleg levegőt fújtatott a kohókba, a harmadik felfogott gázt szivattyúzott és a többinek is volt valami szerepe. Ezek mind olyan szép tiszták voltak, mint az arany. A fiúk a nagy kerekeket bámulták.

Egy olyan gépnek éppen annyi ereje van, mint kétezer lónak. Ezeket a gépeket mind Budapesten gyártják. Gépekből még külföldre is sokat visznek hazánkból, ott sem készítenek különbet.

A fiúk a korompai vasgyárban sok érdekes dolgot láttak. Meleg bucsuzkodással hagyták el a gyárat és onnét a mellette lévő vasuti állomáshoz mentek.

Igy végezte be a mérnök érdekes elbeszélését. Feri áhitattal hallgatta, de még minket többieket is igen érdekelt és észre sem vettük, hogy közben hogy elmúlt az idő. Pedig nekünk már pihenőre kellett térnünk, mert másnap új út állt előttünk.

A Hernád völgyében.

Reggel tovább indultunk Kassáról. Jó ideig tartott, míg kiért a vonat a vasúti épületek közül. Még lehetett látni egy darabig Kassa emeletes épületeit.

A városon kívül egy hatalmas épület tűnt föl egy kert közepében.

„Iskola van ott is?” — kérdezte Feri.

„Olyanféle. Javító intézet. A magyarok építették arra a célra, hogy az engedetlen, rossz gyermekeket ott neveljék és szigorúsággal, szeretettel jó magaviseletre szoktassák. Most ezt a javító intézetet is elvették a csehek a magyaroktól és cseh intézetté tették. Még valami új cseh nevet is adtak rá.”

„És a csehek is jóra tanítják itt a gyermekeket?”

„Nem tudom, — szoltam — de azt tudom, hogy a cseheknek olyan iskoláik is vannak, amelyekben a szegény gyermekeket arra tanítják, hogy ne tiszteljék és ne imádják az Istent.“

Feri elgondolkozott és megbotránkozva szolt:
„És nem haragszik meg Isten ezért?“

En pedig evvel feleltem:

„Isten bölcs és örökkévaló. Ő tehát sem nem siet, sem nem késik. Imádjuk őt és ne zúgolódjunk ellene. Várjunk türelemmel. Most pedig gyönyörködünk ez Isten teremtetten tájékban; ennek szépségét nem tudták a csehek sem elrontani.“

Mentünk, mentünk, odaszoltam Ferinek:

„Nézd, ott folyik velünk szemben megint a Hernád, mindjárt átkelünk rajta.“

Csakugyan robogott is át a vonat a tajtékzó habok fölött.

„Négyszer kelünk át a Hernádon — szoltam. — Ilyen szép völgyet ritkán lehet látni. Kétfelől erdőfedte hegyoldalak környékezik. A folyó, amint látod, erre-arra kanyarog. Ezt a kanyargást követi a vasút is. Amott a távolból ide fehérlik egy hegyesen emelkedő mészkő-hegy. El-elbújik, meg előbukkan, mindig más meg más irányból, mindig más meg más alakúnak látjuk. Sivec a neve.“

Valóban úgy is volt. Hol látta Feri a Sivecet, hol nem. Valóságos bűvócskát játszott velünk. Valahányszor megpillantotta Feri, mindig hangosan rákiáltott:

„Megint látlak Sivec!“

Addig kanyarog a vonat a Sivec körül, míg aztán belejut a völgy legszűkebb részébe. Itt már a Hernád hatalmas sziklatömegek közt foly, a me-

redék erdős hegyoldalak mind jobban összevonulnak, úgyhogy magát a vasutat is már a sziklafalba vágták bele.

Egyszer aztán még a keskeny út is véget ér, mert szemközt mered egy óriási kő. Csak annyicska nyilást enged az, hogy a Hernád vize áttörhet rajta, de már a vasútnak sehogysem maradt hely. Átfúrták hát a sziklát és úgy tud alatta tovább robogni a vonat.

Miért nem tartja most szépnek a Felvidéket az öreg munkás?

Amint a szűk völgyből kijutottunk, Feri megszólalt:

„Nagyon szép vidék ez, de itt már nem látok nagy gabonaföldeket, szőlőket, gyümölcsösöket.“

„Igaz, — feleltem — de bezzeg vannak erre meg nagy erdőségek, azok fája igen becses. Azután meg itt a hegységekben sok a különféle érc, ezüst, réz, vas. Itt volt nem messze a korompai vasgyár telepe is.“

A vonatunk éppen állott egy állomáson, mikor az ablak mellett ezt a beszélgetést folytattam Ferivel. Hallgatott bennünket egy idősebb tót munkásember, aki ott bámészkodott a vasuti kocsi mellett az ablakunk alatt. A Felvidéken tudnillik sok tót is lakik, igen szorgalmas és jó emberek, magyarul is beszélnek.

Fölnézett a tót munkás hozzánk.

„Talán az Alföldről jönnek az urak!“

„Onnét jövünk — szoltam — és dícsérjük ezt a vidéket, milyen szép.“

„Haj, haj! — sóhajtott az öreg. — Nem olyan szép ez már nekem, mint régen volt!”

„Mikor?” — kérdeztem.

„Hát akkor, mikor még a magyarok kormányozták ezt a vidéket is.”

„Miért?”

„Haj, haj! Hát csak azért, mert akkor minden nyáron elmehettem az Alföldre aratómunkásnak! Ott az aratómunkáért fizetésül annyi gabonát kaptam, hogy egész télen ehettem itt az én erdős-hegyes hazámban a jó finom buzakenyeret, meg ünnepnapon a fehér kalácsot! De most már ezt a földet elszakították Magyarországtól és emiatt nem mehetek oda munkát vállalni! A csehek meg nem tudnak nekem aratómunkát adni, mert itt nincs olyan sok szép termékeny szántóföld! De még másféle munkát is alig! Dolgoztam én itt a vasgyárban is, de annak is vége! A gyárat becsukták a csehek, nincs többé benne munka, nincs többé fizetés! Nem csoda hát, ha én ebben a szülőföldemben nem tudok már gyönyörködni. Bár csatolnák vissza megint ezt a Felvidéket is Magyarországhoz! Akkor megint olyan elégedett lenne a nép itten, mint azelőtt volt!”

Indult a vonat, az öreg munkás sokáig integetett nekünk, mi is öneki vissza.

Szepes várában.

A Hernád völgye mind jobban szélesedett, végre Szepesolaszinál téres medence vált belőle. Innét egy kis szárnyvonalon vasúton elmentünk Szepesváráljára. E helység fölött van a romjaiban

is nagyszerű Szepes vára és a várral szemben emelkedik egy római katolikus püspöki székes-egyház. E kettőnek a megtekintésére utaztunk Szepesváraljára.

A székesegyház már körülbelül négyszáz éves építmény. Ferinek mindjárt a sárgára festett tornyon föltűnt egy különös óra. Az óramutató tudniillik nem simult a falhoz, hanem kiállott a falból.

„Hogy mutatja ez az óra az időt?” — kérdezte.

„Hát annak a kiálló háromszögű lapos vaslemeznek az árnyékával. Nézd meg csak jól, hová esik az árnyéka.”

Feri megnézte:

„Az árnyék szerint tíz óra van.”

„No most nézd meg a zsebórát.”

„Ott is annyi — állapította meg Feri. — De hát ha nem süt a nap?”

„Hát bizony akkor az óra nem mutat semmit. Azért a neve *napóra* is. Sok századokkal ezelőtt csinálták az ilyeneket, mikor még nem voltak toronyórák.”

Megnézvén belül is a sok történelmi és művészi emlékekkel rakott templomot, elindultunk a vár felé, mely egy csúcsos gránitszikla tetején áll. Kelet, nyugat és észak felé meredek és járhatatlan, csak déli oldala lejtős. Hétszáz évvel ezelőtt már állott Szepes vára.

Elérkezvén a romokhoz, gyönyörködve néztünk szét a hegy oldaláról. Félkörben falukat láttunk elszórva, a völgyben munkások dolgoztak.

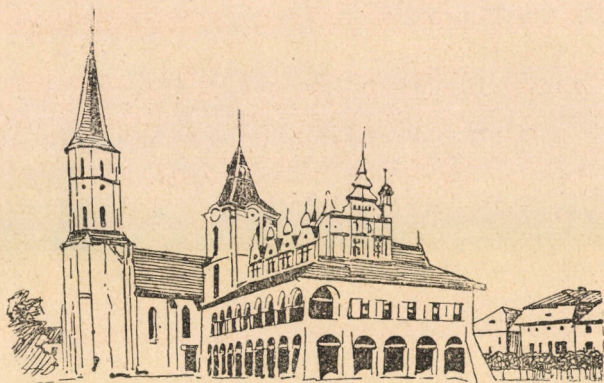
„A hegyet — magyaráztam Ferinek — mindenütt alulról fölfelé régi építmények romjai bo-

rítják, mert mikor még ép volt ez a vár, sok helyiség volt benne, körülbelül százharminc. Alulról, ahol a vár kezdődik, még száznégy méterrel magasabban kell mennünk, hogy a várépítmények közepontjába eljussunk. Négy udvara volt a várnak és legfölül egy fellegvára. Az alsó udvar volt a legnagyobb, erős falakkal volt körülvéve és itt-ott kijárók és tornyok voltak rajta. Az alsó udvartól tovább lóistállók maradványai láthatók. A vár következő része volt az alsó vár, annak udvarára szintén kapu vezetett be, déli kapuja ide is látszik.“

Mikor aztán odaértünk, megmutattam, hogy jobbra a lakószobák voltak, balra a gabonaraktárak. Gyorsan átmentünk az alsó várból a középső várba. Itt megmutattam a börtönt. Végül följutotunk a fellegvárba, ott megláthattuk a lovagtermet. Ez volt a várnak az a helyisége, amelyben nagyobb társaság is összegyűlhetett.

Bizony jól kimelegedtünk, mire odáig jutotunk, úgyhogy jól esett megpihennünk egy fal árnyékában és beszéltem Ferinek egyet-mást e vár történetéről. Elmondtam, hogy ebben a várban született és nevelkedett Magyarország utolsó magyar származású királya, János király. Elmondtam, hogy Boeskey István hadai is ostromolták egykor, Rákóczi Ferencé is elfoglalták. A sok ostrom nem tudta elpusztítani, de egy villámcsapás ezelőtt százötven esztendővel olyan tűzvészt, pusztulást okozott benne, hogy azóta egyre omladozik.

„De majd elmegyünk most a környékben két olyan városka meglátogatására is, ahol még állnak a sok százados régi falak“ — biztattam Ferit.

Lőcsesi városháza.

Lőcsén.

Be is váltottam ígéretemet. Az éjjelt egy vengészerető pap barátom házában töltöttük, reggel pedig gyalog sétáltunk át Lőcsére. Két óra alatt kényelmesen odaértünk.

„Lőcse — mondtam Ferinek — egész nagy Magyarországnak legérdekesebb városa azért, mert legjobban megőrizte sok századdal ezelőtti régi alakját. Régi német lakosságú városka, de lakosai természetesen mind beszélnek magyarul is.“

Amint odaértünk, csakhamar eljutottunk egy kőfalhoz, mely a várost bekerítette. Régen tudniillik az egész város fönn volt a dombon és hármaskőfalat építettek köröskörül a lőcseiek. Tizenöt óratorony is védte a várost. A régi kapuk közül is megvan még kettő.

Följutván a menedékesen emelkedő úton a városba, meglepődve állott meg Feri. Nem sejtette.

hogy egyszerre ilyen szép városba jutunk. Így szólott hozzám:

„Megfigyeltem, hogy mikor más városokba mentünk be, először a város szélén kisebb, falusiasabb lakóházakat találtunk és csak a város közepe felé szaporodtak a nagyobb épületek. Itt azonban egyszerre jutottunk be a szép, városias részbe.“

„Valóban úgy van — szoltam. — Különösen szép ez a nagy, négyszögű tér, körül a csinos egy- és kétemeletes házak, a hatalmas templom, az ódon városháza.“

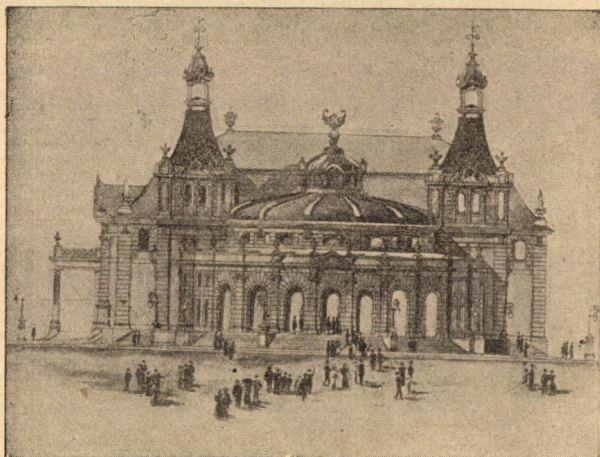
Bementünk a templomba. A templom közepén állva, onnét bámultuk meg a főoltárt, mely európai nevezetességű, művészi alkotás. Magassága tizenhat méter, szélessége negyedfél. Jobbról-balról valóságos tárgyú képek. Az oltárnak becsukható szárnyai is vannak. Megnéztük a falakon az ősrégi falfestményeket is, melyek mind az erkölcsös életre intik az embereket.

Délig sétáltunk össze-vissza Löcsén; minden lépésünkre olyan ház mellett mentünk el, mely a régi idők emléke volt. Sok háznak még az udvarába is bementünk. Feri megszólalt:

„Székesfehérváron több régiesebb házat láttam, mint az alföldi városokban, de itt a Felvidéken van a legtöbb régi szép épület.“

„Azért van ez, — szoltam — mert az Alföldön nagyon nehéz volt köhöz és téglához jutni, ezért ott nem építettek annyira maradandó épületeket, mint a Dunántúl és a Felföldön. A másik és legfőbb ok az, hogy az Alföldet teljesen elpusztították a török hadak, a Dunántúl is sokat szenvedett tőlük, de a Felvidéket már nem nagyon há-

borgatták; ezen az északi részen egyáltalában nem dúltak a törökök. Elmegyünk még a közeli Iglóra is, azután Poprádra: mindenütt azt fogod meglátni, hogy ezek a felvidéki helységek nem nagyok ugyan, de mind városias külsejűek és sok bennük a történelmi nevezetességű épület.“

Iglói magyar színház.

Poprádon, a Magas Tátránál.

Este érkeztünk Poprádra. Ez éppúgy, mint a közeli Felka, egészen kicsiny helység, a kettőnek együtt sincsen több lakosa négyezernél. De teljesen városias mind a kettő. Jó üzemű gyáraik voltak a magyar uralom alatt és a turisták számára kényelmes szállodáik.

Feri jókor reggel fölkelt, hogy minél előbb megpillanthassa a Kárpátok legmagasabb részét, a

Tátra hegységet. Én is vele siettem a vasúti állomás épületéhez, honnét már sok idegen utas gyönyörködött a Magas Tátra elragadó szépségében. Tisztán lehetett látni, ott állott büszkén, úgy tekintve le az alant bámuló emberekre, mintha tudná, hogy azok most mind öneki hódolnak.

A szemlélő előtt terjedelmes síkság terül el és abból egyszerre, minden átmenet nélkül emelkedik ég felé a Tátrának roppant gránit tömege. Itt-ott a nagy tömegből kopasz csúcsok törnek föl az azurkék égbe. Lent pedig szélteben erdők sötétlenek, azok fődik be derékig a hegyóriás testét.

„Nézd: — szoltam Ferihez — ameddig lentről fölfelé a fekete sáv tart, addig van az erdei fenyő határa. Ahol följebb világosabb zöldet látsz, ott van a törpe fenyő birodalma. Még magasabban szürke színt látsz: ott már csak körözsza, havasi gyopár, zuzmó, moha terem. Legfönt már ezek az apró növények is elfogynak és ott már magára marad a kopár szikla, virág helyett hó csillog repedéseiben és madár helyett csak a szélvész mer odáig repülni.“

Azután megmutogattam és megneveztem Ferinek az egyes csúcsokat:

„Amelyik ide legközelebb látszik és olyan, mint egy boglya, az a Nagyszalóki csúcs. Ennek a tövében épültek ezek az üdülőhelyek: Ó-, Új- és Alsó-Tátrafüred. Persze a csehek más neveket adtak már rájuk. Egyik-másik épületük ide is látszik a zöld lombok mögül. A Nagyszalóki csúctól balra, benn a nagy hegytömegek között emelkedik nagy Magyarország legmagasabb csúcsa, a 2663 méter magas Ferenc József csúcs. Felső részén egy

mély horpadás látszik, mintha óriási katlan volna a csúcs tetején. E két csúcestól jobbra is, balra is igen hegyes cikk-cakkos hegygerincek, ormok, szakadékok, völgyek sokasága váltogatja egymást. A hegytömeg végéről balról kékelő csúcsot Krivánnak, a jobbról levőt Lomnicinak, a még távolabb levőt Késmárki csúcsnak nevezik. Úgy állanak ott, mintha öröknek állították volna őket oda. Ezek mind harmadfélezer méternyi vagy még nagyobb magasságú legények!“

Közben megkezdődött a Tátrában a felhők játéka. A nagytarpataki völgyből egy kis felhődarabcska kúszott fölfelé. Egyik része még ott maradt a völgyben, ráborúlt a völgyi patakra, másik része pedig mind inkább igyekezett beborítani a Nagyszalóki csúcs oldalát.

Egyszer csak a völgyben maradt rész is gondolt egyet, utána iramodik testvérének, de egy északi szél foszlányokra szakítja és a darabocskák ijedten simúlnak a hegyhez. Egy darabig ott vesztegelnek, majd nekibátorodnak, fölkerelkednek. Hol összébb verődnek, hol szétfolynak, de addig-addig törekednek fölfelé, hogy végre is a csúcsra ülnek.

Azt mondja Feri:

„Ni, mintha sipkát tett volna fejére az az öreg hegy!“

Azután meg:

„Ni, már meg félrebillent a sipka!“

Egyszer aztán az egész felhőgomoly, talán megharagudott Feri gúnyos megjegyzéseitől, elindult szép csöndesen. Óvatosan haladt, hogy fodrait bele ne üsse a kiálló szirtekbe; ellebegett a hegyormoktól és megindult a Hernád völgyén lefelé.

„Hová ment ez most?” — tünődött Feri.

„Megy az Alföldre — szoltam — megöntözni a szántóföldeket és réteket. Ennek nem parancsolnak a csehek. Ha tudnák, bizonyosan meggátolnák.“

Igy eszébe jutott Ferinek az Alföld és azt mondta:

„Hát én úgy vagyok, bácsi, hogy mikor a Hortobágyon voltam, akkor az tetszett, mikor meg itt a Tátrát nézem, akkor ez tetszik. Meg a Dunántúl is olyan szép volt!“

„Igazad is van — szoltam. — Isten más-más szépséget adott minden tájéknak. Holnap azonban egy vezetővel mi is odamegyünk, ahol az a felhő járt: a Nagyszalóki csúcsra.“

Fölmegyünk a Nagyszalóki csúcsra.

Zergét látunk.

Mosolygó reggelen indultunk neki a fölfogadott vezetővel. Kezdetben könnyen haladtunk fölfelé, mert a fák hűvös árnyékot vetettek ránk, de hova-tovább nehezebb lett az út. Két órai gyaloglás után értünk el egy hegyfalhoz, melyen túl a Szalóki három tó van. Itt megálltunk és visszaneztünk az útra, melyen jöttünk.

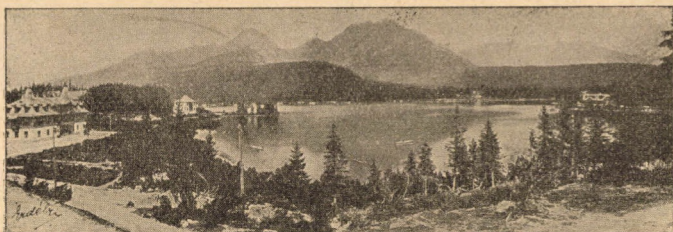
A tisztáson túl kilátszottak az erdők közül a tátraszéplaki és messzebb a csorbatói nyaralók és szállodák. Alább a Poprád folyócska kanyargott ezüst kígyóként a völgyben. Szétszórva kis hegyi faluk látszottak.

De nem soká pihentünk, mert a vezető körülnézett és megszólalt:

„Induljunk uraim, mert délután eső lesz.“

„Honnét tudja, mikor felhőt sem látni?“ — kérdezte Feri.

„Mi, akik mindig a Tátrát járjuk, tudjuk már, mikor várhatunk esőt. Amott a tulsó hegy mögé megbújt egy ködgomolyag. Reggel még a völgyben szállongott, onnét jött föl. Ebből tudom, hogy készülődik valami.“

Tátra.

Megindultunk hát és igyekeztünk a csúcs felé. Egyszerre éles fütty töltötte be a levegőt.

„Ki füttyentett?“ — kérdezte Feri.

„Az a!“ — szólt a vezető és előre mutatott.

Hát mit láttunk ott!

Elöl négy, hátul pedig egy zerge vágatott a szirteken át sebesebben a sebes szélnél!

Feri még csak a Múzeumban kitömve látott zergét. Ott nem tett rá semmi különös hatást ez a kecskeforma állat, ugyan már akkor megmondtam, hogy rendkívül ritka, csak Középeurópa legmagasabb hegységeiben honos. Most azonban, hogy a szabadban látta ezeket a csodálatosan ügyes és kecses mozdulatú vadakat, nagyon szépeknek és érdekeseknek találta őket.

„Hogy futnak! Hogy ugranak!“ — lelkesedett.

A vezető pedig, amint látta, hogy Ferit nagyon érdeklik, így beszélt róluk:

„Ezek a zergék nagyon okosak. Amikor legelni indulnak, egyet-kettőt az ügyesebbek közül mindig előre küldenek őrnek. Olyan helyre áll az ör zerge, ahonnan jól beláthat a völgyekre. A hegyormokat nem igen szokta vizsgálni tekintetével, mert jól tudja, hogy csak a völgyek felől jöhetnek az ő ellenségei. Az örök mögött a havasi virágos legelőkön gondtalanul legelnek, ugrándoznak a többiek. Jól tudják, hogy veszély nem érheti őket, mert hiszen vigyáznak az örök. Ezek olyan lelkiismeretesen teljesítik kötelességüket, hogy az okos ésszel megáldott katona sem jobban. A legkisebb neszre is figyelnek: akár ha mormota fütytyent, akár ha kőszáli sas kering a levegőben, akár ha valami alak tűnik föl a messzeségben. Ha ember közeledik hozzájuk, bámulatosan meg tudják különböztetni a fegyvertelen embert a vadásztól és az ártalmatlan turistát közelebb engedik magukhoz, mint a puskás embert. Ha veszélyt sejt az ör, olyan éleset fütytyent, mint az előbb hallottuk, és a hegynek iramodik. A jeladásra a többi zerge is mind fölkerelkedik és követi őt. Útközben meg-megállnak, figyelnek valamennyien és ha még mindig veszélyesnek tartják az állapotot, megint tovább iramodnak, rendesen egymást követve hosszú sorban. A kis gidás anyák mindig középen mennek, végül pedig az öreg bakok. Azért veszik közből az anyákat, hogy azokat érje legkevésbé baj. Ezt a gyöngédséget meg is érdeklik a zergemamák, mert bi-

zony ők nagyon kötelességtudó, szerető édesanyák. Annyira vigyáz az ő kicsinyeire az anyazerge, hogy rendesen hátulsó lábai között járattja, evvel akarja védelmezni a talán leguruló kövektől. Mikor megszületnek a kis zergék, anyjuk kivezeti őket egy füves térségre, hogy ott a járás mesteriségére tanítsa őket. Valósággal leckét ad nekik. Eléjük áll, mekeg, hogy figyeljenek és akkor nagyokat ugrik, hármát-négyet egymásután. Ha nem mozdulnak a kis buták, akkor megint mekeg nekik, biztatva őket, hogy rajta, ugráljanak ők is. Majd előre szalad, megáll és mekegve hívja maga után a növendékeket. Erre megfordul és újra, meg újra végigcsinálja ezeket a mutatványokat. Mikor már tudnak valamit a gidák, nehezebb lecke következik: szikláról sziklára kell ugrani. Ezt is megmutatja, hogyan kell. Ő maga fölugrik egy gránittömbre és onnét biztatja fiait, hogy tegyenek ők is úgy. Ha olykor-olykor egyik tanítványa nem akar tanulni, azt megbünteti: fejével erről is, arról is megdöföli a szófogadatlant. Amikor már sziklán is tudnak ugrálni a kis gidák, következik a vizsga. Ilyenkor kivezeti őket a mama a megszokott helyről merőben új tájakra, ahol már nehezebb, veszélyesebb utak vannak. Ha néha valamelyik fiatal holmi bátortalan, ügyetlen ugrás közben hozzátödök a szirthoz és síró hangon panaszkodik, édesanyja körünyalogatja az ütődött helyet és zergenyelven azt mondja: Nem fáj! nem fáj!“

Feri nagy érdeklődéssel hallgatta az előadást és folyton azt kémlelte, nem találunk-e valahol zergéket. Közben megmászunk még néhány sziklát és följutottunk a Nagyszalóki csúcs tetejére.

„Letettem a zergevizsgát!“ — szólt büszkén Feri.

Azután, amint széttekintett, első meglepetésében azt sem tudta, hol, mit nézzen. Az előttünk levő szabad kilátást-e, vagy a hátunk mögött meredező borzalmas csúcsokat? Előttünk odalent a távol mélységben csak domboknak látszottak a többi hegyek egészen a Tokaj, Mátra, Bükk hegységig, melyek már az Alföld szélén állanak. A faluk a völgyben fekete foltoknak tűntek föl. Délre bársonyos erdőségek, melyek a Hernád és Poprád völgyét szegélyezik. Az erdők közül a tátrai üdülőhelyek épületei integettek hívogatólag felénk: a három Tátrafüred, Tátralomnic, Matlárháza. Mögöttünk és mellettünk szédületes meredélyek.

Némán állottunk a tetőn. A közeli Ferenc József csúcsról hűvös szél csapott felénk. A csúcson ülő felhők megmozdultak. Űzte, hajtotta őket a sivító szél. Alulról a völgyekből viharfellegek törtek fölfelé és körülvették a Nagyszalóki csúcs oldalát. Lenn már javában esett. Feri örvendett, hogy mi magasan vagyunk és minket nem verhet az eső.

De a vezető megszólalt:

„Induljunk uraim, hogy idefönn ne érjen benünket a zivatar.“

Lementünk hát egy közeli szállodához, hol kipihentük magunkat. Virágos réten voltunk, köröskörül egetverő csúcsok, innen-onnan fehér hólepel csillog a hegyoldalak zugaiból. A völgyön keresztül szilajon zúg egy patak.

A Nagytarpataki vízesésnél.

Pihenés után elmentünk még a Nagytarpataki vízeséshez.

A Nagytarpatakon híd visz keresztül, ezen mentünk át, tovább meg lépcsőkön haladtunk föl a hegyoldalon. Ahogy egy kissé jobbra kanyarodtunk, egy mély és szűk sziklahasadékból a Kistarpatak vizét láttuk csaknem függőlegesen alázuhanni. Egy vashídról néztük a lezuhanó vizet; ezt a hidat a magyar Kárpáti Egyesület építtette a turisták számára.

Innen a Nagytarpatak hármas vízeséséhez indultunk le. Három helyen alkot vízesést a Nagytarpatak vize: alsó, középső, felső vízesést. Ezek egymáshoz közel vannak, alig két-három percnyi út egyiktől a másikig.

Legelőbb a felsőhöz értünk. Itt a víz egy szűk sziklahasadékból zuhog alá. A patakban óriás nagyságú kövek hevernek szanaszéjjel, melyeket a lezuhanó apró vízcseppek folytonosan mosnak és koptatnak. Ettől a helytől nem messze megpillantottuk a középső vízesést, mely valamennyi között a legszebb. Itt a tomboló patak közvetlen egymás után két helyen remek zuhatagot alkot. A zuhatag alatt levő fahídra állottunk és onnan csodáltuk a természetnek e nagyszerű játékát. Majd leereszkedtünk az alsó vízesés végéhez, onnan tekintettünk föl a hosszan alázuhogó, habos víztömegre.

Ekkorra már a völgy teljesen árnyékba bozult, a víz fölött szálldogálni kezdtek az esti bogarak. A hegyi patak hala, a pisztráng, a vízből nagyokat ugorva kapkodott utánuk.

Mikor elkapta áldozatát, mint a nyíl, vágta bele magát a tajtékzó habokba. Sokáig nézte ezt Feri az alsó vízesésnél, meg is ígértem neki, hogy egyszer elhozom magammal pisztráng-horgászatra.

A Zöld tónál.

A Tarpataki vízeséstől Tátralomnicra mentünk; ezen az üdülő helyen töltöttük az éjet, mert másnap onnét rándultunk ki a Zöld tóhoz.

E tó olyan, mint a neve mutatja. Mint valami óriás zöld drágakő, tisztára, símára csiszolva.

Köröskörül eget verő sziklacsoportok állanak körülötte. Csipkés hegygerincek, hegyomlások, hómezők, hóval telt hasadékok látszanak le felülről. Délfelől a Késmárki csúcs mered az égnek, nyugaton a csipkézett gerincű Zöldtői csúcs bámultatja magát, de leginkább leköti a figyelmet a hegyes ormú Karbunkulus, amely mögött a Fehértői csúcs áll.

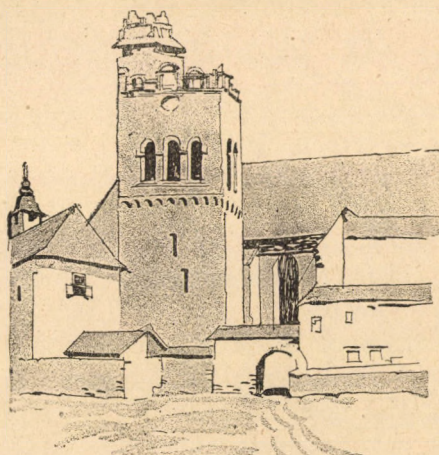
Feri a tóhoz közeledett. Merített a vizéből. A kimerített víz nem volt zöld, hanem tiszta volt, mint a harmat.

Mondtam, hogy a tó vize a tófenék színétől zöld.

„Milyen mély lehet ez a tó?” — kérdezte Feri.

„Ezek a tátrai tavak meglehetősen mélyek — feleltem. — Van közöttük hetvennyolc méter mély is. Ezért úgy is hívják ezeket, hogy tengerszemek. Azt hitték róluk valamikor, hogy a föld alatt a tengerrel vannak összeköttetésben. De erről szó sem lehet. Valamikor a mammutok és más őslények ide-

jében óriási jégfolyamok hasogatták keresztül-kasul a Kárpátokat, azoknak a maradványai ezek a nagy magasságok mély völgyeiben levő tengerszemek. Nem fürdésre valók, de valóságos ékszerei most a Kárpátoknak és gyönyörűségei a hegemászó turistáknak. Ezerötszáz—kétezer méter magasságban vannak.“

Késmárki harangtorony.

„Mindenütt ilyen szépek a Kárpátok?“ — kérdezte Feri.

„Itt a legszebbek, — feleltem — de szépek azok mindenütt attól a ponttól kezdve, ahol a Duna belép Magyarországra, véges-végig, egészen addig, ahol elhagyja Magyarországot. Azt a sok-sok üdülőhelyet, gyógyfürdőt, turistaútat, ami ezekben a hegységekben van, mind magyarok alkották. A magyar uralom idejében lettek élénk ipari és kereskedelmi városok a Felvidék városai, mint Kassa,

Igló, Késmárk, Selmezbánya, Eperjes és a többi. Ezt mind-mind készen kapták a csehek tőlünk, magyaroktól.“

Csonka Magyarország legmagasabb hegyei.

Lillafüred.

„Van-e mostan csonka Magyarországnak ilyen magas hegysége, mint a Tátra?“ — faggatott tovább Feri.

„Ilyen magas nincsen — válaszoltam. — Dunántúlnak egyetlen hegye sem éri el az ezer métert. A Kárpátoknak az Alföld felé eső részén van a Mátra hegység, ott van csonka Magyarország legmagasabb hegye, a Kékes, ezer méternél valamivel magasabb. A Mátra mellett van a Bükk hegység, annak a csúcsai is úgy nyolcszáz—kilencszáz méter magasságot érnek el. Azok a hegyek is a Bükk hegységhez tartoztak, amelyeken átment a vonatunk Miskolcon túl Diósgyőr tájékán. Azon a tájon van most csonka Magyarországnak leghíresebb magaslati üdülőhelye: Lillafüred. Nincs ugyan a tenger színe fölött olyan magasságban, mint sok tátrai fürdő, de a vidék szépsége ott is elragadó; van ott is őserdő, van mély hegyi tó, van zuhogó vízesés, egy dologban pedig fölülmúlja nemcsak csonka Magyarországnak, hanem nagy Magyarországnak is minden üdülőhelyét: abban nevezetesen, hogy itt van a legnagyobb kényelmet adó, legnagyobb fényűzéssel megépített szálloda. Nincsen az az amerikai milliárdos, akinek igényeit ki ne tudná elégíteni a lillafüredi hotel.“

Kiutazunk a cseh elcsatolt területéről.

Csak két heti időtartamra kaptam a cseh rendőrségtől engedélyt a cseh elcsatolt területen való tartózkodásra, ezért már el kellett hagynunk a Felvidéket. Úgy intéztem útunkat, hogy Zsolnára mentünk és onnét a Vág folyó völgyében déli irányban haladó vonaton Pozsonyba, onnét Budapestre. Tele van a Vág völgye számos festői részlettel, tele van régi kastélyokkal, várakkal, várromokkal, melyek mind arról beszélnek, hogy egy évezred óta magyaroké volt ez a föld is. Hricsó, Oroszlánkő, Trencsén, Beckó, Csejte, Budetin — mind Vág-vidéki várak, melyekről sok régi történet és sok régi rege szól.

Elutazunk az oláh elcsatolt területre.

„Vedd elő, Feri, Magyarország hegy- és vízrajzi térképét. Látod, az Alföld nagy része oda esik a Tisza bal oldalára. Látod, hogy ettől keletre már hegyek vannak. Nézd meg a Tisza nagyobb mellékfolyóit, a Szamos és Körös többféle ágát, nézd meg a Maros folyót, ezek mind az ország keleti hegyes részéből folynak az Alföldre. Látod, Magyarországnak ezt a hegyes-völgyes részét hívják úgy, hogy *Erdély*.

Az Alföld egy részével együtt ez az egész nagy Erdély is most oláh elcsatolt terület.

Erdélyben lakik a magyarság színe-java.

Erdélybe el kell mennünk!”

Igy beszéltem öcsémhez és megszereztem az oláh követségen az engedélyt arra, hogy beutazhas-

sam az oláh elcsatolt területet. Jó sokat kellett érte fizetnem.

Átmentünk az Alföldön, Cegléden, Szolnokon, Püspökladányon, Berettyóújfalun, Biharkeresztesen át — és már akkor el is értük csonka Magyarország határát.

Nagyvárád.

Nagyvárád. Szent László királyról.

Nemsokára sok torony tünedezik föl. Nagyvárád tornyai ezek, hét vallásfelekezetnek huszonegy temploma van a városban. Szép fekvésű; szőlőhegyek közül nyárilakok kandikálnak ki ránk és a szőlőhegyek folytatásaképpen a háttérben nagyobb hegyek sötétlenek.

Itt van vége a sík földnek.

Lehet látni a vonatról a római katolikus püspök várszerű palotáját és több kimagasló épületet. Átmegyünk a Sebes-Körösön, mely átszeli a várost és siet tovább az Alföld felé, a Tiszába.

„Ez nagyobb város, mint azok a felföldiek, amelyeket láttunk“ — szólt Feri, kitekintve az ablakon.

„Igen — feleltem — ez a nagyobb magyar vá-

rosok közé tartozik. Majdnem akkora, mint Kecs-kemét. Művelt magyar város ez is, csak minden huszonnegyedik ember volt benne oláh, de azért Nagyváradot is az oláhok birtokába adták.“

„Ez is régi város?“

„Nagyon régi. De sokszor elpusztította az ellenség és sokszor újra kellett építeni. Nem maradhettek hát meg régi, művészi épületei és szobrai.“

„Hát régen is voltak szobrai?“

„Régen is. Valamikor az Árpád családjából való László király alapította ezt a várost. Vitéz és szent életű király volt az Magyarországnak, ezért a római katolikus egyház szentté is avatta és tiszteli emlékét minden vallású magyar.

Nagyerejű vitéz volt Szent László király. Kedves lovát Szög-nek hívták és kedvelt fegyvere a csatabárd volt. Dicsőségesen védelmezte országát és Európát a pogányok ellen. Nem volt a csatában olyan ellenség, aki meg tudott volna állani ő előtte.

Ennek a dicsőséges Szent László királynak már réges-régen volt ércszobra Nagyvárad piacán, de ezt a törökök törték össze több száz esztendővel ezelőtt. Az újabb korban megint állítottak szobrot a nagyváradiak Szent Lászlónak, ezt meg az oláhok eltávolították arról a térről, amelyen állott és helyébe tették Hohenzollern Ferdinánd nevű oláh királynak a lovas szobrát.“

„Talán az oláhok is pogányok?“ — kérdezte Feri.

„Nem, — feleltem — görögkeleti vallású keresztényeknek.“

„És Ferdinánd király is olyan nagy vitéz volt, mint Szent László?“ — faggatott tovább Feri.

„Soha életében nem volt harcban — feleltem — csak katonáinak parancsolta meg, hogy törjenek be fegyverrel Erdélybe.“

„Ferdinánd oláh név?“ — kérdezte megint gyanakodva Feri. — „Nekem van egy német fiú barátom, az is Ferdinánd.“

„Hohenzollern Ferdinánd is német származású volt, de háborút indított a németek ellen is, akiknek az ő rokona volt a császáruk, Hohenzollern Vilmos.“

„Hogyan? — ütődött meg Feri. — Háborút indított a rokona ellen?“

„Igen, — feleltem — az oroszok császára is rokona volt a németek császárijának, azért mégis megparancsolta roppant hadseregének, hogy pusztítsák el Magyarországgal együtt a németek hazáját, Németországot is.“

„És az oroszok császára is kapott szobrot?“

„Nem. Azt megölte a tulajdon népe. Istennek büntetése volt ez, kedves öcsém, mert ha az orosz császár nem kezdte volna meg a nagy háborút, akkor nem halt volna meg annyi sok millió ember, nem gyűlölnék úgy egymást a különböző nemzetek, mint most és megvolnának Magyarországnak régi határai.“

Bánffyhungyadnál.

Vonatunk pedig egyre változatosabb tájakon robogott. Egy ideig tágasabb völgyben, de később a völgy mind szűkebb lett. Ez a völgy a Sebes-Körös folyó völgye. Már zordon kőszirtek és különféle alakú sziklák közé jutottunk, hol oly lejtős

Erdélyi földműves házának konyhája.

és oly sebes volt már a Körös folyása, hogy zúgásával még a vonat zakatolását is túlharsogja és néhol vízesés alakjában bukik le a kövekről. A vonat szorosan a folyó mellett halad, de néhol már olyan keskeny a hegyek között a nyílás, hogy a vasút el sem fér, hanem alagúton kénytelen tovább haladni.

„Ez a hegység, ahol most járunk — szoltam — a Királyhágó. Ezért az alföldiek és dunántúliak úgy is szokták néha nevezni Magyarország erdélyi részét, hogy: a *Királyhágón túl*.“

Megint szélesebb völgybe jutottunk, távolabb húzódtak tőlünk a hegyek. Messzebb erdők feketéltek, körülöttünk pedig szántóföldek és kaszálók. Itt-ott gyümölcsösök, almafák.

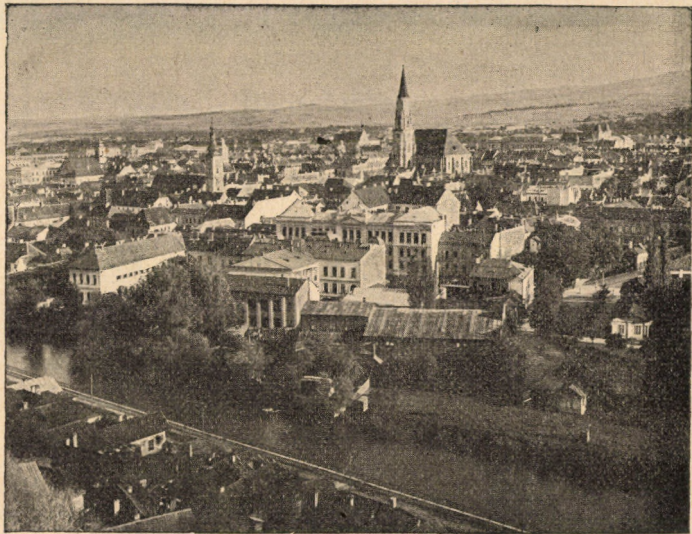
„Áldott része Magyarországnak ez az Erdély! — így sóhajtottam föl. — Megterem itt minden! Van Erdélyben gabona, van széna. Kitűnő igásökröket és bivalyokat nevelnek, finom gyapjas juhokat, kitarató erejű lovakat. Vannak jeles bortermő és almatermő vidékei. Van fája, kőszene bőven. Vannak különféle ércbányái, vannak földgázforrásai. A tájai meg... hiszen látod, milyen szép itt minden!“

Megállt a vonat, Bánffyhunyadon voltunk. Kinéztünk. Több magyar földműves ember és földműves asszony álldogált az állomáson. Feri nagyon megnézte őket:

„De szép ruhában vannak!“

„Igen — szoltam — Erdélyben vannak a legszebb magyar népviseletek és éppen itt ezen a vidéken vannak a legszebb, legdélcegebb magyar emberek. Ezt a vidéket úgy hívják, hogy Kalotaszeg.

A nők itt nagyon szép hímzéseket tudnak készíteni, úgy nevezik azokat a művészi kézimumkákat, hogy: *kalotaszegi varrottas*. Mikor az oláhok kiállítás rendeznek, ki szokták állítani a kalotaszegi varrottasokat is és odaírják, hogy azokat az oláh nép csinálta.“

Kolozsvár.

Kolozsváron. A különböző vallásfelekezetű magyarok egyetértése.

Bánffyhunrad után következett az a város, mely Magyarország erdélyi részének legnagyobb, legfontosabb városa: *Kolozsvár*. Az oláhok azt a nevet adták rá, hogy *Kluzs*, úgy írják le, hogy *Cluj*.

„Hát Kolozsvárnak mennyi oláh lakosa volt?”
— kérdezte Feri.

„Minden tizedik ember volt az.”

Kiszálltunk a vonatból és átmentünk a pályaudvaron. A pályaudvar előtt autók és lófogatú kocsik állottak. Körülöttem sok volt az oláh szó, mert katonatisztek és hivatalnokok utaztak. Én magyarul szólítottam meg egy öreg kocsist:

„Tud-e magyarul öreg?”

„Más nyelven sem tudok, instálom!” — volt a válasz (mert az erdélyi ember „kérem” helyett azt szokta mondani, hogy „instálom.”)

„No hát akkor hajtson a New-York szállodába!”

Este volt már. A főtéren villanyfényben vidáman virítottak a sétáló oláh katonatisztek színes egyenruhái és a tér közepén sötétben, nyugodtan emelte tornyát ég felé a szent Mihály templom.

Mi pedig fölmentünk a szállodai szobánkba. Utána le akartunk menni az étterembe. Ott azonban a régi Oláhországból jött urak mulattak és olyan részek voltak, hogy némelyik már a székén is alig ült. Megfordultam tehát Ferivel és vacsoránkat szobánkba vitettem föl.

Másnap megindultunk a városba.

Legelőször a főtérrre mentünk. Középen áll az ötszáz éves nagy katolikus templom, alul széles, fölül hegyes, magas tornyával. A templom előtt szép, nagy lovas szobor, Magyarország régi nagy királyának, Mátyásnak, szobra. Mátyás körülbelül ötötfélszáz évvel ezelőtt uralkodott. Bölcsen és igazságosan kormányozta az országot és számos csatában megverte ellenségeit. Szülővárosa Kolozs-

vár volt, ezért állították itt föl a szobrát. A legnagyobb magyar szobrásznak, Fadrusz Jánosnak műve.

A kolozsvári Mátyás király szobor.

Mikor ezeket így elmondtam Ferinek, megkérdezte tőlem:

„De hát ezt miért nem törték össze az oláhok?”

„Azért, mert Mátyás királyra ráfogták, hogy

oláh volt és most Mátyást oláh királynak tartják és nem bántják a szobrát.“

„Hát Mátyás nem oláh volt?“

„Egy szót sem tudott oláhu — feleltem — hiszen édes atyja, Hunyadi János, a magyarok híres hadvezére és kormányzója volt, édesanyja Szilágyi Erzsébet, magyar asszony volt. De az oláhoknak ezeket ne igen mondogassuk, mert még utóbb ezt a szobrot is összezúzzák.“

Körülvezettem aztán Ferit a téren:

„Nézd ezeket a palotákat. A legtöbb közülük már négyszáz éves. Ebből is láthatod, milyen régi magyar város ez a Kolozsvár.“

Megmutattam az egyetem hatalmas központi épületét, a nagy egyetemi könyvtárápületet és az egyetemi klinikák telepét. Hosszú ideig tartott végignéznünk.

„Ezt mind-mind a magyarok alkották — szoltam — és mikor Erdélyt magkapták az oláhok, az egyetemi épületeket és felszereléseket is elvették a magyaroktól.“

„Hát azok a magyar tanárok, akik a kolozsvári egyetemen voltak, már nem taníthatnak?“

„De igen, — feleltem — Szegeden. A kolozsvári egyetem tanárai ott folytatják a tanítást, ott építtetett új egyetemi épületeket a magyar állam. A szegedi egyetem a kolozsváriból lett. Amit a nagyhatalmak elvettek tőlünk magyaroktól, azt újra meg kell szereznünk drága pénzen.“

Megnéztük a színház nagy és szép palotáját is.

„Ez volt a híres kolozsvári Nemzeti Színház. Most az oláhok csaknem lehetetlenné teszik, hogy

magyar színészek játsszanak benne. Így van ez az erdélyi városokban!”

Megnéztük az igazságügyi palotát.

„Itt ítéleztek valamikor a magyar bírák. Azokat is elkergették az oláhok. Így van ez az elcsatolt területeken!”

Amint jártuk a hosszú, nagyvárosi utcákat, megmutogattam Ferinek a különféle felekezetek templomait is. Legrégibb a reformátusoknak egyik temploma; még Mátyás király idejében épült. A reformátusoknak Kolozsváron püspökük is van. Az unitáriusoknak szintén van templomuk és püspökük Kolozsvárt; ez a világ egyetlen unitárius püspöke, ugyanis e vallásfelekezetnek sem Amerikában, sem Angliában nincsen püspöke. Gimnáziumuk is van Kolozsváron mind a katolikusoknak, mind a reformátusoknak, mind az unitáriusoknak, sőt az utóbbi két felekezetnek papnevelője is.

Amint pedig így járjuk az utcákat és nézzük Kolozsvár épületeit, az egyik sarkon szembe toppan egy fiatal leány és egy pénzgyűjtő perselyt tart elénk:

„Csak egy lejt kérünk jótékony célra!”

„Mi az a jótékony cél?” — kérdeztem.

„Hát kérem az unitárius gimnázium szegény tanulói számára!”

Láttam, hogy a leány nyakában egy kis arany kereszt függ és tudnivaló, hogy az unitáriusok nem tesznek keresztet a templomukra és nem hordanak keresztet a nyakukban. Megkérdeztem hát a leányt:

„Ugy-e, a kisasszony nem unitárius?”

„Nem, — felelt nyájasan — én katolikus vagyok, de magyar vagyok. És az unitáriusok is mind

magyarok. A reformátusok is egytől-egyig magyarok. És a magyarok csak úgy élhetnek meg, ha egymást segítik!”

Elővettem néhány száz lejt és a perselybe nyomtam:

„Ez a szép dolog, hogy Istennek minden felekezetű gyermekei szeretik egymást.”

„Isten fizesse meg! — hálálkodott a leány. — Azután önérzetesen folytatta: — Tudja-e ön, uram, hogy ismerek egy református csizmadiát, aki katolikus diákoknak ad ebédet minden nap és ismerek egy katolikus asszonyt, aki két református árvát nevel! Isten fizesse meg!” — szólt még egyszer és indult egy másik járókelőhöz, akinek arcából szintén látta, hogy nem oláh.

„Isten fizesse meg neked is, — gondoltam magamban — hogy így megvigasztaltál.”

Azt mondtam Ferinek:

„Amit most tapasztaltam, az engem nagyon megvigasztal. Hiába vesznek el az oláhok annyi mindent a magyaroktól, azért mégsem tehetik őket tönkre, mert ezek az erdélyi magyarok egyetértéssel egymás közt és egyik a másikon segít.”

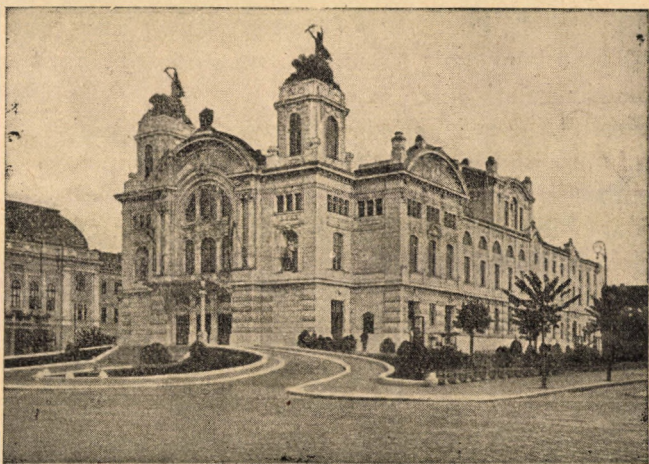
Elindulunk a Székelyföldre.

Este elővettük a térképet. Terveztük útunkat. Még sok mindent meg kell néznünk Erdélyben, hiszen itt is sok csodálatos dolgot alkotott a természet.

Meg kell néznünk a *Tordai hasadékot*. Ez alig három-négy méter széles hasadék, magas sziklák

között, fenekén egy sebes hegyi patak. Két oldalt minden lépésre függőleges sziklafalak, sziklatornyok, sziklapuk. Itt-ott sötét üregek és barlangok a meredek szirtek oldalában.

El kell mennünk a *Detonatá*hoz, ehhez a hosszú bazaltkő-oszlopokból összerakott, ezer méternél magasabb hegyhez.

Kolozsvári magyar színház.

Fölmegyünk az erdélyi Kárpátoknak legmagasabb részére, a *Retjezát*-ra, hol harmadfélezer méternyi hegycsúcsok vannak.

Megnézzünk egy sóbányát, melyből sok van Erdélyben. Aztán a sok régi vár és várrom! A sok fürdőhely! Hegyi tavak is vannak itt: a Gyilkos tó majdnem ezer méter magasságban. Csodálatosan szép növényzettel van körülvéve a szent Anna tava.

És annyi csinos magyar város! Ellátogatunk azokba is! Nevezetes városok Erdélyben Dés, Nagyenyed, Gyulafehérvár, Nagyszeben, Brassó. Azután Erdély keleti részének, a Székelyföldnek városai: Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda.“

„Mi az a Székelyföld?“ — kérdezte Feri.

„Erdély keleti részét hívjuk így, lakosait pedig székelyeknek. A székelyek is magyarok; az ő föladatuk az volt az elmúlt századokban, hogy az ország keleti részét védelmezzék az ellenség betöréseitől. Meg is látszik rajtuk, hogy sokat kellett minden időben harcolniok, mert ma is igen vitéz emberek. De nemcsak vitézek, hanem szorgalmasak, jókedvűek és eszesek is, sőt furfangosak, tréfásak. Sok érdekes történet szól a székelyekről.“

„Úgy szeretném, ha beszélne még róluk valamit a bácsi“ — szólt Feri.

Én hát, míg el nem álmosodott, elmondtam egyet-mást, ami a székelyekről eszembe jutott.

A székelyekről.

Egyszer Rákóczi fejedelem táborba szólította a székelységet. Észre veszi ám a fejedelem, hogy egy idősebb székely fegyver nélkül jelent meg.

— Hol a fegyvered? — kérdezte a fejedelem.

— Otthon hagytam — felelt nyugodtan a székely.

— Miért?

— Mert fölösleges lett volna a hosszú úton magammal hurcolnom.

— De hát mit mívelsz, ha jön az ellenség?

Erre aztán a székely ezt felelte:

— Ha jön, akkor fegyvert is hoz eleget, majd elveszem tőle magamnak!

Feri megszólalt:

Retyezát.

„Én el is hiszem, hogy ez így történt, hiszen az a hódmezővásárhelyi gazda is, akiről a cserkészek beszéltek, az ellenségtől szerzett magának puszkát!”

Folytattam.

A székelyek, mondtam, nagyon szorgalmasok, nagyon munkásak. Ezért történt meg egy székelylyel a következő eset.

Napoleon, a franciák császára háborúba börtötta egész Európát. A székelyeknek is el kellett

menni a franciák ellen, de ütközetre jó ideig nem került a sor. Gondolták: mit töltik ők itt hiába a drága időt, holott odahaza várná már őket a mezei munka, a szénakaszálás, meg az erdőben a favágás. Elküldték hát egy megbízott katonatársukat a fővezérhez, avval a kéréssel, hogy mondja meg nekik, hány jut az ellenségből levágni való a székely seregbe. Mert ők majd azonnal fölkeresik valahol a franciákat, levágnak belőlük annyit, amennyi az ő kötelességük, akkor aztán indulhatnak haza dolgozni, mert otthon sok a sürgős tennivaló!

„De érdekes emberek lehetnek azok a székelyek — szólt Feri — úgy szeretnék minél előbb ott lenni a Székelyföldön!”

Olyan sóvárogva mondta ezt a fiú, hogy elhatároztam: nem vonaton megyünk a Székelyföldre, hanem autón. Még aznap este beszéltem a szállodással, hogy szerezzen néhány napra egy erős bérautót.

Marosvásárhelyen. Utazó franciák. Erdélyi fürdő és sóbánya.

Másnap tehát megindultunk avval a céllal, hogy a Székelyföld legmagasabban fekvő fürdőhelyére, Borszékre megyünk. Ez a tenger színe fölött körülbelül kilencszáz méter magasságban fekszik a keleti Kárpátokban. Ennek a magasan fekvő völgynek területe körülbelül százötven hektár, fenyves őserdők veszik körül ötvenezer hektárnyi területben. A fürdőt minden oldalról magas hegyek környékezik; ezek között az alacsonyabb is ezer

méteren fölül van, a magasabb pedig megvan harmadfélezer is. Jó székely nép lakik azon a tájon mindenütt!

Útközben csak Marosvásárhelyen állapodtunk meg, a székelyek legnagyobb városában. Teljesen nagyvárosi külsőt mutat. Az újabb időkben épített paloták mellett szép, ódon részei is vannak a városnak. Ott töltöttük az éjtszakát egy modern szállodában, avval a szándékkal, hogy másnap reggel tovább utazunk.

Az étteremben este a mi asztalunkhoz közel egy másik asztalnál két francia férfi ült. Mint általában a franciák szoktak, igen élénken társalogtak és akaratlanul is meg kellett hallanom, hogy mit beszélnek. Megtudtam, hogy bankárok, tulajdon nagy túraautójukon járkák a szép Erdélyt. Holnap indulnak Szovátára, a Székelyföld híres sósfürdőjébe.

„Rendkívül érdekes tó van ott Szovátán — szólt az idősebb férfi. — A felszínen csak 21 fok Celsius, másfél méter mélységben már 75 fok meleg is van, még mélyebben már ismét hidegebb. Ilyen sajátságos hőmérsékletű tó nincsen az egész világon. Ez valóságos természeti csoda.“

Én megmagyaráztam Ferinek, hogy mit beszélnek a franciák. Megmondtam azt is, hogy a tónak ez a különössége a nagy sótartalomtól van. Azon a környéken nagy sóhegyek vannak, ott van Szováta közelében a híres parajdi sóbánya és sóhegy is. Nagy Magyarországnak sok sóbányája volt, de a nagyhatalmak mind odaadták Magyarországnak ellenségeinek. Csonka Magyarország területén egy kanálnyi só sem terem!

Feri megszólalt:

„A franciák is akarták azt, hogy Magyarországot földarabolják és cseheknek, oláhoknak, szerbeknek adják?”

„Főképpen ők” — feleltem.

Rablókaland.

Feri sokáig aludt reggel. Hagytam, mert a fiatal testnek több alvásra van szüksége, mint a felnőttnek. A franciák jóval megelőzték bennünket a fölkelésben és az elindulásban. Ők már messze lehettek, mikor mi útnak eredtünk.

Gyönyörűség Erdélyben járni. Az utazó sohasem únhatja el magát, mindenütt más meg más bűbajos képek tűnnek elé. Hol kopasz hegy, hol lombos erdő, most egy síma tükrű tó, majd zúgó vízesés, itt egy komor régi vár, amott mosolygó virágos rét, néhol színes gyümölcsű fák napsütötte völgyben, máshol égbe nyúló havas csillog hidegen.

A nép viselete pedig mindenütt festői, színes, ízléses.

De nini!

Olyan különös társaság jött velünk szembe az úton, hogy megállítottam az autót.

Jött a két francia úr a soffőrrel és egy fejszés székellyel gyalogosan.

Már az is különösnek tetszett előttem, hogy a két dúsgazdag francia úr társaságába hogy került bele a szegény székelly. Különösnek találtam azt is, hogy gyalog jönnek. De legjobban azon csodálkoztam, hogy a franciákon nem volt felső kabát, pedig

elegáns útiköponyegben indultak el Marosvásárhelyről.

Mondom, megállítottam az autónkat és megkérdeztem:

„Talán defektet kapott az autó? Fölajánlom a mienket és avval majd bevontatom az önökét a legközelebbi városba, ahol kijavítják.“

Erre a három francia egyszerre kezdett beszélni igen fölhevülve. Köszönték szíves ajánlatomat, de megtudtam tőlük, hogy sokkal nagyobb baj érte őket, mint egy autódefekt.

A franciák élénken, bőven tudnak minden eseményt előadni. Én csak röviden írom meg, mi történt velük. Az úton oláh fegyveres rablók támadták meg őket, elvették pénzüket, órájukat, köponyegjüket, sőt autójukat is és azon elrobogtak. Mindezt látta a közeli hegyről ez a favágó székely és lesietett a rosszúl járt utasokhoz. Persze, akkor már a rablók régen eltűntek.

Amint a franciák bevégezték a beszédjüket, a székely azt mondta:

„Úgy igaz az egy szóig!“

Csodálkozva kérdeztem:

„Hát ért franciául?“

„Bizony olyan sokat, mint törökül“ — volt a válasz.

Most még jobban csodálkoztam:

„Hát törökül tud?“

„Nem én egy szót sem“ — felelt a tréfás székely.

„Hát honnét tudja maga, hogy ezek a franciák mit beszéltek?“

„Hát uram — szólt a székely — ha magát ki-

rabolják az út közepén, akkor a legelső embernek, akivel találkozik, mit mond? Azt-e, hogy tegnap esett az eső, vagy azt, hogy kirabolták?”

„Hát persze hogy elpanaszkodnám, hogy kiraboltak.”

„Na lássa! Így hát én is tudom, hogy ezek az idegenek azon az idegen nyelven azt beszélték, hogy megkönnyítették őket. Nem kell már szegényeknek hordani azt a nehéz pénztárcát, meg órát, meg azokat a nagy köpönyegeket. De jó is, mert így gyalogosan járva alkalmatlan volna nekik!”

Elnevettem magam a székely eredeti eszejárásán, de bizony a franciák nem nevettek.

Elmondották, hogy a favágónak integetéssel tudtára adták, hogy jöjjön velük. El akarnak menni vele a városba a csendőrparancsnokhoz és ott elpanaszolni az esetet. A favágó lesz a tanu, mert a hegyről mindent látott.

Elhelyezkedtünk hát mindnyájan az én autómon és visszafordultunk.

A székely pedig megszólalt.

„Instálom, mondja el az úr ezeknek a franciáknak, fogadják meg a tanácsomat.”

„Milyen tanácsot?”

„Amit nem ügyvéd ad nekik pénzért, hanem én ingyen.”

„Mit, mit?” — faggattam érdeklődve, jól mulatva a furfangos székely csavargós beszédén.

„Azt, amit eddig hiában beszéltem nekik, mert nem értik a magyar szót. Mikor integettek nekem, hogy menjek velük vissza, mindjárt tudtam én, mit akarnak. Föl akarják jelenteni az esetet a csendőrségnél és azt akarják, hogy én legyek a

tanu. Hát hiszen én elmondhatom, mit láttam, de nem lesz annak semmi haszna. Az a rablott holmi meg nem kerül addig, míg vissza nem jönnek a tollasok!”

Én megértettem, kik azok a tollasok. Megmondtam Ferinek is, meg a franciáknak is. Tudniillik a magyar csendőrök kakastollat hordanak a kalpagjaikon, ezért hívják őket tollasoknak. Azt akarja hát ezzel mondani a mi emberünk, hogy a rablókat mindaddig nem tudják kézrekeríteni, míg újra magyarok nem lesznek a csendőrök Erdélyben. Az meg persze akkor lesz, ha Erdélyt megint visszacsatolják Magyarországhoz.

„Bizony uram, — szól megint a székely — amíg a tollasok jártak itt a hegyek között, a rablókat csak a históriás könyvekből ismertük.”

A magyarbarát franciák.

Míg visszaértünk Marosvásárhelyre, volt időm gondolkozni a székely favágó beszédjén. Azt mondtam Ferinek:

„A filmen sem szeretem látni a rablókat, de országút közepén éppen nem. Menjünk azonnal vissza — a Balatonhoz!”

Úgy is tettünk, bármennyire fáj, hogy el kell már hagynunk a szép Erdélyt. A nyár hátralevő részét a Balatonnál töltöttük.

Még csak azt akarom mondani, hogy nagy meglepetésemre Siófokon újra találkoztam a két franciával. Nagy barátsággal üdvözöltek és mindjárt udvariasan elbeszélték, hogy mennyire el van-

nak ragadtatva a magyarok kedvességétől, Budapestnek és a Balatonnak szépségétől.

Kérdeztem, megkerültek-e az oláh rablók?

Csak legyintettek a kezükkel és annyit mondtak:

„Majd, ha újra Magyarországhoz fog tartozni Erdély is!”

Tolmácsoltam ezt Ferinek és erre ő így szólt:

„A bácsi nekem azt mondta egyszer, hogy ha az amerikaiak és a franciák azt akarják, hogy Magyarországnak adják vissza régi határát, akkor az meg fog történni. Mondja hát meg a bácsi ezeknek a franciáknak, hogy én amerikai vagyok és akarom nagy Magyarország visszaállítását és kérem őket, hogy akarják ők is ugyanezt.”

A két franciát valósággal meghatotta Feri kérése. A két idősebb úr komolyan nyújtotta kezét az én amerikai kis öcsémnek az egyetértés jeléül.

A fejünk fölött éppen egy fehér galamb suhant el.

Az én lelkemben pedig ez a gondolat:

„Hiszek Magyarország feltámadásában!”

Amen.

Tartalom

	Lap
Mi a hegy- és vízrajzi térkép, mi a politikai térkép? — — — — —	3
Magyarország régi határait Isten alkotta — —	4
Magyarország kénytelen volt részt venni a világháborúban — — — — —	5
A trianoni béke — — — — —	6
Bízunk abban, hogy a trianoni békét meg fogják változtatni — — — — —	7
Ebben a könyvben az egész Magyarországról lesz szó, nem a csonka Magyarországról —	8
Amerikai magyar unokaöcsém, Feri, velem Magyarországba utazik Bécsen át — — — —	8
Bécsből hajón megyünk Budapestre — — —	9
Dévénynél Magyarország régi határára érünk —	11
Pozsonyt érjük — — — — —	12
Szénát gyűjtenek a réten — — — — —	14
A gólyáról — — — — —	16
Harsát látunk, harsát eszünk — — — — —	19
Csallóköz és Szigetköz között hajóztunk — —	21
Viharban jóízűen uzsonnázunk — — — — —	24
Bortermő vidékek mellett haladunk — — —	24
Szüretünk (Irta: Lévy József) — — — — —	26
Esztergom mellett — — — — —	29
A dicsőséges múltú Visegrád — — — — —	31
Vác mellett — — — — —	32
Közeledünk Budapesthez — — — — —	33

Budapestre érünk	— — — — —	34
Duna-parti sétá Budapesten.	— — — — —	37
A Margit szigeten. Magyar étel, magyar zene, magyar tánc	— — — — —	41
Elindulunk a Ferenc József hídtól a Múzeum felé		44
Nemzeti dal (Írta: Petőfi Sándor)	— — — — —	46
Elénekeljük a Himnusz	— — — — —	48
Átmegyünk a Kálvin-téren	— — — — —	49
A Magyar Nemzeti Múzeumban	— — — — —	50
Összetörték a csehek a legszebb szobort	— — — — —	53
Arany János, a „Toldi“ költője	— — — — —	56
Toldi Miklósnak a csehvel való bajviadala (Írta: Arany János)	— — — — —	58
Villanyoson Budára	— — — — —	61
Budai gyógyfürdőben	— — — — —	64
A magyar komondor kutya	— — — — —	68
Szerb elcsatolt területen látogatás	— — — — —	70
Szerb csendőrök	— — — — —	72
A Várban	— — — — —	76
Megyünk az Andrássy-útra	— — — — —	80
A Városligetben	— — — — —	83
Az állatkertben	— — — — —	85
Erős János (Népmese)	— — — — —	88
Tovább az állatkertben	— — — — —	102
A daru	— — — — —	104
A tűzok	— — — — —	105
Washington György szobránál	— — — — —	110
Toldi agyonveri a farkasokat	— — — — —	113
A csepeli gyártelepen	— — — — —	116
A Margit-szigeti partfürdőn	— — — — —	123
A Dunántúlra utazunk	— — — — —	124
Keveháza	— — — — —	128
A magyar szíve és az idegenek szíve	— — — — —	131
A Velencei tónál	— — — — —	133
Székesfehérváron	— — — — —	134
A Velencei tó gémfaluja	— — — — —	139
Dunántúli városokról	— — — — —	145
Siófokra érünk	— — — — —	148

	Lap
A siófoki partfürdőben — — — — —	150
A Balaton északi partján — — — — —	154
A balatoni kecskekörmök — — — — —	157
Elapadt szökő források és kialudt tűzhányók —	160
Vissza Balatonfüredre — — — — —	162
Utazgatások a Balaton körül — — — — —	164
A fonyódi várhegyen (Irta: Sajó Sándor) — —	164
Az Alföldre utazunk — — — — —	166
Cegléden. A Kossuth-nóta — — — — —	168
Nagykörösön — — — — —	172
Kecskeméten. Látogatás a pásztoroknál — — —	175
A pusztai hajnal. A kecskeméti sárga hegyek —	182
A Kunságot érintjük — — — — —	183
Az Alföld (Irta: Petőfi Sándor) — — — — —	184
Kiskunfélegyházánál — — — — —	186
Szegeden — — — — —	186
Hódmezővásárhelyről — — — — —	190
Délvidéki magyar városok — — — — —	194
Repülőgépen utazunk. Hogyan támadt a tenger- ből az Alföld? — — — — —	197
Elrepülünk Debrecenbe — — — — —	201
A régi diák-tűzoltóság — — — — —	205
A Hortobágy és a délibáb — — — — —	207
Nyíregyháza—Tokaj—Szerencs—Miskolc — —	213
Kassán — — — — —	216
A korompai vasgyár a magyar uralom alatt —	222
A Hernád völgyében — — — — —	231
Miért nem tartja most szépnek a Felvidéket az öreg munkás? — — — — —	233
Szepes várában — — — — —	234
Lőcsén — — — — —	237
Poprádon, a Magas Tátránál — — — — —	239
Fölmegyünk a Nagyszalóki csúcsra. Zergét látunk	242
A Nagytarpataki vízesésnél — — — — —	247
A Zöld tónál — — — — —	248
Csonka Magyarország legmagasabb hegyei. Lil- lafüred — — — — —	250
Kiutazunk a cseh elcsatolt területről — — —	251

	Lap
Elutazunk az oláh elesatolt területre — — —	251
Nagyvárad. Szent László királyról — — — —	252
Bánffyhungyadnál — — — — — — — —	254
Kolozsváron. A különböző vallásfelekezetű ma- gyarok egyetértése — — — — — — — —	257
Elindulunk a Székelyföldre — — — — — — — —	262
A székelyekről — — — — — — — — —	264
Marosvásárhelyen. Utazó franciák. Erdélyi fürdő és sóbánya — — — — — — — — —	266
Rablókaland — — — — — — — — — —	268
A magyarbarát franciák — — — — — — — —	271
Tartalom — — — — — — — — — —	273

